PROBLEME DE STILISTICĂ

CULEGERE DE ARTICOLE

EDITURA ȘTIINȚIFICĂ

PROBLEME DE STILISTICĂ

Culegere de articole

București, 1964
EDITURA ȘTIINȚIFICĂ

Scanned with OKEN Scanner

NOTĂ INTRODUCTIVĂ

În acest volum prezentăm în traducere românească o serie de studii reprezentative din domeniul stilisticii.

Subiectele tratate sînt axate în jurul a două probleme care preocupă în mod deosebit atît pe lingviști, cît și pe cercetătorii din alte domenii (critică și teorie literară, estetică etc.) :

a) stabilirea unor criterii pentru definirea **stilului funcțional al limbii**;

b) obiectul de studiu al **poeticii** *ca disciplină lingvistică.*

În cadrul primei probleme lucrarea lui V. P. Murat, Despre problemele fundamentale ale stilisticii, *studiază unele particularități stilistice ale foneticii, vocabularului și gramaticii pentru a fundamenta o* **clasificare a stilurilor funcționale.**

Dintr-un alt unghi aceeași problemă este dezbătută de M. Riffaterre în articolul său Încercări de definire lingvistică a stilului. *Se argumentează teza potrivit căreia stilul reprezintă în primul rînd* **o structură, un ansamblu coerent de mijloace de expresie.**

Celelalte trei studii contribuie la precizarea metodelor și problemelor de bază în domeniul **poeticii.**

Într-o prezentare sintetică a raporturilor dintre **Lingvistică și poetică,** *cunoscutul savant american Roman Jakobson analizează factorii fundamentali care determină specificul diferitelor stiluri sau modalități de exprimare. Pe baza unor exemple foarte diferite (dialoguri de roman, specimene de vorbire familiară, citate din poezia modernă și din cea folclorică) autorul ne arată în ce fel se concretizează diferitele funcțiuni ale limbajului și cum trebuie înțeleasă situația predominantă a* **funcțiunii poetice.** *Se dau apoi îndrumări științifice pentru analiza versurilor și a metrului, se caracterizează din punct de vedere structural cele mai importante tipuri de versificație. Ultima parte a*

Scanned with OKEN Scanner

expunerii, poate cea mai importantă, definește relațiile dintre sunete și înțeles, dintre structura semantică a versurilor sau a prozei și stratul sonor (secvențele fonice).

Discutînd aceleași teze — relațiile **poeticii** *cu* **lingvistica** *— academicianul V. V. Vinogradov tratează mai pe larg diferitele implicații de teorie literară pe care le comportă stilistica lingvistică. Se subliniază că poetica trebuie să devină un domeniu de cercetare de sine stătător în care lingviștii sînt chemați să aducă o contribuție hotărîtoare.*

În cadrul aceleiași probleme, Sol Saporta analizează raportul dintre limbă în general și poezie din punctul de vedere al relațiilor dintre cod și mesaj. Autorul definește sub aspect structural stilul și, pe această bază, stabilește diferența dintre lingvistică și stilistică. Totodată se abordează aici problema traducerilor literare și a parodiilor.

TRADUCĂTORII

Scanned with OKEN Scanner

DESPRE PROBLEMELE FUNDAMENTALE ALE STILISTICII

V. P. Murat

Problemele stilisticii se află astăzi în centrul atenţiei nu numai a lingviştilor, ci şi a celor mai largi cercuri ale opiniei publice sovietice.

Sarcina constituirii unei stilistici cu adevărat ştiinţifice nu este însă în întregime rezolvată. Lingviştii care lucrează în acest domeniu vorbesc adesea despre caracterul imprecis al limitelor stilisticii, despre faptul că nici pînă acum nu au fost elaborate tezele ei fundamentale, despre inexistenţa unei definiţii ştiinţifice unanim acceptate a stilului, precum şi a unei clasificări a stilurilor[1].

Cu privire la noţiunea de stil, cea mai importantă noţiune a stilisticii, mai sînt încă discuţii.

Termenul *stil* este unul dintre termenii care se folosesc frecvent şi cu sensuri diferite atît în lingvistică, cît şi în alte discipline. De exemplu, el se foloseşte de multă vreme în diverse domenii ale artei, referitor la anumite fenomene specifice literaturii, picturii, muzicii etc. De obicei prin stil se înţelege un fel deosebit de a crea[2], „amprenta" unui artist (stilul lui Tolstoi, Ceaikovski, Repin), sau un ansamblu determinat de trăsături specifice, proprii creaţiei artistice a reprezentanţilor unui curent sau ai unei şcoli (stilul gotic, stilul clasicismului, stilul romantismului etc.).

Termenul *stil* are o istorie îndelungată şi în lingvistică: în diferite epoci, diverşi autori i-au atribuit sensuri diferite, decurgînd, de obicei, din felul în care un anumit autor, într-o anumită epocă, concepea natura şi esenţa limbii.

---

[1] Vezi articolele şi intervenţiile acad. V. V. Vinogradov, A. N. Gvozdev, A. I. Efimov şi E. G. Rizel, precum şi ale lui I. S. Sorokin, R. A. Budagov şi ale altor participanţi la discuţia asupra problemelor stilisticii în paginile revistei „Вопросы языкознания" în cursul anului 1954.

[2] Vezi, de exemplu, articolul lui Z. Boguslavski, *Своеобразие писателя*, în „Литературная газета" din 17 noiembrie 1955, p. 3.

Scanned with OKEN Scanner

La greci şi la romani, stilul era unul dintre mijloacele de convingere, iar stilistica — arta oratoriei, a retoricii (cf. părerile lui Aristotel, Demetrios, Cicero)[3].

În vechea Indie, stilul era privit ca o modalitate de înfrumuseţare a vorbirii, iar stilistica — teorie a mijloacelor expresive ale limbii, ca o *alamkaraçāstra* — ştiinţa ornamentării[4].

În epoca formării limbilor literare naţionale, cînd se duce lupta pentru reglementarea şi normarea mijloacelor lingvistice, într-o serie de ţări se răspîndeşte părerea că stilul este un sistem de procedee lingvistice corespunzînd unui anumit gen literar. Practica literar-artistică are, într-adevăr, un rol important în formarea limbilor literare şi a normelor lor; de aceea, în anumite epoci, problemele limbii literare şi cele ale limbii literaturii artistice pot să apară încă nediferenţiate, iar normarea limbii literare poate fi identificată cu normele lingvistice ale diferitelor genuri literare (vezi, de exemplu, activitatea lui M. V. Lomonosov în Rusia, a lui Boileau în Franţa etc.).

Teza legăturii dintre stilurile limbii şi genurile literare este una dintre tezele centrale ale concepţiei stilistice a lui M. V. Lomonosov.

În lingvistica rusă[5], Lomonosov este creatorul unei teorii închegate a celor trei stiluri, „înalt", „mijlociu", „umil", care a fost formulată de el pentru prima oară în opera sa *О пользе книг церковных в российском языке*[6].

---

[3] „Orice aspect al retoricii e îndreptat spre susţinerea unei păreri" (Aristotel, *Retorica*, I, cap. 2). „Orator ... consider că este acela care în for şi în procesele civile ştie să mînuiască şi vorbe frumoase, pentru a desfăta, şi idei potrivite, pentru a convinge" (Cicero, *De oratore*, c. I, cap. 49, par. 213).

[4] Cf. A. P. Barannikov, *Рамаяна Тулси Даса*, 1948, şi *Изобразительные средства индийской поэзии*, ЛГУ, 1947; cf. şi M. N. Peterson, *Введение в языкознание* (curs litografiat), Moscova, 1952, p. 207.

[5] Ideea existenţei a trei stiluri în vorbire — înalt, mijlociu, umil — se găseşte atît în lucrările autorilor antici, cît şi la autorii epocii medievale şi la cei din perioada clasicismului (cf., de exemplu, *Rhetorica ad Herennium*, sec. I î.e.n., c. IV, cap. 8—12). Teoria celor trei stiluri a avut însă un caracter speculativ, abstract, cîtă vreme ele erau considerate un fenomen obligatoriu pentru toate limbile, fără ca această idee să fi fost dovedită prin fapte. Datorită unor condiţii istorice şi lingvistice deosebite care au existat în Rusia, datorită prezenţei reale în limba rusă a unor „elemente" lingvistice deosebite, aplicarea teoriei celor trei stiluri s-a dovedit a fi fundamentată şi justificată pentru prima oară de Lomonosov.

[6] *Собр. сочин.*, vol. I, Petersburg, 1803.

Scanned with OKEN Scanner

După Lomonosov, stilul „înalt" își are locul în poezia eroică, în odă, în proza cu subiecte importante; stilul „mijlociu" — în dramă, epistole amicale în versuri, în satire, idile, elegii; stilul „umil" — în comedii, cîntece vesele, în epistole amicale în proză, în descrierea lucrurilor obișnuite etc.

În același timp, Lomonosov s-a străduit să fundamenteze teoria celor trei stiluri și din punct de vedere lingvistic. La baza lingvistică a clasificării celor trei stiluri, Lomonosov a pus criteriul lexical, și anume prezența și o anumită corelație a elementelor vechi slave și a celor autohtone ruseşti[7]. În *Российская грамматика* și în *Риторика*, Lomonosov notează și unele particularități gramaticale și fonetice ale diferitelor stiluri. Astfel, el arată că gerunziile în *-учи* sînt posibile numai la verbe „neslavone", adică numai în stilul umil, iar gerunziile în *-я* la verbele „ruseşti": e mai bine să se spună *толкаючи* decît *толкая*, dar *дерзая* și nu *дерзаючи*; sau, de exemplu, că substantivele „slavone", adică cele proprii stilului înalt, care sînt puțin folosite în conversație, au la genitivul singular forma în *-а*, iar cele „ruseşti" — în *-у*: святаго духа, ангельскаго гласа, dar розоваго духу, птичьяго голосу[8].

O aplicare interesantă a teoriei celor trei stiluri o găsim în practica literară a lui Lomonosov.

Semnificative, îndeosebi sub aspect lexical, sînt rezultatele comparației operelor lui Lomonosov scrise în stil înalt cu cele scrise în stil umil. Să luăm, bunăoară, oda *На день восшествия на престол Елисаветы Петровны* (De ziua urcării pe tron a Elisabetei Petrovna), *Вечернее размышление при случае северного сияния* (Meditație de seară cu ocazia aurorei boreale), versurile din poezia *Из Анакреона* (Din Anacreon) și *Гимн бороде* (Imn bărbii):

Nu gheţurile oare opresc focul (*огнь*) mării?
Această flacără rece (хладный) ne-a acoperit!

(*Meditație de seară*)

---

[7] *Собр. сочин.*, vol. I, Petersburg, 1803, p. 5—6.

[8] Pentru amănunte în legătură cu această problemă, vezi articolul lui T. N. Kandaurova, *Ломоносов-основоположник разработки вопросов грамматической стилистики русского языка*, în „Уч. зап. МГПИ им. Потемкина", кафедра русск. языка, vol. XXXIII, 1954.

Scanned with OKEN Scanner

Tînjind după fericire,
Am aprins focul (огонь)...
Cu mîini calde
Am strîns mîinile reci (холодны).

(*Din Anacreon*)

Scumpu-i (драгой) metal din munţi...

(*De ziua urcării pe tron*)

O prea frumoasă, scumpa mea (дорогая)...

(*Imn bărbii*)

Înţelegerea „stilului" limbii ca o varietate a limbii întregului popor, legată de un anumit gen literar, se întîlneşte şi într-o serie de lucrări contemporane de stilistică[9].

Trebuie apoi să semnalăm folosirea destul de răspîndită, mai ales în lingvistica apuseană din secolul al XX-lea, printre urmaşii lui F. de Saussure şi aşa-numiţii neolingvişti, a termenului *stil* în sensul de „fel deosebit de a vorbi al unui individ". Astfel, noţiunea lingvistică a stilului e înlocuită de una literară. În lucrările lui Vossler, Spitzer şi ale altora, stilistica este redusă la studiul particularităţilor lingvistice emoţional-expresive ale individului vorbitor, la studierea subiectivului şi a individualului în limbă, fapt determinat de concepţiile teoretice generale ale acestor lingvişti[10].

Sînt cunoscute, de exemplu, tezele lui Vossler că există atîtea stiluri cîţi indivizi, că obiectul stilisticii e studiul particularităţilor individuale ale limbii ca expresie a unei anumite „opinii spirituale" (*Seelische Meinung*)[11] etc.

---

[9] Vezi, de exemplu, A. I. Efimov, *История русского литературного языка*, Ed. Universităţii de stat din Moscova, 1954, pp. 21, 22, 26; M. N. Peterson, *Введение в языкознание*, 1952 (curs litografiat), pp. 204 şi urm.

[10] Cf. expunerea lui De Groot în revista „Word", 1949, nr. 1, p. 2: „Limba e domeniul gramaticii, vorbirea — al pronunţării şi stilisticii", în care stilistica e limitată la vorbire, fenomen individual după De Groot.

[11] Vossler e de părere că în limbă „curentul merge, pe de o parte, în direcţia individualităţilor şi a personalităţilor lingvistice, spre stilistică şi istoria literaturii, şi pe de altă parte, spre domnia colectivelor lingvistice şi a grupelor înrudite, spre domeniul gramaticii istorice şi comparate" (*Formegramaticale şi psihologice în limbă, p. 163*). Folosirea individuală a limbii este-după Vossler, totodată şi creaţie lingvistică, întrucît „orice om care se ridică peste nivelul mediu simte, în funcţie de direcţia deosebită a năzu-

Scanned with OKEN Scanner

Pentru lingvistică, cea mai importantă şi mai fertilă idee este înţelegerea stilului limbii ca „stil funcţional".

Noţiunea de „stil funcţional" este schiţată la începutul secolului al XIX-lea în lucrările lui W. von Humboldt care distinge cîteva varietăţi funcţionale ale limbii în legătură cu particularităţile exprimării lingvistice, în anumite condiţii ale comunicării[12].

Ca varietăţi funcţionale, Humboldt opune în limbă în primul rînd poezia, care reproduce „realitatea în aspectele ei sensibile", prozei, care e legată de „evoluţia intelectuală"[13]. După Humboldt, poezia şi proza sînt fenomene lingvistice diferite, cu caracteristicile lor proprii în ce priveşte alegerea cuvintelor şi a expresiilor, folosirea formelor gramaticale şi a mijloacelor sintactice de îmbinare a cuvintelor, precum şi „tonul" emoţional[14]. În sfera prozei, Humboldt încadrează „limba conversaţiei", limba „prozei ştiinţifice" şi proza „oratorică"[15].

---

inţelor lui sufleteşti, ceva ce-l stînjeneşte în limba poporului său sau în limbă în general" (*ibidem*, p. 170). Ca rezultat al neconcordanţei dintre categoriile gramaticale şi „opinia spirituală" a vorbitorului, apar în limbă inovaţii. În decursul vremii, abaterile individuale se pot fixa, fenomenul stilistic devenind gramatical.

În articolul *Arta literară şi lingvistica*, Leo Spitzer, recunoscînd în mod just neclaritatea, neprecizia procedeelor de analiză stilistică a limbii scriitorului şi făcînd o serie de observaţii interesante, emite idei ca acestea: „Sintaxa şi chiar gramatica nu-i altceva decît stilistica fixată" (p. 208). Stilistica e înţeleasă ca studiere a limbii diferiţilor scriitori (p. 221). Prin aceasta nu se schimbă cu nimic observaţia în care se spune că autorul „n-a avut în vedere contopirea cercetării literare şi lingvistice, ci numai combinarea lor"; obiectul cercetării stilistice e recunoscut ca fiind „numai limba adevăratelor genii ale creaţiei lingvistice" (p. 217).

[12] Încercări izolate de abordare funcţională a fenomenelor stilistice se pot găsi la unii autori antici. Semnalăm îndeosebi admirabila observaţie a lui Cicero referitoare la stil: „Într-adevăr, oratorul nu trebuie să dezvolte acelaşi subiect cu aceleaşi cuvinte şi idei întotdeauna la fel, ci în funcţie de condiţie, demnităţi, de autoritatea morală, de vîrstă şi chiar de loc, după împrejurări sau auditori; în permanenţă, în fiecare moment al discursului, el trebuie să analizeze ceea ce se potriveşte, şi acest lucru depinde şi de subiectul tratat, şi de persoana oratorului, şi de auditori" (*Orator*, XXI).

[13] W. v. Humboldt, *Über die Verschiedenheit des menschlichen Sprachbaues*, Berlin, 1836, pp. 225—226.

[14] *Ibidem*, pp. 229—230.

[15] „Ea [limba] se delimitează foarte clar în cadrul folosirii ei pur intelectuale... şi tot astfel prin nevoile comune ale vieţii" (*ibidem*, p. 233). „Ştiinţa cere un veşmînt în sensul strict al prozei, iar cel poetic îi revine numai întîmplător... Acesta... acţionează totodată şi asupra limbii, îi con-

Scanned with OKEN Scanner

Dar clasificarea varietăţilor funcţionale ale limbii este numai schiţată de Humboldt, delimitarea stilurilor se face neprecis şi nu se bazează pe analiza materialului lingvistic. În afară de aceasta, Humboldt încearcă să explice particularităţile stilurilor funcţionale prin particularităţile stării „de spirit" şi nevoile exprimării ei, ceea ce înseamnă că însuşi principiul delimitării stilurilor este idealist, fiind construit pe o concepţie idealistă asupra limbii[16].

Eliberată de idealismul lui Humboldt, noţiunea de „stil funcţional" poate fi folosită de stiliştii sovietici în activitatea lor. De o stilistică funcţională s-au apropiat mulţi lingvişti de seamă, ruşi şi sovietici, printre care A. M. Peşkovski[17], L. V. Şcerba[18], acad. V. V. Vinogradov[19] şi alţii.

Ce trebuie înţeles prin *stiluri funcţionale ale limbii*?

Stilurile funcţionale ale limbii sînt varietăţi ale limbii literare a întregului popor, care corespund unor sfere de activitate umană; particularităţile lor sînt determinate de particularităţile şi sarcinile comunicării în domeniile de activitate respective.

Termenul *stil funcţional* arată că specificul oricărei varietăţi a limbii literare a întregului popor e determinat de modul în care funcţionează limba într-o anumită sferă a comunicării. Problema stilurilor funcţionale se identifică astfel, într-o anumită măsură, cu problema sferelor de activitate a limbii.

---

feră o rigurozitate şi o forţă deosebite, însoţite de cea mai mare claritate. Pe de altă parte, folosirea limbii în acest domeniu se deprinde cu calmul şi cu sobrietatea, iar în structura sintactică cu evitarea oricărei îmbinări artificiale care să îngreuieze întrucîtva înţelegerea directă şi care nu e necesară pentru simpla expunere a faptului însuşi" (*ibidem*, p. 233). „Expunerea faptelor la procese şi în adunări populare a făcut necesară oratoria, care influenţa convingerea şi dispoziţia sufletească" (*ibidem*, p. 244).

[16] La p. 211 a lucrării citate, Humboldt scrie: „Această diferenţă [între vorbirea zilnică şi cea ştiinţifică]... constă în aceea că limba, prin relaţiile ei interne, devine cînd expresivă, cuprinzînd întreg ansamblul ideilor şi sentimentelor, cînd, o dată cu o activitate deosebită a sufletului, e folosită unilateral, într-un scop limitat".

[17] Vezi, de exemplu, A. M. Peşkovski, *Вопросы методики родного языка, лингвистики и стилистики*, Moscova-Leningrad, 1930.

[18] Vezi L. V. Şcerba, *Современный русский литературный язык*, în „*Русский язык в школе*", 1939, nr. 4.

[19] Vezi V. V. Vinogradov, *О задачах истории русского литературного языка преимущественно XVII—XIX веков*, în „Изв. Акад. Наук СССР", ОЛЯ. fasc. 3, 1946.

Ca mijloc de comunicare, limba serveşte oamenilor în toate domeniile lor de activitate, atît în domeniul producţiei şi al relaţiilor economice, cît şi în domeniul culturii, al vieţii sociale, al politicii şi al vieţii zilnice.

În varietatea stilistică a fenomenelor limbii se oglindeşte legătura nemijlocită a limbii cu producţia şi cu toate celelalte domenii ale vieţii. Limba întregului popor e unică în toate varietăţile ei stilistice, în toată multitudinea schimbărilor la care este supusă prin folosirea ei în sfere diferite.

Caracterul şi particularităţile stilurilor funcţionale sînt diferite în diverse epoci de existenţă a limbii. Acestei probleme i se acordă o mare atenţie într-o serie de lucrări ale acad. V. V. Vinogradov[20]. Tendinţa spre o abordare concret-istorică a problemei stilurilor funcţionale, studiate pe materialul limbii ruse, îşi găseşte reflectarea şi în noua terminologie introdusă de V. V. Vinogradov: *tipuri de limbă, stiluri ale limbii, stiluri ale vorbirii*[21].

Definind stilul funcţional în limba contemporană ca „stil al vorbirii"[22], V. V. Vinogradov scrie: „Stilul este

---

[20] Vezi articolele sale din revistele „Вопросы языкознания", 1955, nr. 1, şi „Известия Акад. Наук СССР", ОЛЯ, 1955, nr. 3, precum şi lecţiile din cursul *История русского литературного языка*, ţinute la Facultatea de filologie a Universităţii de stat din Moscova.

[21] Despre tipurile de limbă se vorbeşte cu referire la limba rusă veche, în care se disting trei tipuri: tipul comercial-scris, tipul literar slavo-rus şi tipul literar-artistic avînd la bază limba rusă. În acea epocă nu era încă realizată contopirea tuturor elementelor limbii într-un sistem stilistic unic şi, ca una dintre ramificaţiile funcţionale, putea să apară chiar o limbă străină.

Ulterior, o dată cu schimbările petrecute în însăşi structura limbii literare, se schimbă noţiunea de varietate a limbii. Către a doua jumătate a secolului al XVI-lea, vechile tipuri ale limbii, transformîndu-se în stiluri ale limbii, intră într-un unic sistem stilistic complex al limbii ruse. Treptat se constituie un sistem care se reflectă în teoria celor trei stiluri ale lui Lomonosov. La sfîrşitul secolului al XVIII-lea, faţă de multitudinea de forme rezultată din folosirea funcţională a limbii, se observă tendinţa spre înlăturarea barierelor dintre cele trei stiluri şi spre crearea unei norme unice de folosire literară a limbii cu numeroasele ei aspecte funcţionale.

În locul celor trei stiluri ale limbii se constituie treptat o mare varietate funcţională a diferitelor stiluri ale vorbirii, care, spre deosebire de stilurile limbii, nu se reflectă în însăşi structura sistemului limbii, ci se formează în vorbire ca rezultat al folosirii limbii într-o anumită sferă a vieţii.

După părerea acad. V. V. Vinogradov, stilurile vorbirii sînt caracteristice stadiului contemporan al limbii ruse.

[22] Termenul *vorbire* (rus. *речь*) corespunde aici termenului saussurian *parole*. (*N.t.*)

un ansamblu — legat intern, perceput socialmente şi condiţionat din punct de vedere funcţional — de procedee de folosire, alegere şi îmbinare a mijloacelor de comunicare verbală în sfera limbii întregului popor sau a limbii naţionale, corelat cu alte mijloace de exprimare, care, în practica comunicării verbale a poporului respectiv, servesc altor scopuri şi îndeplinesc alte funcţiuni"[23].

Recunoscînd justeţea incontestabilă a abordării concret-istorice a problemei stilurilor, şi necesitatea diferenţierii limbii şi vorbirii în analiza fenomenelor stilistice, trebuie totuşi să atragem atenţia asupra unor fapte care arată că nici în limbile contemporane nu putem încadra necondiţionat fenomenele stilistice exclusiv în domeniul vorbirii.

Vorbirii folosite de oameni într-o anumită sferă a comunicării îi sînt tipice unele particularităţi comune în alegerea cuvintelor şi a unităţilor frazeologice, în formarea cuvintelor, în structura propoziţiilor şi a construcţiilor gramaticale, în ritm şi intonaţie etc. Aceste trăsături comune, care caracterizează comunicarea într-o anumită sferă a vieţii, depind de multe cauze: de scopurile şi sarcinile concrete ale comunicării, de conţinutul, condiţiile şi forma comunicării, de numărul participanţilor la comunicare etc. Aceste particularităţi ale stilului funcţional au un caracter mai mult sau mai puţin constant; ele se fixează în stilul (respectiv pentru că, de regulă, conţinutul comunicării, precum şi condiţiile şi forma ei sînt tipice pentru o sferă determinată a activităţii umane într-o anumită epocă istorică şi se reproduc cu regularitate[24].

---

[23] „Вопросы языкознания", 1955, nr. 1, p. 73.

[24] Cf. un alt punct de vedere, expus de I. S. Sorokin în articolul *Об основных понятиях стилистики*, în „Вопросы языкознания", 1954, nr. 2. I. S. Sorokin recunoaşte că „fiecare enunţare, fiecare context are un anumit stil; în vorbire noi constatăm de fiecare dată o anumită alegere a cuvintelor, formelor, construcţiilor, o anumită ordine şi o anumită îmbinare a lor, care depinde atît de conţinutul şi scopul vorbirii, cît şi de legile, regulile şi posibilităţile generale ale limbii" (p. 81). Dar I. S. Sorokin consideră aceste particularităţi ca ceva individual, unic, nerepetabil, neaparţinînd sistemului limbii. Atribuind amestecul de elemente care caracterizează unele opere artistice limbii literare în ansamblul ei, I. S. Sorokin identifică în fond noţiunea de stil cu aceea de context.

Scanned with OKEN Scanner

Prezenţa unor astfel de particularităţi stilistice stabile o recunoaşte şi acad. V. V. Vinogradov în articolul citat, cînd spune: „Totuşi, alegerea mijloacelor lingvistice raţional organizată şi condiţionată de interacţiunea unor factori variaţi imprimă (faptelor respective — *N. t.*) un caracter mai mult sau mai puţin unitar, ducînd la apariţia unei unităţi tipice în caracterul, în sistemul îmbinării şi al folosirii lor funcţionale, adică la ceea ce se numeşte de obicei stil al vorbirii (sau, dacă nu facem diferenţă între limbă şi vorbire, — «stil al limbii»)"[25].

Dar stilul e format nu numai din procedee specifice de alegere şi îmbinare a unităţilor limbii (cuvinte, forme gramaticale, construcţii etc.), ci chiar şi din înseşi **unităţi ale limbii,** cu o anumită nuanţă stilistică.

În diverse limbi, anumite unităţi lingvistice continuă să păstreze nuanţa stilistică proprie lor tocmai ca unităţi ale limbii, nu ca pe o nuanţă care apare de fiecare dată în vorbire[26].

Esenţa stilistică a unităţilor limbii devine deosebit de clară în analiza cuvintelor, a formelor şi a construcţiilor echivalente, sinonime. Astfel, în seria sinonimică *рассказать* „a povesti", *сообщить* „a comunica", *информировать* „a informa", *уведомить* „a înştiinţa", *поставить в известность* „a pune în vedere", *известить* „a informa", *довести до сведения* „a aduce la cunoştinţă", *выложить* „a spune pe şleau", *ляпнуть* „a trînti (o vorbă nelalocul ei)", *поведать* „a spune" etc., *рассказать* şi *сообщить* au nuanţă neutrală (de conversaţie cultă)[27], *уведомить*, *поставить в известность*, *довести до сведения* au nuanţa stilistică a stilului oficial-administrativ, *информировать* — nuanţa publicistico-politică, *выложить*, *ляпнуть* — popular-familiară, *поведать* — solemn-poetică etc. Cf. în limba engleză, în seria sinonimică a cuvintelor care redau noţiunea de *nebun* : *mad* „smintit" are nuanţa conversaţiei literare, *non compos* (*mentis*) „alienat" — oficială-admi-

---

[25] „Вопросы языкознания", 1955, nr. 1, p. 82.

[26] Despre aceasta se vorbeşte şi în articolul lui V. V. Vinogradov: „Faptul că nuanţa funcţional stilistică, proprie unor cuvinte şi expresii şi chiar unor construcţii, este condiţionată genetic de folosirea preferenţială a acestor factori şi fenomene lingvistice numai în anumite aspecte ale vorbirii, în anumite contexte, este un lucru evident. Legătura acestor elemente lingvistice cu unele varietăţi funcţionale, tipuri, «stiluri» ale vorbirii într-o anumită epocă este stabilă şi unanim recunoscută" (p. 70).

[27] Vezi mai jos.

nistrativă, *demented* „dement", *insane* „nebun", *lunatic* „nebun" aparţin stilului ştiinţific (termeni medicali), *dippy, loony, crank* „trăsnit" etc. au nuanţă popular-familiară[28].

Nuanţă stilistică pot avea şi morfemele derivative : în limba germană, sufixul diminutival-dezmierdător *-lein* se deosebeşte de sufixul sinonim cu el *-chen* prin aceea că se întîlneşte de preferinţă în poezie : *Tischchen* „măsuţă" şi *Ringlein* „ineluş".

Sînt nuanţate stilistic şi unele forme şi construcţii gramaticale ; de exemplu, construcţia cu *zu* şi cu participiul I în limba germană e caracteristică pentru stilurile oficial-administrativ şi ştiinţific (*die zu besprechenden Fragen* „problemele supuse discuţiei").

În limba rusă, folosirea formei de imperativ cu sensul de condiţional s-a fixat în stilul literar vorbit : *приди он ко мне, я бы помог ему* „dacă ar fi venit la mine, l-aş fi ajutat". Dar folosirea cu acest sens a imperativului în stilul ştiinţific e percepută ca o încălcare a normelor stilistice ale limbii ruse: *оставайся необходимое для производства товара рабочее время постоянным, величина стоимости его также была бы постоянной* „dacă forţa de muncă necesară pentru producerea mărfii rămîne constantă, mărimea valorii ei va fi şi ea constantă"[29].

Într-adevăr, faţă de epocile anterioare, în limbile contemporane sînt mai puţine unităţi lingvistice cu nuanţă stilistică clar exprimată. Au devenit mai complexe şi mai subtile limitele stilistice dintre unităţile limbii, se simte mai puţin „închistarea" fenomenelor stilistice, ceea ce înseamnă că unităţile unui stil al limbii se pot îmbina, mai liber decît înainte, cu unităţi din alte stiluri. În limbile contemporane a crescut mult numărul unităţilor cu nuanţa „zero" sau „neutrală", folosite în stiluri diferite.

---

[28] Cf. "and the verdict of the jury, who brought it in *Non compos mentis* ..." („şi verdictul juriului, verdict ce glăsuia *Non compos mentis* ...") (lit. „nu era stăpînă pe mintea sa") (Daniel Defoe, *Întîmplările fericite şi nefericite ale vestitei Moll Flanders*, E.S.P.L.A., 1958, p. 201) ; „Demented creatures in an asylum ..." („ca nişte bieţi nebuni băgaţi la balamuc") (J. London, *Martin Eden*, E.S.P.L.A., 1961, p. 242) ; „You think I'm *crank*, said he, but I'm not" („crezi că-s trăsnit, zise el, dar nu-s").

[29] Exemplul e împrumutat din articolul lui A. M. Peşkovski, *Роль грамматики при обучении стили*, în „Родной язык в школе", 1927, nr. 1, p. 272.

Adesea în limbă găsim numai o indicaţie foarte generală asupra apartenenţei stilistice a unui cuvînt, a unei forme gramaticale, a unor particularităţi de pronunţare etc.

Într-o serie de cazuri e greu de făcut o caracterizare stilistică exactă unui cuvînt sau unei construcţii luate izolat. Altfel spus, uneori e greu de stabilit dacă un cuvînt sau o construcţie aparţine unui anumit stil al limbii, pentru că nuanţa stilistică a cuvîntului sau a construcţiei, luată izolat, e neprecisă şi se precizează numai în contextul operei dintr-un stil funcţional, numai în îmbinare şi într-o anumită corelaţie cu alte elemente. Un stil funcţional al limbii se alcătuieşte din întregul sistem de mijloace, atît lexicale, cît şi gramaticale şi fonetice, şi se caracterizează nu numai prin structura unor anumite fenomene, ci şi prin corelaţia şi legătura lor.

Mijloacele lingvistice ale stilului funcţional sînt alese din tezaurul limbii întregului popor şi formează sistemul stilului respectiv. După părerea noastră, în limbă fenomenele stilistice nu au caracter de fapte răzleţe, izolate, ci formează un sistem de elemente interdependente şi în interacţiune, legate printr-o nuanţă stilistică comună.

După cum în mod just au observat unii lingvişti[30], fiecare dintre elemente, luat aparte, poate fi întîlnit şi în alt stil, dar ansamblul tuturor elementelor date constituie un fenomen sui-generis, care stabileşte tocmai apartenenţa la un anumit stil.

De exemplu, termenii ştiinţifici pot fi folosiţi în diferite stiluri, în stilul conversaţiei culte[31], în stilul oficial şi de afaceri, publicistic-politic etc., dar, împreună cu anumite fenomene stilistice omogene lexicale, gramaticale şi fonetice, ei apar numai în componenţa stilului ştiinţific[32].

---

[30] Cf., de exemplu, *Проблемы литературной формы*, Leningrad, 1928, p. 203, şi articolul lui R. A. Budagov, *К вопросу о языковых стилях*, în „Вопросы языкознания", 1954, nr. 3.

[31] În ruseşte „разговорно-литературный стиль". (N. t.)

[32] De exemplu: „При патологических состояниях отмечаются значительные отклонения от описанной закономерности, так, например, ядро лейкоцита становится полиморфным, в то время как протоплазма остается незрелой, то есть имеет место несоответствие в развитии ядра и протоплазмы ..." [„În stările patologice se observă importante devieri de la regularitatea descrisă; aşa, de exemplu, nucleul leucocitei devine polimorf, în timp ce protoplasma rămîne nedezvoltată, adică se produce o neconcordanţă în dezvoltarea nucleului şi a protoplasmei" (A. A. Kudreavţev, *Исследование крови в ветеринарной диагностике*, vol. 2, 1953, p. 21)].

Folosirea termenilor ştiinţifici în stilul conversaţiei culte şi în alte stiluri urmăreşte un anumit scop, diferit de folosirea acestor termeni în stilul ştiinţific[33].

Într-o operă aparţinînd unui stil funcţional pot pătrunde diferite elemente din alte stiluri, care introduc nuanţe noi, expresive sau emoţionale, dar nu-i schimbă esenţa. Astfel, lexicul popular-familiar poate da un aliaj specific în stilul publicistic-politic, creînd o varietate specifică a stilului publicistic-politic, fără a-l transforma în stil popular-familiar, fiindcă, aşa cum s-a mai spus, stilul se alcătuieşte din ansamblul tuturor elementelor şi lexicale şi gra-

---

[33] Vezi folosirea în scopuri umoristice, în operele de tinereţe ale lui A. P. Cehov, *Romanul unui doctor*, *Romanul unui reporter* şi *Romanul unui avocat*, a terminologiei medicale, publicistice şi oficial-administrative, precum şi a întorsăturilor tradiţionale corespunzătoare şi a procedeelor de expunere.

I. „Её *habitus* [внешность] не плох. Рост средний. Окраска накожных покровов и слизистых оболочек нормальна. Подкожно-клетчатый слой развит удовлетворительно. Грудь правильная, хрипов нет, дыхание везикулярное ...” (*Собр. соч.*, vol. 2, 1946, p. 100) [„Ca *habitus*, nevasta mea nu-i rău. E de statură mijlocie. Coloraţia tegumentelor şi a mucoaselor e normală. Stratul celular subcutanat e dezvoltat în chip mulţumitor. Plămînii funcţionează bine; nu se aud raluri, respiraţia e alveolară” (*Opere alese*, vol. II, Bucureşti, 1955, p. 122)].

II. „Прямой носик, дивный бюстик, чудные волосы, прелестные глазки — ни одной опечатки ... Видя ее нераскаяние ... я объявил ей третье предостережение и выслал вместе с премией на родину под надзор родителей, где она находится доселе. Гонорар родителям на кормление жены высылается ежемесячно” (*ibidem*, p. 101) [„Năsuc drept, bust fermecător, păr minunat, ochi fascinanţi — nici o greşeală de tipar ... Văzînd lipsa ei de pocăinţă ... i-am dat al treilea avertisment şi am trimis-o plocon, cu prunc cu tot, la ea acasă, unde se află şi acum sub supravegherea părinţilor. Pentru întreţinerea nevestei mele, aceştia primesc un onorariu lunar” (*ibidem*, p. 124)].

III. „Встретив оную Барабанову, я почувствовал к ней влечение ... Имею честь покорнейше, ваше п-во, ходатайствовать о разведении меня с женой ...” (*ibidem*, p. 131) [„Întîlnind pe susnumita Barabanova, am constatat în mine o înclinaţie pentru ea ... Am onoarea a ruga cu supunere pe excelenţa-voastră să dispună despărţenia subsemnatului de soţia mea” (*ibidem*, p. 125)].

Cf. folosirea terminologiei medicale în scopul caracterizării verbale a unui chirurg ignorant, care se străduieşte să pară un savant şi să producă impresie asupra pacientului, în romanul lui Fielding, *Tom Jones, Povestea unui copil găsit*: „I was once, I remember, called to a patient who had received a violent contusion in his tibia, by which the exterior *cutis* was lacerated, so that there was a profuse *sanguinary discharge*, and the *interior membranes* were so divellicated that the *os* or bone very plainly appeared through the apperture of the *vulnus*

maticale ș.a. Lexicul popular-familiar joacă în sistemul stilului publicistic-politic alt rol decît în cel al stilului popular-familiar, întrucît e corelat cu alte elemente și totodată e corelat altfel decît în stilul popular-familiar[34].

Sistemul stilistic al limbii literare comune se formează în decursul întregii istorii a limbii prin eforturile întregului popor. Stilurile limbii, ca și limba în întregul ei, nu sînt legate de vreo clasă, de vreo ideologie[35]. Ansamblul stilurilor limbii formează limba comună a poporului și este un bun al tuturor vorbitorilor ei, deși diferitele stiluri pot fi adesea folosite de vorbitori în grade diferite.

---

or wound. Some *febrile symptoms* intervening at the same time..., I apprehended an immediate *mortification* ..." (Oxf., 1926, p. 335) [„Îmi aduc aminte c-am fost chemat o dată la căpătîiul unui pacient care primise o puternică lovitură în tibia; rezultase de aici o lacerație în partea exterioară a *cutis*-ului și din această cauză se pierdea foarte mult sînge; fibrele interioare fuseseră atît de sfîșiate, încît se vedea osul prin deschizătura rănii, sau a *vulnus*-ului, cum se spune. Cîteva simptome de febră se manifestară în aceeași clipă..., mă temeam de o cangrenă" (E.S.P.L.A, 1959, p. 426)].

Cu alt scop, și anume acela de a produce un efect comic, folosește termeni din domeniul științelor naturii Kipling, în lucrarea *Just so Stories*, New York, 1912: *Cetacian* „cetaceu" (p. 2), *Fauna* „faună" (p. 49), *Pachyderm* „pachiderm" (p. 76), *Neolitic man* „om neolitic" (p. 123) etc.

Obținerea unei impresii comice e favorizată de faptul că se pun alături termeni științifici și cuvinte din limbajul conversației culte, cu care se potrivesc foarte puțin: *noble and generous Cetacian* „nobil și generos Cetaceu", *tidy Pachyderm* „ordonatul Pahiderm" etc.

[34] De exemplu, în analiza lexicului articolelor de fond din „Daily Worker", organul Partidului Comunist din Anglia, s-au remarcat unele cuvinte populare și familiare: *stooge* „om de paie, om slugarnic, agent", *phony* sau *phoney* „fals, mincinos", *brass-hat* „rang înalt, grangur" etc. Acestea sînt exemple de cuvinte cu nuanță peiorativă, folosite exclusiv pentru caracterizarea unor dușmani ideologici: „The British Government has ... withdrawn recognition from the phony «Government» of Chiang Kai-Shek" (9 august 1950) [„Guvernul englez a refuzat să recunoască «guvernul» marionetă al lui Cian Kai-și"]. „The war minister is a tool of the brass-hats" (28 martie 1947) [„Ministerul de război e o unealtă în mîinile grangurilor războinici"]. În aceste exemple, cuvintele populare și familiare sînt legate de vocabularul publicistic-politic: *government, minister, recognition*, și intră în construcții gramaticale (sintactice) fundamental deosebite de cele popular-familiare. Cf., la Kipling, *Four Stories*, Frankfurt, 1924, p. 70: „I tell you the big *brass-hat* business doesn't make the trees grow" [„Îți spun eu că afacerea aceea grozavă nu face să crească copacii"].

[35] Cel ce stăpînește limba literară stăpînește și sistemul stilurilor ei, adică, în funcție de sfera comunicării și de scopurile ei, poate trece de la un stil al limbii literare la altul.

Sistemul stilistic al limbii literare se află într-un contact şi într-o interacţiune complexă cu alte unităţi lingvistice: argouri, dialecte teritoriale etc.

Astfel, elementele de argou pot pătrunde în limba comună cel mai frecvent prin stilul popular-familiar[36].

Dialectele teritoriale se întîlnesc şi se întretaie cu sistemul stilurilor limbii literare, de cele mai multe ori, tot în cadrul stilului popular-familiar, iar uneori şi al celui poetic. Dialectismele — dublete ale cuvintelor din limba literară —, cît timp se află în limitele sistemului unui dialect, nu au, de obicei, o nuanţă stilistică deosebită. Cf., de exemplu, dubletele dialectale ale cuvintelor *боров-кабан*, *хряк*, *пороз*, *кнур* „porc mistreţ" ş. a., în limba rusă, sau în engleză *eme* (lit. *uncle*) „unchi", *tass* (lit. *cup*) „ceaşcă", *fliermouse* (lit. *bat*) „liliac".

Dar, odată pătrunse într-un anumit stil al limbii literare, elementele dialectale se includ şi într-un alt sistem lingvistic, şi pot dobîndi nuanţa stilistică şi emoţională corespunzătoare, de pildă aceea a stilului familiar sau a celui poetic. Multe trăsături ale stilului familiar îşi au originea în dialecte, de exemplu, în limba rusă, cuvintele *шибко* (lit. *очень*) „foarte", *зенки*, *буркалы*, *шары* (lit. *глаза*) „ochi" ş.a.

În limba engleză, o serie de cuvinte cu nuanţă poetică provin din dialecte. Deosebit de frecvente sînt elementele din scoţiană, de exemplu *bairn* (lit. *child*) „copil", *loch* (lit. *lake*) „lac", *lavcrock* (lit. *lark*) „ciocîrlie".

În sfîrşit, noţiunea de stil funcţional al limbii trebuie delimitată de stilul literar-artistic al scriitorului. Stilul scriitorului este un fenomen deosebit de complex. El include multe elemente, între care şi limba ca formă şi mijloc de creaţie artistică.

Dar chiar dacă reducem noţiunea de stil al scriitorului la noţiunea de limbă a operei lui, ea nu poate fi identificată cu noţiunea de stil funcţional al limbii.

Literatura este un domeniu special de folosire a limbii, şi problema limbii ca „materie primă" a literaturii se prezintă ca o problemă separată.

---

[36] De exemplu, engl. *to go west* „a pieri" a pătruns în această formă în limba literară din vorbirea soldaţilor. Vezi la Galsworthy, *Flowering Wilderness*, U. S., 1932, p. 128: „Another little superstition *gone west*" („Încă o mică superstiţie a pierit").

În fiecare epocă scriitorul foloseşte ca material limba întregului popor, cu toată bogăţia variantelor ei stilistice. Limba operei unui scriitor este rezultatul selectării şi al unei anumite organizări a mijloacelor limbii întregului popor. În ea se manifestă individualitatea creatoare a scriitorului, concepţia lui de viaţă, particularităţile ideilor lui creatoare, caracteristicile obiective ale domeniului de viaţă pe care îl zugrăveşte scriitorul etc.; cu alte cuvinte, limba operei unui scriitor nu este un material lingvistic neutru, ci un material ales şi organizat într-un anumit fel.

Pentru redarea mai deplină şi mai adecvată a ideii sale, pentru caracterizarea lingvistică mai precisă a personajelor, scriitorul poate introduce în opera sa dialectisme, aşa cum procedează, de exemplu, W. Scott, M. Şolohov şi alţii[37]; o limbă străină, cum întîlnim la L. Tolstoi, Galsworthy şi alţii[38]; elemente ale jargoanelor de

---

[37] Cf. Şolohov, *Pămînt desţelenit*, partea a doua, „Pravda", 30. martie 1955: „Что ты вокруг нее *кочетом* ходишь" („Că tu te învîrţi în jurul ei ca un cocoş"); „... не успеваю каблуки на сапогах и на *чириках* подбивать..." („... nu dovedesc să pun tocuri la cizme şi la papuci"). Cf. Hardy, *Under the Greenwood Tree*, Londra, 1947, p. 9: „...Reuben, by vocation a «*tranter*», or irregular carrier..." („Reuben, din vocaţie «negustor ambulant» sau comisionar").

[38] Cf. folosirea limbii franceze în romanul lui L. N. Tolstoi *Război şi pace* şi în romanele lui Galsworthy: „... вечера, на которых собиралась, во-первых, la crême de la véritable bonne société, la fine fleur de l'essence intellectuelle de la société de Pétersbourg, как говорила сама Анна Павловна" (*Соч.*, vol. 5, 1951, p. 88) [„... serate la care lua parte la crême de la véritable bonne société, la fine fleur de l'essence intellectuelle de la société de Pétersbourg, cum se exprima ea însăşi" (L. N. Tolstoi, *Război şi pace*, Edit. Cartea rusă, 1959, p. 355)].

„C'est un grand naïf, vous savez", said the second speaker..." (Galsworthy, *Island Pharisees*, Leipzig, 1913, p. 155). Cf. particularităţile lingvistice ale „galomanilor" ignoranţi, ale Consilierei şi fiului Brigadierului, ridiculizaţi în comedia lui Fonvizin *Brigadierul*. În vorbirea lor, cuvintele şi expresiile franţuzeşti se îmbină cu vorbirea rusă populară, alcătuind un „amestec de franceză cu limba periferiei". De ex.:

Consiliera: „Полно *скиляжничать*. Я *капабельна* с тобой развестись, *ежели* ты еще меня *шпетить* станешь" (Fonvizin, *Избр. соч.*, ОГИЗ, 1946, p. 12).

Fiul: „Очень хорошо; а когда щенок не обязан *респектировать* того пса, кто был его отец, то должен ли я вам хотя малейшим *респектом*?" (*ibidem*, p. 33).

[Consiliera: „Vino-ţi în fire, nu te mai calici atîta. Sînt capabelă să divorsez de tine dacă mă mai ponegreşti aşa" (Fonvizin, *Teatru*, Edit. Cartea rusă, 1953, p. 30).

clasă[39], termeni ştiinţifici[40], lexic profesional[41], neologisme, arhaisme etc. Pentru a atinge un anumit scop — ironie, atenuare intenţionată, comic, patos, poezie, stilizare etc., scriitorul poate folosi un cuvînt, o expresie etc., cu o anumită nuanţă stilistică, într-un context total diferit, într-o îmbinare neobişnuită cu alte cuvinte, în construcţii neobişnuite. Dar toate abaterile de la norma lingvistică a stilului con-

---

Fiul: „Foarte bine, şi dacă un căţeluş nu e dator să dea respect dulăului care l-a făcut, de ce aş fi eu obligat să-ţi port cît de puţin respect?" (*ibidem*, p. 54)].

[39] Cf. elementele de jargon ale „tineretului monden" în caracterizarea lingvistică a lui Fleur în romanul lui Galsworthy *Maid in Waiting*, New York, 1931, p. 304.

„Fleur has had a *hunch*".

„Why? said Lady Mont. It's too early for that, not till March".

„You're thinking of the hump, Auntie, a *hunch* means an *idea*".

„Then why didn't she say so?"

[„Lui Fleur i-a venit o idee" (*hunch*).

„De ce, zise Lady Mont. E prea devreme pentru asta, mai e pînă în martie".

„Dumneata te gîndeşti la altceva (*hump* „fază critică"), mătuşico, *hunch* înseamnă *idee*".

„Atunci de ce n-a spus aşa?"]

[40] Cf. caracterizarea lingvistică a Brigadierului în comedia cu acelaşi nume a lui Fonvizin. Brigadierul: „Я хочу, чтоб меня ту минуту *аркибузировали*, в которую помыслю я о тебе худо" (*ibidem*, p. 37); „... я как храбрый *полководец*, а ты моя *фортеция*, которая как ни крепка, однако все *брешу* в нее сделать можно!" (*ibidem*, p. 37) [Brigadierul: „Primesc să fiu împuşcat în clipa în care mi-ar da în gînd ceva rău despre tine" (p. 59). „... sînt comandantul viteaz, iar inima ta e o cetate asediată în care, oricît de rezistentă ar fi, se poate face totuşi o breşă" (p. 60)].

[41] Cf. la Gorki: „Самоуверенный *цифролюбивый* Кутузов поблек в памяти..." (*Собр. соч.*, vol. 19, 1952, p. 517) [„Pe Kutuzov, cel atît de sigur de sine, iubitorul de cifre statistice îl uitase") (*Opere*, vol. XIX, Bucureşti, 1961, p. 585)]. Cf. şi: „Но если вы имеете в виду такие вещи, как *танкобоязнь*, *автоматчикобоязнь*, *окружениебоязнь* и тому подобное (Панфилов употребил именно эти странноватые словосочетания, которые я тогда впервые услышал") (А. Бек, *Волоколамское шоссе*, 1946, p. 246) [„Totuşi, dacă faci aluzie la *tanchită*, *automatită*, la *încercuirită* şi la alte boli de acest fel (Panfilov folosea chiar aceşti termeni ciudaţi şi eu îi auzeam pentru prima oară)" (A. Bek, *Şoseaua Volokolamskului*, ed. a 3-a, E.S.P.L.A., p. 274)].

„...He has been reading and writing about all the Utopias in the world. He's a Utopographer!... Or was it a Utopologist? Or Utopolitan? Not a bad word Utopolitan" (Wells, *Meanwhile*, U.S., 1927, pp. 18, 19) [„El a citit şi a scris despre toate Utopiile din lume. E un Utopograf: Sau poate un Utopologist? Sau Utopolitan? Nu-i rău spus Utopolitan"].

Scanned with OKEN Scanner

versaţiei culte, permise scriitorului, trebuie să fie motivate şi justificate. Ne limităm la două exemple:

În poemul *Vasili Tiorkin*, A. Tvardovski spune despre eroul său:

Взял шинель да, по присловью,
Смастерил себе постель . . .

(„A luat mantaua şi, cum se spune, şi-a *meşterit* din ea culcuş").

Pentru ce Tvardovski a folosit cuvîntul *смастерил* „a meşterit" în locul sinonimului lui obişnuit *сделал* „a făcut"? Desigur, pentru că *смастерил*, spre deosebire de neutralul *сделал*, conţine nuanţa conversaţiei intime, libere şi corespunde mai bine tonului emoţional general al operei. În afară de aceasta, *смастерил* presupune *сделал что-то* „a făcut ceva" *искусно* „cu dibăcie", *ловко* „abil", *изобретательно* „cu ingeniozitate", *в трудных условиях* „în condiţii grele". Tocmai această nuanţă de sens trebuia subliniată de autor.

Sau, de exemplu, în romanul *Beyond* al lui Galsworthy (Londra, 1917, p. 5) întîlnim următoarea frază: "He stood there, by the door, in no hurry to dance, making survey with an air that just did not give an impression of «side» because it was not at all put on..." („El stătea acolo, lîngă uşă, fără să se zorească la dans, cu un aer care nu dădea nicidecum impresia de aroganţă pentru că nu era de loc prefăcut"). Galsworthy a substituit în acest context cuvîntul popular-familiar *side* „îngîmfare", „aroganţă" sinonimelor lui literare — *arrogance, haughtiness, superciliousness, swaggering* ş. a. —, pentru că îl caracterizează pe erou prin felul cum e văzut acesta de către tovarăşii de regiment, care, probabil, într-o conversaţie liberă ar fi folosit tocmai acest cuvînt familiar. În alegerea cuvîntului *side* a contat şi faptul că, spre deosebire de sinonimele lui, pare că subliniază caracterul afectat, artificial al aroganţei.

Printr-o aplicare creatoare aparte a mijloacelor limbii comune într-o operă artistică, se creează o categorie nouă, categoria estetică, a cărei cercetare este în afara sferei de probleme legate nemijlocit de studierea mijloacelor de exprimare ale unei limbi.

Ce stiluri funcţionale pot fi desprinse într-o limbă şi care sînt particularităţile lor?

Scanned with OKEN Scanner

În prezent, în lingvistică nu există o enumerare şi o clasificare a stilurilor unanim admise şi nici chiar criterii întrucîtva acceptabile pentru o asemenea clasificare. Încercările de clasificare a stilurilor făcute pînă acum, de regulă nu se bazează pe un principiu unitar şi deosebirile dintre părerile lingviştilor cu privire la numărul şi componenţa stilurilor sînt foarte mari.[42]

Toate clasificările stilurilor cunoscute nouă se bazează, de obicei, pe materialul lexical, care în mod obiectiv oferă cel mai mult material stilisticii. În afară de aceasta, delimitarea stilistică în domeniul lexicului e studiată mai bine în comparaţie cu alte sectoare ale limbii. Lucrurile stînd astfel, să examinăm sistemele de notare stilistică din cîteva dicţionare.

În primul volum al *Dicţionarului limbii ruse contemporane*[43], alături de indicaţiile aviat., algebr., anat. etc., care se referă la sfera de folosire, există şi indicaţiile pop., reg., biser., învech., neol., fig., răspînd., glum., iron., injur. etc., care se referă la diferitele nuanţe emoţionale şi expresive ale cuvintelor.

În dicţionarul de sub redacţia lui D. N. Uşakov (1935), cuvintele sînt caracterizate după apartenenţa lor la un domeniu special de ştiinţă, tehnică, producţie — şt., tehn., ofic., pol. etc., după apartenenţa la o varietate orală sau scrisă a limbii — convers., pop., fam., copil., vulg., arg., şcol., reg., livresc, spec., gazet. publ., adm., ec. ş.a.m.d. Afară de aceasta, sînt notate cele mai diferite nuanţe ale exprimării : neol., biser., livresc, arh., învech., ist., prerevol., străin., injur., iron., dezaprob., glum., dispreţ., reprob., solemn, retor., eufem. etc.

În lucrările unor lingvişti străini, problema clasificării stilurilor e şi mai confuză. De exemplu, în *The Dictionary of*

---

[42] Astfel A. I. Efimov, în volumul *История русского литературного языка* (1954, p. 22), distinge următoarele stiluri : 1) artistico-beletristice (stilul poeziei şi al prozei), 2) stiluri social-publicistice (stilul gazetăresc, al pamfletelor, al schiţei etc.), 3) stiluri ale expunerii ştiinţifice, 4) stiluri tehnice-profesionale, 5) stiluri oficial-documentare şi 6) stiluri epistolare. R. G. Rizel, în „Иностранные языки в школе" (1952, nr. 2, p. 14), distinge stiluri ale literaturii artistice, publicisticii, presei, ale literaturii ştiinţifice, stilul administrativ, oratoric, telegrafic, stilurile radiodifuziunii, ale comunicării oficiale orale, ale comunicării obişnuite în viaţa zilnică etc.

[43] Editura Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S., 1950.

Scanned with OKEN Scanner

Modern English Usage al lui H. Fowler[44], cuvintele şi expresiile sînt clasificate după criteriile: livresc, savant, arhaic, emoţional, ironic, clişeu, neobişnuit, popular, elegant, manierat etc. Hendersen[45], amestecînd nuanţa stilistică a cuvîntului şi a contextului, introduce indicaţii de stil mai subiective şi mai neştiinţifice, ca dificil, exclamativ (*Ejaculatory*), convulsiv (*Spasmodic*) ş.a.

Cauzele dificultăţilor în clasificarea stilurilor se explică, în primul rînd, prin însăşi complexitatea realităţii obiective, prin complexitatea sistemului limbii comune. Sistemul de stiluri din limbile contemporane e un sistem excepţional de mobil şi cu multe dimensiuni, care se lasă greu divizat. Stilurile limbii literare sînt legate între ele prin tranziţii subtile, imperceptibile. Elemente din stiluri diferite se împletesc, se întretaie, trec dintr-un stil într-altul. Limitele dintre stiluri sînt nestabile, şi în cursul istoriei se schimbă însuşi aspectul stilurilor lingvistice. De aceea studiul sistemului stilistic cere, mai mult decît oricare alt fenomen lingvistic, o abordare istorică.

Pe lîngă aceasta, sistemele stilistice ale diferitelor limbi au un caracter naţional specific[46]. Volumul diferitelor stiluri, locul lor în sistemul unei limbi, apropierea dintre ele, legătura lor reciprocă etc. sînt deosebite în diverse limbi. De aceea studiul sistemului stilistic al unei limbi trebuie să ţină seama în mod obligatoriu de specificul naţional al limbii.

Greutăţi în clasificarea stilurilor apar şi datorită faptului că multe noţiuni de stilistică nu sînt precizate, nu sînt cercetate particularităţile stilurilor din diverse limbi.

---

[44] Apărut la Oxford în 1944.

[45] B. Hendersen, *The English Way*, Londra, 1925.

[46] Cf., de exemplu, articolul lui P. I. Şemanaev, *К вопросу о стилях японского литературного языка* (*ВИИЯ*, 1954, nr. 5), în care se analizează sistemul stilistic foarte original al limbii japoneze literare din secolul al XIX-lea, care cuprinde următoarele stiluri: 1) stilul traducerii literale din chineză, 2) elegant-popular, 3) japono-chinez, 4) pseudoclasic, 5) japono-european, 6) stilul unităţii limbii vorbite şi scrise. Aceste stiluri au apărut în epoci diferite şi au avut valori diferite în folosire şi în sistemul mijloacelor de exprimare fixate în ele. Între stiluri au existat diferenţe lingvistice importante, dar ele erau unite şi menţinute în sfera de influenţă a limbii japoneze unice prin baza gramaticală comună. După mărturia cercetătorului, la sfîrşitul secolului al XIX-lea, stilurile limbii literare vechi au încetat de a exista şi s-au dizolvat într-un sistem stilistic nou al limbii japoneze.

Scanned with OKEN Scanner

Pornind de la esenţa stilurilor funcţionale, în clasificarea lor trebuie să se ţină seama de două trăsături :

1) pentru ca o varietate a limbii literare să poată fi delimitată ca stil funcţional, este necesar ca ea să fie folosită cu regularitate într-un anumit domeniu de activitate ;

2) pentru ca o varietate a limbii comune a întregului popor să poată fi delimitată ca stil funcţional, este necesar ca în limbă să existe în mod real o anumită sumă de mijloace de expresie, care să funcţioneze într-o sferă a comunicării şi să fie condiţionate de particularităţile comunicării în sfera respectivă a vieţii.

După cum se ştie, cu toate aspectele extrem de variate ale folosirii limbii în diverse domenii ale vieţii, nu întotdeauna se creează obligatoriu sisteme specifice de particularităţi lingvistice care să fie tipice pentru comunicare în domeniile respective şi care să poată fi clasificate ca stiluri funcţionale independente[47].

Ţinînd seama de cele expuse mai sus, se pot distinge următoarele stiluri funcţionale în limba engleză contemporană şi, cu anumite rezerve şi modificări, în alte cîteva limbi : stilul conversaţiei culte, cel poetic, publicistic-politic, oficial-administrativ, ştiinţific, tehnic-profesional, popular-familiar.

Ar fi mai just să se reprezinte sistemul stilurilor unei limbi sub aspectul unor sfere care se întretaie în mod complex. De exemplu, stilul ştiinţific se întretaie cu stilurile oficial-administrativ, tehnic-profesional, al conversaţiei culte şi cel publicistic-politic.

Diferitele stiluri sînt apropiate între ele într-o măsură mai mare sau mai mică. Astfel, stilul ştiinţific e mai apro-

---

[47] De exemplu, nu sînt stiluri independente, ci variante ale stilului ştiinţific : cel medical, matematic, lingvistic etc. Diferenţa între ele se reduce numai la terminologie, în timp ce stilul e format din totalitatea mijloacelor de exprimare. Nu putem fi de acord nici cu delimitarea unor stiluri funcţionale deosebite ca stilul telegrafic, stilul convorbirilor telefonice etc. Particularităţile lingvistice ale convorbirilor telefonice sînt de fiecare dată condiţionate de tematica, împrejurările comunicării etc., adică ele gravitează spre alte stiluri funcţionale, de exemplu spre cel al conversaţiei culte, oficial-administrativ etc.

În ce priveşte „stilul telegrafic", este mai just, poate, să se vorbească despre o *formă* telegrafică deosebită a comunicării în limitele altor stiluri funcţionale, pentru că el n-are nimic specific nici în lexic, nici în gramatică, nici în fonetică (afară de particularităţile tehnice exterioare : elipsa şi prescurtările).

Scanned with OKEN Scanner

piat de stilul tehnic-profesional decît, de exemplu, cel poetic, iar stilul publicistic-politic e mai apropiat de cel oficial-administrativ decît de cel tehnic-profesional. Stilul conversaţiei culte se află în centrul sistemului de stiluri, intersectîndu-se cu toate celelalte stiluri (vezi schema de mai jos).

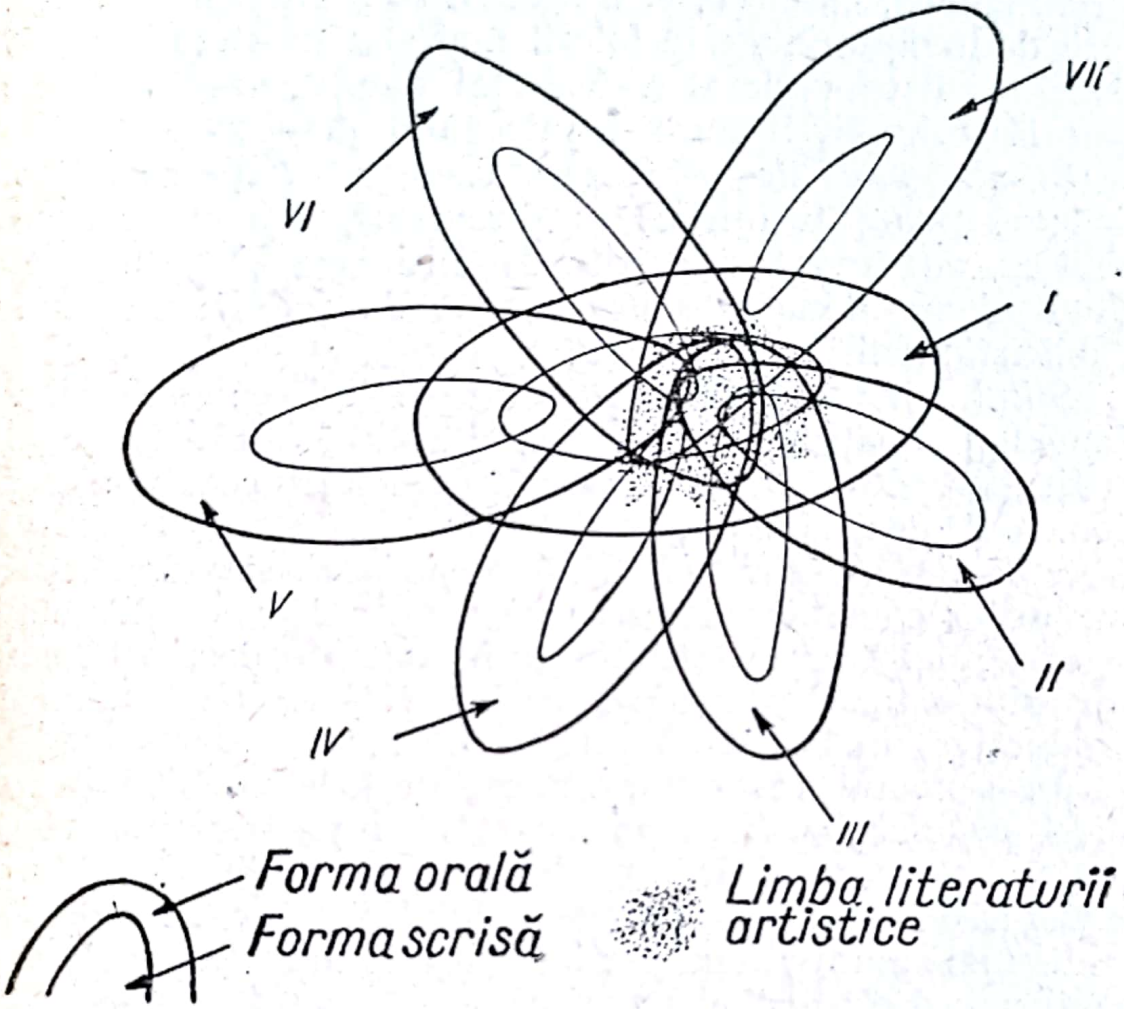

I. Stilul conversaţiei culte,
II. Stilul poetic,
III. Stilul publicistic-politic,
IV. Stilul oficial-administrativ,
V. Stilul ştiinţific,
VI. Stilul tehnic-profesional,
VII. Stilul popular-familiar.

Nu toate stilurile au valori egale în ce priveşte volumul şi importanţa lor, gradul cunoaşterii lor de către membrii colectivului lingvistic respectiv. Stilul conversaţiei culte

Scanned with OKEN Scanner

este stilul fundamental al limbii, cunoscut de toţi cei care stăpînesc limba literară, indiferent de profesiunea lor şi de felul ocupaţiei. Tocmai stilul conversaţiei culte este adesea perceput ca un stil neutru, în comparaţie cu care şi pe fondul căruia se conturează mai clar particularităţile altor stiluri funcţionale.

Stilul conversaţiei culte se manifestă în comunicarea largă, zilnică, curentă; el e învăţat în şcoli şi în alte instituţii de învăţămînt, este folosit mai ales în literatura artistică etc. Este varietatea cea mai amplă, varietatea universală a limbii literare a întregului popor.

Stilul publicistic-politic este legat de viaţa social-politică; el poate fi întîlnit în discursuri, articole cu temă politică, în cuvîntări rostite la mitinguri şi şedinţe etc. Unul dintre domeniile importante de folosire a stilului publicistic-politic este presa.

Stilul oficial-administrativ este stilul comunicării în domeniul relaţiilor economice, juridice, diplomatice, în instituţiile de stat, la procese, în relaţii comerciale, în domeniul administrativ etc.

Stilurile ştiinţific şi tehnic-profesional servesc fiecare scopurilor comunicării respective: primul — în domeniul ştiinţei, în literatura ştiinţifică, în referate, lecţii, în convorbiri pe teme ştiinţifice, al doilea — în sfera tehnică-productivă, în literatura tehnică etc.

În sistemul diverselor stiluri, un loc deosebit îl ocupă *stilul popular-familiar*, prin care se înţelege stilul vieţii zilnice, al comunicării profesionale curente. În limba engleză, de exemplu, limitele stilului popular-familiar sînt mult mai ample, iar particularităţile lui sînt mai clar conturate decît în limba rusă.

Spre deosebire de majoritatea clasificărilor, în clasificarea de faţă autorul nu diferenţiază ca un stil funcţional deosebit stilul literaturii artistice[48]. Fără a mai vorbi despre celelalte particularităţi specifice de folosire a limbii în creaţia artistică, un stil al literaturii artistice nu poate fi delimitat pentru că nu există trăsături lingvistice comune care să fie proprii limbii literaturii artistice în ansamblu. Cu toată varietatea de indicaţii stilistice din dicţionare,

[48] Trebuie menţionat că mulţi lingvişti sovietici au cu totul alte păreri despre limba literaturii artistice (cf. articolele lui R. A. Budagov, E. G. Rizel etc.). În ansamblu, problema locului limbii literaturii artistice nu poate fi considerată pe deplin rezolvată.

Scanned with OKEN Scanner

indicaţia „literar-artistic" nu figurează nicăieri. În istoria multor limbi se cunosc perioade cînd limba literaturii artistice poseda într-adevăr un material specific, cînd existau reguli şi norme stricte de folosire sau nefolosire a unor mijloace lingvistice în operele de un anumit gen. Atunci, desigur, existau temeiuri pentru a se vorbi despre un stil al literaturii artistice ca despre un stil funcţional. În prezent nu există asemenea temeiuri, cel puţin pentru majoritatea limbilor europene. Principala masă de mijloace folosite în operele artistice o formează procedeele stilului conversaţiei culte; dar, aşa cum s-a arătat mai sus, pentru a reda mai deplin şi mai clar ideea sa creatoare, scriitorul poate folosi întreaga bogăţie a limbii naţionale literare şi a stilurilor ei[49], şi chiar elemente din graiurile regionale, din jargoane etc., iar ca rezultat apare un fenomen cu totul nou, care ţine nu atît de limbă, cît de una dintre formele conştiinţei sociale — literatura.

Numai în mod convenţional poate fi distins acum ca stil funcţional şi stilul poetic, care păstrează cîteva trăsături lingvistice specifice: un lexic poetic deosebit, paralel cu lexicul stilului conversaţiei culte[50], un număr de forme poetice specifice etc. Particularităţile lingvistice ale stilului poetic în limba rusă sînt mult mai puţin pronunţate decît, de exemplu, în engleză. După cum observă lingviştii, în limba rusă majoritatea aşa-numitelor cuvinte poetice, cuvinte tradiţional-poetice, ca *чары, грезы, пленительный* etc., de mult timp au ajuns să exprime o frumuseţe convenţională şi aproape nu se mai întîlnesc în poezia contemporană. Dar şi în limba engleză stilul funcţional poetic e o categorie pe cale de dispariţie. Nu se pot cita fenomene lingvistice noi care să fi dobîndit recent o nuanţă poetică[51];

---

[49] Se poate observa corelaţia complexă care există în prezent între genurile literare şi stilurile funcţionale ale limbii literare. Diversele genuri gravitează spre diferite stiluri funcţionale: de exemplu, limba dramei e legată de varianta vorbită a limbii literare; publicistica — de stilul publicistic-politic; limba eseului poate fi apropiată de stilul oficial-administrativ sau de cel ştiinţific etc.

[50] Cf. *пламень — пламя* „flacără", *хладный — холодный* „rece", *отчизна — родина* „patrie"; engl. *maid — girl* „fată", *bard — poet* „poet", *to hie — to hurry* „a se grăbi" etc.

[51] Cf. articolul lui G. O. Vinokur, *Понятие поэтического языка*, în „Докл. и сообщ. филолог. ф-та МГУ", fasc. 3, 1947, precum şi articolul lui V. D. Levin, *Язык художественной литературы*, în „Вопросы культуры речи", изд. АН СССР, Moscova, 1955, fasc. 1.

Scanned with OKEN Scanner

dimpotrivă, cuvintele poetice tradiţionale, arhaismele poetice, formele poetice deosebite ies treptat din uz şi sînt înlocuite cu mijloace ale stilului conversaţiei culte. Poezia îşi păstrează specificul său, care rezultă din aceea că ea este un aspect deosebit al artei, dar stilul funcţional poetic dispare.

În enumerarea de mai sus nu figurează un stil oratoric sau publicistic. Deşi are unele particularităţi lingvistice, nu se poate delimita un stil funcţional oratoric, pentru că nu există un domeniu special de viaţă unde oamenii în mod continuu ar comunica cu ajutorul stilului oratoric. Particularităţile artei oratorice se suprapun cu caracteristicile altor stiluri funcţionale: publicistic-politic, oficial-administrativ, ştiinţific, al conversaţiei culte etc. „În funcţie de conţinut şi de tendinţa ideologică respectivă, în vorbirea oratorică se distinge oratoria politică, juridică, bisericească, academică şi de ceremonie (toasturi, urări etc.)"[52], scrie A. I. Efimov.

Fiecare dintre stilurile funcţionale există şi e folosit în două variante, *orală* şi *scrisă*, în funcţie de forma comunicării: nemijlocită sau mijlocită prin texte scrise.

Se poate vorbi, desigur, despre unele particularităţi comune comunicării scrise şi celei orale ca atare. Dar aceste particularităţi comune în limitele diverselor stiluri funcţionale se adaugă altor particularităţi mai esenţiale pentru stilul respectiv, iar ca urmare a acestui fapt variantele orale şi scrise ale diferitelor stiluri funcţionale se deosebesc mult. Vezi, de exemplu, forma orală a stilului ştiinţific (o lecţie sau un referat oral) şi vorbirea popular-familiară etc.

Pentru diversele stiluri e tipică în grade diferite forma orală sau cea scrisă a comunicării. Astfel, comunicarea zilnică, curentă (stilul popular-familiar) se realizează prin excelenţă în formă orală, nemijlocită, adică prin contactul direct între participanţii la discuţie. Dimpotrivă, în sfera comunicării ştiinţifice şi oficial-administrative e mai tipică comunicarea în formă mijlocită, scrisă. În stilul conversaţiei culte, comunicarea se face în mod egal în ambele forme. Termenii *oral* şi *scris*, care indică forma comunicării, nu coincid cu termenii de *conversaţie* şi *livresc*, care indică aspecte diferite ale nuanţei emoţionale. Nuanţă de

---

[52] A. I. Efimov, *О языке пропагандиста*, Moscova, 1950, p. 105.

Scanned with OKEN Scanner

conversaţie sau livrescă pot avea diferite unităţi ale limbii, şi în primul rînd cuvintele; nuanţa conversaţiei caracterizează cuvintele *врун* „mincinos", *курчавый* „creţ", *всухомятку* „(a mînca) fără băutură", *загляденье* „desfătare", *драчливый* „bătăuş", *храбриться* „a face pe curajosul", *nana* „tată" etc.; pe de altă parte, nuanţa livrescă e proprie unor cuvinte ca *созидание* „creaţie", *глашатай* „crainic, vestitor", *знаменовать* „a marca", *гипотеза* „ipoteză", *возложить* „a depune", *знаменательный* „important" etc. Cf. engl. convers. *lad* faţă de comun *boy* „băiat", „flăcău", *kid* şi *child* „copil, „puşti", *pal* şi *friend, comrade* „prieten", „camarad", *dad* faţă de *father* „tată", *cabby* faţă de *cabman* „birjar" şi cuvintele livreşti *cordial* faţă de *hearty* „sincer", *to commence* faţă de *to begin* „a începe", *vicious* şi *wicked* „rău", „corupt", *ignominious* faţă de *disgraceful, dishonourable* „necinstit, „infam" etc.

Nuanţa conversaţiei sau cea livrescă poate caracteriza orice unitate a vorbirii sau un context în ansamblu. Cf. în limba rusă: *родился ребенок* „s-a născut un copil" şi *новый член общества появился на свет* „un nou membru al societăţii a apărut pe lume"; engl. *the brave sailor threw himself into the stormy sea to save his friend* „curajosul marinar s-a aruncat în marea furtunoasă pentru a-şi scăpa prietenul" şi *the intrepid navigator projected himself into the tumultuous ocean to preserve his companion* „neînfricatul navigator s-a aruncat în oceanul zbuciumat pentru a salva viaţa tovarăşului său")

Cu alte cuvinte, limba vorbită, ca şi cea scrisă, poate avea nuanţă livrescă sau de conversaţie, iar atunci cînd cuvintele şi întorsăturile livreşti se folosesc în condiţii nepotrivite, nu sînt menţinute pînă la sfîrşit şi trec la cele de conversaţie, se creează nuanţa vulgar-livrescă (cf. în piesa *Livada cu vişini* de Cehov, în vorbirea caracteristică a lui Epihodov: *наш климат не может способствовать в самый раз* „climatul nostru nu poate favoriza la ţanc" etc.)

Complicata istorie a limbilor contemporane, legătura lor cu alte limbi explică complexitatea şi varietatea lor stilistică; în ele, elemente, foarte diferite ca origine, sînt sudate într-un sistem unic, ca, de exemplu, în limbile rusă, engleză, cehă, polonă ş.a. Un factor important în sistemul stilistic al limbii ruse este combinarea elementelor ruse cu ele-

Scanned with OKEN Scanner

mente slave vechi, în engleză a celor germanice și romanice, în cehă și polonă a celor latine și slave etc. Acest lucru se manifestă foarte clar în vocabular[53].

În multe limbi, lexicul internațional caracterizează stilul științific și, parțial, pe cel publicistic-politic ș.a. Dimpotrivă, fondul lexical internațional lipsește în stilul popular-familiar.

Studiul multilateral al sistemului stilistic al unei limbi revine stilisticii ca disciplină lingvistică deosebită. În legătură cu aceasta e necesar și util să ne oprim la problema delimitării stilisticii lingvistice de stilistica literară[54]. Sarcinile stilisticii lingvistice constau în descrierea stilurilor funcționale ale unei limbi, în studierea sistemului ei stilistic într-o anumită epocă, în cercetarea relațiilor, a întrepătrunderilor și a dezvoltării stilurilor, în stabilirea normelor care acționează în fiecare stil. Stilistica literară studiază aplicarea individual-artistică[55] a mijloacelor limbii naționale și a stilurilor ei, precum și a elementelor de jargon, dialectale etc. în operele artistice, în funcție de țelurile creatoare și de poziția ideologică a scriitorului.

Studiul limbii operelor literare este un domeniu adiacent și lingvisticii, și teoriei literaturii. Dar scopurile și metodele de cercetare sînt diferite pentru lingvist și pentru criticul literar, atît în ansamblu, cît și în studierea limbii operelor literare. Studiind limba unei opere literare, lingvistul se va interesa în ce fel s-au reflectat în opera scriitorului limba literară comună dintr-o anumită epocă și stilurile ei. Criticul literar se va strădui ca, din compararea normelor și a legilor dezvoltării limbii cu stilurile ei într-o anumită epocă, să scoată în evidență particularitățile specifice în folosirea limbii de către scriitorul respectiv și, bazîndu-se pe aceste particularități, să încerce să explice

---

[53] În *Enciclopedia britanică* (vol. VIII, p. 400) se arată că, dacă în vorbirea curentă și în operele beletristice numărul împrumuturilor latine și latino-franceze e aproximativ de 10—15%, în cărțile de chimie sau de matematică el poate ajunge pînă la 40% din întregul vocabular.

[54] În articolul citat, I. S. Sorokin, deși nu admite delimitarea unei stilistici lingvistice și a uneia literare, în fapt o introduce sub forma opoziției dintre stilistica funcțională și cea analitică.

[55] În mod special se pune problema studierii particularităților lingvistice comune ale genurilor literare în care, în compararea diferitelor opere în cadrul aceluiași gen literar, interesează fenomenele lingvistice comune, condiționate de specificul genului, de legătura lui cu stilul corespunzător al limbii naționale.

Scanned with OKEN Scanner

speificul individualităţii creatoare a scriitorului, particularităţile metodei lui artistice şi ale concepţiei lui despre lume. Lingvistul foloseşte materialul adunat de istoricii literari şi, prin compararea limbii diverselor opere ale diferiţilor scriitori, deduce legile comune, care nu sînt condiţionate de concepţia despre lume şi de specificul creator al artistului cuvîntului, care sînt proprii întregii limbi comune într-o anumită epocă. Extrăgînd materialul comun din opere literare, din documente administrative şi oficiale, din presă, din opere ştiinţifice şi poetice etc., stilistica lingvistică îl repartizează pe sferele stilistice ale sistemului lingvistic[56].

Dar a delimita fenomenele nu înseamnă a le rupe unul de altul. Stilistica lingvistică şi cea literară sînt strîns legate între ele. Stilistica lingvistică se bazează pe datele istoriei literare, şi ea, la rîndul ei, îi dă acesteia o bază solidă, pentru că e imposibil să cunoşti specificul lingvistic al unui scriitor fără a cunoaşte normele limbii comune din acea epocă.

Sarcina cea mai urgentă şi esenţială a stilisticii lingvistice constă în studierea particularităţilor diferitelor stiluri funcţionale din diverse limbi, în domeniul lexicului, al gramaticii şi al foneticii. În ce direcţie trebuie îndreptat studiul stilurilor funcţionale de pe poziţia stilisticii lingvistice?

E deosebit de important să se explice: 1) ce formează specificul unui stil funcţional în sfera lexicului, gramaticii, formării cuvintelor, foneticii etc. şi nu e corelat cu elementele altor stiluri; 2) mijloacele paralele şi sinonimice de exprimare care există în diferite stiluri funcţionale; 3) rolul şi locul aceloraşi cuvinte şi mijloace gramaticale, neutrale din punct de vedere stilistic, în sistemul diverselor stiluri. Diferitele stiluri funcţionale ale unei limbi se caracterizează:

---

[56] Diferenţa dintre punctul de vedere lingvistic şi cel literar în studiul limbii unei opere literare poate fi ilustrată printr-un model de cercetare tematică: a) lingvistică: „Sistemul pronumelor în limba rusă în prima jumătate a secolului al XIX-lea (pe bază de opere)"; „Formulele de adresare, salut şi rămas bun în limba engleză din secolul al XVIII-lea (pe bază de opere)"; „Mijloacele principale de formare a cuvintelor în stilul publicistic-politic al limbii germane din secolul al XX-lea (pe bază de material)"; „Terminologia matematică în limba franceză contemporană" etc.; b) literară: „Particularităţile artistice ale limbii publicisticii lui Leonov" sau: „Limba romanului lui Şolohov *Pămînt desţelenit*" etc.

Scanned with OKEN Scanner

I. Din punct de vedere lexical. 1. Prin prezenţa unui fond de cuvinte deosebit pentru exprimarea noţiunilor necesare în sfera respectivă a comunicării.

Satisfăcînd cerinţele comunicării în fiecare sferă a vieţii sociale, vocabularul fixează toate noţiunile importante pentru comunicare în domeniul de viaţă respectiv. De aceea pentru diversele stiluri funcţionale sînt tipice diferite sfere semantice ale cuvintelor. Aşa este, de exemplu, terminologia diferitelor domenii ale ştiinţei: matematică, fizică, astronomie, medicină, lingvistică etc.: *vector, bisectoare, gravitaţie, greutate specifică, laringită, fonem* ş.a., engl. *vector, bisector, gravitation, specific gravity, laringitis, phoneme* ş.a., fr. *bissecteur, gravitation, poids spécifique, phonème, sédatif* ş.a. Lexicul special şi terminologia stilului funcţional pot fi exprimate sau prin cuvinte de sine stătătoare (ca în exemplele de mai sus), sau prin sensuri terminologice ale unor cuvinte din stilul conversaţiei culte. Aşa sînt, de exemplu, în limba rusă termenii *сила* „forţă", *мощность* „capacitate", *степень* „grad", *хрупкость* „fragilitate" etc. sau în engleză *ability* „capacitate", ofic.-adm. „solvabilitate"; *murmur* „şoaptă", med. „zgomot cardiac" ş.a., în germană *Ebene* „cîmpie", şt. mat. „suprafaţă plană"; *Erkenntnis* „recunoaştere", ofic. adm. „hotărîre judecătorească", „sentinţă" ş.a., în limba franceză *nullité* „nulitate", ofic.-adm. „nevalabilitate", *debrayage*, tehn. „dezagregare", „deconectare", publicistic-politic „sabotaj", „grevă" etc.

Studierea lexicului special şi a terminologiei stilurilor funcţionale, adică studierea sistemului de cuvinte şi de expresii speciale, care au fost folosite într-o anumită epocă, într-o anumită sferă a vieţii, prezintă un mare interes pentru lingvistică.

Există un lexic special şi o terminologie specifică unui stil funcţional? Unii participanţi la discuţia despre problemele stilisticii[57] neagă apartenenţa strictă la stilurile funcţionale a unor anumite sfere de cuvinte, bazîndu-se pe faptul că nu există cuvinte care să nu poată fi folosite în oricare stil funcţional. Trebuie, totuşi, deosebită folo-

---

[57] Cf., de exemplu, articolele lui I. S. Sorokin şi I. R. Galperin din „Вопросы языкознания", 1954.

Scanned with OKEN Scanner

sirea unui cuvînt în împrejurări tipice pentru el, în care acesta se repetă în mod legic şi regulat, de folosirea aceluiaşi cuvînt cu un anumit scop şi în condiţii netipice. Astfel, un termen ştiinţific poate fi folosit şi în stilul conversaţiei culte, şi în cel publicistic-politic, şi în cel oficial-administrativ, şi chiar în stilul poetic, dar tipică şi obişnuită e folosirea lui numai în stilul ştiinţific. Aşadar, fixarea anumitor cuvinte într-un stil funcţional sau în altul trebuie înţeleasă nu ca folosire exclusivă a acestor cuvinte într-un anumit stil funcţional şi ca imposibilitate a folosirii lor în alt stil, ci ca însuşirea a unor anumite cuvinte de a fi caracteristice, tipice pentru un stil funcţional şi necaracteristice, netipice pentru alte stiluri funcţionale. Într-adevăr, trebuie arătat că gradul de fixare a lexicului special şi a terminologiei nu e acelaşi în diferite stiluri. Dacă, de exemplu, lexicul special al stilului ştiinţific sau oficial-administrativ are o folosire relativ îngustă şi aproape nu trece de graniţele domeniilor respective de comunicare, o anumită parte a lexicului special al stilului publicistic-politic pătrunde larg în toate sferele activităţii umane. Acest lucru se explică prin uriaşul rol, uriaşa importanţă a politicii în societatea contemporană.

Este de asemenea necesar să se menţioneze caracterul deosebit al lexicului special în stilul conversaţiei culte. Unele cuvinte din acest stil (de exemplu cele cuprinse în lexicul curent al vieţii zilnice: *casă, grădină, cîine, băiat, a se spăla, a spăla (rufe), a găti, maşină de călcat* etc.), datorită sensului lor, trec rareori de graniţele stilului conversaţiei culte, şi în acest sens se poate vorbi şi aici de un lexic special. Dar dacă aceste cuvinte sînt totuşi folosite şi în alte stiluri, de obicei ele nu sînt simţite ca un corp străin. În mare măsură lexicul stilului conversaţiei culte coincide cu fondul principal lexical al unei limbi.

După cum se ştie, una dintre condiţiile pentru considerarea cuvintelor ca aparţinînd fondului principal lexical este folosirea comună a cuvîntului, inexistenţa la el a unei nuanţe stilistice speciale care să împiedice folosirea lui în vreun stil. Întrucît cuvintele fondului principal lexical nu sînt legate de anumite sfere de comunicare, întrucît ele se contopesc uşor cu lexicul diferitelor stiluri funcţionale, din punct de vedere stilistic ele pot fi numite „neutrale". În sistemul diferitelor stiluri funcţionale, cuvintele din fondul principal lexical se leagă cu cuvinte din masa

Scanned with OKEN Scanner

vocabularului colorate stilistic, care caracterizează cutare sau cutare stil funcţional. Astfel şi apa e necesară pentru a dizolva culorile acuarelei, dar nu apa dă culoare soluţiei, ci vopseaua.

2. În fiecare stil funcţional e caracteristică prezenţa unor cuvinte specifice care exprimă noţiuni esenţiale pentru diferitele sfere ale comunicării şi care au expresii sinonimice în celelalte stiluri funcţionale.

De exemplu, în limba rusă, noţiunea de „ochi" e redată în diferite stiluri prin *око, орган зрения* (de obicei la singular), *глаз, зенки, буркалы, шары* (de obicei la plural) etc.; în engleză, noţiunile de „par", „impar" se exprimă în stilul conversaţiei culte *even-odd*, în stilul şt. mat. *aliquot, aliquant*; în limba germană, noţiunea de „faţă" e redată: în stilul conversaţiei literare prin *Gesicht*, în cel poetic prin *Antlitz*, în cel popular-familiar prin *Fratze, Fresse* etc., ; în franceză, noţiunea „copil" se exprimă în stilul oficial-administrativ prin *mineur* „minor", în cel al conversaţiei culte prin *enfant*, în cel popular-familiar prin *môme, momaque* ş.a., noţiunea „amorţeală", „frînare" o redă în limba conversaţiei literare cuvîntul *torpeur*, în stilul ştiinţific (med.-psih.) *inhibition*, în cel tehn.-prof. *freinage* ş.a.

Cuvintele şi expresiile sinonimice care, în diverse stiluri funcţionale, redau aceeaşi noţiune sau noţiuni apropiate se deosebesc între ele în primul rînd prin nuanţa lor stilistică.

Nuanţa de stil care indică apartenenţa la un anumit stil funcţional se poate îmbina la un cuvînt cu raportarea lui semantică la stilul dat. Aşa stau lucrurile cu lexicul special şi cu terminologia stilurilor funcţionale (de exemplu *vector, fonem* etc.). În cazurile despre care este vorba acum, nuanţa stilistică a cuvîntului e determinată, în ultima instanţă, de locul cuvîntului în sistemul stilistic al limbii, de particularităţile semantice şi de folosire a lui fixate pentru el în cursul istoriei (de exemplu nuanţa stilului oficial-administrativ la cuvintele *проживать* „a domicilia" cu sensul lui *жить* „a locui", *предъявлять* „a prezenta" în sensul de *показывать* „a arăta", nuanţa convenţional-poetică a cuvintelor *очи* „ochi", *чело* „frunte", *выя* „gît" ş. a.).

În lucrările şi articolele multor lingvişti, nuanţa stilistică a cuvîntului e adesea identificată cu nuanţa emoţio-

Scanned with OKEN Scanner

nal-expresivă[58]. Aceste două noţiuni trebuie delimitate ca noţiuni distincte, deşi legate între ele[59].

Nuanţa stilistică se naşte ca rezultat al fixării cuvîntului, datorită unor anumite cauze, într-o anumită sferă a activităţii umane[60].

Cînd caracterizăm nuanţa stilistică a unui cuvînt, avem în vedere stilul funcţional în care acest cuvînt e folosit cu regularitate. Astfel, vorbind despre nuanţa oficial-administrativă a cuvîntului *предписывать* „a prescrie" sau despre nuanţa popular-familiară a cuvîntului *брюхо* „burtă", se subînţelege că aceste cuvinte se întîlnesc, cu precădere, primul în stilul oficial-administrativ, celălalt în stilul popular-familiar.

Nuanţa emoţional-expresivă a unui cuvînt e legată de capacitatea cuvîntului de a influenţa sentimentele noastre, de a ne trezi anumite emoţii. Cînd definim nuanţa emoţional-expresivă a unui cuvînt, ne referim la sentimentele pe care acel cuvînt ni le redă sau ni le provoacă. Astfel, atunci cînd se spune că termenii *иностранщина* „modă străină", *атомщик* „atomist" (cf. neutr. *атомник*), *мальчишество* „ştrengărie", *молокосос* „ţîngău", *прихлебатель* „lingău", *неженка* „răzgîiată" ş.a. au nuanţă peiorativă, că cuvîntul *премудрый* „preaînţelept" una ironică, cuvîntul *вприглядку* „pe furiş" una glumeaţă, se are în vedere că pe lîngă sensul lor lexical aceste cuvinte redau şi sentimentele corespunzătoare de dispreţ, glumă sau ironie. Cf. engl. *cub* (dispreţuitor) „băieţandru, puşti", *licence* (dezaprob.) „libertatea de a comite ceva ilegal,

---

[58] Cf., de exemplu, articolul lui B. V. Tomaşevski *Язык и литература* în „Октябрь", 1951, nr. 7 : „Cuvintele oricărei limbi, în orice folosire, în afară de sensul logic-obiectiv, au şi o aureolă expresivă sau, ceea ce este acelaşi lucru, un sens stilistic".

[59] E. G. Rizel încearcă într-un articol să stabilească o distincţie între stil şi nuanţa stilistică, dar încercarea nu e dusă pînă la capăt, ci, în continuare, în articol se confundă stilul cuvîntului cu stilul vorbirii şi se discută de o nuanţă stilistică a bombasticului, a lipsei de culoare, a simplicităţii, a clarităţii etc., care pot fi proprii vorbirii, dar nu cuvîntului (cf. „Иностранные языки в школе", 1952, nr. 2, pp. 16—18).

[60] Cauzele fixării unui cuvînt într-un anumit stil funcţional sînt foarte variate. Aici pot interveni cei mai diferiţi factori : nuanţa reală semantică a cuvîntului, forma cuvîntului, ceea ce e deosebit de important în stilul poetic (cf., de exemplu, cartea lui K. Paustovski, *Золотая роза*, 1935), asocierile pe care le provoacă un cuvînt, originea cuvîntului, legătura cu alte cuvinte sinonimice şi din alte grupuri, caracterul internaţional al cuvîntului, mai ales pentru stilul publicistic-politic etc.

Scanned with OKEN Scanner

indisciplină" (spre deosebire de *liberty*), *mob* (dezaprob.) „gloată, adunătură, grămadă" (spre deosebire de *crowd*), *missis, old woman* (glum.) „nevastă" (cf. *wife*), *wiseacre* (iron.) „înţelept, cuminte" (cf. *sage*), *doughty* (iron.) „curajos, îndrăzneţ" (cf. *brave, gallant*) ş.a.[61].

Nuanţa emoţional-expresivă a unui cuvînt nu coincide cu nuanţa lui stilistică.

De exemplu, termenii de specialitate nu redau, de regulă, dispreţ, dezmierdare etc. (cf. rus. *частное* (mat.) „cît", *извлечение квадратного корня* „extragerea rădăcinii pătrate", *шум в сердце* „zgomot cardiac", engl. *quotient, extraction of the square root, cardiac murmur* etc.), adică au nuanţa emoţional-expresivă nulă[62]. Dar termenii sînt întotdeauna legaţi de un anumit stil, adică au o nuanţă stilistică pozitivă. Dimpotrivă, sinonimele pot să aparţină unui singur stil funcţional sau, cu alte cuvinte, să aibă aceeaşi nuanţă stilistică, dar să se deosebească prin nuanţa emoţional-expresivă ; cf. rus. *маленький — крошечный* „mic", *ребенок — малютка* „copil", *холодный — ледяной* „rece" ş.a., engl. *large — big* „mare", *small — little* „mic", *aid — help* „ajutor", în franceză *petit — minuscule* „mic" ş.a.

Dar nuanţa emoţional-expresivă a cuvintelor şi nuanţa lor stilistică sînt legate între ele. Stilul conversaţiei culte şi chiar cel publicistic-politic şi popular-familiar folosesc pe larg cuvinte cu o puternică nuanţă emoţional-expresivă, care nu-şi au locul în stilul oficial-administrativ sau ştiinţific. În diverse stiluri sînt diferite, de exemplu, sferele cuvintelor de apreciere (cf. *недоучка* „semidoct" şi *дилетант* „diletant", *наговор* „calomnie", *клевета* „clevetire", *инсинуация* „insinuare" etc.). Se pot contura chiar spectre ale nuanţelor emoţional-expresive, tipice pentru un anumit stil funcţional. Astfel, nuanţa hiperbolică, solemnă

---

[61] În diferite limbi, nuanţele emoţional-expresive pot fi conferite cuvîntului de un sufix care este purtătorul unei anumite nuanţe emoţional-expresive : cf. *-ик, -ище, -к* ş. a. în limba rusă (*глазик, бородище, головка* etc.) ; *-y, -ie, -eer* ş.a. în engleză (*Tommy, doggie, auntie, Munichеer* ş.a.) ; *-chen* şi *-lein* în germană (*Zimmerchen, Bächlein* etc.) ; *-aille, -elle, -ette, -ule* etc. în franceză (*mangeaille, antiquaille, ruelle, hachette* etc.).

[62] Devenind termen în stilul tehnic-profesional, un cuvînt provenit din stilul popular-familiar poate, un anumit timp, să păstreze nuanţa emoţională : cf. fr. *aimant généreux* „magnet care acţionează puternic", *vierge* „sondă uscată" ; engl. *wild-cat mining* „foraj fără prospecţie prealabilă" ; tot aşa stau lucrurile cu denumirile unor piese de maşini etc.

Scanned with OKEN Scanner

a cuvintelor e mai tipică pentru stilul poetic sau cel publicistic-politic decît, de exemplu, pentru cel tehnic-profesional sau popular-familiar. Dimpotrivă, nuanţa vulgară a cuvintelor e mai tipică şi se întîlneşte mai frecvent în stilul popular-familiar decît, de exemplu, în cel poetic sau oficial-administrativ. Cea mai bogată şi mai variată e nuanţa emoţional-expresivă a cuvintelor din stilul conversaţiei culte, el fiind stilul cel mai larg şi mai important sub aspectul comunicării.

Nuanţa stilistică a cuvintelor nu se formează de fiecare dată nemijlocit în procesul comunicării, nu e adusă de fiecare dată de individ. Ca elemente ale unui sistem lingvistic stabil, cuvintele au o anumită caracteristică stilistică. Aceasta împiedică folosirea unor cuvinte sau expresii în alte sfere, în alte contexte. K. I. Ciukovski relatează[63] că odată, în traducerea unei povestiri poetice romantice, un traducător a lăsat o asemenea frază: *За неимением красной розы жизнь моя будет разбита* (Ca urmare a lipsei trandafirului roşu, viaţa mea va fi distrusă). Cînd i s-a arătat că expresia *за неимением* e mai potrivită pentru un act oficial, el a şters fraza şi a schimbat-o în felul următor: *Ввиду отсутствия красной розы жизнь моя будет разбита* (Dată fiind lipsa trandafirului roşu, viaţa mea va fi distrusă).

Impresia comică produsă de asemenea propoziţii se datoreşte discordanţei lor stilistice. Cuvintele de legătură *dată fiind* şi *ca urmare a lipsei*, puse într-un context poetic, au dezvăluit cu deosebită claritate apartenenţa lor la stilul oficial-administrativ şi au căpătat o nuanţă complementară emoţional-expresivă, cea comică.

Transferarea cuvintelor dintr-un context în altul lasă să se vadă şi să se perceapă mai clar nuanţa stilistică a cuvintelor, întrucît de obicei prin îmbinarea unor unităţi ale limbii cu o nuanţă stilistică omogenă se creează impresia neutralităţii contextului, cu toată nuanţa stilistică a diverselor unităţi. Cf. propoziţia *ввиду отсутствия средств смета ваша не может быть утверждена* (ţinînd seama de lipsa fondurilor, devizul dv. nu poate fi validat), unde *ввиду* e cît se poate de potrivit şi unde nuanţa lui stilistică, fiind de acelaşi fel cu nuanţa stilistică a celor-

[63] K. I. Ciukovski, *Искусство перевода*, Moscova-Leningrad, 1936, pp. 75–76.

lalte unităţi, nu se distinge în mod deosebit. Astfel, o pată roşie nu se observă pe un fond roşu, nici una albastră pe albastru: ele nu te frapează. Dar o pată roşie se distinge clar pe un fond albastru şi una albastră pe fond roşu.

Prin procedeul transferării cuvintelor din unele contexte în altele se contruieşte parţial aşa-numitul experiment stilistic, a cărui esenţă a fost formulată de A. M. Peşkovski şi L. V. Şcerba[64].

În procesul dezvoltării istorice a limbii, nuanţa stilistică a cuvintelor şi a expresiilor se poate schimba[65]. Marii scriitori aduc o contribuţie însemnată în ce priveşte deplasările în cadrul sistemului stilistic al unei limbi şi în redistribuirea elementelor sistemului stilistic. Astfel, o serie de cuvinte considerate mai înainte popular-familiare, „neliterare", au intrat în uzul conversaţiei culte prin operele lui Puşkin, Nekrasov ş.a.[66].

II. **Din punct de vedere frazeologic,** stilurile funcţionale se deosebesc prin folosirea unor anumite tipuri structural-semantice de unităţi frazeologice. Aşa, de exemplu, pentru stilurile publicistic-politic şi oficial-administrativ ale limbilor rusă, engleză şi alte cîteva e caracteristică o abundenţă de unităţi frazeologice de tip atributiv-nominal,

---

[64] Cf. A. M. Peşkovski, *Принципы и приемы стилистического анализа и оценки художественной прозы*, în „Вопросы методики родного языка, лингвистики и стилистики", Moscova-Leningrad, 1930, şi L. V. Şcerba, *О трояком аспекте языковых явлений и об эксперименте в языкознании*, în „Изд. Акад. Наук СССР", отд. обществ. наук, 1931, nr. 1.

[65] Astfel, după cum arată I. S. Sorokin (*Матер. и исслед. по истории русского литературного языка*, vol. I, 1949, p. 153), în primul dicţionar al Academiei erau notate ca vulgare cuvintele: *быт* „trai", *жара* „căldură", *молодеж* „tineret", *раздумье* „reverie", *свадьба* „nuntă", *удача* „succes" etc., acum folosite de toţi, dar nu erau indicaţii stilistice speciale la cuvintele *сопли* „muci", *сопливый* „mucos", *паршиветь* „a chelboşi", *дурак* „prost", *гадить* „a face scîrnă" etc.

În limba engleză din secolul al XIX-lea erau considerate popular-familiare cuvinte acum general folosite: *mob* „gloată", *sham* „prefăcătorie, falsificare" ş.a.; sau, de exemplu, după cum arată acad. V. V. Vinogradov, pentru secolul al XVII-lea cuvintele *невежда* „ignorant" şi *невежа* „mojic" erau sinonime; ţinînd de diferite stiluri ele notau acelaşi lucru; apoi s-au diferenţiat semantic, iar acum *невежда* „profan, om puţin instruit", *невежа* „om needucat, care nu ştie să se poarte".

[66] Cf. *рукавицы* „mănuşi", *дровни* „sanie", *щей горшок* „oală de ciorbă" ş.a. Referitor la aceasta, vezi mai amănunţit I. S. Ilinskaia, *Из наблюдений над лексикой Пушкина* (*Элементы современного просторечия у Пушкина*), Тр. Ин-та русского языка АН СССР, vol. II, 1950, şi altele.

Scanned with OKEN Scanner

precum şi de termeni compuşi, cuvinte compuse, care denumesc organizaţii, partide, instituţii, de exemplu *Совет Мира*, engl. *Peace Council*, fr. *Conseil de la Paix* ş. a.

Afară de aceasta, în stilurile respective se formează îmbinări frazeologice specifice, care constau dintr-un verb cu sens slăbit şi un substantiv deverbativ care arată clar conţinutul lexical al îmbinării, de exemplu *поддерживать* „a sprijini" — *оказывать поддержку* „a da sprijin"; *решать* „a hotărî" — *принимать решение* „a adopta o hotărîre"; *контролировать* „a controla" — *осуществлять контроль* „a efectua un control"; engl. *to support — to give support, to decide — to take decision, to control — to exert control*; fr. *aider — prêter secours, consentir — accorder consentement* etc.

Dimpotrivă, nu sînt admise în stilul oficial-administrativ sau ştiinţific îmbinări şi unităţi idiomatice colorate emoţional, de tipul: *ни зги не видно* „e întuneric beznă", *как пить дать* „fără doar şi poate"; engl. *to find a mare's nest*, fr. *se mettre le doigt dans l'oeil* „a nimeri cu oiştea-n gard", existente în stilul conversaţiei culte.

III. **Din punctul de vedere al formării cuvintelor,** stilurile funcţionale se deosebesc între ele prin căile şi procedeele de îmbogăţire a vocabularului. Mijloacele productive de formare a cuvintelor nu sînt aceleaşi în diferite stiluri. În lexicul publicistic-politic al limbii ruse, de exemplu, sînt productive prefixele *анти-*, *про-* ş.a., în terminologia ştiinţifică medicală sufixele *-ит*, *-ин*, în chimie sufixul *-истый* etc., neproductive în alte stiluri. Cf. în engleză *anti-*, *pro-*, *ex-*; *-ism*, *-ist*, *-ite* în stilul publicistic-politic, *-itis*, *-ide*, *-ine*, *-form*, *-oid*, *-vorous* în cel ştiinţific etc. (*антирабочая политика*, *профашистская клика*, *радикулит*, *аспирин*, *сернистый*, *anti-working class policy*, *pro-Malan clique*, *bronchitis*, *aspirin*, *apatite* etc.)[67].

Mijloacele productive de formare a cuvintelor în stilurile publicistic-politic şi ştiinţific au adesea caracter internaţional.

În stilul popular-familiar al multor limbi sînt productive sufixe care exprimă diferite nuanţe emoţionale. Cf.

---

[67] Cf. şi articolul lui G. O. Vinokur *О некоторых явлениях словообразования в русской технической терминологии*, Тр. МИФЛИ, филол. ф-т, vol. V, 1939.

rus. *платьишко, мордашка,* precum şi *читалка, столовка, самописка, родилка, киношка* ş. a.

În limba engleză, în stilul popular-familiar se foloseşte foarte mult conversiunea. Conversiunii îi sînt subordonate îmbinări întregi, de tipul *don't young man me* etc.

Diferitele stiluri sînt penetrabile în grade diferite faţă de neologisme. Cel mai frecvent se formează neologisme în stilul popular-familiar, adesea neologisme situative — „la întîmplare". Frecvent apelează la neologisme şi stilul publicistic-politic, dar aici caracterul neologismelor e cu totul altul decît în stilul popular-familiar. Aici sînt multe împrumuturi din alte limbi, multe cuvinte internaţionale care intră prin stilul publicistic-politic în limba comună. De exemplu, engl. *quisling* „trădător" (de la numele propriu al trădătorului norvegian care a colaborat cu fasciştii germani), *Blitz, Wehrmacht* etc., cf. rus. *квислинг, коллаборационист, вермахт, блиц* etc. În stilul poetic, neologismele sînt rodul creaţiei artistice a diferiţilor autori. Sînt rare cazurile cînd neologismele poetice intră în limba comună[68]. Cel mai conservator sub aspectul neologismelor este stilul oficial-administrativ.

Dimpotrivă, în acest stil s-au păstrat unele cuvinte şi expresii învechite, arhaice, de exemplu în engl. *said* (menţionat mai sus), *herewith* (prin prezenta), *we hand you herewith* (vă expediem prin prezenta) etc.

---

[68] În majoritatea cazurilor, neologismele poetice, chiar cele alcătuite după regulile formării cuvintelor într-o limbă, nu trec de limitele operei respective.

Cf. „И в норы на зиму, как некие кроты
Попрятались *цыганофилы*". (V. S. Kurocikin, *Собр. стихотвор.*, 1934, p. 114) („Şi-n vizuine iarna, ca nişte cîrtiţe S-au ascuns *ţiganofilii*").

„Но скажите вы,
калеки и *калекши* . . . (Vl. Maiakovski, *Избр. соч.*, vol. I, 1936, p. 110) („Dar spuneţi, voi, schilozi şi schiloade").

"... his almost *farmer-like* wife..." (Dreiser, *Titan*, New York, 1925, p. 112) („... soţia lui care aproape aducea a soţie de fermier...").

"...found that she had a *streetful* of friends...") (A. Bennett, *Price of love*, P. 1916, p. 119) („...a descoperit că ea avea o grămadă de prieteni...").

"...I was loosed from all the obligations either of wedlock or *mistressship* in the world..." („...Şi iarăşi eram de una singură, cum se zice, slobodă de orice legături, fie ele de soţie, fie de amantă...") (Daniel Defoe, *Întîmplările fericite şi nefericite ale vestitei Moll Flanders*, Bucureşti, E.S.P.L.A., 1958, p. 147).

Scanned with OKEN Scanner

Arhaisme stilistice se întîlnesc şi în poezie, rareori în stilul publicistic-politic.

Cuvintele care denumesc fenomene istorice dispărute şi care au ieşit din uz în alte stiluri rămîn, în calitate de termeni istorici, în stilul ştiinţific, unde desemnează respectivele fenomene istorice dispărute. Cf. în rusă *вече* „vece", *гривна* „grivnă, monedă veche", *смерд* (în vechea Rusie) „ţăran proprietar de pămînt", *дружина* „drujină, oştirea cnejilor în vechea Rusie"; în engl. *witenagemot* „adunarea celor în vîrstă", *vassalage* „vasalitate" etc.

IV. **Din punct de vedere gramatical,** stilurile funcţionale se caracterizează prin particularităţi morfologice şi sintactice. Originalitatea stilistică a vorbirii nu se limitează numai la alegerea cuvintelor şi a unităţilor frazeologice. Stilurile funcţionale au unele particularităţi gramaticale, iar între particularităţile lexicale şi cele gramaticale se poate stabili o anumită corelaţie. Însuşi materialul de construcţie care este vocabularul determină într-o oarecare măsură mijloacele şi caracterul utilizării lui. Astfel lexicul curent se îmbină de obicei cu o structură simplă a propoziţiei etc. Dimpotrivă, lexicul ştiinţific special cere construcţii sintactice mai ample, forme gramaticale mai complexe.

Particularităţile gramaticale ale stilurilor funcţionale constau nu în modificarea întregului sistem gramatical, ci în prezenţa a diverse fenomene gramaticale, forme, construcţii specifice unui stil şi care lipsesc în alte stiluri; unele fenomene gramaticale pot în general să nu fie de loc folosite, altele se întîlnesc mai des într-un stil decît în alte stiluri sau sînt folosite cu un sens deosebit. În stilurile funcţionale se pot observa şi forme gramaticale şi construcţii paralele cu forme şi construcţii sinonime din alte stiluri, dar această problemă nu va fi cercetată aici, pentru că însăşi noţiunea de sinonim gramatical, şi îndeosebi sintactic, e pînă acum neprecizată şi necesită o cercetare separată[69].

De exemplu, în stilul popular-familiar al limbii engleze sînt admise formele negative reduse, neliterare *ain't* şi *hain't* pentru toate persoanele, singular şi plural, la pre-

---

[69] Vezi, de exemplu, articolul lui I. I. Kovtunova *О синтаксической синонимике*, în „*Вопросы культуры речи*", 1955, nr. 1.

Scanned with OKEN Scanner

zentul verbelor *to be* şi *to have*, în locul formelor literare corespunzătoare, lungi şi scurte, *am not, is not, are not, have not, has not, amn't, isn't, aren't, haven't, hasn't* etc. Multe din aşa-zisele verbe neregulate trec aici în seria celor regulate şi formează preteritul cu ajutorul desinenţei *-ed*, de exemplu *knowed* (în loc de lit. *knew*) etc.

În stilul conversaţiei culte, alături de formele *do not, cannot, have not* etc. sînt obişnuite în comunicarea orală formele *don't, can't, haven't* etc., care nu se întîlnesc în stilurile oficial-administrativ sau ştiinţific.

În stilul poetic se observă diferite forme arhaice care au ieşit din uz în celelalte stiluri, de exemplu în engleză forme deosebite ale pluralului unor substantive (*kine* în loc de lit. *cows*), forme şi desinenţe personale deosebite la verbe (*thou art, dost, hast, he doth, hath, taketh* etc.), forme deosebite la preterit (engl. *spake* în loc de lit. *spoke* de la *to speak*, germ. *ward* în loc de *wurde* de la *werden*) etc.

Construcţiile participiale absolute, grupele atributive compuse de tipul *parts-of-speech classification, back-to--farm-policy* sînt caracteristice pentru stilurile ştiinţific şi publicistic-politic din limba engleză, determinările ample de tipul *die aus allen Teilen der Sowjet Union eintreffenden Meldungen* pentru stilul oficial-administrativ din germană etc.

În stilurile tehnic-profesional şi ştiinţific se folosesc adesea formele de plural ale unor cuvinte nume de materii *нефти* „petroluri", *масла* „uleiuri" etc.) pentru a denumi diverse aspecte ale materiei respective, iar în stilul publicistic-politic ale unor nume proprii (churchillii, hitlerii etc.) pentru a denumi oameni asemănători cu cel ce poartă respectivul nume[70].

Lipsa pronumelui *я* sau folosirea specială a pronumelui *мы* pentru exprimarea modestiei autorului poate fi întîlnită în limba rusă în expunerile ştiinţifice (*скажу несколько слов о методе*, мы *пришли к выводу*).

În limba franceză se foloseşte în acelaşi scop pronumele *on* (*on estime que. . .*), care se referă la persoana autorului. În stilul conversaţiei culte şi în cel popular-familiar, acest

---

[70] Cf. şi capitolele „Морфология" şi „Синтаксис" din cartea prof. A. N. Gvozdev *Очерки по стилистике русского языка*, Moscova, 1952.

pronume se referă de obicei la persoana I sau a II-a sau servește pentru generalizare (*quand on est fatigué . . .*).

Dar în comparație cu lexicul, în limba contemporană se numără mult mai puține fenomene gramaticale cu o caracteristică stilistică strictă. Dacă, cu unele rezerve, se poate vorbi despre lexicul special al unui stil, o gramatică specială a stilurilor funcționale nu există. Majoritatea fenomenelor gramaticale este comună tuturor stilurilor funcționale. Tocmai comunitatea gramaticii alături de o anumită comunitate în vocabular reunește și cimentează stilurile funcționale într-un sistem lingvistic unic, chiar atunci cînd ele se deosebesc esențial[71].

De aceea specificul gramatical al stilurilor funcționale trebuie căutat în primul rînd în rolul deosebit pe care același fenomen gramatical îl joacă în diverse stiluri, în legătura specifică dintre el și celelalte fenomene gramaticale în diverse stiluri.

De exemplu, formele „aspectului continuu" (*continuous form*) se întîlnesc în toate stilurile limbii engleze, dar în stilul publicistic-politic ele ocupă un loc proporțional mai mare decît în celelalte stiluri[72].

La fel forma *futur antérieur* e folosită în diverse stiluri ale limbii franceze pentru a reda informații nu întru totul veridice, însă frecvența acestei forme e mai mare în ziare decît în alte sfere, pentru că tocmai în gazetă se întîmplă cel mai adesea să se transmită asemenea știri și să se sublinieze acest lucru prin mijloace lingvistice.

Tendința de a expune faptele în forma cea mai „obiectivă", „impersonală" obligă să se recurgă în stilul publicistic-politic la forme pasive, la construcții pasive și la altele cu sens personal nedeterminat. Elementul principal asupra căruia se insistă e însuși faptul, fenomenul, evenimentul respectiv. Cf. rus. *Совещание было созвано по решению Глав правительств четырех держав* („Consfătuirea a fost convocată prin hotărîrea șefilor de guverne ale celor patru puteri") („Pravda" din 18 noiembrie 1955), engl.

---

[71] Așa cum s-a întîmplat, de exemplu, în limba literară japoneză din secolul al XIX-lea (cf. articolul citat al lui P. I. Ș e m a n a e v).

[72] După unele calcule, frecvența formelor continue în stilul publicistic-politic al limbii engleze e aproximativ de 5 ori mai mare decît în stilul conversației culte, iar diferența în frecvența folosirii formelor pasive continue între stilul publicistic-politic și cel al conversației culte e și mai mare.

Scanned with OKEN Scanner

...if the fight of the democratic Left forces is kept up... („...dacă lupta forţelor democratice de stînga este continuată") („Daily Worker" din 25 noiembrie 1948). Cf. şi rus. *как стало известно* ... („după cum s-a aflat..."), *как сообщают* ... („după cum se anunţă..."), *ожидается* ... („se aşteaptă..") etc., engl. *it is reported... it is expected... it is now announced* etc.

Dar latura gramaticală a stilurilor funcţionale n-a fost supusă, în ansamblu, unei analize profunde şi amănunţite: în lucrările lingviştilor pot fi găsite numai unele observaţii sumare asupra particularităţilor morfologice ale cîte unui stil funcţional. Şi mai puţin, din punctul de vedere al stilisticii funcţionale, a fost studiată sintaxa. Acad. Vinogradov a scris nu o dată despre necesitatea studierii diferenţelor, în conţinutul semantic şi în caracteristicile funcţionale ale construcţiilor sintactice, dintre diferitele genuri şi stiluri ale limbii ruse contemporane, precum şi despre necesitatea descrierii sferelor şi a funcţiunilor în folosirea diverselor tipuri de propoziţii. Dar pînă acum acest lucru nu s-a realizat.

De aceea ne limităm numai la scurte observaţii generale.

Se ştie, de exemplu, că sintaxa limbajului ştiinţific şi a celui comercial-administrativ se distinge prin plenitudinea, amplitudinea, caracterul logic şi consecvent al expunerii, care se realizează prin folosirea unor construcţii sintactice complexe, printr-o reţea ramificată de propoziţii secundare, ale căror raporturi complexe se exprimă cu ajutorul a numeroase conjuncţii.

Tendinţa de a prezenta toate circumstanţele unui fapt în interacţiunile lor logice, precise, împreună cu concluzia care rezultă din ele, duce adesea în stilul oficial-administrativ la încercări de a exprima întreg conţinutul expunerii printr-o singură frază, fie şi greoaie. „Dacă se expune conţinutul unei asemenea fraze sub aspectul unor elemente independente unul de altul — scria L. V. Şcerba —, cititorului îi trebuie mult timp şi energie pentru a uni aceste elemente într-un singur întreg logic şi pentru a trage concluziile corespunzătoare"[73].

---

[73] Cf. *Современный русский литературный язык*, în „Русский язык в школе", 1939, nr. 4, p. 21.

Iată un model de scrisoare de afaceri în limba engleză: „Unless the Office of Price Administration or an authorised representative thereof shall, by letter mailed to the applicant within 21 days from the date of filling the application, disapprove the maximum price as reported, such price shall be deemed to have been approved, subject to nonretroactive written disapproval or adjustment at any later time by the Office of Price Administration" („Afară de cazul în care Office of Price Administration sau un reprezentant autorizat al său, printr-o scrisoare trimisă ofertantului în decurs de 21 de zile de la data înregistrării ofertei, îşi va exprima dezaprobarea faţă de preţul maxim raportat, acest preţ va fi considerat ca acceptat, sub rezerva unei dezaprobări sau ajustări neretroactive, făcută în scris, la orice dată ulterioară de către Office of Price Administration").

În forma orală a stilului comercial-de afaceri, conţinutul de mai sus s-ar fi putut exprima în cel puţin trei fraze: You must wait three weeks before you can charge the ceiling price you applied for. The Office of Price Administration can always change that price. If they do, they will write you a letter"[74] („Trebuie să aşteptaţi trei săptămîni înainte de a putea să cereţi preţul-plafon pe care l-aţi supus aprobării noastre. Office of Price Administration poate modifica acest preţ oricînd. Dacă o va face, veţi fi anunţat printr-o scrisoare").

Tendinţa spre logică şi consecvenţă, dorinţa de a face în aşa fel încît fiecare afirmaţie să decurgă din cea precedentă şi să condiţioneze înţelegerea celei care urmează determină în stilul ştiinţific necesitatea unor construcţii participiale complexe, a unor construcţii infinitivale, a unor fraze ale căror părţi sînt legate prin raporturi logice stricte. De exemplu: *Если обогащенную ими* (биогенными стимуляторами) *ткань* (*или водный экстракт из нее*) *вводить в организм больного, то биогенные стимуляторы усиливают физиологические процессы в организме и тем самым способствуют выздоровлению, благотворно влияя на обмен веществ и на центральную нервную систему человека*[75] („Dacă, întărit cu ajutorul

---

[74] Exemplul e împrumutat din revista „American Speech", 1948, nr. 2, p. 139.

[75] Dintr-o convorbire a prof. Filatov cu un corespondent al „Pravdei".

Scanned with OKEN Scanner

lor [al stimulatorilor biogeni], ţesutul [sau extrasul lichid din el] e introdus în organismul bolnavului, stimulatorii biogeni intensifică procesele fiziologice din organism şi totodată favorizează vindecarea, influenţînd în mod binefăcător asupra metabolismului şi asupra sistemului nervos central al omului").

Iată alt exemplu din engleză: „When well softened, they [ends] are pushed together and the heating continued, the thickened glass being blown out a little and allowed to collapse until all the abrupt changes in thickness have been eliminated all round the joint and it is marked by a single moderately thick ring of hot glass"[76] („Cînd se moaie suficient, ele [extremităţile] sînt împinse împreună şi încălzitul continuă, sticla îngroşată fiind puţin suflată şi lăsată să se dezumfle pînă ce au fost eliminate toate modificările abrupte de grosime în jurul încheieturii, şi aceasta va fi marcată printr-un singur inel de sticlă fierbinte de grosime moderată").

Fiecare dintre frazele formate prin coordonare din acest exemplu este, la rîndul ei, subordonată unei construcţii gerunziale în fraza rusească şi unei construcţii participiale absolute în engleză.

În stilul ştiinţific se întîlnesc şi cuvinte şi îmbinări care exprimă alte raporturi logice, păreri în legătură sau în opoziţie cu cele spuse mai înainte. Cf. în rus. *при этом* (în această împrejurare), *следовательно* (prin urmare), *поэтому* (de aceea) etc., engl. *in connection with* (în legătură cu), *with respect to* (privitor la), *opposite to* (în opoziţie cu) etc.

În afară de aceasta se folosesc diferite cuvinte de legătură care se apropie de pronume: rus. *данный* (acesta, cel în chestiune), *известный* (anumit), *соответствующий* (corespunzător), engl. *given*, *definite*, *corresponding* etc.

Dimpotrivă, sintaxa formei orale a stilului conversaţiei literare şi, mai ales, a stilului popular-familiar, sintaxa vorbirii curente, libere tinde spre propoziţii simple, scurte, fără verigi de legătură. Elipsele de tot felul şi lipsa verigilor în expunere sînt suplinite de realitatea vie, de contactul nemijlocit dintre vorbitori.

---

[76] E. H. Wright, *Manual of Laboratory Glass Blowing*, U. S., 1943. p. 46.

Scanned with OKEN Scanner

De exemplu :

— Кого надо?
— Лиза дома?
Глухо ответили:
— Не живет здесь она.
— Как это?
— Уехала она.
— Когда?
— Четвертые сутки...
(— Pe cine căutaţi ?
— Liza e acasă ?
Glasul surd îi răspunde :
— Nu mai locuieşte aici.
— Cum aşa ?
— A plecat.
— Cînd ?
— De patru zile)[77].
Cf.
— And where did you get the hundred from ?
— I borrowed it.
— When ?
— Today.
— Who from ?
— A man called Davids.
— Money-lender ?
Young Yolyon bowed his head[78].
(— De unde ai luat suta ?
— Am împrumutat-o.
— Cînd ?
— Azi.
— De la cine ?
— Unul, Davids.
— Cămătar ?
Tînărul Jolyon plecă capul).

Caracterizînd limbajul conversaţiei orale, L. V. Şcerba arată că el constă din reacţiile reciproce a doi sau mai mulţi indivizi care comunică între ei. În el lipsesc construcţiile complexe, care (aşa cum se întîmplă în limba scrisă), pentru a fi înţelese, necesită posibilitatea de a

---

[77] M. Gorki, *Mordvina*, în *Opere*, vol. 10, Edit. Cartea rusă, 1958.
[78] Galsworthy, *On Forsyte „Change"*, Londra, 1930, p. 96.

Scanned with OKEN Scanner

cuprinde întreaga expunere şi, la sfîrşitul frazei, — de a reveni la începutul ei.

În conversaţie n-ai timp să-ţi aduni în prealabil şi să analizezi toate elementele necesare pentru expunerea ideii, de aceea aici sînt posibile pauze, lapsusuri, alunecări de la o construcţie la alta.

În conversaţia orală se elaborează o structură sintactică deosebită, care, datorită ritmului ei, permite să se păstreze în memorie toate elementele unei structuri complexe. Legătura şi dependenţa dintre idei e subliniată nu prin subordonare cu conjuncţii, ca în stilurile ştiinţific sau oficial-administrativ, ci prin intonaţie, accent etc.

Creşte mult aici şi numărul de propoziţii exclamative şi interogative de diferite tipuri, ceea ce se explică prin gradul înalt de emotivitate şi prin influenţa activă a comunicării vii, directe.

În condiţiile comunicării curente, neforţate, vorbitorii recurg în permanenţă la inversiuni care le dau posibilitatea de a reda nuanţa de sens necesară, în timp ce sintaxa stilului ştiinţific sau a celui oficial-administrativ e de obicei directă, urmînd dezvoltarea ideii. Ei îi este străină inversiunea, care întotdeauna e legată de intensificarea laturii emoţionale a vorbirii.

V. **Din punct de vedere fonetic,** stilurile funcţionale se caracterizează prin particularităţi ritmice-intonaţionale şi fonetice. Această problemă, din păcate, nu a fost de loc cercetată ştiinţific. Se poate vorbi numai despre unele încercări de a schiţa delimitări stilistice în domeniul fenomenelor fonetice şi de a distinge diferite stiluri de pronunţare (complet, redus, stil oratoric etc.) în lucrările lui L. V. Şcerba, R. I. Avanesov şi ale altor cîtorva lingvişti.

În articolul *О разных стилях произношения и об идеальном фонетическом составе слов*[79], L. V. Şcerba menţionează două stiluri de pronunţare, complet şi redus, în funcţie de rapiditatea şi gradul de neglijenţă în pronunţare, ceea ce se reflectă în forme ca *здрастуйте* şi *здрасте*, *говорит* şi *грит* etc.

Ideea unor stiluri de pronunţare diferite şi a legăturii lor cu varietăţile funcţionale ale limbii o dezvoltă şi o

---

[79] *Записки Неофилологич. общ-ва*, volum omagial închinat prof. Braun, fasc. VIII, 1915, p. 339.

Scanned with OKEN Scanner

concretizează întrucîtva R. I. Avanesov[80]. După cum arată R. I. Avanesov, diferenţele dintre varietăţile limbii literare ţin nu numai de lexic, de frazeologie şi de gramatică, ci cuprind şi un domeniu fonetic, al pronunţării, unde se disting trei varietăţi, trei stiluri de pronunţare:

cărturăresc (livresc),
de conversaţie (neutral din punct de vedere stilistic),
popular.

Aşa, de exemplu, pronunţarea [сонэ́т], [но]ктю́рн, [фонэ]ти́ческий caracterizează stilul livresc, spre deosebire de pronunţarea obişnuită, de conversaţie: [сане́т], [на]ктю́рн, [фън'и^{е}]ти́ческий etc., sau pronunţarea [у-т'еа́]-*нет книги*?, [када́] (*когда*), [*токъ*] (только) caracterizează stilul popular-vulgar, spre deosebire de pronunţarea din conversaţia normală, obişnuită [у-т'и^{е}б'а́], [кагда́], [то́л'къ].

„Diferitele stiluri ale vorbirii — scrie prof. Avanesov — nu trebuie reprezentate ca fiind închise în sine, izolate unul de altul; dimpotrivă, ele sînt foarte strîns legate între ele şi se caracterizează prin întrepătrunderi".

Unele fenomene care apar în stilul popular pătrund apoi în stiluri mai înalte şi în primul rînd în conversaţie. Aşa e, de exemplu, prin originea sa, fenomenul de „ikanie"[81] în limba literară (pronunţarea [нису́], [п'итух]).

Dimpotrivă, alte fenomene pătrund din stilul cărturăresc în conversaţie. Aşa poate fi considerată pronunţarea, acum răspîndită, *булочная, молочный* în locul pronunţării mai vechi *булошная, молошный*. În afară de aceasta, în limitele stilului de conversaţie, R. I. Avanesov remarcă existenţa a două variante de pronunţare: 1) a pronunţării riguroase (scenice) şi 2) a pronunţării libere (obişnuite). Prima variantă se deosebeşte de cea de-a doua printr-o mai mare strictеţe a normelor de pronunţare.

În ceea ce priveşte, de exemplu, limba engleză, cercetătorii au atras atenţia asupra unor particularităţi fonetice

---

[80] R. I. Avanesov, *Русское литературное произношение*, § 4, Учпедгиз, 1954.

[81] Particularitate fonetică a unor graiuri ruseşti, care constă în pronunţarea ca *i* a vocalei deschise sau medii din silaba iniţială protonică. (N. t.)

Scanned with OKEN Scanner

ale stilului popular-familiar, cum sînt: căderea lui *h* iniţial — *'is*, *'ow*; omiterea lui *t*, *d* final după sonore — *ol'*, *chil'*; sufixul *-ing* pronunţat *-in* [In] — *goin'*; căderea în pronunţare a unor silabe întregi din cuvinte polisilabice şi reducerea unor îmbinări de cuvinte folosite frecvent: *s'pose*, *reg'lar*, *gimne*, *dono* ş.a.

Dar, în ansamblu, problema diferenţierii stilistice sub aspect fonetic în diverse limbi necesită un studiu serios.

Făcînd bilanţul tuturor celor expuse, rezumăm pe scurt:

1. Obiect al stilisticii lingvistice trebuie să fie studiul sistemului stilurilor funcţionale ale limbii, prin acestea înţelegîndu-se varietăţi ale limbii literare comune care corespund unor sfere de activitate omenească şi ale căror particularităţi sînt condiţionate de caracteristicile şi de sarcinile comunicării în sferele respective ale vieţii.

2. O generalizare a datelor obţinute printr-o cercetare multilaterală a operelor ţinînd de diferite stiluri funcţionale va permite să se reconstituie specificul sistemului stilistic al unei anumite limbi într-o epocă oarecare şi să se stabilească legile şi normele care acţionează în cuprinsul acestuia.

3. În limbă, fenomenele stilistice au un caracter sistematic şi trebuie cercetate atît sub raportul specificului lor material, cît şi în legătura şi corelaţia lor deosebită cu alte fenomene.

Totodată, studiind fenomenele stilistice, atenţia trebuie îndreptată nu numai asupra fenomenelor care alcătuiesc specificul stilului respectiv sub aspect lexical, gramatical şi fonetic şi care nu se întîlnesc în alte stiluri, ci şi asupra acelora care se întîlnesc în diverse stiluri, dar care ocupă, în fiecare dintre ele, un loc deosebit; de asemenea atenţia trebuie îndreptată şi asupra mijloacelor paralele sinonimice de exprimare, existente în diverse stiluri.

4. Studiul normelor stilistice din diferite limbi în evoluţia lor, alcătuirea de stilistici descriptive etc. au o mare importanţă pentru dezvoltarea cultivării limbii.

(*Об основных проблемах стилистики*, Издательство Московского Университета, 1957)

Scanned with OKEN Scanner

ale stilului popular-familiar, cum sînt: căderea lui *h* inițial — *'is*, *'ow*; omiterea lui *t*, *d* final după sonore — *ol'*, *chil'*; sufixul *-ing* pronunțat *-in* [In] — *goin'*; căderea în pronunțare a unor silabe întregi din cuvinte polisilabice și reducerea unor îmbinări de cuvinte folosite frecvent: *s'pose*, *reg'lar*, *gimne*, *dono* ș.a.

Dar, în ansamblu, problema diferențierii stilistice sub aspect fonetic în diverse limbi necesită un studiu serios.

Făcînd bilanțul tuturor celor expuse, rezumăm pe scurt:

1. Obiect al stilisticii lingvistice trebuie să fie studiul sistemului stilurilor funcționale ale limbii, prin acestea înțelegîndu-se varietăți ale limbii literare comune care corespund unor sfere de activitate omenească și ale căror particularități sînt condiționate de caracteristicile și de sarcinile comunicării în sferele respective ale vieții.

2. O generalizare a datelor obținute printr-o cercetare multilaterală a operelor ținînd de diferite stiluri funcționale va permite să se reconstituie specificul sistemului stilistic al unei anumite limbi într-o epocă oarecare și să se stabilească legile și normele care acționează în cuprinsul acestuia.

3. În limbă, fenomenele stilistice au un caracter sistematic și trebuie cercetate atît sub raportul specificului lor material, cît și în legătura și corelația lor deosebită cu alte fenomene.

Totodată, studiind fenomenele stilistice, atenția trebuie îndreptată nu numai asupra fenomenelor care alcătuiesc specificul stilului respectiv sub aspect lexical, gramatical și fonetic și care nu se întîlnesc în alte stiluri, ci și asupra acelora care se întîlnesc în diverse stiluri, dar care ocupă, în fiecare dintre ele, un loc deosebit; de asemenea atenția trebuie îndreptată și asupra mijloacelor paralele sinonimice de exprimare, existente în diverse stiluri.

4. Studiul normelor stilistice din diferite limbi în evoluția lor, alcătuirea de stilistici descriptive etc. au o mare importanță pentru dezvoltarea cultivării limbii.

(*Об основных проблемах стилистики*, Издательство Московского Университета, 1957)

Scanned with OKEN Scanner

ÎNCERCĂRI DE DEFINIRE LINGVISTICĂ A STILULUI

Michael Riffaterre

În 1958, un grup de lingviști, psihologi și critici se întîlnea la Universitatea din Indiana pentru a discuta despre natura stilului și despre aplicarea metodelor lingvistice la studiul lui. Comunicările participanților și discuțiile care au avut loc; grupate în volum de către organizatorul conferinței, Thomas A. Sebeok, formează cea mai interesantă culegere publicată asupra acestei probleme[1]; ea este infinit mai bogată în studii metodologice și în păreri asupra naturii funcțiunii poetice a limbajului decît comunicările, care ating totuși cu mult mai multe subiecte, de la Congresul asupra stilului ținut la Heidelberg în 1957[2]. Aceasta deoarece, spre deosebire de ultimul, rămas tradiționalist pînă la rutină, grupul american s-a străduit mai ales să înnoiască principiile stilisticii și s-o integreze pe aceasta în lingvistică. Adevărul este că, atît în teorie, cît și în exemplele de aplicări practice, nu s-a recunoscut în mod unanim necesitatea adoptării unui punct de vedere care să fie pertinent numai pentru stil, în scopul de a-l despărți clar de faptele de limbă. Dar acest dezacord este dintre cele care ne îndeamnă să medităm. Fapt este că culegerea lui Sebeok e cu atît mai folositoare, cu cît dezvăluie mai limpede barierele care îi mai despart pe stiliștii lingviști de specialiștii psihologi și „literați"[3]. Eu n-am pretenția de a-i împăca; de vreme ce stilul e de natură verbală, mă voi mulțumi cu încercarea de a preciza cîteva

[1] *Style in Language*, edited by Thomas A. Sebeok, XVII — 470 p., Cambridge, The Technology Press of MIT; New York-London, John Wiley and Sons.

Numele citate numai cu indicarea paginii trimit la autorii contribuțiilor sau la participanții la discuții.

[2] *Stil- und Formprobleme in der Literatur*, Heidelberg, Carl Winter, 1959, 524 p.

[3] Tocmai acest lucru e subliniat în concluziile lui George A. Miller, p. 386 și urm., care vorbește din partea psihologilor.

Scanned with OKEN Scanner

din condiţiile şi modalităţile lui de existenţă, restrîngîndu-mă, pe cît posibil, la trăsăturile lui lingvistice. Reacţiile psihologice la stil şi cazul lor particular, judecata de valoare, trebuie să treacă pe planul al doilea.

În lucrarea citată ne izbeşte în primul rînd faptul că se vorbeşte mult mai puţin de stil decît de limba literară şi că partea cea mai dezvoltată e consacrată metrului, care nu este decît cel mult o condiţie a stilului. Una dintre ideile cele mai fecunde ale lui R. Jakobson, conceptul de funcţiune poetică a limbajului[4], nu are decît o aplicare limitată, la poezia versificată; ea ar merita să fie reluată şi generalizată ca funcţiune generatoare a stilului, independent de metru. În sfîrşit, există înclinaţia paradoxală de a vorbi mai curînd de literatură decît de stil, cînd de fapt literatura ţine de critica valorilor, iar structura ei formală accesibilă lingvistului constă tocmai în stil.

TRĂSĂTURILE FORMALE ŞI JUDECATA DE VALOARE

Multă vreme a existat părerea că judecata de valoare suscitată de orice enunţ literar, aspectele ei estetice şi afective, s-ar găsi în afara domeniului lingvistului din cauza aparentei ei subiectivităţi şi a variabilităţii după epoci şi mode. Această stare de spirit avea drept urmare faptul că studiile consacrate operelor literare nu făceau decît să compileze gramatica şi lexicul folosite de autor; opera de artă era tratată în bloc ca un idiodialect obişnuit, iar diferenţa specifică care îi dădea valoare estetică în ochii cititorului era omisă din analiză. Cum observă pe bună dreptate René Wellek, analiza trebuie să urmărească structurile care „conţin şi *sînt* valori" (p. 419), iar descrierea trebuie să lămurească aceste valori. R. Jakobson (pp. 350—353) refuză de asemenea să excludă poetica din lingvistică, deoarece lingvistul trebuie să studieze limba în toată varietatea funcţiunilor sale; el n-ar putea evita problema decît mărginindu-se arbitrar la cadrul frazei, aşa cum ar vrea A. A. Hill, sau la gramatică, neglijînd semantica, şi la elementele neafective ale vorbirii, cum doreşte M. Joos.

[4] Vezi prezentul volum, pp. 93—95. (*N. t.*).

Scanned with OKEN Scanner

O operă literară este în acelaşi timp artă şi limbaj : greutatea constă în a şti de ce natură sînt raporturile care leagă aceste două aspecte ale aceluiaşi fenomen. Sol Saporta[5] stabileşte drept principiu faptul că judecăţii de valoare trebuie să-i corespundă trăsături formale accesibile lingvistului, iar dacă lingvistul nu le găseşte, probabil că analiza este greşit orientată[6]. Postulatul mi se pare periculos atît din pricina consecinţelor lui metodologice, cît şi în privinţa faptelor înseşi. În cadrul metodei, această încredere în intuiţie riscă să ajungă la tautologie : lingvistul va tinde să-şi limiteze studiul la trăsăturile care i se par a confirma judecata de valoare ; el nu va demonstra decît ceea ce este deja evident. În ce priveşte faptele, se poate observa că intuiţia lui Saporta nu este altceva decît perceperea mesajului, finalul procesului de comunicare, adică ceea ce încheie opera literară, îi dă existenţă concretă, în timp ce ea nu este decît potenţială înainte de a fi citită sau recitată. Dar un element de bază al procesului de comunicare nu devine prin aceasta un instrument de analiză. Judecata de valoare, subînţeleasă în orice execuţie sau interpretare a bucăţii (*performance*), reprezintă condiţia lecturii şi este motivată de factori codaţi în mesaj. Ca comportare, judecata ne lămureşte prin urmare asupra textului, de vreme ce depinde de acesta. Dar conţinutul ei depinde de persoana care citeşte, de moment etc., şi tocmai în impuritatea acestui aliaj rezidă problema de nerezolvat a criticului : cutare sau cutare lectură este o variantă permisă de mesaj, aşa cum e codat, sau o lectură proastă ? Tocmai aici lingvistul, plecînd de la *faptele* textului dezvăluite de intuiţia cititorului, trebuie să poată merge mai departe decît această intuiţie[7].

---

[5] *The Application of Linguistics to the Study of Poetic Language*, pp. 82—93 ; autorul pune problema într-un fel, poate, excesiv de formalist : cf. R. Jakobson, p. 350 şi urm.

[6] „La baza oricărei analize lingvistice a poeziei stă ipoteza că există o anumită corelaţie, semnificativă, cu rezultatele unei alte metode, mai intuitive... Dacă analiza noastră nu coincide cu intuiţia, de obicei considerăm necesar să modificăm analiza ; numai rareori sîntem în situaţia de a constata că trebuie să ne schimbăm intuiţia" (p. 83).

[7] Cf. I. A. Richards, *Variant Readings and Misreadings*, pp. 241—252. El subliniază frecvenţa cazurilor în care există diferite modalităţi de a înţelege acelaşi pasaj din text şi importanţa lor în definirea a ceea ce este literar într-un mesaj lingvistic (p. 242). De notat este că varietatea

Scanned with OKEN Scanner

Pentru „a purifica" judecata de valoare într-atît încît să nu fie decît criteriul existenței a ceea ce o determină, ar trebui să se procedeze astfel[8]: lingvistul se va mulțumi să descrie trăsăturile formale ale fiecărui segment al vorbirii care a declanșat o reacție din partea cititorului (sau a criticului). Dacă lingvistul descoperă în acest punct precis o particularitate de structură, el va fi îndreptățit nu să afirme justețea evaluării estetice, ci să spună că comportarea cititorului era motivată. Dacă analiza va fi negativă, dacă nu se va descoperi nici o trăsătură caracteristică, nu va trebui să conchidem că judecata de valoare este greșită, ci că ceea ce o motivează e de natură extralingvistică (de pildă o temă sprijinită de o lungă tradiție; coincidența unei expresii cu moda literară a vremii; influența asupra cercetătorului a lucrărilor publicate mult timp în urma textului studiat, dar care, imitîndu-l pe acesta, au făcut din anumite trăsături ale sale, neglijabile în primul lor context, arhetipuri ale unei tradiții poetice) sau rezultatul unui conflict între sincronia care a constituit codul de referință în momentul creației lui și sincronia care este codul de referință al unui cititor posterior (de pildă cuvinte normale la vremea compunerii, dar care frapează pe cititorul de astăzi ca arhaisme)[9].

Astfel, departe de a fi interzise lingvistului care analizează un stil, cuvinte ca *valoare*, *intenție estetică* îi aparțin

---

interpretărilor nu-l împiedică de a îndrepta analiza cu precizie către un singur punct al secvenței verbale: aceasta dovedește îndeajuns că în stadiul euristic al analizei nu există nici un inconvenient în despărțirea interpretării ca semnal de interpretarea ca conținut. În privința lecturilor proaste, ele rezultă dintr-un decodaj literal care nu ține seama nici de context (p. 251, cf. p. 342), nici de ansamblul limbii; ele sînt frecvente și se întind pe perioade lungi (p. 252), ceea ce ar fi de ajuns pentru a ne face să nu avem încredere în intuiția cititorului, sau chiar a majorității cititorilor. Dar și în acest caz rezultă concluzia nu mai puțin sigură că greșelile lor, oricît de variate sau de persistente ar fi, ne lămuresc asupra locului elementului verbal care le provoacă. Analiza unuia dintre exemplele lui Richards făcută de Fred W. Householder Jr. (p. 342) demonstrează că, după ce s-a identificat pasajul litigios, numai lingvistica poate hotărî cu siguranță asupra trăiniciei judecății de valoare.

[8] În această privință, precum și cînd va fi vorba de natura stilului, reiau unele discuții, pe care am început să le sistematizez, mai ales în *Criteria for Style Analysis*, în „Word", XV (1959), pp. 157—174; *Stylistic Context*, în „Word", XVI (1960), pp. 207—218, și *Problèmes d'analyse du style littéraire*, în „Romance Philology", XIV (1961), pp. 216—227. Prescurtări: *Criteria*, *Context*, *Problèmes*.

[9] Cf. *Criteria*, §§ 1. 3. 1—1. 3. 2 și 3. 0. 2.

Scanned with OKEN Scanner

totuşi, dar în calitate de semnale[10]: anomalia secvenţei verbale pe care o indică reacţiile cititorului poate fi un element al structurii stilistice. După ce aceste anomalii au fost clasate, va trebui să se tragă din ele concluzii generale, să se definească, de pildă, condiţiile în care efectele estetice, afective etc. caracteristice unei opere literare se impun cititorului într-un context dat[11].

---

[10] S a p o r t a, p. 83; cf. *Criteria*, §§ 2. 1—2. 3; procedura propusă s-ar situa, în diagrama lui I. A. Richards (p. 242), între *decoding* şi *development*: ea corespunde deci secţiunii dintre mesaj şi perceperea lui conştientă de către primitor (*performance*).

[11] Rulon Wells dă un exemplu de o astfel de generalizare care pleacă de la faptele semnalate prin judecăţi de valoare; el schiţează o tipologie a stilului nominal (*Nominal and Verbal Style*, pp. 213—220). Încearcă mai ales să discearnă factorii formali care, deşi sînt străini stilului nominal, sînt concomitenţi cu el şi joacă un rol în motivarea judecăţii de valoare (p. 216): această metodă va fi una dintre cele mai fecunde pentru studiul receptării mesajului lingvistic: studiul iluziilor pe care şi le face cititorul asupra mesajului supus decodării (adică ierarhia pe care o stabileşte, pentru a le interpreta, între diferitele elemente ce-i sînt impuse simultan prin codaj). Aceasta ar trebui să ne lămurească asupra felului în care e ales nucleul stilistic în jurul căruia converg efecte secundare şi în general asupra nivelului de perceptibilitate a faptelor de stil. Un cuvînt asupra *perceptibilităţii*: Wells deduce din realitatea gramaticală un anumit număr de corolare ale stilului nominal, de pildă faptul că fraza nominală ar trebui să fie mai lungă în general decît fraza verbală (în acest caz substantivul adaugă un sufix la rădăcina verbului; trebuie compensată pierderea desinenţelor verbale, e necesar să fie înlocuite conjuncţiile prin prepoziţii etc.), dar nici această constatare de fapt, nici raţionamentul logic căruia ea îi serveşte ca punct de plecare nu lămuresc judecata de valoare de *concizie*; or, aceasta intervine destul de des în stilul nominal (de pildă, în latineşte, cu privire la Tacit); totul se întîmplă ca şi cum cititorul ar rămîne orb la lungirea reală şi nu ar fi sensibil decît la înlăturarea verbului. Avem aici un întreg teritoriu de explorat.

Pericolul acestui fel de tipologie constă în aceea că sîntem ispitiţi să acordăm valoare stilistică tuturor elementelor care îi sînt pertinente: ni se pare însă că perceperea stilului nominal în textele ştiinţifice, de pildă, este foarte diferită de perceperea lui într-o secvenţă verbală literară; de fapt, mă întreb dacă într-adevăr ea are loc şi dacă nu cumva aplicarea *stilului nominal* la un text ştiinţific nu este de multe ori o concluzie automată trasă din asemănări formale. Trebuie să existe alţi factori care condiţionează actualizarea structurii, activarea ei stilistică; atîta timp cît aceştia nu sînt descrişi, se creează o categorie de structuri cu valoare stilistică intrinsecă, indiferent de context; astfel de categorii sînt foarte limitate.

Un alt pericol al acestei tipologii: orice descriere a unei categorii pare că atrage după sine categoria opusă, care este, membru cu membru, oglinda ei; pe calea consecinţei, dacă anumite judecăţi de valoare vor fi asociate cu prima categorie, contrariile lor vor fi atribuite celei de-a

Scanned with OKEN Scanner

În orice caz, despărţirea propusă între formă şi valoare nu este decît provizorie; un simplu mijloc pentru cercetător de a reveni la judecata de valoare după ce s-a asigurat că textul prezintă structuri capabile de efecte stilistice şi că judecata nu este o construcţie imaginară, adăugată gratuit de cititor.

Astfel dezideratul lui René Wellek ar trebui să fie îndeplinit în două etape: analiză statistică, critică metastilistică. De vreme ce, după spusele lui, „o operă literară este, prin însăşi natura ei, un ansamblu de valori care nu numai că aderă la structură, ci constituie adevărata ei natură" (p. 419), interpretarea operei literar-artistice nu poate fi concepută independent de o critică a valorilor. Metoda propusă mai sus ar trebui să satisfacă aceste condiţii şi în orice caz mai bine decît cea preconizată de R. Wellek: căci, dacă dă impresia că separă stilistica generală de critica evaluării — a doua fiind net metastilistică —, el introduce o subîmpărţire, stilistica literară (p. 417), care „se va concentra asupra scopului estetic al fiecărui procedeu lingvistic şi asupra felului în care el serveşte ansamblul" (p. 418). Mai întîi, nu se vede clar la ce poate servi subîmpărţirea, de vreme ce orice element al vorbirii, chiar cel mai obişnuit, poate să devină un fapt de stil şi să intre în compoziţia unei structuri literare. Apoi, dacă este necesar să pornim de la valori, intenţia pare să fie un criteriu foarte nesigur: sau ea ni se face cunoscută prin izvoare exterioare, şi această informaţie va fi întotdeauna prea vagă pentru a fi folosită într-o analiză

---

doua. Fenomenul poate fi observat în terminologia normativă. Nu este oare cazul noţiunii de *stil verbal*? Nu există nici o egalitate între tendinţa de a folosi substantive în loc de verbe şi tendinţa de „a verbaliza"; contrar a ceea ce pare Wells să sugereze (p. 216), o scurtă privire asupra retoricilor tradiţionale arată că numai prima ne atrage atenţia (lipsa verbului ne izbeşte, prezenţa lui pare normală); a doua, dacă există, se dizolvă în folosirea „normală" a verbelor; exemplele date de Wells (verbalizarea stilului conversaţiei în englezeşte (p. 218), rolul nominalizării în sanscrită (p. 219) par să arate că numai structurile nominale sînt *marcate* în opoziţia verbal-nominal (preferinţa teoretică pentru stilul verbal, menţionată la p. 218, nu este oare o iluzie normativă? Avem un stil nominal dat: existenţa lui trezeşte judecăţi de valoare defavorabile, de exemplu că ar fi stîngaci, greoi etc.; acestea duc la o explicaţie „genetică": autorul n-a ştiut să se descurce mai bine; tot ele duc după aceea la o construcţie antitetică tipică pentru multe terminologii: *mai bine* este *contrarul* a ceea ce este dat, cu alte cuvinte se formulează ipoteza unui stil ideal, care va fi în acest caz *stil verbal*).

Scanned with OKEN Scanner

precisă; sau ne este cunoscută prin unele trăsături formale ale textului, dar atunci se formează un cerc vicios, de vreme ce pentru a recunoaşte aceste trăsături ne folosim tot de intenţie.

În ce priveşte ierarhia faptelor de stil în opera literară socotită ca un tot organic, R. Wellek încearcă s-o lămurească pe baza cercului filologic al lui Spitzer, reluat de Schleiermacher şi Dilthey: „Se trece de la atenţia dată unui detaliu spre o anticipare a întregului şi din nou spre interpretarea detaliului" (p. 419). Din păcate, importanţa amănuntului (aptitudinea lui de a anticipa ansamblul) nu este determinată decît prin intuiţie. Verificarea prin întoarcere la text, în loc de a se referi la sursa judecăţii, nu verifică decît coerenţa diferitelor reacţii ale cititorului. Generalizarea care pleacă de la detaliu nu se bazează decît pe ipoteza că un anumit element al vorbirii reflectă o stare de spirit dată. Spitzer, stabilind drept principiu că detaliul trebuie să corespundă unei esenţe unice a autorului care trebuie să explice totul, îşi organizează celelalte observaţii (de altfel nu faptele observate, ci intuiţia lui asupra lor) în funcţie de această armonie prestabilită. În sfîrşit, cercetătorul, sub influenţa concluziilor trase dintr-un singur detaliu, va avea tendinţa de a nu observa fapte de stil care l-ar fi izbit, dacă nu s-ar fi închis în propria lui construcţie[12]. În timp ce este de ajuns să se despartă judecăţile de valoare de stimulii lor stilistici pentru ca toate aceste structuri purtătoare de efect să fie înfăţişate în mod obiectiv, lista lor nu se mai restrînge la cele care ar putea fi puse în corelaţie cu detaliul favorizat; nu mai sîntem ispitiţi să verificăm o intuiţie excluzînd ceea ce o contrazice. Descrierea totală astfel concepută se referă la elemente cu totul justificabile ale analizei lingvistice, dar, orientată de unele efecte speciale (stimulii judecăţilor de valoare), ea se structurează de la sine într-o îmbinare de raporturi, care nu mai este doar lingvistică, ci caracteristică pentru un anumit stil. Aceasta deoarece, pentru a fi acceptabil în structură, fiecare dintre elementele îmbinării a trebuit să fie dovedit ca eficace[13].

---

[12] Cf. *Criteria*, § 2. 2. 1.

[13] Eficacitate care s-a definit de la sine, de vreme ce era suficient să se poată arăta concomitenţa unei judecăţi oarecare şi a unei structuri speciale, oricare ar fi ea (cf. I. A. Richards, p. 17). Nu

Scanned with OKEN Scanner

Pînă aici ne-am ocupat de stilistică; din judecăţile de valoare, golite de elementele pe care cititorul le pune în ele, am scos o listă de elemente marcate şi repartiţia lor. Să trecem la etapa metastilistică, adică la măsura critică a valorii operei privite ca ansamblu. Această măsură este de acum posibilă numai prin faptul că s-a determinat ceea ce este cu adevărat eficace în operă[14]: îmbinarea elementelor mesajului lingvistic care se impun atenţiei ca forme (*sensul* exercitării eficacităţii lor ne este dat prin complexul structurii). Dacă e adevărat că o carte bună este aceea care îşi atinge scopul[15], înseamnă că am făcut destul pentru a demonstra valoarea lucrării atunci cînd am demonstrat mecanismul care o face eficace[16].

STILUL ÎN RAPORT CU LIMBA

Voi trece în revistă principalele trăsături formale şi funcţionale la care s-a recurs pentru a descrie folosirea literară a limbajului şi pentru a determina ceea ce diferenţiază stilul în vorbire.

---

este de loc nevoie să se dovedească eficacitatea prin realizarea unei intenţii (de notat că cititorul „va proiecta" în mod verosimil asupra autorului intenţiile pe care le poate scoate din faptele de stil): astfel, partea psihologiei ar trebui eliminată din analiză (în măsura în care încearcă să explice pe autor), de vreme ce mesajul literar şi psihologia celui care îl primeşte sînt singurele realităţi accesibile (I. A. Richards, *Poetic Process and Literary Analysis*, p. 12, subliniază de altfel că „autorul în procesul poetic... este o construcţie imaginară..., bazată pe înţelegerea de către noi a poemului... Noi folosim apoi această construcţie imaginară pentru a ne ajuta în interpretarea ulterioară").

[14] „Noi trebuie să facem, şi facem de fapt, o distincţie clară între conţinutul evident şi manifest — inventarul de elemente care nu trebuie omise într-o parafrază — şi ceea ce este cu adevărat eficace într-un poem" (I. A. Richards, p. 16), „un ansamblu foarte complex de influenţe reciproce între versuri" (p. 17).

[15] Cf. I. A. Richards, p. 433.

[16] Aceasta n-are nimic a face cu distincţia dintre literatura bună şi proastă pe care Householder (p. 349) ar vrea s-o scoată din urmele formale lăsate în mesaj de sinceritatea sentimentelor exprimate. Este vorba de faptul că falsele scrisori ale sinucigaşilor „*nu reuşesc* (*fail*) să sesizeze adevăratul mobil al sinuciderii", anumite elemente ale stării mintale a autorului (Charles E. Osgood, *Some Effects of Motivation on Style of Encoding*, pp. 293–306, îndeosebi pp. 305–306).

Scanned with OKEN Scanner

Execuţia: Prin *execuţie* (*performance*) se înţelege orice lectură sau recitare a mesajului literar. Atîta timp cît acesta nu provoacă o anumită comportare la cititor, rămîne incomplet din punct de vedere funcţional.

Stilul execuţiei şi execuţia ca stil (îndeosebi execuţia orală, *acoustic implementation*) au reţinut mult atenţia participanţilor. Şi nici nu e de mirare de vreme ce conferinţa întrunea antropologişti, familiarizaţi cu literaturile orale; lingvişti, pentru care esenţa limbii este realizarea ei în vorbire, a cărei formă scrisă nu este altceva decît o simbolizare posterioară şi nedesăvîrşită; şi critici care s-au ocupat mai ales de poezie, citită cu glas tare mai des decît celelalte forme literare şi asociată de obicei cu ideea de muzică.

Cel mai extremist exemplu al acestei atitudini behaviouriste este acela al lui R. M. Dorson, care lărgeşte accepţia *stilului* pînă la a include în el maniera individuală a povestitorilor populari[17]. El demonstrează că, pentru acelaşi subiect şi în cadrul aceleiaşi culturi, variaţiile de la un povestitor la altul sînt mult mai mari decît se credea. Lipsa referirilor scrise şi faptul că poemul nu ne este dat decît în execuţie orală nu înseamnă totuşi că această libertate n-ar fi limitată; de fapt, este cu atît mai izbitor

---

Verbul (*fail*) nu este acceptabil ca judecată de valoare decît din punctul de vedere al psiholingvistului; „stilul" scrisorilor sinucigaşilor este înrudit cu înregistrarea mecanică a vorbirii pe bandă de magnetofon; psihologul, care este în căutarea manifestărilor lingvistice ale anumitor tulburări interioare, preferă, bineînţeles, o înregistrare cît se poate mai completă. Aceasta nu are nici o contingenţă cu funcţionarea unui mesaj literar; el mai curînd reconstituie stări mintale pentru a le impune receptorului decît le reflectă; stilul unui „pseudocid" ca Werther nu este reprezentativ; el încearcă să creeze imaginea unei stări psihologice la cititor. Are puţină importanţă faptul dacă motivarea este incompletă sau „mincinoasă", de vreme ce valoarea se defineşte prin eficacitatea dată perceperii mesajului şi nu prin eficacitatea unei „înregistrări"; ea rezultă din raportul dintre semn şi efectul său psihologic, nu dintre raportul semnului şi motivarea lui psihologică. Opoziţia de tip pseudocid (sinucidere, artificialitate, sinceritate) este pertinentă pentru cel care se interesează de realitatea psihologică, adică de un tot. Ea nu este pertinentă pentru cercetătorul stilului, care nu trebuie să cunoască din acest tot decît ceea ce rămîne vizibil pentru cititor; tocmai în aceasta constă latura *dată* a mesajului lingvistic. Ea formează de asemenea un tot, dar cu desăvîrşire independent. Ceea ce este *codat* nu poate fi judecat fragmentar sau deformat în funcţie de ceea ce nu este codat; coerenţa mesajului nu trebuie să fie evaluată decît pe bază de criterii interioare ale mesajului.

[17] *Oral Styles of American Folk Narrators*, pp. 27–51.

Scanned with OKEN Scanner

să constatăm persistența unui element de control al formei. Este vorba de cenzura colectivă a auditoriului, care impune povestitorului o alegere restrînsă a modelelor de execuție (*delivery designs*) ; ele sînt suficiente pentru a diferenția maniera unui povestitor de stilul scriitorului[18]. Dacă prin stil se înțeleg trăsăturile distinctive ale unei opere, el trebuie căutat tocmai aici, în elementul care nu se schimbă de la un povestitor la altul[19]. Importanța acestui element crește pe măsură ce literatura evoluează spre o transcriere atît de integrală cît o permite alfabetul ; libertatea de execuție scade în proporție[20] ; dar nu are loc o sărăcire paralelă a stilului.

Or, trebuie să existe raporturi constante între execuția unei bucăți și structura ei, altfel una ar fi umbrită de cealaltă. Acest fapt Stankiewicz îl formulează limpede în analiza „dimensiunilor" operei literare : „Orice poem constituie un tip specific, alcătuit din elemente invariabile, avînd în vedere că diferitele interpretări reprezintă indiciile lui. Un poem este, cu alte cuvinte, un mesaj organizat, ale cărui elemente trebuie să revină în orice execuție"[21]. Este neîndoielnic că o lectură orală sau în gînd a operei este o condiție necesară a *existenței* ei (p. 74). Rămîne de văzut dacă execuția este necesară pentru a *completa* opera așa cum este înregistrată în scris : cititorul n-are nevoie decît de a percepe mesajul literar sau trebuie să participe oarecum la el ?

Stankiewicz desparte proprietățile obiective ale poemului de interpretarea lui subiectivă, dar consideră totuși

---

[18] R. Jakobson, p. 53 ; cf. exemplul improvizatorilor sîrbi strict limitați în improvizare de un model metric (p. 364).

[19] Cf. Fred W. Householder Jr., p. 348.

[20] Exemplu de stare de tranziție : evoluția, pe scena franceză din secolul al XVII-lea, de la canavaua dramatică care imită *commedia dell' arte* la scenarii tot mai frecvent scrise și, în cele din urmă, la piese de tip modern. Apariția indicațiilor scenice înseamnă o reducere analogă a libertății de interpretare (în această privință, povestitorii lui Dorsch, p. 38, prezintă încă o stare de fluctuație, deoarece, într-o primă versiune a aceleiași povești, cuvintele atribuite unui personaj sînt însoțite de indicația metalingvistică *el vorbea încet*, dar debitate cu viteza normală, în timp ce într-o altă versiune ele sînt debitate cu o voce tărăgănată, dar fără indicație).

[21] Pagina 75 în *Linguistics and the Study of Poetic Language* (pp. 69—71). Dimensiunile pe care le deosebește sînt subiectul, participanții, concretizarea mesajului în vorbire, codul și mesajul. De completat cu R. Jakobson, pp. 353 și urm.

Scanned with OKEN Scanner

că efectul estetic este sporit printr-o execuţie artistică; în cadrul unei semiotici generale, aceasta ar fi una din deosebirile dintre opera de artă literară şi operele de artă neverbale, ca sculptura. Dar în afară de cazul că ne-am lăsa impresionaţi de importanţa exprimării în celelalte forme de comportare verbală, nu văd că ar fi aici vreo deosebire cu adevărat specifică, căci scrierea este tot atît de tangibilă şi concretă ca şi o sculptură sau o pictură. Ca şi ele, poemul este un sistem de semne şi nu depinde de cititor decît în măsura în care şi statuia depinde de cel care o priveşte. Cel puţin în cititul în gînd, care, nefiind decît percepere şi decodaj, nu adaugă vreo dimensiune nouă expresiei. Dacă ar fi altfel, o secvenţă verbală literară n-ar putea exista decît citită cu voce tare, fapt contrazis de situaţia generală[22]. În schimb, dacă citirea în gînd este o condiţie de existenţă suficientă, execuţia orală nu poate fi decît o amplificare şi nu poate conţine nici o trăsătură stilistică care să nu fi fost deja concretizată prin decodajul nevorbit; dacă prin execuţia poemului s-ar putea adăuga trăsături stilistice, ele n-ar avea nici un element permanent de referinţă şi nici subiectul vorbitor, nici publicul său n-ar fi în măsură să aprecieze valabilitatea interpretării. Variantele de interpretare în execuţia orală nu pot fi considerate stil[23]. S. Saporta (p. 88)

---

[22] Majoritatea operelor literare (romane, biografii etc.) nu se citesc decît în gînd; la fel se întîmplă, din ce în ce mai mult, cu poezia (în afara învăţămîntului !). De fapt, citirea cu voce tare de către altcineva decît noi înşine ne dezamăgeşte de obicei, iar aceasta e valabil chiar şi pentru lecturile făcute de autori (ei nu mai sînt decît executanţi: ştiu care le era intenţia cînd scriau, dar intenţia aparţine genezei operei; ea nu este pertinentă în analiză decît dacă e codată în aşa fel încît să se impună cititorului, decît dacă e transmisibilă în afara prezenţei autorului).

[23] Cf. A. A. Hill: „... Toate părţile enunţului care sînt exterioare înregistrării permanente constituie zone în care executantul are o liberă alegere, iar aprecierea asupra superiorităţii comparative a unei execuţii depinde de alegerile făcute; ele rămîn complet separate de părţile enunţului propriu-zis". (*A program for the Definition of Literature*, p. 49, contribuţie publicată separat în Texas Studies in English, 37 [1958], pp. 46—52). Există totuşi părţi în care cititorul are o libertate relativă în cadrul înregistrării permanente: acolo unde expresia menţine o ambiguitate; dar ambiguitatea însăşi este codată. Fără codaj, amplitudinea variaţiilor (variaţia maximă de la citirea în gînd la citirea cu glas tare, variaţia melodiilor în care sînt executate cîntecele folclorice — vezi Sebeok, *Decoding a Text*, p. 221, variaţia de la versul scandat la versul ritmat „după sens" etc.) nu alterează structura stilistică a

Scanned with OKEN Scanner

refuză să considere expresivitatea ca un fapt de limbă; de aceea, în mesajul *There's a big bear în the woods* („Un urs mare este în pădure"), el consideră că diferența dintre [big] și [bi :g] nu e stilistică; R. Jakobson (p. 354) demonstrează cu ușurință că diferența dintre vocala lungă și cea scurtă este un fapt de limbă convențional și codat (funcțiunea emotivă a limbii). Totuși, în analiza stilului trebuie să distingem: dacă fraza în chestiune este tipărită ca mai sus, alegerea între [big] și [bi :g] va fi o variantă de interpretare; dacă *big* este tipărit cu majuscule, cursiv sau despărțit prin liniuțe (cf. grafia s-t-r-e-t-c-h „întindere" în reclamele pentru corsete elastice), numai interpretarea [bi :g] va fi corectă și vom avea un fapt de stil corespunzător unui element codat în textul permanent. Cele 50 de interpretări ale expresiei сегодня вечером „astă-seară" (pp. 354—355), lipsite de simboluri speciale în text, ar fi variante de execuție; dacă cele două cuvinte ar fi marcate tipografic, ele ar constitui 50 de variante ale unui fapt de stil unic, de vreme ce literele cursive, majuscule sau semnul exclamării ar fi substituibile reciproc; descrierea în context a fiecărei situații emoționale ar face, poate, din fiecare variantă un fapt de stil. Acesta se limitează la punerea în acțiune a efectelor potențiale pe care textul le înregistrează în totalitatea lor[24].

Esența poemului constă deci în înregistrarea lui permanentă, în scriere. Schimbările fizice ale execuției lui

---

mesajului (și aceasta indiferent de modelul de execuție ales, cf. R. Jakobson, pp. 365—367; împotriva acestor păreri, cf. Chatman, pp. 149—172). Aceasta ar fi de ajuns pentru a explica de ce putem aprecia și forme poetice pe care nu mai știm să le reproducem oral (cf. controversa dintre Chatman și Householder asupra citirii lui Donne, pp. 347—348).

[24] De aceea scrierea este adecvată ca redare grafică a structurilor stilistice. Aceasta, pentru că ele se realizează deplin în scris. Dacă scrierea ar fi inadecvată, nu ne-am explica procedeele sinoptice (ortografie arhaizantă, litere mari cursive etc.), frecvente tocmai în poezie, acolo unde ne așteptăm la o predominare a interpretării orale (rime pentru ochi, poeme în forma unor obiecte etc.). Cf. R. Wells, p. 198, § 2.

Scrierea nu este adecvată decît pentru a simboliza vorbirea; cînd Stankiewicz amintește că „transpunerea grafică a unui poem cuprinde doar o relație parțială cu opera ca formă de expresie verbală" (p. 74), observația lui nu este pertinentă decît din punct de vedere lingvistic. Nu mai trebuie să ne întrebăm dacă redarea grafică este completă sau nu, ci, dimpotrivă, *dacă redarea orală este completă*, adică dacă reproduce complet faptele de stil așa cum sînt codate.

Scanned with OKEN Scanner

concrete sînt comparativ secundare; perceperea, decodajul nevorbit sînt suficiente. De la percepere la execuţia orală nu este decît o exteriorizare (care este supusă unor accidente fizice sau istorice, ca deosebirile dintre cititori, sau diferenţa dintre codul cititorului şi cel la care se referă textul); dar această exteriorizare depinde de aceleaşi elemente ca şi perceperea simplă, de acelea a căror structură deosebită le dă un caracter imperativ de natură să nu lase libertate decodajului.

Permanenţa mesajului: Am văzut mai sus că trăsătura esenţială a „libertăţii" de interpretare constă în aceea că ea este limitată de permanenţa mesajului. O particularitate atît de importantă prin rolul său în definirea literaturii[25], atît de importantă încît destinatarii mesajului sînt mereu conştienţi de ea[26], trebuie să fie definită cu precizie. A. A. Hill, care îi pune la îndoială valabilitatea ca criteriu, nu-i urmăreşte destul de îndeaproape înţelesul. Permanenţa n-ar fi acceptabilă ca definiţie a literaturii pentru că ar exclude literatura contemporană pînă ce aceasta nu şi-ar aduce dovezile arătîndu-se în stare să îmbătrînească, aşa cum *Hamlet* n-ar fi devenit literatură decît după ce a rezistat încercării timpului[27]. Acest raţionament prin absurd nu mă convinge. Dar, mai întîi, el face din permanenţă un factor funcţional, în timp ce ea poate fi definită foarte uşor în mod formal; ajunge să substituim durabilităţii caracterul neschimbător. Mesajul literar se caracterizează prin faptul că nu poate

---

[25] E de ajuns să opunem expresia literară celorlalte secvenţe verbale care nu sînt susceptibile de repetiţii, nici voite ca atare.

[26] Cf. tema poemului care supravieţuieşte cetăţii. Este revelator că Roger Brown încearcă să redefinească permanenţa prin „atributele unui enunţ... care sînt păstrate cu grijă sau socotite demne de păstrare" (p. 382). De fapt, astfel conceput, criteriul ar confunda operele literare cu documentele istorice (R. Wellek, p. 102).

[27] A. A. Hill, *loc. cit.* p., 39. El are alte două obiecţii: 1) permanenţa nu poate fi niciodată completă, deoarece ceea ce este înregistrat variază de la o limbă la alta sau de la un dialect la altul, iar un mare număr de elemente (mai ales cele vorbite) nu sînt niciodată transcrise. Obiecţia nu rezistă; am văzut că tocmai textul permanent este autonom şi că redarea orală a bucăţii nu adaugă nimic stilului; 2) dacă permanenţa e definită prin repetări, acestea de bună seamă nu mai sînt necesare de îndată ce enunţul e scris. Se va vedea că această inutilitate aparentă a criteriului rezultă dintr-o noţiune funcţională de permanenţă (durată); ea este eliminată prin definiţia formală.

Scanned with OKEN Scanner

fi cu nimic schimbat, că nu admite nici o substituţie din momentul în care compoziţia sa a fost încheiată. Aceasta îl diferenţiază nu numai de expresiile nepermanente, ci şi de formele permanente, dar neliterare, ca manualele sau tratatele ştiinţifice[28]; acestea sînt supuse reviziei; ele evoluează o dată cu gradul de cunoştinţe; ele se pot îmbunătăţi; în mesajul literar, toate acestea nu pot avea loc[29].

Acest caracter neschimbător este independent de factorii istorici şi accidentali, ca uitarea în care cade o anumită operă literară, redescoperită mai tîrziu de public: discontinuitatea cronologică nu alterează mesajul[30]. Deci sîntem îndreptăţiţi să susţinem alături de R. Wells (p. 197) că nu poemul este faptul iniţial în materie de stil, ci înregistrarea (*record*) poemului[31].

Sarcina stilistului este de a se întreba cum se încetăţeneşte permanenţa, în ce fel o structură devine atît de

---

[28] R. Wellek, p. 98. Ar trebui să facem o distincţie şi între exprimarea literară şi formulele de politeţe. Atît timp cît acestea se află în afara contextului, în grupuri izolate, fără structură sintactică, ele nu pot fi literare. Dacă vin în contrast cu un context (de exemplu dacă ele sînt alături de o insultă pe care o scot în relief sau reînnoite, cum sînt clişeele, adică luate în sens „literal"), ele funcţionează ca componente ale structurii stilistice.

[29] Cel puţin de cînd mesajul a încetat să fie în simbioză cu autorul său. La anumiţi scriitori, această simbioză durează toată viaţa şi ei nu încetează să se corecteze; dar numai ei o pot face. Această formă imuabilă se exprimă în termeni normativi prin clişee ca *cuvîntul propriu* sau *expresia unică*.

[30] Definirea permanenţei prin caracter neschimbător are de asemenea avantajul de a nu introduce noţiunea de valoare: descrierea ei prin aptitudinea de a supravieţui ducea la a colecţiona judecăţi de valoare de la o epocă la alta, la a extinde diacronic *consensus omnium*.

[31] Un motiv în plus pentru a nu ne preocupa de felul în care poemul a fost executat iniţial; încercarea de a compara înregistrarea iniţială şi obiectul său n-ar fi posibilă decît dacă ar exista o transcriere adecvată a acestui obiect; este tocmai ceea ce face în mod ipotetic R. Wells (p. 197—200). Oricît de interesantă ar fi încercarea lui, este probabil că multe poeme n-au existat niciodată decît ca *înregistrare* (fără a vorbi de faptul că numai înregistrarea este accesibilă cititorului): un poem nu este, probabil, niciodată alcătuit după un pattern („tipar") orientat şi continuu pe care i-l cunoaştem; construit din păreri de rău, din reveniri dintr-o întreagă lucrare de mozaic, el n-are existenţă ca întreg, ca mesaj cu un început şi un sfîrşit decît atunci cînd înregistrarea e executată prima oară.

Scanned with OKEN Scanner

evidentă, încît se impune ca formă ideală şi exclude orice posibilitate de substituire accidentală[32].

Din ansamblul discuţiei reies trei concluzii: unii au încercat să traseze în limbă anumite limite dincolo sau dincoace de care stilul nu este posibil; alţii definesc structura stilistică fie ca o anomalie lingvistică, fie ca o funcţiune a limbii.

Criterii de excludere: Este vorba de distincţiile prin care se încearcă să se aproximeze stilul prin eliminare.

Astfel s-a încercat împărţirea limbajului în două clase şi îngrădirea literaturii într-una din ele.

C. F. Voegelin[33], în căutarea unei gramatici totale şi nebazate pe norma scrisă, aşa cum este cazul gramaticilor tradiţionale, sau bazate pe vorbire, cum este cazul descrierilor moderne, propune o structură unificată care să includă în aceeaşi descriere vorbirea spontană, curentă şi folosirea conştientă a limbii (*casual and noncasual utterances*). În măsura în care literatura este un caz particular[34] de întrebuinţare conştientă a limbii, descrierea unificată elimină conceptul de deviere (şi judecăţile de valoare care-l însoţesc). Norma scrisă făcea inevitabilă o ierarhie estetică fixă, după care elementele normei erau automat plasate mai sus decît celelalte: astfel se atribuia fiecărui cuvînt o valoare permanentă de neîmpăcat cu variaţiile observabile în context; se ajungea la contradicţii aparente, ca, de exemplu, prezenţa aceluiaşi cuvînt în „limba vulgară" şi în „limba poetică". Descrierile moderne, bazate pe limba vorbită, exclud stilurile ca abateri individuale — atitudine reflectată de concepte ca „negramaticalitate" — şi obligă pe lingvist la „o muncă inductivă, aceea de a scoate

---

[32] Prezenţa ambiguităţilor în text nu constituie o contradicţie. Ambiguitatea este o problemă de structură: mesajul este codat în aşa fel încît să împiedice pe cititor s-o suprime, rezolvînd alternativa (cf. pp. 90, 242, 342). Interpretarea stilistică trebuie să se ferească „să traducă" limpede: ea trebuie să sublinieze posibilităţile semantice ale ambiguităţii şi să arate cum, prin încetinirea ritmului lecturii, ea obligă pe cel care decodează să fie atent la forma mesajului.

Absenţa structurii este, dimpotrivă, corolarul nepermanenţei; cf. Hill asupra cîntecelor Taos, p. 48; exemplu analog în Harold C. Conklin în „Language", XXV (1959), pp. 631—636.

[33] *Casual and Noncasual Utterances Within Unified Structure*, pp. 57—68.

[34] Delimitat prin restricţii de întrebuinţare, de context social, de mijloace de expresie (Householder, p. 340).

o structură-satelit din fiecare *corpus* specific conştient"[35] (p. 59).

Unificarea descrierii ar permite deci o clasificare relativă a codurilor particulare a căror încrucişare formează limba aşa cum există ea în conştiinţa vorbitorului: treptele variabile ar indica nivelurile de folosire; ar trebui să se măsoare rolul subiectului poemelor în formarea stilului lor[36]. Mecanismul perceperii stilului s-ar lămuri prin aceasta: s-ar putea, de exemplu, evalua de la un nivel la altul caracterul propriu şi impropriu al cuvintelor, stabilindu-se paradigme de sinonime[37].

Chiar şi aşa, dihotomia spontan - conştient este prea sumară pentru a fi folosită ca atare în analiza stilului. Mai întîi, cum observă R. Jakobson, ar fi o simplificare înşelătoare să opui „limba poetică" celorlalte tipuri de structură verbală, pentru că numai ea ar fi voită şi conştientă: „Fiecare comportare verbală este îndreptată spre o ţintă directă, dar obiectivele sînt diferite" (p. 351). Ar trebui deci ca, în locul unei dihotomii, să se stabilească o gradare bazată pe complexitatea scopurilor urmărite (există structuri mai „conştiente" decît altele) şi pe eficacitatea mijloacelor folosite pentru a le atinge. Ar mai fi de spus doar că opoziţia conştient - spontan nu e suficientă pentru a deosebi vorbirea literară de celelalte secvenţe verbale[38]. Este adevărat că literatura nu poate să nu fie o întrebuinţare conştientă a limbii, dar trebuie să spunem mai mult: transcrierea enunţurilor spontane într-o secvenţă literară le face prin definiţie „conştiente" (*noncasual*) fără a duce la pierderea trăsăturilor care permit să le descriem după gramatica vorbirii „spontane". Aceasta e valabil pentru transcrieri, dar şi pentru creaţiile analogice prin care un autor sugerează, de pildă, vorbirea păturilor populare.

---

[35] Aceasta înseamnă să revenim la monografiile asupra „limbii scriitorului"; asupra imposibilităţii lor teoretice, vezi *Problèmes*, pp. 217–223.

[36] Ceea ce Charles E. Osgood numeşte pe nedrept *situational style* (p. 333) şi care nu constituie decît „faptul evident că alegerea mijloacelor lexicale şi gramaticale este limitată de topică" (Jakobson, p. 330). Rămîne ca acest factor să intre în compunerea normei specifice fiecărui stil şi pertinente numai pentru acesta, adică contextul.

[37] Această metodă relativistă ar trebui să compenseze nesiguranţa, care creşte pe măsura proprietăţii, observată de Voegelin la subiectele vorbitoare în cazul întrebuinţării spontane (*casual*) a limbii (p. 61).

[38] Confuzia este frecventă; vezi, de pildă, Sol Saporta, p. 82. Voegelin refuză să stabilească ecuaţia *noncasual* = literar (p. 64).

Scanned with OKEN Scanner

Oricum, absorbirea formală a unei categorii de către cealaltă nu desființează deosebirea lor funcțională. În schimb, conceptul de întrebuințare conștientă are o sferă prea largă, fiindcă un anuar de telefon poate intra în clasa „conștient" (R. Wellek, p. 98).

Din punctul de vedere al analizei stilului, am avea o schemă mai satisfăcătoare prin deosebirea a două subîmpărțiri în categoria întrebuințărilor conștiente: *reprezentarea* folosirii „spontane" și cea a folosirii „conștiente". Ele ar lămuri imitațiile prin stil (de exemplu conversațiile în romanele realiste; întrebuințarea de către un romancier a clișeelor „revelatoare" pentru a sugera o mentalitate, mediul unei clase etc.) și, mai ales, întrepătrunderea celor două categorii (pe care o remarcă Voegelin fără să tragă din aceasta concluzii stilistice; pp. 61—62, 67): reprezentarea vorbirii într-un context „scris" provoacă o surpriză cu atît mai mare cu cît cititorul nu o cunoaște decît în folosirea orală și nu s-ar gîndi s-o noteze în scris.

Nu se pot explica astfel toate cazurile de contrast stilistic, dar rolul faptelor de limbă vorbită ca constituenți ai opozițiilor literare ne obligă să îndepărtăm metoda propusă de A. A. Hill pentru a defini exprimarea literară. Ea constă în izolarea exprimării literare într-un *corpus* de enunțuri „permanente"[39], eliminînd „acele enunțuri care nu se deosebesc de enunțurile spontane"[40]. Pare deci că Hill își închipuie mesajul literar ca o secvență de componente literare despărțite prin elemente neliterare. Aceasta ar însemna negarea oricărei structuri verbale; în locul unor elemente de aceeași natură, legate prin raporturi reciproce, am avea un lanț de atomi ale cărui trăsături definitorii ar fi intrinsece și n-ar putea fi modificate de context: părere incompatibilă cu natura lingvistică a faptelor observate și chiar cu constatările empirice ale cititorului obișnuit[41]. Orice discontinuitate într-un mesaj literar nu poate rezulta decît dintr-o succesiune de elemente marcate sau de accente despărțite prin elemente nemarcate

---

[39] A. A. Hill, *loc. cit.*, p. 47; acest *corpus* ar fi o compilare de opere consacrate și în general de texte pe care diverse popoare le-au găsit demne de a fi păstrate.

[40] *Ibidem*, p. 49. *Casual utterance* este echivalent cu *casual speech*.

[41] În legătură cu slăbiciunea oricărei definiții a stilului bazată pe noțiunea de caracteristici intrinsece și nestructurale, vezi *Criteria*, §§ 3. 1. 0 — 3.1.1, și *Context*, *passim*.

Scanned with OKEN Scanner

sau neaccentuate. Eliminarea uneia dintre cele două serii n-ar putea face ca cealaltă să reiasă mai clar, pentru că aceasta înseamnă eliminarea în fiecare pereche de elemente a unuia dintre polii opoziției și, prin urmare, a opoziției însăși. Or, tocmai în opoziție (nu în clasa căreia îi aparține unul dintre poli) stă elementul caracteristic al structurii verbale și, îndeosebi, al mesajului literar.

Alt criteriu de excludere: lungimea enunțului literar sau extinderea faptului de stil de-a lungul unei secvențe verbale. După Fred W. Householder Jr., literatura ar înceta să existe sub un număr minim de silabe (pp. 339—340). Scopul său, eliminînd enunțurile foarte scurte, este de a elibera problema stilului de anumite cazuri dificile. Acesta este un principiu metodologic foarte îndoielnic, căci o clasă sau o categorie nu se definește prin limite arbitrare. Se grupează fapte înrudite prin anumite trăsături caracteristice, printre care lungimea poate constitui un factor (mai ales în repartizarea membrilor clasei); numai după ce au fost reuniți toți factorii pertinenți se poate vorbi de limite. E clar că criteriul lungimii provine din ipoteza că, de vreme ce un enunț literar are o structură, modelul acestei structuri are nevoie de spațiu pentru a se desfășura și a deveni identificabil. Ipoteză puțin convingătoare, pentru că există multe mesaje literare foarte scurte, ca monostihurile și proverbele, a căror mare densitate în factori stilistici compensează scurtimea. Fapt este că Householder abia dacă a sugerat cinci silabe ca minimum, că R. Jakobson a și demonstrat natura literară în enunțul *ay layk ayk*[42]. Într-un sens opus, A. A. Hill încearcă să diferențieze stilul și limba, postulînd că lingvistica se mărginește la faptele observabile într-o frază și nu merge dincolo de limitele acesteia; în timp ce „enunțurile literare sînt caracterizate îndeosebi prin relații întinse între elemente (. . .). Sfera stilisticii se definește aici drept una dintre caracteristicile care nu pot fi ilustrate deplin printr-o singură frază sau prin fraze separate fără a lua în considerare relațiile dintre ele"[43]. Dar n-avem nici un motiv să restrîngem atît de mult sfera lingvisticii. Și, chiar dacă aceasta ar fi posibil, cazuri ca monostihul citat mai sus sînt suficiente pentru a dovedi că stilul poate funcționa în limitele frazei; anumite procedee

---

[42] Pagina 357. Pentru enunțuri foarte scurte vezi *Context*, 2. 2.
[43] *Loc. cit.*, p. 50; Jakobson, p. 352.

Scanned with OKEN Scanner

stilistice se caracterizează prin raporturile lor cu aceste limite: de exemplu, în franceză, polisindetul față de /Et/ inițial, în opoziție cu /et/ care ar fi o legătură obișnuită sau un oarecare membru al unei acumulări simple.

Voi cita un ultim criteriu în această categorie: continuitatea enunțului; Householder (*ibidem*) îl folosește pentru a exclude din literatură cataloagele, anuarele citate de Wellek etc. Dar și aici anumite texte literare se caracterizează prin secvențe discontinue (de exemplu acumulări, multe structuri menite să sugereze un *stream of consciousness* etc.).

Trăsătura comună a criteriilor enumerate este că ele răspund nostalgiei unei clasificări valabile peste tot și totdeauna, a unui tipar care să permită eliminarea a tot ceea ce-l depășește. Ideal posibil într-o concepție statică a faptelor de limbă: unele variații ca acelea ale stilului nu pot fi explicate decît atribuindu-le o natură aparte, valori intrinsece; ceea ce permite să descrii o clasă de obiecte făcînd scăderi sau adunări. Or, toate aceste construcții sînt la discreția unei analize mai adîncite care schimbă lista elementelor constitutive ale unei clase și ele nu explică interpenetrarea categoriilor observată în realitate.

Stilul ca anomalie: Cauza efectelor stilistice este căutată în abaterile de la normă. Această atitudine se explica în vremea în care în învățămînt era predominantă ideea de normă prescriptivă; ea se explică și mai bine de pe poziția lingviștilor care descriu limba plecînd de la norma vorbită. Devierea este studiată sub trei unghiuri: abatere statistică (*nonbanality*), semantică (*nonliteralness*), gramaticală (*ungrammaticalness*). Primele două nu sînt decît încercări de a preciza sau a corecta ceea ce Saporta înțelege prin negramaticalitate[44], adică greutatea cu care o frază

---

[44] Paginile 84, 91—92. El a împrumutat termenul de la Chomsky și, recunoscînd că cele trei tipuri de abatere sînt strîns legate, nu acceptă asimilările propuse de Householder, Hollander etc. Argumentarea sa e susceptibilă de a ridica noi probleme: de pildă, observația „*Misery loves company* (Nenorocirii îi place tovărășia), deși e cel puțin banală, e mai puțin gramaticală decît exprimarea sinonimă *People who are miserable love company* (Oamenilor care sînt nenorociți le place tovărășia), datorită categoriilor diferite de substantive reprezentate de *misery* și *people*" (p. 92); ceea ce mă izbește este faptul că tocmai *misery loves company* este mai banal decît traducerea sa „gramaticală", că este un clișeu a cărui valoare stilistică s-a tocit, că nu există deci corelație nici

Scanned with OKEN Scanner

dată ar putea fi încorporată în gramatică. Abaterea statistică (Householder, p. 34) nu mi se pare că prezintă interes decît dacă e perceptibilă de către cititor, căci nu există stil decît în ceea ce e perceput; iar cum cititorul percepe orice fapt numai motivîndu-şi perceperea cu ajutorul noţiunilor semantice şi gramaticale, iată-ne din nou aduşi în faţa acestora din urmă. Abaterea semantică (John Hollander, pp. 403—404) este interpretată ca o întrebuinţare metaforică şi figurată, în mod necesar mai „originală" decît întrebuinţarea literală; totuşi, lucrurile nu sînt aşa de simple: multe întrebuinţări figurate sînt clişee, multe altele într-un context saturat nu vor servi decît pentru a da relief stilistic unui cuvînt folosit literal. Saporta precizează că devierea se poate manifesta prin ridicarea sau înlăturarea anumitor restricţii, ceea ce înseamnă că mesajul va conţine trăsături care nu se prezintă în altă parte. Ea se poate manifesta de asemenea prin alte restricţii decît cele ale gramaticii generale (de pildă rima) (pp. 91—92). Poezia ar putea fi definită „în termenii densităţii secvenţelor de un grad inferior de gramaticalitate" (p. 84).

Şi aici, dacă perceperea acestor abateri ar avea loc în raport cu norma sau mai degrabă în raport cu conştiinţa normei[45], efectele lor, mereu aceleaşi, ar constitui trăsături intrinsece. Existenţa unor asemenea trăsături nu este dovedită[46]: variabilitatea efectelor arată limpede că ele sînt guvernate de context şi că, atunci cînd este vorba de a le percepe, prezenţa fizică a contextului e mai puternică

între abaterea statistică şi cea gramaticală, nici între abatere şi efectul stilistic. Această ciudăţenie nu se poate explica decît dacă admitem că transformarea clişeului nu este pertinentă, că atitudinea pertinentă ar însemna luarea lui în considerare în mod global în raport cu contextul (cf. Wellek, p. 98).

[45] Cf. *Criteria*, § 3.1.0.

[46] Cf. Stankiewicz, p. 73, „conţinutul însuşi este definit şi limitat de organizarea formală a mesajului", căci ceea ce contează nu este atît alegerea unui subiect poetic în sine, cît felul în care este tratat. Acestea fiind spuse, nu mi se pare îndoielnic că există *cuvinte poetice în sine*, cel puţin în ceea ce e dat de la început, şi anume: 1) cuvintele care evocă arhetipuri psihologice: cuvinte asociate frecvent cu teme folclorice, cuvinte afective, deoarece ele se leagă de momente sau situaţii favorabile emoţiei (despărţire, moarte, apus de soare etc.), cuvinte care exprimă teme ale subconştientului colectiv (cf. C. G. Jung şi Bachelard); 2) cuvinte aparţinînd vocabularului tradiţional al unui gen (element a cărui importanţă o aminteşte John Hollander, p. 400) şi care pot dobîndi peste tot o valoare expresivă: în afara stereo-

decît conştiinţa pe care cititorul o poate avea despre norma generală[47]. Să citäm un singur exemplu: în silepsa *She came in a sedan chair and a flood of tears* (Ea căzu pe scaunul maşinii şi într-un potop de lacrimi), (citată de Hollander, p. 401), avem două fraze în contact strîns, una literală şi gramaticală, a doua figurată şi „negramaticală". Or, nici una, nici cealaltă nu este receptată independent, în raport cu o normă generală; dacă, totuşi, s-ar întîmpla aşa, prima, factuală, n-ar prezenta nici un interes stilistic; a doua, figurată, ar fi simţită ca un clişeu şi am avea a face în acelaşi timp cu negramaticalitate şi banalitate. Tocmai contrastul dintre cei doi membri ai grupului creează faptul stilistic; în mod independent, primul era obişnuit (cf. R. Wellek, p. 418) şi al doilea neutralizat; supraîncărcarea semantică a lui *in* se impune atenţiei atunci cînd se decodează al doilea membru: fapt de context.

Să adăugăm că însăşi densitatea secvenţelor negramaticale, saturînd contextul, poate să le facă să-şi piardă propriul lor efect de surpriză şi să le anuleze valoarea de abatere.

Conceperea abaterilor în raport cu norma ne întoarce deci la concepţia statică a stilului, la valoarea intrinsecă a faptelor stilistice. Dar, în loc de a plasa faptul stilistic în afara limbii[48], îl putem socoti ca un mesaj verbal văzut dintr-un punct de vedere deosebit, ca o funcţiune specială a limbii căreia îi corespund structuri proprii.

---

tipurilor convenţionale, ele nu se potrivesc cu contextul, sînt deci în relief, se încarcă uşor de afectivitate; 3) cuvintele din cele două categorii de mai sus pot fi „supraactivate" prin faptul că cititorul le-a găsit în alte poeme; fenomenul nu este atît de individual şi de inaccesibil cît ne-am putea închipui în cazul tradiţiei poetice bine atestate, de pildă cuvintele biblice sau shakespeariene în tradiţia anglo-saxonă (cf. I. A. Richards, pp. 17—18 şi 14, care studiază rolul acestor ecouri în creaţia poetică).

Dar această predispoziţie poetică a anumitor cuvinte nu le face invulnerabile faţă de efectul de nivelare al contextului (cf. *Context*, § 3. 3), iar într-o secvenţă suprasaturată de cuvinte „poetice" tocmai cuvintele „normale" vor apărea în relief.

[47] Care este, de altfel, o normă intermediară, pentru că „fiecare stil al limbii îşi are propriul său subcod şi, prin urmare, o normă specifică" (Jakobson, p. 330); or, numai contextul ne poate arăta ce normă să alegem.

[48] Asupra accidentului metalingvistic care ne face să situăm opoziţiile stilistice pe două planuri, dintre care unul exterior fenomenului (iluzia imanenţei la Sartre, *L'Imaginaire*, 1948, p. 15), vezi lucrarea mea *Problèmes*, p. 222.

Scanned with OKEN Scanner

Stilul ca funcţiune lingvistică: R. Jakobson, plecînd de la principiul că limba este unică, dar că în ea poţi deosebi diverse structuri după proprietăţile care se studiază, a dezvoltat schema lui Bühler şi deosebeşte şase funcţiuni stilistice: funcţiunea *referenţială* (centrată pe context, verbal sau verbalizabil, la care se referă mesajul), *emotivă* (centrată pe subiectul vorbitor), *conativă* (orientată către receptor), *fatică* (centrată pe menţinerea contactului între interlocutori), *metalingvală* (centrată pe codul total sau parţial comun interlocutorilor şi, în sfîrşit, *poetică* („poziţia, *Einstellung*, faţă de mesaj ca atare... Această funcţiune, promovînd palpabilitatea semnelor, adînceşte dihotomia fundamentală dintre semne şi obiecte", p. 356).

Funcţiunea poetică este, dacă nu singura, cel puţin funcţiunea dominantă, determinantă a artei cuvîntului, şi ea este o componentă accesorie a celorlalte activităţi verbale (p. 353), aşa cum şi celelalte funcţiuni joacă un rol subsidiar în mesajul poetic (ordinea importanţei funcţiunilor subsidiare corespunde în variaţiile lor diverselor genuri poetice). Rezultă că studiul lingvistic al funcţiunii poetice nu se poate limita la poezia propriu-zisă, a cărei analiză trebuie să ţină seama în schimb de toate funcţiunile limbii (p. 357).

Cuvîntul *poetică* nu este, poate, prea fericit ales pentru a desemna funcţiunea. Este greu să-l foloseşti fără să aduci judecăţi de valoare premature. Accentul se pune inevitabil pe poezia versificată în dauna „varietăţii prozaice a artei verbale" (p. 374) şi, de fapt, cînd R. Jakobson caută un criteriu lingvistic al funcţiunii poetice, el îl găseşte într-o trăsătură caracteristică a oricărui poem (principiul echivalenţă — asemănare, neasemănare; sinonimie, antonimie — devine procedeul care formează secvenţa verbală)[49], dar a cărei aplicare în proză ne duce la considerarea acesteia drept o formă inferioară şi cel mult de tranziţie. Paralelismul poate constitui structura fundamentală a poeziei (p. 368), dar ne vom întreba dacă el este constant în proză şi dacă, chiar în poezie, rupturile secvenţei verbale pot fi raportate totdeauna la acest principiu. Pe de altă parte, există impresia că ideea semnelor făcute tangibile este înţeleasă mai degrabă într-un sens strict estetic (*verbal*

[49] „Funcţiunea poetică proiectează principiul echivalenţei de pe axa selecţiei pe axa combinaţiei" (p. 358).

art) decît general expresiv. Din folosirea termenului *poetică*, din alegerea criteriilor rezultă o specializare care nu mai corespunde de loc definiţiei iniţiale a funcţiunii poetice.

Să ne întoarcem deci la această definiţie iniţială a funcţiunii : orientarea către mesaj ca semn, ca formă unică şi permanentă, în care cea mai mică substituţie ar altera ansamblul. În comunicare, această *Einstellung* nu poate funcţiona decît constrîngînd pe cel care decodează să decodeze cu atenţie, adică ţinînd seama de toate punctele secvenţei verbale care conturează structura caracteristică. Aceste puncte trebuie deci scoase în relief astfel încît ele să se diferenţieze de restul secvenţei şi să producă asupra celui care decodează un astfel de efect încît să nu poată să nu le descifreze cînd execută bucata. Sarcina cercetătorului stilului va consta deci în relevarea acestor *efecte*, în identificarea a ceea ce le este pertinent în structura mesajului, în analiza segmentelor astfel identificate şi în deducerea din această analiză a listei condiţiilor în care se produce un efect stilistic. Este limpede că condiţiile minime sînt existenţa unui tipar (fără care nici o variaţie n-ar avea sens) şi a rupturilor în acest tipar (fie prin introducerea unui element străin modelului, fie prin dezvoltarea unora dintre trăsăturile sale). Efectul rupturii a fost descris, de R. Jakobson îndeosebi, ca surpriză a unei previziuni nerealizate sau realizate diferit (*defeated expectancy*), previziunea fiind, firește, rezultatul tiparului (*pattern*). Tiparul a fost studiat mai ales în cazul particular al metrului, dar cum metrul este un model preformat pe care „se clădeşte" secvenţa verbală, el prezintă o problemă specială, tratată mai departe. Trebuie să generalizăm şi să vorbim de singura realitate tangibilă pe care cititorul o poate sesiza : contextul. Dacă el încearcă o surpriză sau observă o „abatere", contextul este acela în care găseşte codat stimulul acestui efect. Stilul ar fi deci o serie de opoziţii ai cărei poli ar fi contextul şi un element contrastant, adică un element cu slabă previzibilitate în cadrul contextului[50].

---

[50] S-a descris adesea stilul ca o *alegere* : stilul nu putea fi găsit decît acolo unde limba lăsa subiectului vorbitor libertatea de alegere (vezi, de exemplu, O s g o o d, p. 293). Dar, aşa cum aminteşte Jakobson (p. 330), „în afara elementelor redundante orice formă lexicală sau gramaticală este variabilă". Criteriul alegerii nu are deci valoarea euristică (eliminarea punctelor în care nu ar exista posibilitate de alegere) care i se atribuie

Scanned with OKEN Scanner

Contextul are asupra conceptului de normă (generală sau particulară a unui gen literar sau a unei clase sociale) avantajul că este pertinent prin definiţie, descriptibil nemijlocit, variabil cu fiecare efect stilistic, şi numai această variabilitate poate explica de ce un fapt de limbă dobîndeşte, îşi schimbă sau îşi pierde efectul stilistic în funcţie de poziţia sa.

Efectele codate în mesaj nu pot fi limitate la arta verbală: accentele de insistenţă sînt acelea care înglobează toate aspectele expresivităţii şi afectivităţii, iar arta verbală este, dimpotrivă, un caz particular al faptelor expresive. Este de dorit deci un termen mai general decît acela de *funcţiune poetică*: pentru că efectele în care se manifestă funcţiunea formează o structură caracteristică, particulară, individuală, pe scurt un stil, *funcţiune stilistică* pare un termen potrivit.

Or, dacă funcţiunea stilistică subliniază trăsăturile semnificative ale mesajului şi dacă în mesaj se manifestă simultan alte funcţiuni, efectele celei dintîi au ca rezultat scoaterea în relief a structurilor care le reprezintă pe acestea din urmă.

Astfel, funcţiunea stilistică nu este la acelaşi nivel ca celelalte, întrucît acestea sînt orientate spre punctele cardinale ale actului comunicării (origine, rezultat, cadru de referinţă), în timp ce ea este orientată spre una sau mai multe alte funcţiuni. Ea va coexista deci infinit mai des (dacă nu chiar totdeauna) cu celelalte decît oricare dintre

---

(el nu o are nici pentru secvenţe artificiale atîta timp cît o structură descifrabilă pentru cititor este menţinută la cel puţin unul dintre nivelurile limbii: S t a n k i e w i c z, p. 429, remarcă aceasta în legătură cu „Twas brillig", care nu e negramatical decît din punct de vedere lexical). Rămîne consecinţa metodologică a posibilităţii alegerii: în analiza tradiţională ne întrebăm ce substituţii sînt posibile cu condiţia ca construcţiile să aibă acelaşi referent; se analizează (1) *I took the money* „eu iau banii", (2) *X passed away* „X a trecut dincolo", în opoziţie cu (3) *The money was taken by me* „banii au fost luaţi de mine" şi (4) *X died* „X a murit" (J a k o b s o n, p. 330; B e a r d s l e y, p. 422). Analiza contextului ar trebui să facă de prisos această metodă şi să evite orice recurgere la analiza conţinutului semantic; dacă contextul se caracterizează prin structuri de tipul (1) sau (4), contrastul va fi provocat de tipurile (3) şi (2); dacă construcţiile analogice lui (3) şi (2) formează tiparul, atunci (1) şi (4) pot constitui contrastul, dar atunci contextul este special prin aceea că el însuşi diferă de limba conversaţiei. *Substituţia*, procedeu *ipotetic*, este înlocuită prin analiza elementelor *vecine* în lanţul verbal *real*.

Scanned with OKEN Scanner

cele șase funcțiuni[51]. Ar trebui deci să deosebim funcțiunea stilistică sau expresivă, care formează prin ea singură o categorie centrată, asupra formei, de grupul celor cinci funcțiuni de orientare care organizează vorbirea în jurul celui care codează, care decodează, și al conținutului. Decît să spunem ca R. Jakobson că structura verbală a unui mesaj depinde de funcțiunea sa dominantă și de importanța respectivă a celorlalte funcțiuni reprezentate, ar fi mai nimerit să vorbim de structura formată prin repartizarea celor cinci funcțiuni de orientare și să spunem că intensitatea, expresivitatea structurii, oricare ar fi organizarea acesteia, este determinată de decalajul pe care i-l impune funcțiunea stilistică. Decalajul merge de la expresivitatea simplă la organizarea estetică.

R. Jakobson a dezvăluit perfect bogăția expresivă din *I like Ike* și *Veni, vidi, vici.* Dar cînd el spune, în primul caz, că funcțiunea poetică este secundară și întărește eficacitatea expresiei (p. 357) și, în al doilea, că ea adaugă splendoare mesajului lui Cezar (p. 358), clasificarea sa pune esențialul pe planul al doilea. Într-adevăr, esențialul nu este funcțiunea de orientare; cele două elemente ale perechii *I like Eisenhower* : *I like Ike* conțin aceeași informație, dar elementul marcat este al doilea ; el capătă eficacitate tocmai din structura sa stilistică, din caracterul său distinctiv. În cele două exemple, funcțiunea stilistică nu este nici readăugată, nici nu constituie o întărire secundară, ci funcțiunea fundamentală a celor două acte de comunicare; primul nu era enunțul minimal al unei înclinații sentimentale, ci o profesiune de credință, o proclamare; al doilea nu era o comunicare oficială, ci un buletin de victorie și un act de propagandă[52].

---

[51] Această diferență de orientare între funcțiunea stilistică și celelalte explică de ce s-a separat dintotdeauna limba și stilul. Este de observat că celelalte funcțiuni care au un punct comun (ele sînt toate orientate în altă parte decît către mesaj) n-au fost separate niciodată prin deosebiri empirice.

[52] Separînd funcțiunea stilistică de celelalte funcțiuni, lămurim realitatea mult mai simplu decît dacă am fi nevoiți să presupunem că funcțiunea poetică se degradează sau este latentă. Primordialitatea funcțiunii stilistice este aparentă în exemplele lui Jakobson (pp. 355—356) : 1) el însuși mărturisește că dialogul pe care și-l închipuie ca exemplu de funcțiune metalingvală este exasperant : „Studentul începător a fost respins (*plucked*)". „Dar ce înseamnă respins ?" „Respins înseamnă același lucru ca picat (*flunked*)". „Dar picat ?" etc. ; aceasta deoarece funcțiunea stilistică

Scanned with OKEN Scanner

Ansamblul mesajului ţine de natura stilului, dar efectele sînt acelea care îi conferă structură. Tocmai elementele marcate permit cititorului „să recunoască" un stil, îi limitează libertatea în decodajul pe care îl face: stilistica este deci partea lingvisticii care studiază perceperea mesajului[53].

Mesajul în care libertatea celui care decodează este limitată în cel mai înalt grad este mesajul poetic, pentru că aici metrul restrînge posibilităţile de opoziţii stilistice.

STILUL ŞI METRUL

Model şi context: R. Jakobson stabileşte o deosebire fecundă între modelul (*design*) unei secvenţe verbale şi concretizarea sa (*instance*); în cazul versului, între modelul metric (*verse design*) şi versul aşa cum îl citim (*verse instance*): „. . . Modelul metric determină trăsăturile invariante ale concretizării versurilor şi fixează limitele variaţiilor" (p. 354). Aceste variaţii rezultă din fuziunea unei forme metrice şi a formei exprimării: de aici convergenţe (de exemplu corelaţia unui *ictus* şi a unui accent al cuvîntului) şi divergenţe (de exemplu corelaţia unui timp slab şi a accentului cuvîntului), în ambele cazuri incidente care se impun atenţiei cititorului, efecte. O trăsătură formală este codată

---

modifică secvenţa metalinguală pînă la a-i suspenda eficacitatea: există un contrast între tiparul întrebare - răspuns şi cuvintele speciale care îl concretizează, căci ele paralizează actul de comunicare, formînd un cerc vicios; 2) dacă Dorothy Parker poate transforma în component al mesajului literar un lanţ fatic, aceasta se datoreşte faptului că îi dă o structură stilistică: „Well! *the young man said.* — Well, *she said.* — Well, here we are, *he said.* — Here we are, *she said.* — Aren't we? — I should say we were, *he said.* — Eeyop! Here we are. — Well, *she said.* — Well! *he said*, well". („Bine, *spuse tînărul.* — Bine, *spuse ea.* — Bine, iată-ne, *spune el.* — Iată-ne, *spuse ea.* — Nu sîntem noi oare? — Aş spune că sîntem noi, *spuse el.* — Ei! Iată-ne. — Bine, *spuse ea.* — Bine, *spuse el*, bine"). Am subliniat această structură, alternanţa contrastantă care transformă o transcriere neutră a exprimării spontane (*casual*) în secvenţă comică; de fapt ea nu poate servi ca exemplu de funcţiune fatică decît printr-o abstracţie, de altfel perfect justificată; dar în totalitatea reală a enunţului avem a face cu un caz stilistic.

[53] De aceea orice studiu psihologic centrat asupra autorului, în loc de a fi centrat asupra celui care primeşte mesajul, va fi fără pertinenţă

Scanned with OKEN Scanner

astfel că nici o execuţie nu poate s-o şteargă, oricare ar fi modelul execuţiei (*delivery design*) ales (de pildă, dacă cititorul alege să scandeze sau să citească ca în proză, el nu se poate sustrage constrîngerii impuse intonaţiei sale de semnalul codat în mod permanent, reprezentat de *enjambement*, p. 365).

Mecanismul ar rămîne totuşi incomplet dacă n-am încerca să integrăm conceptul de model în acela de context; trebuie ca fenomenul poetic să-şi găsească locul său de caz particular într-o descriere unificată a funcţiunii stilistice. Tensiunilor care se manifestă între model şi concretizarea metrică li se adaugă contrastele în raport cu contextul.

Metrul însuşi nu se comportă altfel decît un context. Ca şi contextul, el este o structură; modelul metric este alcătuit dintr-un lanţ de opoziţii binare (silabe accentuate : silabe atone, lungi : scurte etc.), iar efectele care se produc în versul realizat pe baza acestui model rezultă totdeauna din frustrarea unei aşteptări. Deci caracteristica poeziei în raport cu alte forme ale exprimării este aceea de a prezenta două contexte. Un contrast produs simultan în cele două contexte va crea un efect extraordinar de puternic. Dar această simultaneitate de rupturi nu este necesară: modelul metric poate prilejui un contrast fără ca lanţul verbal să înceteze a prezenta o previzibilitate înaltă (de pildă, *l'enjambement*: faptul că putem prevedea continuarea frazei contrastează cu siguranţa de la sfîrşitul versului); la fel, contrastul care rupe contextul verbal (de

---

stilistică. Afirmaţia că „le style, c'est l'homme" (stilul este omul) nu ne arată nimic referitor la stil ca formă de comunicare. Nu putem reduce stilul - structură expresivă, şi mai ales structură estetică, la a nu fi decît un „fel idiosincretic de a face ceva" (C h a t m a n, p. 149), nici de a-l compara cu o amprentă digitală (R. B r o w n, pp. 380—381; J. G r e e n b e r g, p. 427). Ar fi comparabil dacă s-ar rezuma la o simplă înregistrare, la reflectarea unei personalităţi. Dar el este înainte de toate exces şi insistenţă pentru a atrage atenţia, pentru a o dirija şi a asigura un decodaj fidel, pentru a suplini factorii afectivi ai limbajului pe care transcrierea nu-i păstrează (de pildă intonaţia). Pe scurt, psihologul va trebui să caute în stil nu pe creator, ci felul în care acesta se impune altuia şi învinge slăbiciunile limbii. Asupra nepertinenţei unor studii psihologice, vezi nota 16. R. Wellek (p. 408) subliniază slăbiciunea lucrărilor care se mulţumesc să cuantifice ceea ce este evident la prima vedere. Ar fi util să se precizeze psihologia percepţiei, să se lămurească mecanismul previzibilităţii şi al surprizei (vezi, de pildă, G e o r g e A. M i l l e r, pp. 394—395).

Scanned with OKEN Scanner

pildă un cuvînt exotic, o figură de stil) poate să nu aibă nici un efect asupra realizării modelului metric.

În rolul său de context, funcţiunea metrului este dublă :

1) el „plasează" poemul la un oarecare nivel în ierarhia tradiţională a genurilor sau a poemelor cu formă fixă. Această plasare se manifestă printr-un vocabular special, definit prin excluderi (cuvinte care nu pot fi scandate sau care exprimă o realitate „inferioară") sau prin preferinţe (de pildă compusele „descriptive" în epopeea sau oda greacă) ; el este însoţit sau nu de construcţii preferate. Acest vocabular şi aceste construcţii nu creează efecte prin ele însele, ci pun pe cititor în stare de receptivitate[54]. Pe de altă parte, restricţiile impuse de acest context special permit efecte de contrast pe bază de elemente excluse, adică de cuvinte şi construcţii ale limbii obişnuite cărora vorbitorul nu le-ar atribui în mod normal valoare poetică;

2) el sporeşte eficacitatea contrastelor din cauza regularităţii însăşi. Cu cît componentele unei secvenţe sînt previzibile, cu atît este mai puternic efectul unei previziuni nerealizate. Or, într-o secvenţă verbală probabilităţile determinate din aproape în aproape nu permit decît o previzibilitate foarte variabilă, în timp ce, în modelul metric preformat în întregime, previzibilitatea este considerabilă[55] ; ea seamănă cu cea a elementelor constitutive ale unui clişeu : efectul unui contrast în raport cu modelul metric este asemănător cu acela al reînnoirii unui clişeu (concretizarea este faţă de model ceea ce reînnoirea este faţă de clişeu). Ca şi în cazul unei reînnoiri a clişeului, contrastul se efectuează printr-o schimbare în modelul deja existent, în timp ce într-un context verbal el s-ar efectua printr-o schimbare în ordinea de preferinţă a alegerilor posibile într-un anumit loc.

Pe scurt, modelul metric sistematizează contextul căruia îi corespunde. El îl sistematizează la un asemenea grad încît o tipologie metrică ar putea servi ca punct de plecare

---

[54] Ele îl fac pe cititor să fie mai atent la decodaj, în sensul că textul este voit poetic, aşa cum se întîmplă cînd el este impresionat la vederea unor linii de lungime egală sau a oricărui alt semn convenţional.

[55] Cf. R. Jakobson : „... Echivalenţa sunetelor, transpusă în secvenţă, ca principiu constitutiv al ei, duce inevitabil la echivalenţa semantică : la orice nivel lingvistic, orice component al unei astfel de secvenţe indică una din cele două experienţe corelative, clar definite de (G.M.) Hopkins drept «comparaţie de dragul asemănării» şi «comparaţie de dragul deosebirii»" (pp. 368—369).

pentru o tipologie a contextelor: tipologia lui John Lotz[56], definind regularitatea diverşilor metri, implică o tipologie de contraste posibile în raport cu fiecare.

Dar metrul nu este stil: ca şi limbajul, el preexistă structurii stilistice a poemului şi nu poate fi decît un context special (dar el se pretează la cuantificare: nimic surprinzător în faptul că o discuţie referitoare la stil a degenerat într-o discuţie referitoare la metrică). Analiza stilului nu trebuie să ţină seama decît de structurile al căror efect e scos în relief de corelaţia dintre metru şi context.

Metrul şi efectele de stil: Un număr mare de cercetători îşi închipuie că fac un studiu stilistic descriind un model metric. O ierarhie a stilurilor ar arăta o complexitate crescîndă a neregularităţilor structurale, datorate contrastului cu suprastructura metrică. În proză, efectele apar din contrastele cu contextul, uneori susţinute de convergenţe de procedee în jurul unui stimul principal. În vers, efectele apar din contrastele cu două contexte, susţinute de convergenţe în contextul verbal, şi de ceea ce am putea numi complexe (*nexus*), corelaţii între contraste verbale şi neregularităţi în concretizarea metrului.

Dacă nu recunoaştem că o structură stilistică leagă între ele efecte, riscăm să punem pe acelaşi plan elemente marcate (contraste) şi elemente nemarcate (contexte). S. Chatman îşi limitează amploarea analizei atunci cînd neglijează corelaţia dintre modelul metric şi stil; nu este adevărat, de pildă, că „efectele cantitative acţionează numai într-un cîmp închis, peste două sau trei cuvinte" (p. 51): ele se pot produce la distanţă, cu condiţia ca contrastele sau convergenţele de procedee să impună perceperea unei asemănări a efectelor în ciuda depărtării lor. S-ar putea găsi exemple în sonetele studiate de Dell H. Hymes[57]. Hymes se lasă atras de construcţii intelectuale, în ciuda analizelor sale excelente, atunci cînd el atribuie calitatea de *summative words* cuvintelor-cheie care ar rezuma sensul şi în acelaşi timp ar grupa sunetele dominante ale unui poem. Mai întîi el se bizuie pe prea multe elemente: Householder a arătat (pp. 344—345) că pentru

[56] Paginile 135—148. Studiul bazei lingvistice a metrului duce bunăoară la acela al normelor lexicale acceptate pentru fiecare tip. Observaţiile lui Lotz ne permit să evaluăm de la prima vedere anumite efecte de stil (p. 146).

[57] *Phonological Aspects of Style*, pp. 109—131.

Scanned with OKEN Scanner

alcătuirea structurii poemului ar fi de ajuns sunetele din rimă şi din aliteraţie, adică în punctele în care există o convergenţă a structurii verbale şi a unei structuri sonore, dublată de un complex (simultaneitatea unei convergenţe în context verbal şi a unei structuri semnificative în modelul metric). De altfel, nu-l putem urma atunci cînd el atribuie valoare stilistică cuvîntului *sea* „mare" într-un poem de William Carlos Williams (p. 127), sub pretext că se unesc /s/ şi /iy/ care domină în poem; căci aceste dominante nu există ca atare: repartizarea lor nu prezintă nici o structură şi nici convergenţa, nici complexul nu le impun atenţiei cititorului. Hymes se privează de cel mai sigur element al demonstraţiei sale atunci cînd arată importanţa cuvintelor *Earth's first blood* „Cel dintîi sînge al pămîntului" într-un sonet de Wordsworth (p. 120); grupul nu este un centru poetic pentru că reuneşte anumite sunete şi în acelaşi timp reia o dubioasă *water imagery*; el este important datorită complexului sunet - metaforă clişeu (*first blood*) — reînnoire (*Earth's first blood*) — metru (*enjambement*). Datorită acestei acumulări de elemente de control asupra decodajului şi nu unui raţionament subiectiv asupra sensului imaginilor[58], pasajul are un efect sigur asupra cititorului.

Nu e nevoie, cred, să insist asupra interesului problemelor discutate şi asupra complexităţii lor. Rezultă o dublă concluzie. Investigarea lingvistică este singurul instrument destul de puternic pentru a garanta, în acelaşi timp, pertinenţa şi obiectivitatea analizei stilistice. Pasul hotărîtor pentru soluţionarea problemei stilului a fost făcut atunci cînd s-a adoptat în studiul folosirii literare a limbii nu punctul de vedere al autorului, ci al aceluia căruia i se adresează pe bună dreptate stilul, şi cînd în loc de a se studia pe acelaşi plan toate aspectele unei structuri, cercetătorii s-au limitat la acelea a căror percepere este impusă destinatarului actului comunicării.

(„Word". *Journal of the Linguistic Circle of New York*, vol. 17, nr. 3, decembrie 1961)

---

[58] Sebeok demonstrează în chip strălucit principiul complexului (efecte asupra a două contexte) în decodajul său făcut asupra unui sonet ceremis (pp. 221—235); cel mult îi putem reproşa, şi încă mai mult decît lui Hymes, că a împins analiza mult mai departe decît este necesar: analiza stilului trebuie să se oprească la ceea ce e perceptibil pentru cititor.

Scanned with OKEN Scanner

LINGVISTICĂ ȘI POETICĂ

Aprecieri retrospective și considerații de perspectivă[1]

Roman Jakobson

Din fericire, între conferințele științifice și cele politice nu există nimic comun. Succesul unei conferințe politice depinde de acordul majorității sau totalității participanților. În discuțiile științifice însă, voturile și vetoul sînt necunoscute și s-a dovedit că dezacordul, în general, este mai rodnic decît acordul. Dezacordul scoate la iveală antinomiile și tensiunile din domeniul discutat și impune noi cercetări. Nu conferințele politice, ci mai curînd explorările în Antarctica s-ar putea compara cu întrunirile științifice: experți internaționali în diferite discipline încearcă să traseze harta unei regiuni necunoscute, să descopere unde se găsesc cele mai mari obstacole pentru explorator, piscurile și prăpăstiile de nestrăbătut. O astfel de *cartare* pare să fi fost principalul obiectiv al conferinței noastre și în această privință lucrările ei au constituit un succes. Nu am ajuns oare să stabilim care sînt cele mai cruciale și mai controversate probleme? Nu am învățat noi să ne ajustăm codurile, să distingem ce termeni trebuie lămuriți și ce termeni trebuie evitați ca să prevenim o înțelegere greșită a noțiunilor atunci cînd avem a face cu oameni care folosesc jargonul științific diferit al specialității lor? Cred că pentru majoritatea participanților la această conferință, dacă nu pentru toți, astfel de probleme sînt ceva mai clare astăzi decît au fost cu trei zile în urmă.

Mi s-au cerut cîteva observații sumare despre raporturile dintre poetică și lingvistică. Poetica trebuie să răs-

[1] Concluziile dezbaterilor care au avut loc la Universitatea Indiana în aprilie 1958, publicate în volumul *Style in Language*, Massachusetts, The Technology Press of M.I.T., 1960, pp. 350—377. În versiunea românească a textului englez, conform indicațiilor autorului, anumite exemple au fost înlocuite cu fapte ilustrative corespunzătoare pe care le oferă limba română. La elaborarea finală a traducerii, o serie de formulări au fost definitivate de M. Nasta în colaborare cu Matei Călinescu. (*N.r.*).

Scanned with OKEN Scanner

pundă în primul rînd întrebării esențiale care poate fi formulată astfel: ce elemente conferă mesajului verbal caracterul unei opere de artă? Deoarece principalul obiect de studiu al poeticii este *differentia specifica* inerentă artei verbale, care o separă de celelalte arte și de alte forme ale „comportamentului verbal" (*verbal behaviour*), poetica este îndreptățită să ocupe locul de frunte în studiile literare.

Poetica tratează problemele de structură verbală, după cum analiza picturii se ocupă de structurile picturale. Deoarece lingvistica este știința globală a structurii verbale, poetica poate fi considerată parte integrantă a lingvisticii.

Argumentele împotriva acestei pretenții trebuie discutate cu atenție. Evident, poetica se ocupă și de multe procedee care nu se limitează la arta cuvîntului. Putem vorbi despre posibilitatea de a obține ecranizarea romanului *La răscruce de vînturi*, de a transpune legendele medievale în fresce și miniaturi sau de a reda *L'Après midi d'un faune*[2] cu mijloace specifice muzicii, baletului și artei grafice. Oricît de absurdă ar părea ideea publicării *Iliadei* sau *Odiseii* sub formă de *comics*-uri, anumite elemente structurale ale subiectului se păstrează chiar *după ce* dispare suportul formei verbale. Întrebarea dacă ilustrațiile lui Blake pentru *Divina comedie* sînt sau nu adecvate constituie o dovadă a faptului că arte diferite pot fi comparate între ele. Problema barocului sau a oricărui alt stil istoric depășește cadrul unei singure arte. Vorbind despre metafora suprarealistă, este greu să se treacă cu vederea filmele lui Max Ernst sau ale lui Luis Bunuel (*Cîinele andaluz* și *Vîrsta de aur*). Pe scurt, numeroase elemente poetice țin nu numai de știința limbii, ci și de întreaga teorie a semnelor, fac parte, așadar, din domeniul semioticii generale. Această afirmație este însă justă nu numai pentru arta cuvîntului, ci și pentru toate varietățile de limbaj, în măsura în care limba are multe caracteristici comune altor sisteme de semne sau pe care le regăsim în toate sistemele de acest fel (caractere pansemiotice).

De asemenea, nici a doua obiecție nu conține vreo trăsătură specifică pentru literatură: problema legăturii dintre cuvînt și lumea înconjurătoare nu se referă numai

---

[2] *După-amiaza unui faun*, celebru poem al lui Stéphane Mallarmé.

Scanned with OKEN Scanner

la arta verbală, ci intervine în studierea tuturor tipurilor de mesaj. Lingvistica poate explora toate problemele posibile pe care le pune legătura dintre mesaj şi „universul mesajului": *ce* este *verbalizat*. Totuşi, „coeficientul de adevăr" (în engleză *the truth values*), în măsura în care este „entitate extralingvistică" (ca să-l numim aşa cum îi spun logicienii), depăşeşte limitele poeticii şi, în general, pe cele ale lingvisticii.

Se spune adesea că poetica, spre deosebire de lingvistică, se ocupă de evaluare. Această despărţire a celor două domenii este bazată pe o interpretare care se dă în mod curent, greşindu-se însă, contrastului dintre structura poeziei şi alte tipuri de structuri verbale: cele din urmă ar avea un caracter „accidental" (sau *casual* „neintenţional"), ar fi lipsite de scop, pe cînd limbajul poetic ar fi „neaccidental" (sau *noncasual* „intenţional"), ar avea un scop determinat. De fapt, orice *comportament verbal* ţinteşte într-o direcţie, însă ţintele diferă şi conformitatea mijloacelor folosite pentru atingerea efectului dorit constituie o problemă care-i preocupă în permanenţă pe cercetătorii diverselor forme de comunicare verbală. Există o corespondenţă strictă, mult mai strictă decît îşi închipuie criticii, între problema expansiunii în spaţiu şi în timp a fenomenelor lingvistice şi răspîndirea în timp şi spaţiu a modelelor literare. Chiar o astfel de expansiune lipsită de continuitate cum este reînvierea unor poeţi uitaţi sau neglijaţi — de pildă descoperirea postumă şi „canonizarea" ulterioară a lui Gerard Manley Hopkins (m. 1889), gloria tardivă a lui Lautréamont (m. 1870) printre poeţii suprarealişti sau influenţa considerabilă a lui Cyprian Norwid (m. 1885), pînă de curînd necunoscut, asupra poeziei moderne — îşi găseşte o paralelă în istoria limbilor literare care au tendinţa de a reînvia modele depăşite, unele de mult uitate; acesta a fost cazul limbii literare cehe, care la începutul secolului al XIX-lea se întorcea la modele din veacul al XVI-lea.

Din nefericire, confuzia care se face între termenul de „studii literare" şi cel de „critică" îi determină pe cei ce studiază literatura să fie tentaţi să înlocuiască descrierea valorilor intrinsece ale unei opere literare printr-un verdict subiectiv, distrugător. Eticheta de „critic literar" aplicată unui cercetător al literaturii este tot atît de greşită cum ar fi denumirea de „critic gramatical (sau lexical)" aplicată

Scanned with OKEN Scanner

unui lingvist. Cercetările sintactice sau morfologice nu pot fi înlocuite printr-o gramatică normativă şi, la fel, nici un manifest propagînd gusturile unui critic şi părerile lui despre literatura de creaţie nu poate înlocui o analiză ştiinţifică obiectivă a artei verbale. Această afirmaţie nu trebuie luată drept o aplicare a principiului cvietist *laisser faire*; orice cultură verbală implică eforturi programatice, normative şi de planificare. Totuşi, de ce se face o deosebire precisă între lingvistica pură şi cea aplicată sau între fonetică şi ortoepie, dar nu se face o distincţie între studiile literare şi critică?

Ca şi lingvistica, studiile literare în care *poetica* devine focarul preocupărilor cuprind două serii de probleme: *sincronice* şi *diacronice*. Descrierea sincronică nu se ocupă numai de producţia literară dintr-o epocă dată, ci şi din acea parte din tradiţia literară care, pentru epoca luată în consideraţie, s-a păstrat vie sau a fost reînviată. Astfel, de exemplu, Shakespeare, pe de o parte, şi Donne, Marwell, Keats, Emily Dickinson, pe de altă parte, corespund sensibilităţii moderne, universului spiritual în care trăieşte poezia de limbă engleză în zilele noastre. Pe cîtă vreme James Thompson şi Longfellow în momentul de faţă nu aparţin valorilor artistice viabile[3]. Selectarea clasicilor şi reinterpretarea lor ori de cîte ori se afirmă o nouă orientare, iată una dintre problemele importante ale studiilor literare sincronice. Poetica sincronică, ca şi lingvistica sincronică, nu trebuie confundată cu statica; orice epocă face o distinţie între formele mai conservatoare şi cele care inovează. Orice etapă contemporană se răsfrînge în experienţa noastră cu dinamica ei temporală şi, pe de altă parte, atît în lingvistică, cît şi în poetică, metoda istorică se ocupă nu numai de schimbările produse, dar şi de factorii de continuitate, rezistenţi, statici. Ca şi o istorie a limbii, o poetică istorică cuprinzătoare reprezintă suprastructuri ce trebuie clădite pe o serie de descrieri sincronice succesive.

Insistenţa de a menţine poetica despărţită de lingvistică se justifică numai dacă restrîngem în mod nepermis domeniul lingvisticii, cum se întîmplă, de pildă, atunci

---

[3] Afirmaţia autorului trebuie luată în considerare cu rezerve. Este vorba aici de fluctuaţiile gustului în cercurile literaţilor modernişti din Anglia şi din Statele Unite. (*N.t.*)

Scanned with OKEN Scanner

cînd fraza este privită de unii lingvişti ca cea mai înaltă construcţie analizabilă sau cînd obiectivul lingvisticii este limitat numai la gramatică sau numai la chestiuni nesemantice, de formă exterioară, sau la inventarul unor procedee denotative[4], fără nici o referinţă la variaţiile libere. Voegelin[5] a indicat clar cele două probleme mai importante, corelative, ale lingvisticii structurale, şi anume: revizuirea „ipotezei monolitice a limbajului" şi preocuparea pentru „interdependenţa diferitelor structuri în cuprinsul aceleiaşi limbi". Fără îndoială, pentru oricare comunitate lingvistică, pentru fiecare vorbitor, există o unitate a limbajului; acest cod general nu este decît un sistem de subcoduri interdependente; fiecare limbă înglobează mai multe modele care coexistă paralel şi sînt caracterizate printr-o funcţiune diferită.

Evident, trebuie să fim de acord cu Sapir atunci cînd afirmă că, privind lucrurile dintr-o perspectivă de ansamblu, „în vorbire domneşte suveran ideaţia. . ."[6]. Însă această supremaţie nu-i autorizează pe lingvişti să treacă cu vederea „factorii secundari". Elementele emotive ale vorbirii care, după cum tinde să creadă Joos, nu pot fi descrise „printr-un număr finit de categorii absolute", sînt clasificate de el ca „elemente nelingvistice ale lumii reale". De aceea „rămîn pentru noi fenomene vagi, proteice, fluctuante"; aşadar, conchide acest autor, „refuzăm să le tolerăm în ştiinţă"[7]. Desigur, Joos este un strălucit expert în experienţe de reducere şi cerinţa lui energică de „a expulza" elementele emotive „din ştiinţa lingvisticii" este un experiment radical de reducere: *reductio ad absurdum*.

Limbajul trebuie cercetat în toată varietatea funcţiunilor lui. Înainte de a discuta funcţiunea poetică trebuie să-i definim locul printre celelalte funcţiuni ale limbajului. O schiţare a acestor funcţiuni necesită o scurtă trecere în

---

[4] Procedeele *denotative* slujesc la indicarea sensului cuvintelor, independent de atributele (sau de *conotaţiile*) lor. În această categorie intră noţiunile gramaticale studiate ca atare. Ca denotaţie, adjectivul *negru* determină orice obiect negru. (*N.t.*)

[5] Cf. F. Voegelin, *Casual and Noncasual Utterances within Unified Structures în Style in language*, pp. 57—68.

[6] Cf. W. Sapir, *Language*, New York, 1921.

[7] M. Joos, *Description of language design*, în „Journal of the acoustical society of America", 1950, nr. 22, pp. 701—708.

revistă a factorilor constitutivi în orice act de vorbire, în orice comunicare verbală. Cel care se adresează („transmițătorul") trimite un mesaj destinatarului („receptorul"). Pentru ca mesajul să-și îndeplinească funcțiunea, el are nevoie de un *context* la care se referă (sau, într-o nomenclatură mai echivocă, de un „referent"), pe care destinatarul să-l poată pricepe și care să fie sau verbal sau capabil de a fi verbalizat; de un *cod*, întru totul sau cel puțin parțial, comun atît expeditorului cît și destinatarului (sau, cu alte cuvinte, comun celui care codează și celui care decodează); în fine, are nevoie de *contact*, conducta materială sau legătura psihologică dintre cei doi, care le dă posibilitatea să stabilească și să mențină comunicarea. Toți acești factori esențiali ai comunicării verbale pot fi schematizați după cum urmează:

CONTEXT
MESAJ

TRANSMIȚĂTOR _____ DESTINATAR

CONTACT
COD

Fiecare dintre acești șase factori determină o altă funcțiune a limbajului. Deși distingem șase aspecte esențiale ale vorbirii, ar fi greu să găsim vreun mesaj verbal care să îndeplinească numai o singură funcțiune. Diversitatea nu rezidă în monopolul uneia dintre aceste multiple funcțiuni, ci în ordinea ierarhică diferită a funcțiunilor. Structura verbală a unui mesaj depinde în primul rînd de funcțiunea predominantă. Cu toate acestea, deși sarcina primordială a multor mesaje este adoptarea unei poziții față de „referent" (*Einstellung*), orientarea spre context — așa-numita funcțiune referențială, denotativă, cognitivă —, participarea secundară a altor funcțiuni la astfel de mesaje, trebuie luată și ea în considerare de un lingvist atent.

Așa-numita funcțiune *emotivă* sau „expresivă", concentrată asupra transmițătorului, are ca scop exprimarea directă a atitudinii vorbitorului față de cele spuse de el. Ea are tendința să producă impresia unei anumite emoții, fie adevărate, fie simulate; de aceea termenul *emotiv*,

Scanned with OKEN Scanner

lansat şi recomandat de Marty[8], s-a dovedit preferabil termenului de *emoţional*. Stratul pur emotiv al limbajului este reprezentat prin interjecţii. Ele se deosebesc de vorbirea referenţială atît prin caracteristica sunetelor (secvenţe speciale şi chiar sunete neobişnuite în alte cuvinte), cît şi prin rolul lor sintactic (nu sînt componentele frazelor, ci echivalează cu ele). „*Tut*! *tut*! spuse Mc. Ginty" ; întreaga frază pronunţată de personajul lui Conan Doyle se compune din două plescăituri[9]. Funcţiunea emotivă pe care o dezvăluie interjecţiile dă în oarecare măsură savoare tuturor expresiilor noastre, la nivel fonic, gramatical şi lexical. Analizînd vorbirea din punctul de vedere al informaţiei transmise, nu putem limita noţiunea de informaţie numai la aspectul cognitiv al limbajului. Dacă un individ foloseşte elemente expresive pentru a-şi manifesta atitudinea de supărare sau de ironie, el transmite, desigur, o informaţie şi, evident, această comportare verbală nu poate fi asemănată cu activitatea nutritivă, nesemiotică, cum ar fi „*a mînca un grepfrut*" (în ciuda comparaţiei îndrăzneţe a lui Chatman)[10]. Diferenţa dintre /nu/ (negaţia românească intonată normal — *N.t.*) şi prelungirea emfatică a vocalei /nu :/ este un element lingvistic convenţional, codificat, ca şi diferenţa dintre vocala lungă şi scurtă în perechile cehe /vi/ „voi" şi /vi : i/ „el ştie"; dar în acest ultim exemplu caracterul distinctiv al informaţiei este de natură fonematică, pe cînd la prima pereche el este de natură emotivă. Fiindcă vorbim despre invariante fonologice : sunetele engleze /i/ şi /i :/ par să fie doar variante ale unuia şi aceluiaşi fonem. Dacă vor fi privite însă ca unităţi emotive, relaţia dintre variantă şi invariantă se răstoarnă : lungimea şi scurtimea sînt invariante completate de foneme variabile. Conjectura lui Saporta[11], potrivit căreia diferenţa emotivă este un element nelingvistic „care poate fi atribuit modului de transmitere a mesajului şi nu mesajului propriu-zis", reduce în mod arbitrar capacitatea informaţională a mesajelor.

---

[8] Cf. A. Marty, *Untersuchungen zur Grundlegung der allgemeinen Grammatik und Sprachphilosophie*, vol. I, Halle, 1908.

[9] În limba engleză, cele două monosilabe — *tut* ! *tut* ! — se pronunţă scurt, cum ar fi *ţ* ! *ţ* ! în limba română. (*N.t.*)

[10] S. Chatman, *Comparing metrical styles*, în *Style in language*, pp. 149—172.

[11] Sol Saporta, *The application of linguistics to the study of poetic language*, în *Style in language*, pp. 82—93.

Scanned with OKEN Scanner

Un fost actor de la teatrul „Stanislavski" din Moscova mi-a povestit că la o repetiţie a fost rugat de celebrul director să formeze patruzeci de mesaje diferite din expresia сегодня вечером (astă-seară) prin diversificarea nuanţei expresive. El a întocmit o listă cu vreo patruzeci de situaţii emoţionale, apoi a pronunţat cuvintele respective conform fiecărei situaţii, iar publicul urma să recunoască situaţia numai din schimbările de intonaţie a celor două cuvinte. Pentru cercetările noastre consacrate descrierii şi analizei limbii ruse contemporane (sub auspiciile Fundaţiei Rockefeller), am rugat pe acest actor să repete „testul" lui Stanislavski. El a notat circa cincizeci de situaţii în care se articula aceeaşi propoziţie eliptică şi „a modelat" pe baza lor cincizeci de mesaje corespunzătoare, înregistrate pe bandă. Majoritatea mesajelor au fost corect şi nuanţat „decodate" de ascultătorii moscoviţi. Cred că nu este nevoie să mai adaug că toate aceste indicaţii emotive pot fi uşor analizate din punct de vedere lingvistic.

Orientarea către destinatar (sau *receptor*), *funcţiunea conativă*, îşi găseşte cea mai pură expresie gramaticală în vocativ şi imperativ, care, din punct de vedere sintactic, morfologic şi adesea chiar fonologic, se abat de la alte forme verbale sau nominale. Frazele imperative diferă esenţial de cele declarative; cele din urmă pot fi supuse unui test al adevărului, pe cînd primele nu. În piesa lui O'Neill *Fîntîna*, Nano spune cu o voce aspră, poruncitoare: „Bea!". În acest caz imperativul nu poate fi controlat prin întrebarea: „este adevărat sau nu?". Totuşi, dacă s-ar fi spus „cineva a băut", „cineva va bea" sau „cineva ar bea", întrebarea putea fi pusă în mod firesc. Spre deosebire de propoziţiile imperative, cele declarative pot fi transformate în forme interogative: „a băut cineva?", „va bea cineva?" sau „ar bea cineva?".

Modelul tradiţional al limbajului, în special aşa cum a fost el interpretat de Bühler, se limita la aceste trei funcţiuni — *emotivă*, *conativă* şi *referenţială* —, cu cele trei extremităţi ale acestui model: persoana întîi a celui care vorbeşte, persoana a doua a destinatarului şi „persoana a treia", de fapt *cineva* sau *ceva* despre care se vorbeşte[12]. Pornind de la acest model triadic mai putem deduce cu

[12] Cf. K. Bühler, *Die Axiomatik der Sprachwissenschaft*, în „Kant-Studien" (Berlin), 1933, nr. 23, pp. 19–90.

Scanned with OKEN Scanner

uşurinţă şi alte funcţiuni verbale. Astfel, funcţiunea magică, de incantaţie, ne arată mai ales în ce fel se transformă o a „treia persoană", absentă sau inanimată, într-un destinatar al unui mesaj conativ. Un exemplu: „Să se usuce acest urcior, *tfu, tfu, tfu, tfu* !" (*Descîntec lituanian*)[13]. Alt exemplu: „Tu apă, crăiasa rîului, crăiasă din zori! Ia durerea cu tine, dincolo de marea albastră, în străfundurile mării, ca pe o piatră cenuşie. . . de pe fund să nu mai vie; să nu mai vină durerea niciodată, să împovăreze inima uşoară a roabei lui Dumnezeu. Piară necazul şi înece-se !" (*Descîntec din Rusia de nord*)[14]. Sau: „Soare, stai în loc deasupra Gibeonului, şi tu, lună, în valea Aialonului. Şi soarele s-a oprit şi luna a stat în loc. . ." (Iosua, cap. X, vers. 12).

Mai deosebim însă şi alţi trei factori constitutivi ai comunicării verbale şi trei funcţiuni corespunzătoare ale vorbirii.

Există mesaje care servesc în primul rînd la stabilirea comunicării, la prelungirea sau la întreruperea ei; ele controlează cum funcţionează canalul şi circuitul („Alo, mă auzi?"), atrag atenţia interlocutorului sau confirmă faptul că acesta rămîne în continuare atent („Asculţi?", sau în Shakespeare: „Pleacă-ţi urechea!", iar la celălalt capăt răspunsul: „M-hm!"). Această luare de contact sau, după Malinowski, *funcţiunea fatică*[15], se poate manifesta printr-un schimb abundent de formule ritualizate şi prin întregi dialoguri care-şi propun doar să prelungească o comunicare. Dorothy Parker a surprins cîteva exemple elocvente:

— Bine, spuse tînărul.
— Bine, răspunse ea.
— Aşadar am ajuns aici, spuse el.
— Aici am ajuns, nu-i aşa? spuse ea.
— Aş zice c-am ajuns, spuse el.
— Bine.

Încercarea de a stabili şi de a menţine comunicarea este tipică pentru păsările care „vorbesc"; astfel, funcţi-

---

[13] V. T. Mansikka, *Litauische Zaubersprüche*, în „Folklore Fellows communications", 1929, nr. 87, p. 69.

[14] П. П. Рыбников, *Песни*, vol. III (Moscova, 1910), pp. 217 şi urm.

[15] B. Malinowski, *The problem of meaning in primitive languages*, în C. I. Ogden şi A. I. Richards, *The meaning of meaning*, New York-Londra, ed. a 9-a, 1956, pp. 296—336.

unea fatică a limbajului este singura pe care o au ele în comun cu ființele omenești. De asemenea este prima funcțiune verbală pe care și-o însușesc copiii mici; ei au tendința de a comunica înainte de a fi capabili să trimită sau să primească orice fel de comunicare ce cuprinde o informație.

În logica modernă se face o distincție între două niveluri ale limbajului: limbajul concret, „obiectual" (*object language*), care spune ceva despre obiecte, și „metalimbajul" (*metalanguage*), care spune ceva despre limbaj. Dar metalimbajul nu este doar o unealtă științifică necesară, întrebuințată de logicieni și de lingviști, el are un rol important și în vorbirea de toate zilele. Asemenea domnului Jourdain, eroul lui Molière, care făcea proză fără să știe, noi folosim metalimbajul fără a fi conștienți de caracterul metalingual al operațiilor noastre. Ori de cîte ori transmițătorul sau receptorul său simt nevoia să controleze dacă folosesc același cod, vorbirea se concentrează asupra *codului*: ea îndeplinește o funcțiune metalingvală (adică de comentariu). „Nu te înțeleg ce vrei să spui?" întreabă interlocutorul; sau în limbaj shakesperian: „Ce sînt lucrurile acestea despre care vorbești (*What is't thou say'st*)?", iar vorbitorul, ca să prevină asemenea întrebări de control, spune adesea: „Mă înțelegi?". Imaginați-vă următorul dialog enervant:

— The *sophomore* („studentul") was plucked (aproximativ în rom.: *Tufa* a fost jumulită).

— But what is *plucked* (Dar ce înseamnă asta *jumulit*)?

— Plucked is the same as *fluncked* (*Jumulit* înseamnă același lucru ca și *trîntit*).

— And *fluncked* (Și *trîntit*)?

— To *be fluncked* is *to fail in an exam* (A fi *trîntit*, adică a *cădea* la examen)!

— And what is *sophomore* (aproximativ în rom.: Ce înseamnă o *tufă*)?

— A *sophomore* is a second year student (*Sophomore „tufă"* e un student în anul doi).

Toate aceste fraze transmit informații numai despre codul lexical englez, au o funcțiune strict metalingvală. Orice proces de însușire a limbii, în special însușirea limbii materne de către copii, folosește pe larg astfel de operații

Scanned with OKEN Scanner

metalinguale; adesea afazia poate fi definită ca o pierdere a capacităţii metalinguale[16].

Am menţionat toţi cei şase factori implicaţi în comunicarea verbală în afară de unul: mesajul în sine. Atitudinea faţă de mesaj în sine (*Einstellung*), „centrarea" asupra mesajului ca atare, reprezintă funcţiunea *poetică* a limbajului. Această funcţiune nu poate fi studiată cu folos dacă facem abstracţie de problemele generale ale limbajului; pe de altă parte însă, studiul limbajului implică o atentă luare în consideraţie a funcţiunii lui poetice. Orice încercare de a reduce sfera funcţiunii poetice numai la poezie sau de a limita poezia la funcţiunea poetică ar duce la o simplificare excesivă şi înşelătoare. Funcţiunea poetică nu este singura funcţiune a artei verbale, însă este funcţiunea ei dominantă, determinantă, pe cînd în toate celelalte activităţi verbale ea se manifestă doar ca un element constitutiv, subsidiar, accesoriu. Această funcţiune, promovînd materialitatea semnelor, adînceşte dihotomia fundamentală dintre semne şi obiecte. *De aceea, cînd este vorba de funcţiunea poetică, lingvistica nu se poate limita la domeniul poeziei.*

„De ce spui întotdeauna *Ina şi Margareta*, dar niciodată *Margareta şi Ina*? O preferi oare pe Ina surorii ei gemene?" „Nu, de loc, mi se pare doar că sună mai bine". Într-o secvenţă de două nume coordonate, dacă nu intervin probleme de rang, vorbitorul preferă să înceapă cu numele mai scurt, fără să-şi dea seama de ce, alegînd configuraţia cea mai potrivită a mesajului.

O fată obişnuia să vorbească despre „scîrbosul de Scarlat". „De ce scîrbosul?" „Pentru că îl urăsc". „De ce nu-i spui groaznicul, înspăimîntătorul, fiorosul?", „Nu ştiu de ce, dar scîrbosul i se potriveşte mai bine". Fără să-şi dea seama, ea aplica metoda poetică a paronomasiei.

Sloganul politic *I like Ike* (ay layk ayk), cu o structură succintă, se compune din trei monosilabe şi cuprinde trei diftongi (ay), fiecare urmat simetric de un fonem consonantic (. .l. . k. . k); compoziţia verbală prezintă o variaţie: primul cuvînt nu cuprinde un fonem consonantic, în al doilea cuvînt se găsesc două foneme consonantice

[16] Raporturile dintre metalimbaj şi afazie au fost discutate de Roman Jakobson în diferite studii. Vezi în special capitolul *Afazia ca problemă lingvistică* din lucrarea sa (publicată în colaborare cu M. Halle) *Fundamentals of language*, Haga, 1956. (*N.t.*)

Scanned with OKEN Scanner

în jurul diftongului, iar în al treilea cuvînt se găseşte o consoană finală. Un nucleu asemănător (ay) dominant a fost observat de Hymes[17] în unele sonete din Keats. Ambele *cola*[18] ale formulei trisilabice /ay layk/ ayk/ rimează între ele, iar al doilea din cuvintele-rimă este în întregime inclus în primul *colon* (rimă-ecou) : /layk/ — /ayk/, o imagine paronomastică a unui sentiment care cuprinde în întregime obiectul. Ambele *cola* aliterează una cu alta şi primul din cele două cuvinte aliterate este inclus în al doilea : /ay/ — /ayk/, imagine paronomastică a subiectului iubitor înconjurat de obiectul iubit. Funcţia poetică secundară a acestei „lozinci electorale" (*catch phrase*) îi întăreşte eficacitatea şi creează un efect.

După cum am spus, studiul lingvistic al funcţiunii poetice trebuie să depăşească limitele poeziei, iar pe de altă parte studiul lingvistic al poeziei nu se poate limita la funcţiunea poetică. Particularităţile diferitelor genuri poetice implică o participare diferenţiată a celorlalte funcţiuni verbale alături de funcţiunea poetică dominantă. Poezia epică, centrată asupra persoanei a treia, foloseşte în mare măsură funcţiunea referenţială a limbajului; lirica, orientată către persoana întîi, este intim legată de funcţiunea emotivă; poezia la persoana a doua este „impregnată" de funcţiunea conativă şi este sau suplicativă sau exortativă, după cum persoana întîi este subordonată persoanei a doua sau persoana a doua primei persoane.

Acum, după ce am terminat descrierea noastră rapidă, mai mult sau mai puţin completă, a celor şase funcţiuni de bază ale comunicării verbale, vom completa schema factorilor fundamentali cu o schemă corespunzătoare a funcţiunilor :

REFERENŢIALĂ
POETICĂ

EMOTIVĂ CONATIVĂ

FATICĂ
METALINGUALĂ

---

[17] Dell Hymes, *Phonological aspects of Style. Some english Sonnets in Style*, în *Style in language*, pp. 109—131.

[18] *Colonul* este o unitate ritmică sau, mai concret, un cuvînt cu o structură ritmică reliefată. De obicei asemenea unităţi se leagă în secvenţe de două-trei cuvinte care imprimă unui segment de frază un aspect caracteristic (la sfîrşitul perioadelor, *colonul* sau o secvenţă de două-trei *cola* formează o clauzulă). (*N.t.*)

Scanned with OKEN Scanner

Care este din punct de vedere empiric criteriul lingvistic al funcţiunii poetice? Şi, în special, care este trăsătura caracteristică indispensabilă, inerentă oricărei poezii? Pentru a răspunde la această întrebare, trebuie să reamintim care sînt cele două moduri principale de aranjament folosite în comportamentul verbal: *selecţia* şi *combinarea*. Dacă, de exemplu, *copil* este subiectul mesajului, vorbitorul va alege din vocabularul uzual unul dintre cuvintele mai mult sau mai puţin similare, ca: *puşti, copil, tînăr* etc., într-o anumită privinţă toate fiind echivalente. Apoi, ca un comentariu la acest subiect, va alege unul din verbele semantic înrudite: doarme, moţăie, aţipeşte, dormitează etc. Ambele cuvinte alese se combină în lanţul vorbirii. *Selecţia* se realizează pe baza unor principii de echivalenţă, asemănare sau deosebire, sinonimie sau antonimie, pe cînd *combinarea* — construirea secvenţei — se bazează pe contiguitate. *Funcţiunea poetică proiectează principiul echivalenţei de pe axa selecţiei, pe axa combinării.* Echivalenţa devine factorul constitutiv al secvenţei. În poezie o silabă este echivalentă cu oricare altă silabă din aceeaşi secvenţă; se presupune că accentul este egal cu accentul şi lipsa de accent cu lipsa de accent; lungimea prozodică corespunde lungimii, iar scurtimea scurtimii; limita cuvîntului echivalează cu o limită între cuvinte, lipsa unei limite cu lipsa unei limite; pauza sintactică cu o pauză sintactică, lipsa pauzei cu lipsa unei pauze. Silabele devin unităţi de măsură, la fel morele[19] şi accentele.

Se poate obiecta că şi metalimbajul foloseşte în secvenţe unităţi echivalente cînd combină expresii sinonime în fraze ecuaţionale: $A = A$ („iapa este femeia calului"). Cu toate acestea, poezia şi metalimbajul se opun diametral între ele: în metalimbaj se foloseşte secvenţa pentru a construi o ecuaţie, pe cînd în poezie se foloseşte ecuaţia pentru a construi o secvenţă.

În poezie, într-o măsură oarecare şi în unele manifestări latente ale funcţiunii poetice, secvenţele delimitate prin limitele de cuvînt devin măsurabile, fie că sînt simţite ca izocrone, fie ca gradate. *Ina şi Margareta* ne demonstra principiul poetic al gradării silabelor, acelaşi principiu

---

[19] În sens strict, *mora* este silaba scurtă neaccentuată; prin extensiune, termenul ajunge să desemneze (aşa cum este înţeles şi în lucrarea de faţă) *orice silabă neaccentuată*. (*N.t.*)

Scanned with OKEN Scanner

care în epica populară sîrbă a devenit o lege obligatorie[20]. Fără cele două cuvinte dactilice, combinaţia *innocent bystander* „spectator nevinovat" nu ar fi devenit o expresie atît de folosită. Simetria celor trei verbe bisilabice, cu aceeaşi consoană iniţială şi aceeaşi vocală finală, adaugă splendoare laconicului mesaj de biruinţă al lui Cezar: *Veni, vidi, vici.*

În afara funcţiunii poetice, măsura secvenţelor nu-şi găseşte nici o explicaţie ca procedeu de limbaj. Numai în poezie — limbaj cu repetări regulate de unităţi echivalente — se percepe timpul inerent fluxului vorbirii, după cum este simţit, pentru a menţiona un alt sistem semiotic, un *tempo* în muzică. Gerard Manley Hopkins, remarcabil cercetător în ştiinţa limbajului poetic, defineşte versul ca „un mod de vorbire care repetă parţial sau în întregime aceeaşi figură de sunet[21]. Întrebarea pusă mai departe de Hopkins: „*este orice vers poezie?*" poate primi un răspuns precis de îndată ce încetează limitarea arbitrară a funcţiunii poetice la domeniul poeziei. Expresiile mnemotehnice (de ex. „Thirty days hath September" [„Treizeci de zile are septembrie"]) citate de Hopkins, „versurile" din reclamele moderne, legile medievale în versuri menţionate de Lotz sau, în sfîrşit, tratatele ştiinţifice sanscrite în versuri, pe care tradiţia indiană le deosebeşte de adevărata poezie (kāvya), toate aceste texte metrice aplică funcţiunea poetică, fără să atribuie totuşi acestei funcţiuni rolul determinant coercitiv pe care ea îl comportă în poezie. Astfel, versul „depăşeşte" de fapt limitele poeziei, dar totodată versul implică întotdeauna o funcţiune poetică. Deşi, aparent, nu există cultură umană care să ignoreze versificaţia, există multe tipuri de culturi fără versuri „aplicate"; şi chiar în acele culturi care cunosc versul pur *şi* versul aplicat, ultimul pare să fie un fenomen secundar, cu siguranţă „derivat". Adaptarea mijloacelor

---

[20] Cf. T. Maretic, *Metrica narodnih nasih pjesama"*, în „Rad Yugoslavenske Akademije" (Zagreb), 1907, nr. 168, p. 170.

[21] G. M. Hopkins, *The journals and papers*, Londra, ed. H. House, 1959. În stratul sonor *figura de sunet* reprezintă un echivalent al *figurii de stil*, noţiune mai largă care se referă de obicei la raporturile semantice („figuri de înţeles": metonimia, metafora, sinecdoca, oxymoron etc.). După cum se va vedea mai departe, una dintre cele mai tipice *figuri de sunet* este *paronomasia*, o similitudine fonică între două sau mai multe cuvinte, care determină atragerea lor în aceeaşi sferă de înţeles. (*N.t.*)

Scanned with OKEN Scanner

poetice la unele scopuri eterogene nu ascunde esenţa lor primordială, tot aşa cum elementele limbajului emotiv, dacă sînt folosite în poezie, îşi menţin, de bună seamă, nuanţa emotivă. Chiar dacă *Hiawatha* este recitată de un „filibustier" ca o performanţă pentru lungimea ei, intenţia primordială care a stat la baza acestui text rămîne poezia. Se înţelege de la sine că existenţa reclamelor comerciale versificate, muzicale sau picturale nu rupe problema *formei* poetice, muzicale sau picturale de studiul intrinsec al poeziei, al muzicii sau al artelor plastice.

În rezumat, analiza versurilor cade în întregime în competenţa poeticii, iar *aceasta, la rîndul ei, poate fi definită ca o parte constitutivă a lingvisticii, care se ocupă de raporturile dintre funcţiunea poetică şi celelalte funcţiuni ale limbajului. În sensul mai larg al cuvîntului, poetica se ocupă de funcţiunea poetică nu numai în poezie, unde această funcţiune este suprapusă celorlalte funcţiuni ale limbajului, dar şi în afara poeziei, atunci cînd o altă funcţiune se suprapune funcţiunii poetice.*

„Figura de sunet" repetată, considerată de Hopkins principiul constitutiv al versului, poate fi explicată mai departe. O astfel de figură foloseşte întotdeauna cel puţin unul sau mai multe contraste binare pe care le produc diferitele porţiuni ale secvenţei fonematice pe baza unei „proeminenţe" mai accentuate sau, respectiv, mai slabe.

În interiorul unei silabe, partea cea mai proeminentă, *nucleul* — elementul silabic care formează „vîrful" silabic — se opune fonemelor mai puţin proeminente, marginale, *nesilabice*. Orice silabă conţine un fonem silabic: totdeauna în unele limbi (iar în altele de cele mai multe ori) intervalul dintre două foneme silabice se realizează prin foneme marginale nesilabice. În aşa-numita versificaţie silabică, numărul fonemelor silabice dintr-un lanţ metric stabilit (unitate de durată) este constant; în vreme ce prezenţa fonemelor nesilabice sau a „grupului" dintre două foneme silabice consecutive ale lanţului metric va fi o constantă numai în limbile care prescriu intercalarea de foneme nesilabice între cele silabice şi, cu atît mai mult, în sistemele de versificaţie care interzic hiatul. O altă manifestare a tendinţei către un *model silabic* uniform este evitarea silabelor închise la sfîrşitul versului, tendinţă care se observă, de pildă, în cînturile epice sîrbe. Versul silabic italian manifestă tendinţa de a trata secvenţa vocalelor

Scanned with OKEN Scanner

neseparate de foneme consonantice ca pe o singură silabă metrică[22].

În unele tipuri de versificaţie, silaba este singura unitate constantă în măsura versului; singura linie de demarcaţie constantă între secvenţele măsurate este limita gramaticală. În alte tipuri de versificaţie, silabele, la rîndul lor, se împart dihotomic în importante sau mai puţin importante şi, în funcţiunea lor metrică, deosebim două registre pentru limitele gramaticale: demarcaţia care desparte cuvintele (limita de cuvînt) şi pauzele sintactice.

În afară de varietăţile aşa-numitului *vers liber* (fr. *vers libre*), bazate numai pe pauză şi pe intonaţii conjugate, orice metru foloseşte silaba ca unitate de măsură, cel puţin în anumite secţiuni ale versului. Astfel, în versul pur accentual[23] („ritmul săltat" în vocabularul lui Hopkins), numărul silabelor în prima parte neaccentuată (numită de Hopkins *slack* „rostire leneşă") poate să varieze, în vreme ce *ictusul* (partea accentuată, timpul tare) conţine în mod constant o singură silabă.

În orice vers care se bazează pe o înlănţuire de accente, contrastul dintre proeminenţa înaltă şi cea joasă se realizează prin opoziţia dintre silabele accentuate şi cele neaccentuate. Majoritatea tipurilor de „vers accentual" operează în primul rînd cu contrastul dintre silabe accentuate şi silabe neaccentuate. Totuşi, unele varietăţi de versuri accentuale au accente sinta tice, reliefează sintagme. Wimsatt şi Beardsley le numesc „accente principale ale cuvintelor principale" şi ele se opun ca proeminen e unor silabe care nu au un astfel de accent principal, sintactic.

În versul cantitativ („cronemic"), silabele lungi şi scurte se opun reciproc, ca mai mult şi mai puţin proeminente. Acest contrast este de obicei realizat prin nuclee de silabe, lungi şi scurte din punct de vedere fonematic. În tipuri metrice, ca cele vechi greceşti şi arabe, unde lungimea „prin poziţie" echivalează cu cea „naturală",

---

[22] Cf. A. L e v i, *Della versificazione italiana*, în „Archivum R manicum", 1940, nr. 14, pp. 449—526 (în special secţiunile VIII—IX).

[23] Prin *vers accentual* se înţelege aici tipul de versificaţie care foloseşte contrastul dintre silabe reliefate prin *accent de intensitate* (sau *dinam'c*) şi silabe neaccentuate. Cu aceeaşi semnificaţie se întrebuinţează denumirea de *versificaţie dinamică* (impropriu calificată uneori drept *versificaţie tonică*). (*N.t.*)

silabele minimale formate dintr-un fonem consonantic şi o *vocală-moră* sînt puse în opoziţie cu silabele cu un surplus (cu cu a doua moră sau închis), ca fiind silabe mai simple şi mai puţin proeminente faţă de cele mai complexe şi mai proeminente.

Mai rămîne de stabilit dacă, în afară de versul accentual şi de cel cantitativ cronemic, nu mai există şi un tip de versificaţie *tonemică* în limbile în care diferenţele de intonaţie a silabelor sînt folosite pentru a deosebi sensurile cuvintelor[24]. În poezia clasică chineză[25], silabele cu modulaţii (în chineză *ţă*, „tonuri deviate" sau „mlădiate") se opun silabelor nemodulate (fără modulaţie; în chineză *p'ing* „tonuri uniforme"). Dar, pe cît se pare, un principiu cronemic sprijină această opoziţie, situaţie întrevăzută de P livanov[26] şi apoi interpretată cu multă pătrundere de Wang Li[27]. Conform tradiţiei metrice chineze şti, tonurile egale se opun celor deviate ca „vîrfuri" silabice ale intonaţiei prelungite opuse „vîrfurilor" de scurtă durată, astfel încît versul se bazează pe opoziţia dintre lungime şi scurtime.

Joseph Greenberg mi-a atras atenţia asupra unei alte variante a versificaţiei tonemice: versul ghicitorilor Efik, care are la bază niveluri diferite ale tonului (o anumită configuraţie a registrelor). În exemplul citat de Simmons[28], întrebarea şi răspunsul formează doi octosilabi cu o distribuţie asemănătoare de tonuri silabice înalte (h) şi joase (l); în fiecare emistih, ultimele trei din cele patru silabe au aceeaşi formulă tonemică: lhhl/hhhl/lhhl/hhhl/. În vreme ce versificaţia chineză se arată a fi o varietate particulară a versului cantitativ, versul ghicitorilor Efik este înrudit cu versul accentual obişnuit datorită opoziţiei

---

[24] Cf. R. Jacobson, *О чешком стихе преимущественно в сопоставлении с русским*, în *Сборники по теории поэтического языка*, Berlin-Moscova, 1923.

[25] Cf. J. L. Bishop, *Prosodic Elements in T'arg poetry*, în *Indiana University conference on Oriental-Western literary relations*, Chapel Hill, 1955.

[26] Cf. E. D. Polivanov, *О метрическом характере китайского стихосложения*, în *Доклады Российской Академии Наук*, cep. V, 1924, pp. 156–158.

[27] Cf. Wang Li, *Han-yü shih-lü-hsüeh* („Versificaţia chineză"), Shanghai, 1958.

[28] D. C. Simmons, *Specimens of Efik folklore*, în „Folklore", 1955, nr. 66, pp. 417–424.

Scanned with OKEN Scanner

silabele minimale formate dintr-un fonem consonantic şi o *vocală-moră* sînt puse în opoziţie cu silabele cu un surplus (cu a doua moră sau închis), ca fiind silabe mai simple şi mai puţin proeminente faţă de cele mai complexe şi mai proeminente.

Mai rămîne de stabilit dacă, în afară de versul accentual şi de cel cantitativ cronemic, nu mai există şi un tip de versificaţie *tonemică* în limbile în care diferenţele de intonaţie a silabelor sînt folosite pentru a deosebi sensurile cuvintelor[24]. În poezia clasică chineză[25], silabele cu modulaţii (în chineză *ţă*, „tonuri deviate" sau „mlădiate") se opun silabelor nemodulate (fără modulaţie; în chineză *p'ing* „tonuri uniforme"). Dar, pe cît se pare, un principiu cronemic sprijină această opoziţie, situaţie întrevăzută de P livanov[26] şi apoi interpretată cu multă pătrundere de Wang Li[27]. Conform tradiţiei metrice chineze şti, tonurile egale se opun celor deviate ca „vîrfuri" silabice ale intonaţiei prelungite opuse „vîrfurilor" de scurtă durată, astfel încît versul se bazează pe opoziţia dintre lungime şi scurtime.

Joseph Greenberg mi-a atras atenţia asupra unei alte variante a versificaţiei tonemice: versul ghicitorilor Efik, care are la bază niveluri diferite ale tonului (o anumită configuraţie a registrelor). În exemplul citat de Simmons[28], întrebarea şi răspunsul formează doi octosilabi cu o distribuţie asemănătoare de tonuri silabice înalte (h) şi joase (l); în fiecare emistih, ultimele trei din cele patru silabe au aceeaşi formulă tonemică: lhhl/hhhl/lhhl/hhhl/. În vreme ce versificaţia chineză se arată a fi o varietate particulară a versului cantitativ, versul ghicitorilor Efik este înrudit cu versul accentual obişnuit datorită opoziţiei

---

[24] Cf. R. Jacobson, *О чешком стихе преимущественно в сопоставлении с русским*, în *Сборники по теории поэтического языка*, Berlin-Moscova, 1923.

[25] Cf. J. L. Bishop, *Prosodic Elements in T'arg poetry*, în *Indiana University conference on Oriental-Western literary relations*, Chapel Hill, 1955.

[26] Cf. E. D. Polivanov, *О метрическом характере китайского стихосложения*, în *Доклады Российской Академии Наук*, cep. V, 1924, pp. 156–158.

[27] Cf. Wang Li, *Han-yü shih-lü-hsüeh* („Versificaţia chineză"), Shanghai, 1958.

[28] D. C. Simmons, *Specimens of Efik folklore*, în „Folklore", 1955, nr. 66, pp. 417–424.

Scanned with OKEN Scanner

celor două grade de proeminenţă (intensitate sau înălţime) ale tonului. Astfel, un sistem metric de versificaţie se poate întemeia numai pe opoziţia vîrfurilor şi a depresiunilor silabice (tipul de versificaţie silabic), pe denivelarea relativă a vîrfurilor (versul accentual) şi pe lungimea relativă a vîrfurilor silabice sau a unor silabe întregi (în versificaţia cantitativă).

În manualele de literatură ne întîlnim uneori cu prejudecata de a opune *silabismul*, ca o simplă numărătoare mecanică a silabelor, pulsaţiei vii a versului accentual. Totuşi, dacă examinăm măsura binară a versificaţiei strict silabice (şi totodată accentuale), observăm două succesiuni omogene de *vîrfuri* şi *depresiuni*, asemenea undelor. Dintre aceste două curbe ondulatorii, cea silabică cuprinde *foneme nucleare* pe crestele undei şi, de obicei, *foneme marginale* în depresiuni. De regulă, curba accentuală suprapusă curbei silabice face să alterneze silabele accentuate cu cele neaccentuate pe crestele şi depresiunile respective. Pentru a fi comparate cu metrii din engleză care au fost discutaţi pe larg, atrag atenţia dumneavoastră asupra tipurilor binare asemănătoare din versificaţia rusă, care, în cursul ultimilor 50 de ani, au fost cercetate în amănunt[29]. Structura versului poate fi descrisă temeinic şi interpretată în termeni de probabilităţi înlănţuite. În afară de situarea limitei de cuvînt la graniţa dintre două rînduri (versuri) — element de constrîngere care este o invariantă pentru toate tipurile metrice ruseşti —, în formula clasică a versului silabic accentual rus („silabo-tonic" în nomenclatura curentă) se observă următoarele constante: (1) *numărul silabelor* pe un rînd, de la început pînă la ultimul timp tare, este fix; (2) acest ultim *timp tare* conţine întotdeauna un accent al cuvîntului; (3) o *silabă accentuată* nu poate să coincidă cu *mora neaccentuată* (timpul slab) dacă timpul tare este reprezentat de o silabă neaccentuată din acelaşi cuvînt (astfel încît un accent al cuvîntului poate să coincidă cu mora neaccentuată — cu timpul slab — numai dacă aparţine unui cuvînt monosilabic).

În afară de aceste caracteristici obligatorii pentru un vers compus într-un metru dat, există *caractere care au o probabilitate foarte mare* fără a fi prezente în mod constant.

---

[29] Vezi în special K. T a r a v s k i, *Ruski dvodeni ritmovi*, Belgrad, 1955.

Scanned with OKEN Scanner

Alături de semnalele care apar cu siguranță („probabilitatea unu"), în noțiunea de *metru* intră și semnale care pot eventual să apară („probabilitatea mai mică de unu"). Folosind descrierea comunicației între oameni făcută de Cherry, se poate afirma că cititorul de poezii „n-ar fi, poate, capabil să lege frecvențe numerice" de elementele constitutive ale metrului, însă, în măsura în care concepe forma versului, fără să vrea, capătă „intuiția rangului lor"[30].

În metrii binari din versificația rusă, toate silabele-nepereche numărate îndărăt începînd de la ultimul timp tare, pe scurt toate timpurile slabe (morele neaccentuate), sînt de obicei neaccentuate, în afară de un mic procent de monosilabe accentuate. De asemenea, numărînd toate silabele-pereche îndărăt, începînd de la ultimul timp tare, se observă o preferință marcată pentru silabele accentuate; însă probabilitatea apariției lor este distribuită în mod inegal pe timpurile tari succesive ale versului. Cu cît accentele cuvintelor au o frecvență relativă mai mare într-un anumit timp tare, cu atît este mai mică proporția (dintre moră și accentul cuvîntului) în timpul slab precedent. Deoarece ultimul timp tare este în mod constant accentuat, penultimul timp are cel mai mic procent de accente; în timpul precedent, proporția lor este din nou mai mare, fără însă a atinge un maxim (ceea ce se realizează în ultimul timp tare); dacă urcăm la timpul tare de mai sus, către începutul versului, cantitatea accentelor scade din nou, fără să atingă însă un minim (ceea ce se realizează în penultimul timp tare); și așa mai departe. Astfel, distribuirea accentelor între timpurile tari ale unui vers, împărțirea lor în timpuri tari accentuate și timpuri tari mai slabe, creează o *curbă ondulatorie regresivă* care se suprapune alternanței ondulatorii a timpurilor tari și a timpurilor slabe. Întîmplarea face să apară aici o problemă pasionantă în ceea ce privește raporturile dintre timpurile tari accentuate și accentele sintagmatice.

În ritmul binar rus constatăm o stratificare de trei curbe ondulatorii: (I) alternanța de nuclee silabice și „margini"; (II) diviziunea nucleelor silabice în timpuri accentuate și timpuri neaccentuate, alternative și (III) alter-

---

[30] Cf. C. Cherry, *On Human communication*, New York, 1957.

Scanned with OKEN Scanner

narea timpurilor accentuate tari și slabe. De exemplu: tetrametrul iambic masculin rus din secolul al XIX-lea și al XX-lea poate fi reprezentat prin următoarea diagramă; o schemă triadică asemănătoare apare în formele engleze corespunzătoare.

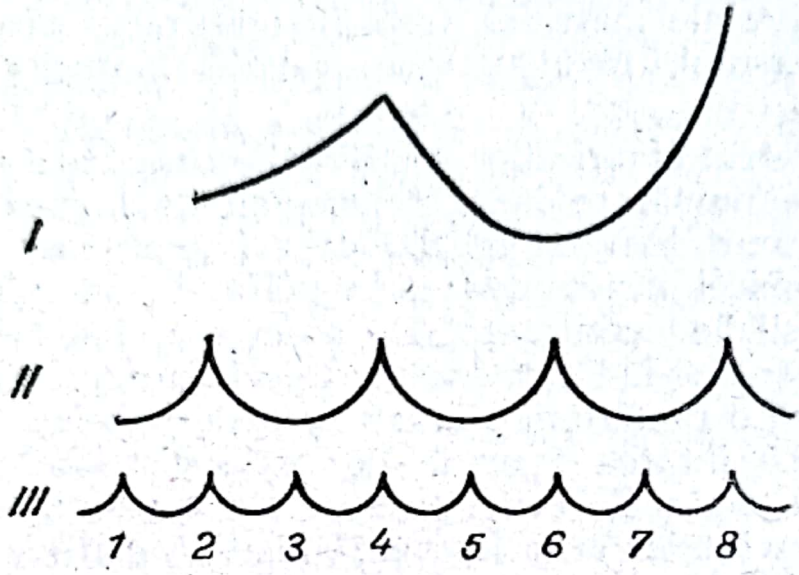

Din cinci timpuri tari, trei sînt lipsite de accent în versul iambic al lui Shelley *Laugh with an inextinguishable laughter* „Rîzi hohotind nepotolit". În următorul catren dintr-un poem recent de Pasternak, *Земля* (*Pămîntul*), compus în tetrametru iambic, din 16 timpuri tari șapte sînt lipsite de accent (al cuvîntului):

И улица за панибрата
С оконницей подслеповатой,
И белой ночи и закату
Не разминуться у реки.

Deoarece marea majoritate a timpurilor tari corespunde accentelor cuvîntului, cel ce ascultă sau citește versurile rusești se așteaptă, cu mare probabilitate, să întîlnească un accent de cuvînt de fiecare silabă-pereche a versului iambic, chiar de la începutul catrenului lui Pasternak. Însă silaba a patra și, cu un picior mai departe, silaba a șasea, atît în primul vers, cît și în următoarele, îl pun în fața unor „aș eptă:i frustıa'e". Gradul unei astfel de „frustrații" este mai mare atunci cînd accentul lipsește într-un timp tare accentuat, devenind extrem de reliefat cînd două timpuri tari succesive conțin silabe neaccentuate. Lipsa de accent la două timpuri tari alăturate este

narea timpurilor accentuate tari și slabe. De exemplu: tetrametrul iambic masculin rus din secolul al XIX-lea și al XX-lea poate fi reprezentat prin următoarea diagramă; o schemă triadică asemănătoare apare în formele engleze corespunzătoare.

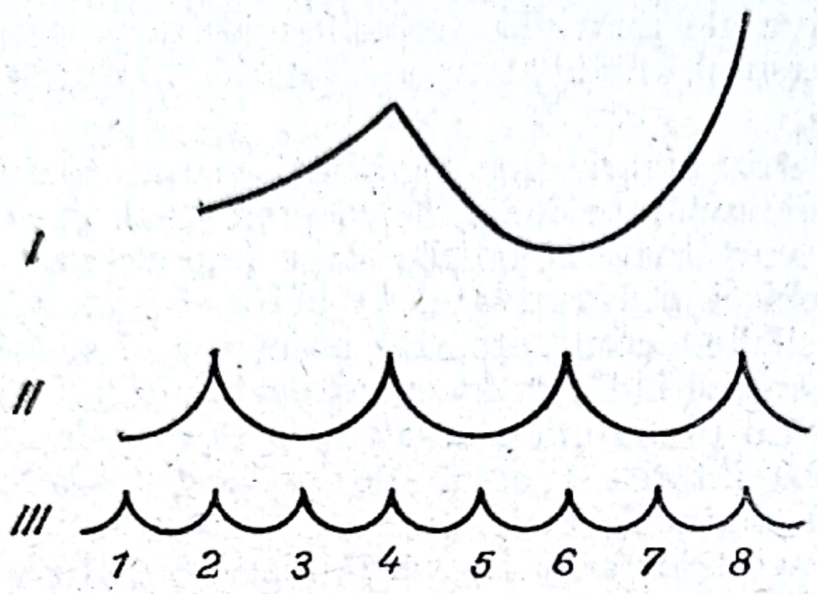

Din cinci timpuri tari, trei sînt lipsite de accent în versul iambic al lui Shelley *Laugh with an inextinguishable laughter* „Rîzi hohotind nepotolit". În următorul catren dintr-un poem recent de Pasternak, *Земля* (*Pămîntul*), compus în tetrametru iambic, din 16 timpuri tari șapte sînt lipsite de accent (al cuvîntului):

И улица за панибрата
С оконницей подслеповатой,
И белой ночи и закату
Не разминуться у реки.

Deoarece marea majoritate a timpurilor tari corespunde accentelor cuvîntului, cel ce ascultă sau citește versurile rusești se așteaptă, cu mare probabilitate, să întîlnească un accent de cuvînt de fiecare silabă-pereche a versului iambic, chiar de la începutul catrenului lui Pasternak. Însă silaba a patra și, cu un picior mai departe, silaba a șasea, atît în primul vers, cît și în următoarele, îl pun în fața unor „aș eptă:i frustı a'e". Gradul unei astfel de „frustrații" este mai mare atunci cînd accentul lipsește într-un timp tare accentuat, devenind extrem de reliefat cînd două timpuri tari succesive conțin silabe neaccentuate. Lipsa de accent la două timpuri tari alăturate este

Scanned with OKEN Scanner

cel mai puțin probabilă și foarte izbitoare cînd cuprinde un întreg emistih, ca în ultimul vers al aceluiași poem *Чтобы за городскою гранью*. Așteptarea depinde de tratamentul timpului tare în poezia respectivă și, în general, de comportarea timpului tare în complexul tradiției metrice existente. În penultimul timp tare, lipsa accentului poate totuși să conteze mai mult decît accentul. Astfel, în această poezie, numai 17 versuri din 41 au un accent de cuvînt în silaba a șasea. Totuși, în acest caz, *inerția silabelor-pereche accentuate*, alternînd cu silabe-nepereche neaccentuate, ne face să așteptăm accentul și în silaba a șasea a tetrametrului iambic.

Cum era și firesc, Edgar Allan Poe, poetul și teoreticianul așteptării neîmplinite, a fost cel care a evaluat din punct de vedere metric și psihologic senzația „neașteptatului" ivit din așteptare, fiecare element din această alternativă fiind de neconceput fără contrariul său, „după cum răul nu poate exista fără bine"[31].

Așa-numitele deplasări de accent în cuvintele polisilabice de la timpul tare la timpul slab (picior inversat) — licențe care nu există în formele obișnuite ale versului rus — apar în mod curent în poezia engleză după o pauză metrică sau sintactică. Un exemplu tipic este variația ritmică a aceluiași adjectiv în poezia lui Milton *Infinite wrath infinite despair* („Infinită mînie și infinită desperare"). În versul *Nearer, my God, to thee, nearer to thee* („Mai aproape, Doamne, de tine mai aproape"), silaba accentuată a aceluiași cuvînt apare de două ori în timpul slab: prima dată la începutul versului și a doua oară la începutul unității frazeologice. Această licență, discutată de Jespersen[32] și curentă în multe limbi, este cu totul explicabilă dacă luăm în considerare importanța deosebită a legăturii dintre o moră neaccentuată (un timp slab) și timpul tare care o precedă imediat. Dacă această antecedență imediată se lovește de impedimentul unei pauze, timpul slab (*mora neaccentuată*) devine un fel de *syllaba anceps*.

În afară de regulile care stau la baza construcției obligatorii a versului, regulile care guvernează elementele facultative aparțin de asemenea metricii. Sîntem înclinați

---

[31] E. A. Poe, „*Marginalia*", în *The Works*, vol. III, New York, 1857.

[32] *Cause psychologique de quelques phénomènes de métrique germanique*, în *Psychologie du langage*, Paris, 1933.

Scanned with OKEN Scanner

să luăm drept abateri fenomene cum ar fi lipsa accentului în timpul tare şi prezenţa sa în timpul slab; trebuie însă să avem în vedere că acestea sînt oscilaţii permise, abateri care apar în limitele legii. În termeni britanici parlamentari nu este vorba de o opoziţie făcută maiestăţii-sale metrului, ci numai de o opoziţie a maiestăţii-sale! Cît priveşte încălcările reale ale legilor metrice, discuţiile asupra acestor violări amintesc de Osip Brik, poate cel mai ingenios formalist rus, care obişnuia să spună că, de obicei, conspiratorii politici sînt judecaţi şi condamnaţi numai pentru o încercare nereuşită de a provoca o răscoală, deoarece, în cazul cînd lovitura reuşeşte, conspiratorul este cel care devine judecător şi călău. Dacă violenţele împotriva metricii prind rădăcini, devin ele înseşi legi metrice.

Departe de a fi o schemă abstractă, teoretică, metrul — sau, în termeni mai expliciţi, *modelul versului* — stă la baza structurii oricărui vers, sau, ca să folosim terminologia logică, modelul coincide cu fiecare situaţie în care apare versul. *Situaţia* (*verse instance*) şi *modelul* (*verse design*) sînt concepte corelative. Modelul versului determină trăsăturile invariante ale oricărei situaţii în care apare versul şi stabileşte limitele variaţiilor. Un ţăran sîrb, recitator de poezii epice, poate memoriza, reproduce şi, în mare măsură, improviza mii de versuri (uneori chiar zeci de mii): metrul lor este prezent în mintea lui. Incapabil să extragă regulile versificaţiei, el observă totuşi şi respinge cea mai uşoară abatere de la aceste reguli. În poezia epică sîrbă, fiecare vers conţine exact zece silabe şi este urmat de o pauză sintactică. În afară de aceasta, există o limită între cuvinte, obligatorie înainte de silaba a cincea, şi o lipsă obligatorie a limitei dintre cuvinte înainte de silaba a patra şi a zecea. Versul mai are de asemenea trăsături caracteristice importante, cantitative şi accentuale[33].

Cezura din cîntecele epice sîrbe, ca şi multe alte exemple din versificaţia comparată, este un avertisment convingător împotriva greşitei identificări a cezurii cu o pauză sintactică. Limita obligatorie între cuvinte nu trebuie

---

[33] Cf. R. Jakobson, *Studies in comparative Slavic metrics*, în „Oxford Slavonic papers", 1952, nr. 3, pp. 21—66; idem, *Über den Versbau der serbokroatischen Volksepen*, în „Archives néerlandaises de phonetique expérimentale, 1933, nr. 7—9, pp. 44—53.

să se combine cu pauza şi nici nu se urmăreşte ca ea să devină perceptibilă pentru ureche. Analiza cînturilor epice sîrbe înregistrate la fonograf dovedeşte că nu există indici audibili obligatorii pentru cezură şi totuşi orice încercare de a desfiinţa limita cuvîntului înainte de silaba a cincea, printr-o modificare cît de neînsemnată în ordinea cuvintelor, este imediat condamnată de povestitor. Faptul gramatical că silabele a patra şi a cincea ţin de două unităţi diferite de cuvînt este suficient pentru aprecierea cezurii. Astfel, modelul versului devine un concept care depăşeşte cu mult simpla problemă a formei sunetului; este un fenomen lingvistic mult mai larg, care nu cedează faţă de nici un tratament fonetic „izolant".

Am spus „fenomen lingvistic", deşi Chatman afirmă că „metrica există ca sistem în afara limbajului"[34]. Da, şi alte arte care operează cu secvenţe de timp recurg la metru. Există numeroase probleme ale lingvisticii, de pildă cea a sintaxei, care de asemenea depăşesc limita limbajului şi sînt comune mai multor sisteme semiotice. Am putea vorbi chiar de o gramatică a semnalelor de circulaţie. Există un cod al semnalelor în care lumina galbenă combinată cu cea verde atrage atenţia că libera trecere este pe cale de a fi închisă, iar combinată cu roşu anunţă încetarea apropiată a stopării; acest semnal galben prezintă o analogie strînsă cu aspectul completiv al verbului. Metrica poetică are însă atît de multe particularităţi lingvistice intrinsece, încît este mult mai comod să fie studiată din punct de vedere pur lingvistic.

Voi mai adăuga că nu trebuie neglijată nici una dintre însuşirile lingvistice caracteristice pentru modelul versului. De exemplu, ar fi o greşeală regretabilă să se nege importanţa constitutivă a intonaţiei în versificaţia engleză. Nici chiar cînd se vorbeşte despre rolul ei fundamental în metrii unui maestru al versului liber englez cum este Whitman, nu se poate ignora semnificaţia metrică a intonaţiei de pauză („jonctura finală"), fie că este „cadenţă", fie „anticadenţă"[35], în poeme ca *The rape of the Lock* („Răpirea Buclei"), în care se evită intenţionat fenomenele de *enjambe-*

---

[34] Cf. S. Chatman, *Comparing metrical styles*, în *Style in language*, pp. 149—172.

[35] Cf. S. Karcevski, *Sur la phonologie de la phrase*, în *Travaux du cercle linguistique de Prague*, vol. IV, 1931, pp. 188—223.

Scanned with OKEN Scanner

ment. Totuşi, chiar o acumulare vehementă de *enjambements* nu ascunde situaţia lor digresivă, caracterul de variaţie; întotdeauna ele subliniază coincidenţa normală a pauzei sintactice şi a intonaţiei de pauză cu limita metrică. Oricum ar citi recitatorul, constrîngerea de intonaţie a poemului rămîne valabilă. Conturul pe care-l dă intonaţia, inerent unei poezii, unui poet sau unei şcoli poetice, este una dintre problemele cele mai discutate de formaliştii ruşi[36].

Modelul versului se concretizează în situaţii date ale versului respectiv. De obicei variaţia liberă a acestor situaţii este desemnată prin termenul cam echivoc de „ritm". O variaţie a specimenelor unui vers (a „situaţiilor" sale) în cuprinsul unei poezii date trebuie net deosebită de specimene variabile (sau „situaţii") care apar în recitare (*delyvery instance*). Intenţia de „a descrie versul aşa cum este redat în momentul actual" nu este atît de folositoare analizei sincronice şi istorice a poeziei pe cît este de utilă pentru studiul recitării în prezent şi în trecut. Totul este simplu şi clar: „Există multe feluri de a recita aceeaşi poezie, modalităţi care se deosebesc în multe privinţe. Recitarea este un eveniment trecător, pe cînd poezia însăşi, dacă vom acorda poemului o existenţă a lui proprie, trebuie să devină un element de continuitate"[37]. Acest înţelept „meme.to" al lui Wimsatt şi Beardsley aparţine, desigur, factorilor esenţiali în metrica modernă.

În versurile lui Shakespeare, silaba a doua accentuată a cuvîntului *absurd* coincide, de regulă, cu un timp tare; însă o dată, în actul al treilea din Hamlet, coincide cu un timp slab: *No, let the candi d tongue lick absurd pomp* („Nu, lăsaţi limba îndulcită să lingă fastul absurd"). Recitatorul poate scanda cuvîntul „absurd" din acest vers cu un accent iniţial pe prima silabă sau poate să respecte accentul final al cuvîntului, conform accentuării obişnuite. El mai poate subordona accentul de cuvînt al adjectivului puternicului accent sintactic al substantivului care urmează, după cum a sugerat Hill: *Nó, let the cândied tóngue lîk ăbsúrd pómp*[38] şi aşa cum o cere concepţia lui Hopkins despre antispastele

---

[36] B. Eichenbaum, *Мелодика стиха*, Leningrad, 1922, şi В. Жирмунский, *Композиция лирических стихотворений*, Petersburg, 1921.

[37] Cf. W. K. Wimsatt Jr. şi M. C. Beardsley, *The concept of meter: an exercise in abstraction*, în „Publications of the Modern Language Association of America", 1959, nr. 74, pp. 585–598.

[38] Cf. A. A. Hill, recenzia din *Language*, 1953, nr. 29, pp. 549–561.

Scanned with OKEN Scanner

engleze — „régret néver"[39]. În sfîrșit, mai există posibilitatea de a modifica emfatic recitarea, fie cu ajutorul unei „accentuări fluctuante" (*schwebende Betonung*), care cuprinde ambele silabe, fie cu ajutorul unei intensificări prin exclamație a primei silabe (*ab-surd*). Oricare ar fi soluția aleasă de recitator, deplasarea accentului unui cuvînt de pe timpul tare pe timpul slab fără pauză premergătoare produce un efect deosebit și momentul de frustrare se menține. Oriunde pune recitatorul accentul, discrepanța dintre accentul englez pe a doua silabă a cuvîntului „absurd" și timpul tare asociat cu prima silabă persistă ca un element constitutiv al versului-specimen. Tensiunea dintre *ictus* și accentul obișnuit al cuvîntului este inerentă acestui vers, independent de felul cum îl interpretează diferiții actori sau cititori. Așa cum observă Gerard Manley Hopkins în prefața la poeziile sale, „două ritmuri înaintează oarecum simultan"[40]. Descrierea acestei desfășurări contrapunctice, pe care a dat-o Hopkins, poate fi reinterpretată. Suprapunerea unui principiu de echivalență peste secvența cuvintelor, sau, altfel spus, „montarea" formei versificate pe suportul vorbirii curente, creează, desigur, impresia unei forme duble, ambigue, pentru oricine s-a familiarizat cu limba dată și cu metrul. Atît convergențele, cît și divergențele dintre cele două forme, atît așteptările frustrate, cît și cele împlinite provoacă acest sentiment.

Modul în care versul-specimen este realizat în execuția-specimen depinde de *modelul execuției* (*delivery design*) propriu recitatorului; el poate să țină la stilul scandat sau, dimpotrivă, să tindă spre o prozodie care imită proza sau să oscileze liber între acești doi poli. Trebuie să ne ferim de acea analiză binară simplistă care reduce două perechi la o singură opoziție, fie prin suprimarea deosebirii esențiale dintre modelul versului și un specimen al versului (deosebire care opune totodată modelul execuției unui specimen de execuție), fie printr-o greșită identificare a modelului execuției și a specimenului de execuție cu modelul versului și un specimen concret al lui.

---

[39] Cf. G. H. Hopkins, *The Journals and papers*, Londra, ed. H. House, 1959.

[40] Idem, *Poems*, ed. a 3-a, New York-Londra, ed. W. H. Gardner, 1948.

Scanned with OKEN Scanner

„Vorbeşte ! Dă-i cu gura ! Nu te sfii". — „Mi-e greu, Ce? am vorbit vreodată, să ştiu, cu Dumnezeu?"

Aceste două versuri din *Focul şi lumina* de Tudor Arghezi[41] cuprind un *enjambement* greoi care aşază o limită de vers înainte de monosilaba finală a unei fraze, a unei propoziţii, a unei expresii. Recitarea acestor alexandrini poate fi strict metrică, cu o pauză evident între *greu* şi *ce* şi cu suprimarea pauzei după pronume. Sau, dimpotrivă, versurile pot fi recitate, ca şi proza, fără să despărţim cuvintele *greu* şi *ce* şi cu o intonaţie de pauză marcată la sfîrşitul întrebării. Nici unul dintre cele două feluri de a recita nu va ascunde însă neconcordanţa intenţionată dintre diviziunea sintactică şi cea metrică. Forma versurilor unei poezii rămîne cu totul independentă de modul variabil de recitare ; prin aceasta nu am intenţia să diminuez importanţa problemei atît de atrăgătoare pe care a suscitat-o Sievers : deosebirea dintre *Autorenleser* şi *Selbstleser*[42].

Fără îndoială, înainte de toate versul este o „figură de sunet" repetată. Totuşi, niciodată versul nu se va reduce la acest unic element constitutiv. Orice încercare de a limita convenţii poetice — cum ar fi metrica, aliteraţia sau rima — la nivelul sunetului nu reprezintă decît simple speculaţii lipsite de orice justificare empirică. Transpunerea principiului ecuaţional într-o secvenţă are o semnificaţie mult mai adîncă şi mai largă. Concepţia lui Valéry despre poezie ca „o ezitare prelungită între sunet şi înţeles"[43] este mult mai realistă şi mai ştiinţifică decît orice prejudecată a izolaţionismului fonetic.

Deşi, prin definiţie, rima se bazează pe revenirea regulată a unor foneme sau grupe fonematice echivalente, ar fi o simplificare exagerată şi periculoasă să luăm în considerare rima numai din punctul de vedere al sunetului. Rima implică în mod obligatoriu raportul semantic dintre unităţile de rimă („tovarăşii de rimă" în nomenclatura lui Hopkins). În studiul rimei sîntem puşi în situaţia de a decide dacă este sau nu un *homeoteleuton* care pune faţă în faţă sufixe asemănătoare de derivaţie sau flexiune

---

[41] Exemplului dat de Jakobson i-am substituit un exemplu echivalent din poezia romînească. (*N. t.*)

[42] Cf. *Ziele und Wege der Schallanalyse*, Heidelberg, 1924.

[43] Cf. Paul Valéry, *Tel Quel II*, „Rhumbs" ; în ediţia operelor poetului publicată în *Bibliothèque de la Pléiade*, vol. II, p. 637.

Scanned with OKEN Scanner

(aservire — deosebire) sau dacă cuvintele-rimă aparţin aceleiaşi categorii gramaticale sau unor categorii diferite. Astfel, împătrita rimă a lui Hopkins potriveşte două substantive — *kind* „blînd, bun" şi *mind* „minte" — în contrast cu adjectivul *blind* „orb" şi cu verbul *find* „a găsi". Există oare o înrudire semantică, un fel de similitudine, între unităţile lexicale care rimează, cum ar fi *depărtare — zare, pustiu — tîrziu, gîndul — rîndul, mic — pitic, cîntec — farmec, blînd — gînd, casă — masă*? Îndeplinesc oare elementele rimei aceeaşi funcţiune sintactică? Diferenţa dintre categoria morfologică şi situaţia sintactică poate fi subliniată prin rimă. Astfel, în versurile lui Poe:

„While I nodded, nearly *napping*, suddenly there came a *tapping*
As of someone gently *rapping*..."

(Pe cînd moţăiam, aproape să adorm, deodată s-a auzit un zgomot
De parcă cineva ar fi bătut încet...)

cele trei cuvinte care rimează, deşi sînt asemănătoare din punct de vedere morfologic, diferă toate din punct de vedere sintactic. Rimele parţial sau complet omonimice sînt ele prohibite, tolerate sau încurajate? Cum se comportă omonime complete ca *lin* (adjectiv) — *lin* (cada viticultorilor), *fiu* (substantiv) — *fiu* („să fiu", formă verbală), *mare* (substantiv) — *mare* (adjectiv)? Sau, pe de altă parte, rime ecou ca *rămînă — mînă* (substantiv), *comoară — moară, depărtare — are, catifea — ea, stele — ele*! Sau rimele compuse (cum ar fi la Arghezi *mute — du-te, pe lunci — porunci*) în care un grup de cuvinte rimează cu un cuvînt?

Un poet sau o şcoală poetică pot fi *pentru* sau *împotriva* rimei gramaticale; rima trebuie să fie gramaticală sau antigramaticală; rima agramată, indiferent de legătura dintre sunet şi structura gramaticală, aparţine patologiei verbale, ca orice agramatism. Dacă un poet tinde să evite rimele gramaticale, pentru el, după cum spune Hopkins, „există două elemente în frumuseţea pe care o capătă rima pentru înţelegerea noastră: asemănarea sau identitatea dintre sunete şi neasemănarea sau diferenţa de înţeles"[44].

---

[44] Cf. *The journals and papers*, Londra, ed. H. House, 1959.

Scanned with OKEN Scanner

Oricare ar fi raportul dintre sunet şi înţeles în diferitele tipuri de rimă, aceste două sfere se implică în mod obligatoriu. După observaţiile relevatoare ale lui Wimsatt cu privire la conţinutul plin de înţelesuri al rimei[45] şi după studiile pătrunzătoare ale autorilor moderni asupra rimelor slave, cel ce studiază poetica cu greu poate susţine că rima are doar o semnificaţie vagă.

Rima este numai un caz special, condensat, al unei probleme mult mai generale, mai fundamentale, de poetică, şi anume *paralelismul*. Şi aici Hopkins, în lucrările sale de tinereţe, din 1865, a demonstrat capacitatea sa extraordinară de a înţelege structura poeziei: „Partea artificială a poeziei (poate că am putea spune orice artificiu) se reduce la principiul paralelismului. Structura poeziei este o structură de paralelism continuu, de la aşa-numitul paralelism tehnic al poeziei ebraice şi de la antifoanele muzicii bisericeşti pînă la complicaţiile versului grec, italian sau englez. Paralelismul însă este în mod obligatoriu de două feluri: cu contraste bine marcate şi cu contraste de tranziţie sau cromatice. Numai primul tip, paralelismul evident, se referă la structura versului; el se manifestă în ritm prin recurenţa unei anumite secvenţe de silabe, în metri că, prin repetarea unei anumite secvenţe de ritm, în aliteraţie, în asonanţă şi în rimă. Forţa *recurenţei* constă în posibilitatea de a da naştere unei recurenţe sau unui paralelism corespunzător realizat prin cuvinte şi prin gîndire. Ca să spunem lucrurilor pe nume, referindu-ne mai mult la tendinţă decît la rezultatul invariabil, paralelismul cît mai pronunţat în structura execuţiei sau în structura limbajului emfatic dă naştere unui paralelism mai pronunţat al cuvintelor şi al înţelesului. De tipul paralelismului marcat sau puternic ţine metafora, similitudinea, parabola etc., care caută efectul în asemănarea dintre lucruri, şi antiteza, contrastul etc., care caută efectul în lipsa de asemănare dintre lucruri"[46].

Pe scurt, echivalenţa sunetelor transpusă în secvenţă, ca un principiu constitutiv al ei, duce inevitabil la echivalenţa semantică; la orice nivel lingvistic, orice component al unei astfel de secvenţe indică una dintre cele două experienţe corelative, clar definite de Hopkins drept „compa-

[45] Cf. W. K. Wimsatt, *The verbal icon*, Lexington, 1954.
[46] G. M. Hopkins, *The journal and papers*, Londra, ed. H. House, 1959.

Scanned with OKEN Scanner

raţie de dragul asemănării" şi „comparaţie de dragul deosebirii".

Folclorul oferă cele mai precise şi stereotipe forme de poezie, deosebit de potrivite pentru studiul structurii (după cum a demonstrat Sebeok cu exemple din Cheremis)[47]. Tradiţiile orale care folosesc paralelismul gramatical pentru a lega două versuri consecutive, ca în tipurile fino-ugrice[48] şi, în mare măsură, în poezia populară rusă, pot fi cu folos analizate la toate nivelurile lingvistice: fonologic, morfologic, sintactic şi lexical. Aflăm astfel care sînt elementele concepute ca echivalente şi în ce fel, pe anumite registre, asemănarea este compensată prin diferenţe evidente, pe alte niveluri. Astfel de forme ne dau posibilitatea să verificăm principiul sugerat cu mult discernămînt de Ransom: „Procesul de îmbinare a metrului cu înţelesul constituie actul organic al poeziei şi implică toate caracterele ei mai importante"[49]. Aceste structuri tradiţionale, reliefate precis, risipesc îndoielile lui Wimsatt în ceea ce priveşte posibilitatea de a scrie gramatica interacţiunilor dintre versificaţie şi înţeles sau o gramatică a îmbinărilor metaforelor. De îndată ce paralelismul este ridicat la gradul de canon, interacţiunea dintre versificaţie şi înţeles şi ordinea tropilor încetează de a mai fi „o parte liberă, individuală şi imprevizibilă a poeziei".

Traducem mai jos cîteva versuri tipice dintr-un cîntec rus de nuntă în care se descrie apariţia mirelui:

„Un flăcău de ispravă se apropie de poartă,
Vasili se ducea la conac".

Traducerea este literală; în ambele versuri ruse însă, verbul are o poziţie finală:

Доброй молодец к сеничкам приворачивал
Василий к терему прихаживал.

Cele două versuri „corespund" integral unul altuia din punct de vedere sintactic şi morfologic. Ambele verbe predicative au aceleaşi prefixe şi sufixe şi aceeaşi alter-

---

[47] Cf. T. A. Sebeok, *Decoding a text: levels and aspects in a Cheremis sonnet*, în *Style in language*, pp. 221–235.

[48] Vezi, de ex., R. Austerlitz, *Ob-Ugric metrics* în *Folklore fellows communications*, 1958, nr. 174, şi W. Steinitz, *Der Parallelismus in der finnisch-karelischen Volksdichtung*, ibidem, 1934, nr. 115.

[49] J. C. Ransom, *The new criticism*, Norfolk, Conn., 1941.

Scanned with OKEN Scanner

nanţă de vocale în rădăcină, seamănă între ele sub raportul aspectului, al timpului, al numărului, al genului şi, în plus, mai sînt şi sinonime. Ambele subiecte — substantivul comun şi cel propriu — se referă la aceeaşi persoană, formînd un grup apoziţional. Cele două complemente circumstanţiale de loc sînt exprimate prin construcţii prepoziţionale identice; prima se află faţă de a doua într-un raport de sinecdocă.

Aceste versuri pot apărea precedate de alt vers cu o factură gramaticală similară (sintactică şi morfologică): „Nu zbura nici un vultur falnic peste dealuri" sau „Nu gonea nici un armăsar aprig spre curte", „Vulturul falnic" şi „armăsarul aprig" din aceste variante intră în relaţie metaforică cu „flăcăul de ispravă". Acesta este paralelismul negativ, tradiţional la slavi: negarea stării metaforice în favoarea stării reale. Negaţia „nu" poate totuşi fi omisă:

„Ясен сокол за гору залётывал",

(„Un vultur falnic zbura peste dealuri")

sau

„Ретив конь ко двору прискакивал"

(„Un armăsar aprig gonea către curte").

Relaţia metaforică este menţinută în primul dintre aceste două exemple: un flăcău de ispravă apare la poartă cum se iveşte un vultur falnic de peste dealuri. Totuşi, în celălalt caz, legătura semantică devine ambiguă. Comparaţia dintre mire şi armăsarul care galopează se impune de la sine, dar, în acelaşi timp, oprirea calului la curte anticipează de fapt apropierea eroului de casă. Astfel, înainte de a introduce călăreţul şi conacul logodnicei sale, cîntecul evocă imaginile metonimice, înrudite ale calului şi ale ogrăzii: posesiunea în locul posesorului şi împrejurări exterioare în locul celor lăuntrice. Descrierea mirelui poate fi despărţită în două momente consecutive, chiar fără a substitui calul călăreţului:

„Un flăcău de ispravă se apropia în galop de conac,
Vasili se îndrepta către poartă".

Astfel, „armăsarul falnic" care se desprinde în versul precedent în poziţie metrică şi sintactică similară, comună expresiei „flăcăul de ispravă", apare în mod simultan ca

Scanned with OKEN Scanner

o imagine şi ca un fel de patrimoniu reprezentativ al acestui flăcău (la drept vorbind, *pars pro toto* pentru călăreţ). Imaginea calului este la punctul-limită între metonimie şi sinecdocă. Din conotaţiile sugestive ale „armăsarului falnic" se desprinde următoarea sinecdocă metaforică: în cîntecele de nuntă şi în alte varietăţi ale cîntecului erotic rus, ретив конь, un masculin, devine un simbol, latent sau chiar evident, al falusului.

Începînd chiar cu anii 1880, Potebnea, un cercetător remarcabil al poeticii slave, a arătat că în poezia populară rusească un simbol tinde în mod evident să se materializeze (овеществлен), să se transforme într-un accesoriu al ambianţei. „Fiind totuşi un simbol, el este pus în legătură cu acţiunea. În felul acesta o comparaţie este înfăţişată sub forma unei secvenţe temporale"[50]. În exemplele lui Potebnea din folclorul slavilor, salcia pe sub care trece o fată reprezintă în acelaşi timp imaginea ei; fata şi arborele sînt prezente simultan în acelaşi simulacru verbal al salciei. Tot aşa armăsarul cîntecelor de dragoste rămîne un simbol al virilităţii, nu numai cînd voinicul roagă pe fată să-i hrănească armăsarul, dar chiar şi atunci cînd i se pune şaua sau cînd este dus la grajd ori legat de un pom.

În poezie, orice secvenţă de unităţi semantice — nu numai secvenţa fonologică — tinde să formeze o ecuaţie. Similitudinea suprapusă contiguităţii imprimă poeziei esenţa ei simbolică, multiplă, polisemantică, atît de frumos definită de Goethe: *Alles Vergängliche ist nur ein Gleichnis* („Tot ceea ce-i trecător nu-i decît o asemănare"). Ca să ne exprimăm în termeni tehnici, orice secvenţă este o comparaţie. În poezie, unde similitudinea se suprapune contiguităţii, orice metonimie devine uşor metaforică şi orice metaforă capătă o nuanţă metonimică.

Ambiguitatea este o însuşire intrinsecă şi inalienabilă a oricărui mesaj centrat pe propriul său conţinut, pe scurt este un corolar al poeziei. După cum spune Epsom, „maşinaţiile ambiguităţii stau chiar la rădăcina poeziei"[51]. Nu numai mesajul, dar şi cel care-l adresează şi cel care-l primeşte devin ambigui. În afară de autor şi de cititor, mai există „eul" eroului liric sau al povestitorului de

---

[50] А. Потебня, *Объяснения малорусских и сродных народных песен*, vol. I (1883), vol. II (1887), Varşovia.

[51] W. Epson, *Seven types of ambiguity*, ed. a 3-a, New York, 1955.

Scanned with OKEN Scanner

basme şi acel „tu" al presupusului interlocutor din monologul dramatic, din suplicaţii sau epistole. De exemplu, poemul *Wrestling Jakob* („Iacob-luptătorul") se adresează prin titlul său Mîntuitorului, însă în acelaşi timp este şi un mesaj subiectiv al poetului Charles Wesley către cititorii săi. Virtual, orice mesaj poetic este un fel de discurs, cu toate problemele specifice, complicate, pe care le pune în faţa lingvistului „vorbirea în cuprinsul vorbirii".

Supremaţia funcţiunii poetice asupra funcţiunii referenţiale nu anihilează informaţia, ci o face ambiguă. Mesajul cu două înţelesuri îşi găseşte corespondentul într-un transmiţător (interlocutor) dublu, într-un receptor (destinatar) dublu şi chiar într-o referinţă dublă, aşa cum se spune atît de pregnant în formula introductivă a basmelor diferitelor popoare; de exemplu, în exordiul obişnuit al povestitorilor de basme din Mallorca: *Aixo era y no era* („A fost odată şi nu a fost")[52]. Dacă aplicăm secvenţei principiul de echivalenţă, obţinem o repetabilitate, care permite să se repete nu numai secvenţele constitutive ale mesajului poetic, dar chiar şi întregul mesaj. Această posibilitate de repetare, imediată sau întîrziată, obiectivarea mesajului poetic şi a părţilor lui constitutive, convertirea unui mesaj poetic într-un lucru durabil, toate aceste elemente constituie o însuşire inerentă şi reală a poeziei.

Într-o secvenţă, cînd se suprapune similitudinea peste contiguitate, două grupuri fonemice asemănătoare şi învecinate tind să-şi însuşească o funcţiune paronomastică. Cuvintele cu sunete similare vor fi atrase în aceeaşi sferă de înţeles. Este adevărat că primul vers al strofei finale din poezia lui Poe *Corbul* foloseşte pe larg aliteraţiile repetate, aşa cum observă Valéry; dar efectul covîrşitor al acestui vers şi al întregii strofe se datoreşte în primul rînd acţiunii predominante a etimologiei poetice.

„An the raven, never flitting, still is sitting, *still* is sitting,
On the pallid bust of Pallas just above my chamber door;
And his eyes have all the seeming of a demon's that is dreaming,

[52] Cf. W. Giese, *Sind Märchen Lügen?* în „Cahiers Sextil Puşcariu", 1952, nr. 1, pp. 137 şi urm. (Pentru aceeaşi situaţie vezi şi formula introductivă din basmele româneşti: „A fost odată ca niciodată". *N.t.*)

And the lamp-light o'er him streaming throws
his shadow on the floor;
And my soul from out that shadow that lies floating
on the floor
Shall be lifted — nevermore".

(„Și corbul de-atunci o pană nu-și mai flutură, a stat
mereu și încă stă
Pe placidul bust al palidei Pallas, sus pe-a mea ușă
neîndurător;
Și ochii lui galeși scînteiază ca ai unui demon care
visează,
Și lumina lămpii, lunecînd, proiectează umbra-i întreagă
jos pe covor
Și sufletul meu din această umbră pîlpîitoare pe covor
N-o mai fîlfîi niciodată în zbor!")[53]

Locul unde stă corbul, „palidul bust al zeiței Pallas", se contopește datorită paronomasiei sonore /pǽləd/ — /pæləs/ într-un tot organic (ca în versul lui Shelley: „Sculptured on alabaster obelisk" /sk. lp/ — /l. b. st/ — /b. l. sk/). Substanța ambelor cuvinte din această corelație intrase mai înainte în compoziția sonoră a unui alt epitet: *placid* /plæsid/, un „cuier poetic". Legătura dintre suport și cel ce șade pe el a fost cimentată, la rîndul ei, printr-o paronomasie: „*b*ird or *b*east upòn the... *b*ust". Pasărea „stă /Pe palidul bust al palidei Pallas, chiar deasupra ușii camerei mele" (în engleză: „And the raven... *still is sitting* /On the *pallid bust of Pallas just above* my chamber door/), deci corbul stă pe *suportul* său. În ciuda implorării amantului — „pleacă din dreptul ușii mele!" —, pasărea e țintuită pe loc prin cuvintele /ǯʌ́st əbʌ́v/, ambele decantate în substanța fonetică a cuvîntului /bʌ́st/.

Șederea la nesfîrșit a oaspetelui sinistru este exprimată printr-o serie de *paronomasii* ingenioase, unele inversate, așa cum era de așteptat de la un mînuitor atît de dibaci în materie de stil (sau *modus operandi*) anticipativ și regresiv. În sensul acesta, Edgar Allan Poe poate fi considerat

[53] Versiunea romînească a citatului a fost extrasă din tălmăcirea lui E. Gulian, republicată în culegerea E. A. Poe, *Scrieri alese*, vol. II, București, 1963, p. 233. Totuși, expresiile sau cuvintele din același poem care mai sînt citate sub o formă oarecare în cursul acestui studiu — pentru exemplificarea unor fenomene speciale de stil — au fost date într-o traducere *literală*. (*N.t.*)

un adevărat maestru „al scrierii inverse". În primul vers al strofei de încheiere, *raven* (corb), fiind situat în vecinătatea tristului cuvînt-refren *never* (niciodată), ne apare o dată mai mult ca o răsfrîngere în oglindă a acestui never : /n.v.r./ — /r.v.n./. Paronomasii evidente stabilesc legătura dintre cele două embleme ale nesfîrşitei desperări. Cea dintîi la început : „the raven never flitting" (corbul care nu-şi flutură aripile), chiar în primul vers al ultimei strofe. A doua în ultimele versuri : „the shadow that lies floating on the floor" (umbra care zace plutind pe podea) şi : „shall be lifted nevermore" (nu se va mai ridica niciodată). Obţinem figura de sunet : /névər flítíŋ/ — /flótiŋ/ . . . /flór/. . ./liftəd névər/.

Aliteraţiile care l-au impresionat pe Valéry formează o legătură paronomastică : /stÍ. . ./ — /sÍt. . ./ — /stÍ.../ — /sÍt. . ./. Caracterul de invariant al acestui grup este subliniat în mod deosebit de variaţia în ordinea elementelor. Cele două efecte de lumină în clarobscur — „ochii arzători" ai păsării negre şi lumina lămpii aruncîndu-i „umbra pe podea" — sînt evocate pentru a spori tristeţea întregului tablou. Legătura dintre ele este realizată printr-un efect foarte viu de paronomasie : (/ðlĕə/ simIŋ/. . . /dímənz/ . . . /Iz drímIŋ/ — /ɔrIm strimiŋ/). „That shadow that lies /láyz/" (umbra care se întinde) se împerechează cu „eyes" /áyz/ (ochii) într-o rimă-ecou care a fost deplasată pentru a produce un efect impresionant.

În poezie, orice similitudine de sunet este apreciată în funcţie de o similitudine sau de o neasemănare pe planul sensului. Pope recomandă poeţilor un precept aliterativ susceptibil de o aplicaţie mai largă : sunetul trebuie să pară un ecou al sensului. În limbaj referenţial, legătura dintre *signans* şi *signatum* se bazează în cea mai mare parte pe contiguitatea lor codificată, adesea greşit etichetată drept un „arbitrar al semnului lingvistic". Relevanţa acestui nex sunet/înţeles este un simplu corolar al suprapunerii similitudine/contiguitate. Simbolismul sunetelor este o relaţie autentică, obiectivă, bazată pe o legătură reală între diferite moduri senzoriale, mai ales pe corelaţia dintre senzaţia auditivă şi cea vizuală. Cercetările în acest domeniu au fost de multe ori vagi şi contradictorii, dar această situaţie se datoreşte în primul rînd lipsei de preocupare pentru metodele de cercetare lingvistică şi psihologică.

Scanned with OKEN Scanner

În special din punct de vedere lingvistic, tabloul a fost adesea denaturat, fiindcă nu s-a acordat atenţie aspectului fonologic al sunetelor vorbirii sau de pe urma faptului că s-a operat cu anumite unităţi fonematice complexe (metodă inevitabil sterilă), în loc să fie studiate elementele lor constitutive. Dar, dacă cercetăm, de pildă, un contrast fonematic cum ar fi opoziţia *grav — acut* şi ne întrebăm care sunet este mai întunecat, /i/ sau /u/, unii vor răspunde că pentru ei întrebarea nu are nici un rost; totuşi, probabil că nimeni nu va răspunde că /i/ este mai întunecat decît /u/.

Poezia nu este singurul domeniu în care se percepe simbolismul sunetelor. Este însă domeniul în care nexul intern dintre sunet şi înţeles iese din stadiul latenţei, devenind evident şi manifestîndu-se foarte intens şi concret (aşa cum remarcă şi Hymes într-un articol sugestiv)[54]. Acumularea peste măsură a fonemelor dintr-o clasă anumită sau asamblarea unor clase opuse pentru a crea un contrast în textura sonoră a unui vers, a unei strofe sau a unei poezii acţionează ca un „curent subteran al înţelesului" (pentru a folosi imaginea expresivă a lui Poe). În două cuvinte polare, raportul fonematic poate să corespundă opoziţiei semantice, ca în rusescul день, „zi" şi ночь „noapte", cu vocala clară (deschisă) şi consoanele ascuţite în cuvîntul diurn şi cu vocala corespunzătoare gravă în denumirea nocturnă. O întărire a acestui contrast prin încadrarea primei noţiuni cu foneme „clare" şi ascuţite, spre deosebire de mediul fonematic sumbru (grav) al celui de-al doilea cuvînt, face ca sunetul să devină de-a dreptul un ecou al sensului. În franceză însă, la cuvintele *jour* şi *nuit*, vocalele grave şi cele acute sînt invers distribuite. Astfel încît Mallarmé, în *Divagations*, acuză limba sa maternă de perversitate înşelătoare, fiindcă atribuie zilei un timbru întunecat şi nopţii unul luminos[55].

Whorf afirmă că, „atunci cînd un cuvînt prezintă în forma sa sonoră o similitudine acustică cu înţelesul lui, acest lucru este perceput. . . Cînd se întîmplă însă contrariul, nu observă nimeni". Cu toate acestea, limbajul poetic (şi mai ales poezia franceză în cazul ciocnirii dintre sunet şi înţeles detectată de Mallarmé) ori caută să obţină alter-

---

[54] Cf. Dell Hymes, *Phonological aspects of style.*
[55] Cf. *Divagations*, Paris, 1899.

Scanned with OKEN Scanner

narea fonologică a acestor discrepanţe, „înecînd" distribuţia „inversată" a elementelor vocalice prin ambianţa fonemelor grave pentru *nuit* şi a celor acute pentru *jour*, ori recurge la un subterfugiu semantic şi, în repertoriul de imagini, pentru *zi* şi *noapte* înlocuieşte imaginea luminii şi a întunericului prin alte corelative sinestezice ale opoziţiei fonematice *grav/acut*. De exemplu, se pune în contrast ziua apăsătoare, călduroasă şi noaptea răcoroasă, aerată. Whorf spune că „fiinţa omenească pare să asocieze între ele, în serii lungi, senzaţiile de *strălucitor, ascuţit, tare, înalt, uşor, repede, ridicat* (ca tonalitate), *îngust* şi altele, iar pe de altă parte, în alte serii lungi, asociază senzaţiile de *întuneric, cald, facil, moale, teşit, jos, greu, încet, scăzut* (jos ca tonalitate), *larg* etc."[56]

Oricît de eficace este repetiţia în poezie, textura sunetelor nu se reduce cîtuşi de puţin la combinaţii numerice: un fonem care apare numai o singură dată, dar într-un cuvînt-cheie, într-o poziţie importantă, pe un fond contrastant, poate căpăta o semnificaţie izbitoare. După cum obişnuiesc să spună pictorii: *un kilo de vert n'est pas plus vert qu'un demi-kilo* („un kilogram de vopsea verde nu e mai verde decît o jumătate de kilogram").

Orice analiză a structurii sonore în poezie trebuie să ţină seama de structura fonologică a limbii respective şi, pe lîngă aceasta, de codul îndeobşte admis, precum şi de ierarhia deosebirilor fonologice în cadrul convenţiei poetice date. Aşa, de pildă, rimele aproximative folosite de popoarele slave în tradiţia orală şi în anumite stadii ale tradiţiei scrise admit consoane neasemănătoare în elementele-rimă (de ex. în cehă: *hoty, boky, stopy, kosy, sochy*). Dar, după cum remarcă Nitsch, nu se admite nici o corespondenţă reciprocă între consoane mute şi consoane sonore[57], astfel încît cuvintele cehe enumerate mai sus nu pot rima cu *body, doby, kozy, rohy*. În cîntecele unor popoare indiene din America, cum sînt pimapapago şi tepecano, conform observaţiilor lui Herzog (publicate parţial)[58], deosebirea fonematică dintre explozivele sonore şi surde şi dintre

---

[56] B. L. Whorf, *Language, thought and reality*, New York, ed. J. B. Caroll, 1956, pp. 267 şi urm.

[57] K. Nitsch, *Z historii polskich rymow*, în „Wybor pism polonistycznich" (Wroclaw), 1954, nr. 1, pp. 33–77.

[58] Cf. G. Herzog, *Some linguistic aspects of American Indian poetry*, în „Word", 1946, nr. 2, p. 82.

Scanned with OKEN Scanner

acestea şi nazale este înlocuită printr-o variaţie liberă, în timp ce deosebirea dintre labiale, dentale, velare şi palatale este menţinută cu stricteţe. În poezia acestor popoare, consoanele pierd două dintre cele patru trăsături distinctive: sonor/surd şi nazal/oral, dar le menţin pe celelalte două: grav/acut şi compact/difuz. Selecţia şi stratificarea ierarhică a categoriilor valabile constituie, aşadar, un factor de importanţă primordială pentru poetică, atît la nivel fonologic cît şi la nivel gramatical.

Teoria literară veche indiană şi cea latină din evul mediu deosebeau cu precizie doi poli ai artei verbale: termenii din sanscrită *Panciali* şi *Vaidarbhī* îşi au corespondentul în latinescul *ornatus difficilis* şi *ornatus facilis*[59], al doilea stil fiind, desigur, mult mai greu de analizat din punct de vedere lingvistic, deoarece în astfel de forme literare procedeele verbale sînt neostentative şi limbajul pare doar o îmbrăcăminte aproape transparentă. Trebuie însă să recunoaştem împreună cu Charles Sanders Peirce că „niciodată nu te poţi dezbăra pe de-a-ntregul de acest veşmînt; el este doar schimbat pentru alte straie mai diafane"[60]. „Compoziţia neversificată" (*verseless composition*), după cum numeşte Hopkins arta prozei, în care paralelismele nu sînt atît de strict marcate şi regulate ca în „paralelismul continuu" şi în care nu există o figură de sunet dominantă, pune în faţa investigaţiilor de poetică probleme mai încîlcite decît oricare alt fenomen de tranziţie studiat în lingvistică. În acest caz se face tranziţia de la limbajul strict poetic către limbajul strict referenţial. Monografia lui Propp despre structura basmului[61], o lucrare de pionierat, ne arată în ce fel o metodă esenţialmente sintactică poate fi de cel mai mare ajutor chiar pentru clasificarea temelor tradiţionale şi pentru depistarea legilor complicate care stau la baza compunerii şi selecţiei lor. Studiile recente ale lui Lévi-Strauss[62], izbutind să pătrundă mult mai adînc,

---

[59] Cf. L. Arbusov, *Colores rhetorici*, Göttingen, 1948.

[60] C. S. Peirce, *Collected papers*, vol. I, Cambridge Mass., 1931, p. 171.

[61] V. Propp, *Morphology of the folktale*, partea a III-a, în IJAL, vol. 24, nr. 4, octombrie 1958, respectiv: *Publication Ten of the Indiana University Research Center in Anthropology, Folklore and Lingvistics.*

[62] C. Lévi-Strauss, *Analyse morphologique des contes russes*, în „International journal of Slavic linguistics and poetics", 1960, nr. 3, respectiv: *La structure et la forme*, în „Cahiers de l'Institut de science

abordează în fond, cu o metodă similară, aceeași problemă: structura basmelor și a mitului.

Nu este întîmplător că s-au studiat mai puțin construcțiile metonimice decît domeniul metaforei. Aș vrea să repet vechea mea observație că studiul tropilor s-a îndreptat în special asupra metaforei și că literatura realistă, intim legată de principiul metonimiei, mai sfidează străduințile de interpretare. Cu toate acestea, texturii metonimice a prozei realiste i se poate aplica în întregime aceeași metodologie lingvistică folosită în poetică la analiza stilului metaforic al poeziei romantice[63].

Manualele cred că există poeme lipsite de imagini; în realitate însă, sărăcia tropilor lexicali este astăzi echilibrată de o profuziune de tropi și de figuri gramaticale. Resursele poetice ascunse în structura morfologică și sintactică a limbajului, adică poezia gramaticii și produsul ei literar, gramatica poeziei, au fost prea puțin cunoscute de critici și de cele mai multe ori disprețuite de lingviști, însă ele au fost întotdeauna folosite cu măiestrie de scriitorii-creatori.

Principala forță dramatică a exordiului lui Antoniu din cuvîntarea rostită la funeraliile lui Cezar se bizuie pe arta lui Shakespeare de a jongla cu categorii și construcții gramaticale. Marc-Antoniu ironizează discursul lui Brutus, schimbînd pretinsele motive ale asasinării lui Cezar în simple ficțiuni lingvistice. Acuzația adusă de Brutus: „era ambițios și de aceea l-am ucis" trece prin transformări succesive. Mai întîi, Antoniu o reduce la un simplu citat care atribuie oratorului din care citează răspunderea afirmațiilor discutabile: „The noble Brutus /Hath told you..." („Preacinstitul Brutus v-a spus. . ."). Repetîndu-se această referire la Brutus, ea este opusă afirmațiilor făcute de Antonius prin *but* (însă) adversativ, degradat ulterior prin folosirea concesivului *yet* (totuși). Referirea la onoarea lui Brutus încetează să-i mai justifice declarațiile cînd este

---

économique appliquée", 99 (martie 1960) seria M, nr. 7, pp. 3—36. Vezi și *La geste d'Asdiwal*, în „Les Temps Modernes", martie 1961. În sfîrșit, pentru o formulare sintetică a teoriilor lui Lévi-Strauss, vezi *La structure des mythes*, în volumul său *Anthropologie structurale*, Paris, 1958, pp. 227—255.

[63] Cf. R. Jakobson, *The metaphoric and metonymic poles*, în *Fundamentals of language*, Gravenhage, 1956, pp. 76—82.

Scanned with OKEN Scanner

raportată din nou cu substituirea copulativului *and* prin conjuncţia cauzală *for* şi apoi, cînd este pusă la îndoială prin strecurarea maliţioasă a lui *sure* modal:

„The noble Brutus
Has told you Caesar was ambitious;
. . . . . .
For Brutus is an honourable man,
. . . . . .
But Brutus says he was ambitious,
And Brutus is an honourable man.
. . . . . .
Yet Brutus says he was ambitious,
And Brutus is an honourable man,
. . . . . .
Yet Brutus says he was ambitious
And, sure, he is an honourable man".

(Preacinstitul Brutus
De setea-i de putere v-a vorbit;
. . . . . .
Căci Brutus este un bărbat cinstit,
. . . . . .
Dar Brutus spune că rîvnea puterea
Şi Brutus este un bărbat cinstit.
. . . . . .
Şi totuşi Brutus spune că rîvnea puterea
Şi Brutus este un bărbat cinstit.
. . . . . .
Totuşi spune că era ambiţios,
Şi, sigur, Brutus e bărbat cinstit.)

(Trad. de T. Vianu)

Următorul *poliptoton*[64]: „Eu spun... Brutus a spus..., Eu vreau să spun..." prezintă afirmaţia repetată ca o simplă relatare a vorbelor altuia, fără să ofere fapte. După cum s-ar spune în logica modală s-a obţinut un

[64] Figură de stil care pune în valoare un cuvînt prin repetarea lui în diferite funcţiuni gramaticale (ceea ce implică de obicei modificări corespunzătoare în forma cuvîntului; în general se schimbă desinenţele). (*N.t.*)

Scanned with OKEN Scanner

efect prin prezentarea argumentelor într-un context oblic care le transformă în afirmaţii nedovedite :

„I speak not to disaprove what Brutus spoke,
But here I am to speak what I do know".

(N-aduc tăgadă vorbelor lui Brutus,
Dar sînt aici cu voi să spun ce ştiu.)

Cel mai eficace mecanism al ironiei lui Antoniu acţionează prin transformarea citatelor din Brutus care au fost date în *modus obliquus* şi trecute apoi în *modus rectus* pentru a se demonstra că aceste atribute obiectivate nu sînt decît ficţiuni lingvistice. Antoniu răspunde mai întîi prin deplasarea adjectivului de la agent la acţiune : „Did this in Caesar seem ambitious"? (Oare la Cezar aceasta părea o purtare ambiţioasă?) Apoi prin scoaterea în evidenţă a substantivului abstract *ambiţie* şi prin transformarea lui în subiectul unei construcţii concrete pasive : „Ambition should be made of s'erner stuff" (Ambiţia ar trebui să fie făcută dintr-o materie mai tare). Ulterior, acelaşi substantiv devine numele predicativ al unei propoziţii interogative : „Was this ambition?" (Era aceasta ambiţie?). La chemarea lui Brutus „hear me for my cause" (ascultaţi-mă pentru cauza mea), Antoniu răspunde cu acelaşi substantiv *in recto*, subiectul hipostatizat al unei construcţii interogative active : „Ce cauză te împiedică...?". La un moment dat, Brutus strigă : „Awake your senses, that you may the better judge" (Ţineţi-vă mintea trează ca să puteţi judeca mai bine), dar în replica lui Antoniu substantivul abstract, derivat al lui *judge*, devine un element de apostrofare : „O judgement, thou art fled to brutish beast" (*literal* : o ! judecată, ai fost azvîrlită fiarelor neghioabe...). Întîmplător, această apostrofă, cu paronomasia ei ucigătoare „*Brutus-brutish*", reaminteşte exclamaţia lui Cezar înainte de moarte : „Et tu, Brute !" Caracterele şi acţiunile sînt prezentate *in recto*, pe cînd subiectele lor apar fie *in obliquo* („withhold you", „to brutish beasts", „back to me"), fie ca subiecte ale unor acţiuni negative („men have lost", „I must pause") :

„You all did love him once, not without cause ;
What cause withhold you then to mourn for him ?

Scanned with OKEN Scanner

O judgement, thou art fled to brutish beasts,
And men have lost their reason !"

(Cu toţii l-aţi iubit cîndva pe drept...
Temei nu mai aveţi să-l plîngeţi astăzi?
Te-ai pitulat sub frunţi de dobitoace
O ! judecată !)

(Trad. de T. Vianu)

Ultimele două versuri din exordiul lui Antoniu dovedesc independenţa evidentă a acestor metonimii gramaticale. Formula stereotipă „îl plîng pe cutare" şi formula figurată, dar tot stereotipă „cutare este în mormînt şi sufletul meu este cu el" sînt înlocuite în vorbirea lui Antoniu printr-o metonimie îndrăzneaţă — trupul devine o parte a realităţii poetice :

„My heart is in the coffin, there, with Caesar,
And I must pause till it comes back to me".

(...Inima mi-a coborît
În raclă, lîngă Cezar, şi-n tăcere
Aştept acum la mine să se-ntoarcă.)

În poezie, forma internă a unui substantiv, conţinutul semantic al componenţilor lui, îşi recapătă pertinenţa. În versurile :

„O Bloody Mary
The cocktails have crowed not the cocks"

(O ! Bloody Mary,
cocteilurile au cîntat, nu cocoşii)

se realizează metafora etimologică : *cocktails* (*cock* „cocoş", *tail* „coadă") poate fi asociat din nou cu penajul de pasăre. Iar la Topîrceanu[65] o expresie proverbială va fi exploatată mai mult pentru a se insista asupra unui contrast cromatic. Cioara pe întinderea nesfîrşită a cîmpului alb nu este inoportună, dar în orice caz se desprinde pe acest fond

„N e a g r ă ca o *muscă-n lapte*".

[65] În cele ce urmează am substituit două exemple în textul englez care a fost totodată prescurtat. Al doilea exemplu este împrumutat versiunii franceze a lucrării lui J a k o b s o n, *Essais de linguistique générale*, traduits de l'anglais et préfacés par Nicolas Ruwet, Paris, 1963. *(N.t.)*

Scanned with OKEN Scanner

La Villon, în *Ballade des dames du temps jadis*, un nume propriu capătă din nou valoarea de adjectiv; se reînvie, aşadar, semnificaţia sa iniţială:

„La reine Blanche comme le lis..."

Cînd Cercul lingvistic de la Moscova a discutat în 1919 cum trebuie definită şi delimitată sfera noţiunii de *epitheta ornantia*, poetul Maiakovski ne-a mustrat, arătîndu-ne că pentru el orice adjectiv, dacă este folosit în poezie, devine implicit un epitet poetic (chiar *mare* din Ursa Mare, sau *mare* şi *mic* în unele numiri cum sînt numele străzilor din Moscova Большая Пресня şi Малая Пресня). Cu alte cuvinte, caracterul poetic nu îl dă complexitatea discursului cu ornamente retorice, ci o totală reevaluare a discursului şi a tuturor componentelor lui.

Un misionar reproşa credincioşilor săi africani că umblă dezbrăcaţi:

„— Dar dumneata? obiectau ei arătîndu-i obrazul. Nu eşti şi dumneata gol pe undeva?

— Bine, dar acesta este obrazul.

— La noi, au răspuns indigenii, obrazul e pretutindeni".

La fel, şi în poezie, orice element verbal se transformă într-o figură a vorbirii poetice.

Încercarea mea de a apăra drepturile şi datoriile lingvisticii, disciplină care trebuie să dirijeze investigaţiile consacrate artei cuvîntului în toate domeniile ei, ajunge la o concluzie care se suprapune încheierii prin care am redat esenţialul comunicării mele la Conferinţa din 1953 de la Universitatea Indiana: *Linguista sum; linguistici nihil a me alienum puto*[66]. Dacă poetul Ransom are dreptate (şi are dreptate) cînd spune că „poezia este un fel de limbaj"[67], lingvistul care cuprinde în sfera studiilor sale toate limbajele poate şi trebuie să includă şi poezia în domeniul preocupărilor sale. Prezenta conferinţă a arătat clar că a trecut de mult timpul cînd atît lingviştii cît şi istoricii literari eludau problemele de structură poetică. Într-adevăr, după cum spune Hollander, „nu cred să existe vreun motiv pentru a încerca să separăm lingvistica lite-

---

[66] *Results of the conference of Anthropologists and linguists*, Baltimore, 1953.

[67] J. C. Ransom, *The world's body*, New York, 1938.

rară de cea generală". Dacă mai sînt critici care se mai îndoiesc de competența lingvisticii de a cuprinde domeniul poeticii, eu personal cred că incompetența poetică a unor lingviști bigoți a fost greșit interpretată ca o incapacitate a științei lingvistice în sine. Toți cei de față ne dăm seama că un lingvist surd la funcțiunea poetică a limbajului și o școală literară indiferentă față de problemele lingvistice și nefamiliarizată cu metodele lingvistice sînt anacronisme tot atît de flagrante.

Scanned with OKEN Scanner

POETICA ŞI RELAŢIILE EI CU LINGVISTICA ŞI CU TEORIA LITERATURII

V. V. Vinogradov

1

Lipsa unor definiţii precise şi unanim recunoscute a termenilor referitori la studierea unui domeniu vast şi deocamdată insuficient de strict delimitat de alte domenii filologice, şi anume la studierea „artei cuvîntului", are urmări negative asupra rezultatelor şi dezvoltării poeticii, a formelor şi tipurilor structurale ale vocabularului artistic, a stilisticii literare. De obicei, pentru această ştiinţă se foloseşte cînd termenul de poetică, cînd cel de teorie a literaturii şi uneori chiar de stilistică. Dar pînă în prezent toţi aceşti termeni n-au căpătat un conţinut prea precis şi bine determinat. În legătură cu „poetica" şi cu „stilistica", diversitatea şi ciocnirea unor puncte de vedere contradictorii, eterogene şi adesea mult depărtate unul de altul cu privire la obiectul, sarcinile, sfera şi esenţa acestor ştiinţe se explică prin fluctuaţiile şi divergenţele în înţelegerea problemelor, a metodelor şi a limitelor poeticii, precum şi a însăşi categoriei de „stil", prin numeroasele definiţii contradictorii date noţiunii de „stil"[1].

Aceasta pentru că noţiunea de „stil" este înţeleasă şi definită în mod diferit în trei planuri: în teoria generală a artei, în domeniul beletristicii, mai exact al stilisticii literaturii artistice, şi, în sfîrşit, din punctul de vedere al teoriei generale a limbii şi al lingvisticii. De aceea n-are nici un sens ca în definirea poeticii să ne bazăm pe datele stilisticii.

Varietatea şi lipsa de precizie a părerilor privitoare la sfera şi la obiectivele stilisticii sînt ilustrate cît se poate de clar prin afirmaţiile unor specialişti în literatură, contemporani cu noi, ca de exemplu: „În ştiinţa literară contemporană persistă pînă acum o ruptură între studierea

[1] Vezi culegerea *Style in language*, ed. by Th. A. Sebeok, New York-Londra, 1960.

Scanned with OKEN Scanner

istorică-literară şi cea stilistică a literaturii. Şi tocmai pentru a înlătura măcar parţial această ruptură, a apărut stilistica, care a preluat în întregime studierea problemelor de stil, lăsînd în sarcina istoriei literaturii comentarea operei literare prin prisma conţinutului ei de idei şi a condiţiilor concrete, istorice în care a apărut. A rezultat de aici că stilul, în adevărata lui realizare (lingvistică), nu mai este studiat în legătură cu legile generale ale procesului istoric-literar, iar cercetarea istorică-literară, nemaifiind bazată pe analiza stilurilor, apare «suspendată în aer», deoarece legile găsite sau descoperite de ea sînt în afara «materiei», adică în afara realizării verbal-stilistice.

Ce ciudat ne-ar apărea criticul de artă care ar explica pe *Laocoon* fără să ţină seamă de materialul respectiv, de compoziţie, de structură, de caracteristicile modelării etc., sau criticul muzical care n-ar face altceva decît să tălmăcească într-un limbaj politic-istoric simfonia a IX-a a lui Beethoven. În lucrările de istorie literară, o astfel de ruptură între cercetare şi obiectul ei nu deranjează pe nimeni, deşi chiar şi în acest caz ea constituie cauza unor discuţii interminabile şi în mare măsură lipsite de obiect, ca, de exemplu, aceea despre realism; în asemenea cazuri obiectul discuţiei nu mai este de multă vreme literatura, ci anumite formule schemati e, logicizante"[2].

În referatul *Poetica şi stilistica*, prezentat de L. Dolejel şi K. Housenblas la Conferinţa de la Varşovia din 1960, conţinutul, scopurile şi sfera stilisticii sînt descrise astfel: „Se obişnuieşte ca stilistica să fie socotită drept una dintre ramurile principale ale poeticii; în acest caz ea este strîns legată de compoziţie (ştiinţa compoziţiei), care, într-un anumit sens, ar putea fi inclusă în stilistică. Dar stilistica ar putea fi inclusă în cadrul poeticii numai cu două rezerve: 1) nucleul stilisticii literaturii artistice e reprezentat de stilistica lingvistică, care studiază stilul *lingvistic* al operelor literare; 2) totodată stilistica lingvistică nu se limitează la cadrul poeticii, deoarece obiectul ei îl constituie nu numai stilul operelor artistice, ci (în egală măsură) toate domeniile şi procedeele de folosire a limbii, mai ales a celei literare; tocmai extinderea cercetărilor

---

[2] I. Z. Serman, *О поэтике Ломоносова (эпитет и метафора)*, în *Литературное творчество М. В. Ломоносова*, Moscova-Leningrad, 1962, p. 101.

Scanned with OKEN Scanner

stilistice la toate domeniile variate ale comunicării lingvistice trebuie socotită ca cea mai valoroasă realizare a stilisticii contemporane.

Astfel, stilistica intră ca parte integrantă şi în teoria literaturii, şi în lingvistică. Domeniile de cercetare ale stilisticii literare şi ale celei lingvistice în parte coincid, în parte totuşi sînt deosebite. În cadrul teoriei literaturii (al poeticii), stilistica studiază stilul operelor literare în toate elementele lui, inclusiv stilul lingvistic, ca unul dintre elementele sale de bază; în cadrul lingvisticii, stilistica se ocupă cu analiza stilului exprimării concrete, a caracteristicilor individului, mai ales a stilurilor individuale, şi în special a celor supraindividuale (adică a stilurilor obiective sau a stilurilor limbii)[3]. Stilistica lingvistică se opune ramurilor de sisteme generale ale lingvisticii: fonologia, lexicologia, gramatica şi teoria expresiei. În ultimele lucrări cehe de stilistică se atrage atenţia asupra relaţiilor strînse dintre stilistică şi teoria exprimării şi se cere elaborarea acesteia din urmă în scopul precizării noţiunilor fundamentale şi a metodelor stilisticii.

După părerea noastră, nu este just ca, dintr-un motiv sau altul, studierea stilului din punct de vedere lingvistic să iasă din limitele lingvisticii: descrierea şi explicarea limbii, a cărei trăsătură constitutivă e aceea de a funcţiona ca mijloc fundamental de transmitere a informaţiei, nu trebuie limitate numai la descrierea mijloacelor ei, ci e necesar să se cuprindă în cercetarea lingvistică şi felul cum sînt ele folosite... Un mare ajutor l-ar aduce crearea unei teorii generale a stilului (stilistica generală), pe care noi, totuşi, ne-o închipuim cu totul altfel decît a fost schiţată de Seidler[4]. Stilistica generală ar urma să fie înţeleasă ca ştiinţă a stilului în toate domeniile unde apare o organizare stilistică, adică nu numai în domeniul limbii şi literaturii, ci şi în celelalte genuri ale artei, precum şi în toate

---

[3] Ar trebui să se înceapă astfel: „În cadrul lingvisticii, stilistica se ocupă înainte de toate de aprecierea fenomenelor lingvistice (a cuvintelor şi a expresiilor) din punctul de vedere al «trăsăturilor suplimentare», adică al trăsăturilor care se adaugă la conţinutul lor semantic nemijlocit, la semnificaţia lor noţională".

[4] Seidler nu trece dincolo de limitele stilului în limbă şi literatură şi îşi bazează concepţia pe noţiuni foarte confuze care sînt sub influenţa psihologiei idealiste (vezi H. Seidler, *Allgemeine Stilistik*, Göttingen, 1953).

Scanned with OKEN Scanner

domeniile neartistice ale activităţii şi vieţii omeneşti. Alături de o astfel de teorie generală a stilului nu şi-ar pierde importanţa şi semnificaţia lor disciplinele stilistice speciale din cadrul anumitor ştiinţe sociale (lingvistica, teoria literaturii, teoria artei, sociologia etc.).

În domeniul literaturii artistice, obiectul stilisticii lingvistice este stilul lingvistic artistic..., şi anume atît stilul unei opere literare concrete (al exprimării artistice), cît şi categoriile stilistice generale: stilul individual (stilul scriitorului), stilul unui gen, stilul unei şcoli literare, stilul unei epoci etc. Dificultăţile teoretice şi metodologice ale studierii stilului artistic decurg din faptul că aici se contopesc într-o unitate specifică şi inseparabilă categoriile a două fenomene sociale calitativ deosebite: limba şi literatura. Dubla relaţie: relaţia cu limba (cu elementele stilurilor limbii) şi relaţia cu literatura (cu stilul operei literare în ansamblu), acesta este de fapt indiciul constitutiv al stilului artistic; stilul artistic poate fi înţeles şi interpretat (pe plan teoretic şi istoric) numai în această dublă relaţie..."[5].

Problema poeziei şi a limbajului poetic ca exprimare „frumoasă", cu trăsăturile ritmice şi plastice specifice lor a fost examinată şi pusă în lumină în poeticile Orientului antic, în poeticile antichităţii greco-romane, ale evului mediu, ale Renaşterii, ale barocului şi clasicismului. Dar în poetica romantismului şi mai ales a realismului, problema construcţiilor specifice literar-artistice, create pe baza unui limbaj poetic propriu, se elimină treptat şi dispare. Studierea structurii operelor versificate, a versului ca sistem sau complex de forme verbale şi ritmice-melodice specifice, foarte importantă pentru teoria generală şi istoria limbajului poetic, sub aspectul genurilor şi sub cel istoric-tipologic, face parte din poetică, iar din punctul de vedere al specificului individual şi al tendinţei creaţiei în versuri intră în stilistica literaturii artistice. Poetica devine studiul diverselor structuri şi genuri literare.

Stratul expresiilor şi al formelor poetice speciale (al poetismelor) ca rămăşiţe ale istoriei anterioare a poeziei în literatura artistică modernă nu este prea mare şi continuă să se reducă. Orice fenomen lingvistic poate dobîndi

---

[5] Vezi *Poetics, Poetyka, Поэтика*, Varşovia, 1961, pp. 39—41.

Scanned with OKEN Scanner

valoare poetică în anumite condiţii ale procesului de creaţie. Descoperirea acestor condiţii şi a trăsăturilor structurale specifice ale fenomenelor şi proceselor lingvistice poetice constituie sarcina de bază a teoriei limbajului poetic. Ceea ce se înţelege prin „poetism" lexical e foarte diferit în diverse epoci de dezvoltare a artei cuvîntului şi provine totdeauna din adîncul limbii în general. De obicei, din „poetismele" lexicale proprii sau specifice pentru fiecare perioadă fac parte un număr de cuvinte şi expresii consacrate în creaţia poetică a unei anumite perioade. Totodată mijloacele poetice nu formează un sistem special, ci se sprijină pe relaţiile sistematice ale limbii din domeniile neartistice.

În prezent, problema poeticii trebuie rezolvată nu pe baza teoriei limbajului poetic, deşi şi în legătură cu el (vezi articolul meu *Despre teoria limbajului poetic*)[6], şi nu pe baza stabilirii limitelor şi a obiectivelor poeticii şi stilisticii în planul artistic general sau în planul teoriei limbii, al funcţiunilor ei, ci independent, în legătură cu problemele studierii legilor de compunere a diferitelor tipuri de opere literare, a structurilor verbal-artistice, în dezvoltarea lor istorică şi în diferitele transformări naţionale tipice.

Una dintre cele mai importante sarcini ale poeticii este studierea principiilor, a procedeelor şi a legilor de compunere a operelor beletristice de diferite genuri în diverse epoci, stabilirea legilor sau principiilor generale ale unei astfel de compuneri, precum şi a celor particulare, specifice, tipice pentru o anumită literatură naţională, cercetarea interdependenţei şi a relaţiilor dintre diferite tipuri şi genuri ale creaţiei literare, descoperirea drumului evoluţiei istorice a diferitelor forme literare. Metodele unui astfel de studiu pot fi structural-descriptive, istorice-genetice, comparativ-istorice şi comparativ-tipologice.

Încă din vechime, termenul de „poetică" a fost înţeles ca denumire a artei poetice înseşi (*ars poetica, l'art poétique*) şi ca denumire a ştiinţei despre poezie, despre tipurile, aspectele şi genurile artei poetice, despre legile dezvoltării lor, precum şi despre „stilul poetic". În acest termen se contopeau şi practica, şi teoria poeziei. Încă prof. S.P. Şevîrev, în a sa Теория поэзии, a observat: „Întreaga

[6] „Вопросы языкознания", 1962, nr. 2.

Scanned with OKEN Scanner

poetică exista de fapt înainte de teoria lui Aristotel, mai puţin completă decît poetica vie a Greciei"[7]. După părerea lui S. P. Şevîrev, esenţa „teoriei poeziei" sau a „poeticii" constă în studierea fenomenelor înseşi şi în cercetarea legilor care dirijează activitatea poetică umană. Astăzi nu se poate pune problema dacă vreo ştiinţă este folositoare. Dacă această ştiinţă există, şi ştiinţa poeziei trebuie să existe, deoarece sfera fenomenelor ei alcătuieşte o parte atît de însemnată din viaţa omenească, atunci ea este folositoare şi necesară, pentru că omului îi este înnăscută însuşirea de a-şi da seama în mod raţional de toate fenomenele săvîrşite de el, de a se strădui să descopere în ele o anumită unitate, să găsească legea care le conduce"[8].

În măsura în care poetica a fost şi este privită ca teorie şi istorie a structurilor verbal-artistice sau poetice, a tipurilor şi a genurilor lor, în evoluţia acestei ştiinţe nu se poate să nu se reflecte concepţia despre cuvîntul poetic, limbajul poetic („limba poetică"). Studiul aprofundat al acestor probleme după perioada de dominaţie a principiului unei poetici statice universale (teoria dogmatică a clasicismului artistic) e legat de epoca romantismului european. J. Herder, F. Schelling, Fr. Schlegel marchează principalele jaloane ale dezvoltării noilor păreri în privinţa formei structurale generale şi specific naţionale ale artei poetice. Această mişcare a căpătat o nouă direcţie filozofică şi noi baze teoretice lingvistice în lucrările lui W. Humboldt şi ale lui H. Steinthal. Ecouri creatoare, profund originale ale acestor concepţii s-au manifestat şi în evoluţia ştiinţei poeziei la noi, în Rusia.

La baza poeticii lui Potebnea a stat identificarea structurii cuvîntului poetic (adică a cuvîntului dotat cu o „imagine vie" sau cu formă internă) cu structura operei poetice. „Elementelor cuvîntului înzestrat cu imagine vie — scria A. A. Potebnea — le corespund elemente ale operei poetice, deoarece un astfel de cuvînt este prin el însuşi o operă poetică"[9]. Astfel există trei părţi componente ale unei

---

[7] S. Şevîrev, *Теория поэзии в историческом развитии у древних и новых народов*, Moscova, 1836, p. 5. Vezi şi V. A. Voskresenski, *Поэтика. История*, în „Сборник статей о поэзии", Petersburg, 1885, pp. 3—4.

[8] S. Şevîrev, *op. cit.*, p. 2.

[9] A. A. Potebnea, *Из записок по теории словесности*, Harkov, 1905, p. 30.

opere poetice: forma externă (sonoră, lingvistică), „imaginea (sau o anumită unitate de imagini)", cu alte cuvinte „forma internă", şi sensul „numit de obicei idee" („acest din urmă termen poate fi păstrat cu condiţia să-l curăţăm de elementele transcendentale care s-au ataşat de el"[10]). A. A. Potebnea afirma: „O foarte mare parte din cuvintele pe care le întrebuinţăm inconştient sînt pentru noi opere poetice, şi prin elementele lor esenţiale nu se deosebesc de loc de alte opere mai mari: proverbe, fabule, drame, epopei, romane. Deosebirea constă numai în gradul de complexitate şi în tot ceea ce depinde de complexitate"[11]. „Toate trăsăturile unei opere poetice îşi au corespondentul lor în trăsăturile cuvintelor"[12]. Astfel, în teoria lui Potebnea, care nu făcea deosebire între formele şi caracteristicile structurale ale cuvîntului poetic şi structura operei literar-artistice, s-au contopit problemele şi sferele teoriei cuvîntului poetic sau ale limbajului poetic şi ale poeticii în sensul propriu al acestui termen. Poetica se dizolva sau dispărea în sfera tematicii cuvîntului poetic.

Concepţiei estetic-psihologice a lui Potebnea asupra poeticii, bazată pe plasticitatea cuvîntului poetic, i se opunea teoria poeticii comparative-istorice, izvorîtă din principiile metodologice ale comparativismului lingvistic obiectiv.

Procedeele pe care le-a folosit A. N. Veselovski în lucrările sale de poetică istorică erau înrudite cu metodica lingvisticii istorice şi comparative-istorice elaborată de neogramatici. E drept că aici este pus pe primul plan principiul apariţiei independente a formulelor poetice, al comparaţiei simbolurilor, al metaforelor create „de aceleaşi procese psihice şi de aceleaşi fenomene ritmice" (vezi articolul *Три главы из исторической поэтики*)[13]. Dar ulterior, odată cu procesul de dizolvare şi unificare a dialectelor în limba comună (*koiné*), se conturează calea generalizării universale a formulelor şi a imaginilor poetice. Ca rezultat al procesului comunicării, unele dintre aceste formule, imagini, metafore poetice, care la început aveau

---

[10] A. A. Potebnea, *op. cit.* p. 30.

[11] Idem, *Из лекций по теории словесности. Басня. Пословица. Поговорка*, Harkov, 1894, p. 111; cf. p. 132.

[12] *Ibidem*, p. 126.

[13] A. N. Veselovski, *Историческая поэтика* (culegere de articole), Leningrad, 1940, p. 375.

Scanned with OKEN Scanner

doar o valoare „regională", se generalizează şi se creează un „*koiné* poetic popular" specific, adică o limbă poetică comună proprie, deosebită de cea prozaică[14].

Se pune problema nu numai a descrierii şi culegerii formulelor şi imaginilor poetice cu valoare locală „regională", ci şi aceea a creării unui dicţionar internaţional, universal al limbii poetice. „O statistică a locurilor comune şi a motivelor simbolice ale stilului poetic, desfăşurată cît mai cuprinzător, ne-ar da posibilitatea să determinăm cu aproximaţie care dintre ele, simple şi răspîndite pînă departe, pot fi grupate în formule ce exprimă peste tot acelaşi proces psihic, în ce graniţe se menţin altele, expresie a mentalităţii locale sau populare, fără a avea vreo influenţă şi fără a se generaliza, în sfîrşit în ce măsură şi pe ce căi au contribuit influenţele literare la generalizarea limbii poetice"[15].

Structura exterioară a formulelor şi a imaginilor poetice e tradiţională, dar conţinutul lor se transformă, se produce o permanentă schimbare a valorii lor. Încă în lecţia-program *О методе и задачах истории литературы, как науки*, A. N. Veselovski a pus următoarele probleme : „Oare creaţia poetică nu e limitată la anumite formule cunoscute, la anumite motive stabile pe care o generaţie le-a preluat de la cea anterioară şi aceasta de la a treia, iar prototipurile lor le întîlnim negreşit în antichitatea epică şi mai înainte în etapa mitului, în formulările concrete ale cuvintelor primare? Fiecare epocă poetică nouă nu lucrează oare cu imagini moştenite din vechime, mişcîndu-se obligatoriu în cercul lor, permiţîndu-şi doar îmbinări noi de elemente vechi şi completîndu-le cu acea nouă concepţie despre viaţă care reprezintă tocmai progresul faţă de trecut"?[16].

Tot aici A. N. Veselovski îşi expune ideile cu privire la existenţa unui paralelism şi a unei depline analogii între istoria generală a limbii şi istoria stilului poetic sau a stilurilor poetice : „... Istoria limbii ne oferă un fenomen asemănător. Noi nu creăm o limbă nouă, ci de la naştere o primim gata făcută, dar supusă schimbării ; schimbările reale aduse de istorie nu ascund forma iniţială a cuvîntului sau o ascund treptat, imperceptibil pentru două genera-

---

[14] A. N. Veselovski, *op. cit.*, pp. 359–360.
[15] *Ibidem*, p. 362.
[16] *Ibidem*, p. 51.

Scanned with OKEN Scanner

ţii care se succedă nemijlocit. Noile combinaţii se fac în interiorul graniţelor existente, din materialul ros de veacuri... Dar fiecare epocă culturală îmbogăţeşte conţinutul intern al cuvîntului cu noile succese ale ştiinţei, cu noile concepţii despre om"[17].

În lucrarea *Из введения в историческую поэтику*, Veselovski a rezolvat cu destul curaj problema stabilităţii, a viabilităţii şi a dispariţiei imaginilor şi a subiectelor poetice, însă foarte simplist şi imprecis, în cadrul istoriei gusturilor estetice: „Dacă nu mă înşel, evocarea este ceea ce estetica engleză a numit sugestie. Dispar sau sînt uitate, pe rînd, formulele, imaginile, subiectele care la un moment dat nu mai sugerează nimic, nu răspund nevoii noastre de idealizare plastică; se menţin în amintire şi se reînnoiesc acelea a căror putere de sugestie e mai mare, mai variată şi mai persistentă; corespondenţa dintre nevoile noastre crescînde şi amploarea sugestiei creează obişnuinţa, siguranţa că anume ceva şi nu altceva serveşte adevăratei exprimări a gusturilor, a năzuinţelor noastre poetice; iar pe acestea noi le numim subiecte şi imagini poetice"[18].

A. N. Veselovski a considerat drept principala sarcină a poeticii studierea „evoluţiei" conştiinţei poetice şi a formelor ei[19]. În articolul *Из истории эпитета*, declarînd că „istoria epitetului e istoria stilului poetic în ediţie prescurtată", el adăuga: „Şi nu numai a stilului, dar şi a conştiinţei poetice de la începuturile ei fiziologice şi antropologice, precum şi a exprimării acestora în cuvînt pînă la fixarea lor în serii de formule care se umplu de conţinutul concepţiilor sociale uzuale despre lume"[20]. „Poetica inductivă — spune el în articolul *Из введения в историческую поэтику* — trebuie să lămurească esenţa poeziei prin istoria ei"[21].

Iar „poetica viitorului" în concepţia lui A. N. Veselovski trebuie construită pe comparaţia masivă a faptelor luate din toate direcţiile şi din toate sferele dezvoltării poetice; o comparaţie cuprinzătoare ar duce şi la o clasi-

---

[17] A. N. Veselovski, *op. cit.*, p. 51.
[18] *Ibidem*, p. 71.
[19] *Ibidem*, p. 53.
[20] *Ibidem*, p. 73.
[21] *Ibidem*, p. 54.

Scanned with OKEN Scanner

ficare nouă, genetică. Această poetică s-ar afla într-o astfel de relaţie cu cea veche, normativă, cum este gramatica comparativă-istorică cu gramatica de pînă la Grimm. Deocamdată şi multă vreme de aici înainte, toate acestea rămîn ca un ideal" (vezi articolul *Три главы из исторической поэтики*)[22]. Veselovski nu face distincţie între categoriile „limbii poetice", ale „stilului poetic" şi ale „stilurilor literaturii". Pe de o parte, criza teoriei imaginii poetice, afirmată de W. Humboldt, H. Steinthal şi A. Potebnea şi apoi modificată de simbolişti, şi, pe de altă parte, criza concepţiei neogramaticilor în lingvistica comparativă-istorică au dus în primele decenii ale secolului al XX-lea la conştiinţa necesităţii de a construi poetica pe noi baze şi principii structurale.

Acum se promovează mai ales ideea despre coexistenţa a diferite sisteme funcţionale ale limbii. Alături de sistemul limbii practice, în care fenomenele limbii (sunetele, unităţile morfologice ş.a.) nu au valoare independentă, ci există numai ca mijloc de comunicare, „sînt posibile (şi există) alte sisteme lingvistice în care scopul practic trece pe planul al doilea, iar îmbinările lingvistice capătă valoare **în sine**"[23]. Poetica se construieşte acum pe baza studierii unor caracteristici structurale independente, specifice limbii poetice. Din acest punct de vedere, în planul cercetării concrete, obiectul de bază al poeticii — „faptul literar" esenţial — nu este opera poetică ca o unitate organizată, ci procedeul sau procedeele, adică cele mai simple fapte lingvistice semnificative din punct de vedere estetic[24], în primul rînd sunetele, apoi îmbinările de gloseme etc.

Sarcina studierii formelor şi tipurilor limbii poetice, a studierii genurilor şi tipurilor de limbaj în operele literare se dezvoltă pe un plan tot mai larg. Limba dramaturgiei, limba poeziei lirice, limba nuvelei sau a romanului se deosebesc prin scopul construcţiei, prin structura lor semantică artistică. Se pune cu ascuţime problema deosebirii structurale dintre categoriile poeziei şi ale prozei. Toate acestea intră în sfera poeticii.

---

[22] A. N. Veselovski, *op. cit.*, p. 246.

[23] L. P. Iakubinski, *О звуках стихотворного языка, поэтика.* Petrograd, 1919, p. 370.

[24] B. Engelhardt, *Формальный метод в истории литературы.* Leningrad, 1927, p. 102.

Scanned with OKEN Scanner

Astfel, din primele decenii ale secolului nostru, în şcoala aşa-numitului „formalism rusesc" poetica a început să fie considerată din nou ca o teorie a limbii poetice speciale, ca „o teorie a cuvîntului semnificativ prin el însuşi"[25]. Poetica astfel înţeleasă se identifică cu teoria limbii poetice sau a limbii sub aspectul funcţiunii poetice. Complicat era numai faptul că, astfel reunite, problemele structurii subiectului şi ale compoziţiei au depăşit adesea simţitor graniţele studierii limbii poetice în adevăratul înţeles al cuvîntului. În U.R.S.S. această concepţie s-a dezvoltat paralel cu concepţiile de tip vest-european, ale şcolilor lui K. Vossler, L. Spitzer, Oscar Walzel şi alţii; ea era independentă de ele, deşi uneori a ţinut seama de rezultatele lor.

Unii lingvişti, legaţi de aşa-numitul „formalism rus" din deceniul al treilea al secolului al XX-lea (de exemplu prof. R. O. Jakobson, care a aplicat la poetica formalismului rusesc unele procedee şi noţiuni ale structuralismului lingvistic), se menţin pînă astăzi la acest nivel de înţelegere a limitelor şi sarcinilor poeticii, punînd pe primul plan trăsăturile structurale ale limbii poetice. În intervenţia sa la al IV-lea Congres internaţional al slaviştilor de la Moscova, pe marginea comunicărilor despre versificaţie ale unor învăţaţi polonezi, R. O. Jakobson a spus: „Sînt total de acord cu teza lui V. V. Vinogradov că în limitele sistemului general al limbii trebuie să deosebim sistemele particulare care se găsesc bineînţeles într-o legătură reciprocă strînsă, fiecare avînd în acelaşi timp legile sale autonome, particularităţile sale specifice, atît din punct de vedere pur descriptiv, cît şi sub aspectul istoric... Dar credem că există o anumită particularitate specifică, inerentă numai limbajului poetic, spre deosebire de toate celelalte sisteme lingvistice... Procesul vorbirii este compus din doi factori de bază: selecţia şi combinarea. Dacă vreau să spun «tata s-a îmbolnăvit», pe de o parte aleg, fie conştient, fie inconştient, una dintre denumirile similare pentru «tata» — *отец, батюшка, родитель, папа* — şi apoi unul dintre verbele posibile pentru «s-a îmbolnăvit, a căzut bolnav»

---

[25] R. Jakobson, *Брюсовская стихология и наука о стихе*, în „Научн. известия Акад. центра Наркомпроса", culegerea 2: *Философия, литература, искусство*, Moscova, 1922.

Scanned with OKEN Scanner

— *заболел, захворал, занемог* etc. O dată cu selecţia apare obligatoriu combinarea: substantivul «tata» se combină cu verbul «s-a îmbolnăvit». Selecţia este bazată pe asociaţia prin asemănare şi contrast, în speţă pe gradul maxim de asemănare, adică pe identificare. Îmbinarea este construită pe baza asocierii după contiguitate... Ce rol joacă în limba poetică aceste două axe: axa asemănării sau identificării şi axa contiguităţii? În limba poetică, şi numai în limba poetică, observăm proiecţia axei identificării pe axa contiguităţii, adică în planul combinării, în planul secvenţei sonore... O astfel de proiecţie nu există în limba expresivă. Tocmai într-o astfel de proiecţie constă particularitatea inalienabilă a poeziei. Această problemă este prezentă în creaţia poetică a tuturor stilurilor din toate vremurile şi la toate popoarele, dar ea se pune în mod diferit..." (vezi „chestiunea echivalenţei... în legătură cu orice unitate lingvistică" în vers, care este prin aceasta „în întregime metaforic")[26].

E interesantă concluzia lui Viaceslav I. Ivanov, unul dintre întemeietorii simbolismului filozofic rus şi din teoreticienii ştiinţei cuvîntului artistic, despre lucrările lui L. P. Iakubinski, B. M. Eihenbaum, V. B. Şklovski, R. O. Jakobson şi ale altor formalişti ruşi din deceniul al treilea al secolului nostru: „... Interpretarea cea mai minuţioasă şi mai subtilă a materialului lingvistic, care e suficient doar pentru lămurirea anumitor fenomene particulare din viaţa cuvintelor, fără o analiză filozofică a lor şi fără o perspectivă istorică, nu justifică pretenţia fundamentării unei poetici noi «ştiinţifice», mai exact empirice"[27].

Astfel, poetica în evoluţia ei fundamentală din a doua jumătate a secolului al XIX-lea pînă în primele trei decenii ale secolului al XX-lea s-a construit pe o bază lingvistică. „Întrucît — scria V. M. Jirmunski în articolul *Задачи поэтики* — materialul poeziei este cuvîntul, la baza construirii sistematice a poeticii trebuie să fie pusă clasificarea faptelor de limbă, pe care ne-o dă lingvistica. Fiecare dintre

---

[26] *IV Международный съезд славистов. Материалы дискусии, I. Проблемы славянского литературовсдения, фольклористики и стилистики*, Moscova, 1962, pp. 619—620. Vezi şi R. O. Jakobson, *Поэзия грамматики и грамматика поэзии*, în *Poetics, Poetyka, Поэтика*.

[27] V. I. Ivanov, *О новейших теоретических исканиях в области художественного слова*, în „Научн. известия Акад. центра Наркомпроса", culegerea 2, p. 177.

aceste fapte, subordonat scopului artistic, devine prin aceasta un procedeu poetic. Astfel, fiecărui capitol al ştiinţei limbii trebuie să-i corespundă un capitol aparte al poeticii teoretice"[28].

În urma stabilirii acestei corespondenţe au apărut unele limite importante în înţelegerea esenţei unei întregi serii de categorii ale poeticii şi, o dată cu aceasta, unele schimbări nejustificate ale sensului, sferei şi funcţiunilor multor noţiuni lingvistice. Această neconcordanţă, această contradicţie s-au resimţit mai acut în domeniul tematicii şi al compoziţiei poetice, pe care unii cercetători, de exemplu V. M. Jirmunski, le scoteau din sfera lingvisticii. Totuşi şi aici rolul fatal l-a avut confundarea noţiunilor de sens lingvistic şi temă poetică. În orice caz şi aici s-au creat imagini confuze, cu o delimitare insuficient de clară şi de precisă a perspectivelor în explicarea diferitelor părţi componente ale acestora. Astfel, apropiind tematica poetică de cea semantică, V. M. Jirmunski a fost nevoit să includă în acest sector al poeticii nu numai cercetarea „**procedeelor de grupare a temelor lexicale** (a grupurilor semantice)", a fenomenelor de repetiţie, paralelism, contrast, simetrie, a procedeelor de desfăşurare a metaforei etc., ci şi studierea motivelor şi a procedeelor de compunere a subiectelor[29]. În acest caz, conţinutul şi sfera poeticii, desigur, au depăşit cu mult limitele lingvisticii. Astfel, după V. M. Jirmunski, „chiar **alegerea temelor** în poezie serveşte scopului artistic şi este, cu alte cuvinte, un procedeu poetic: fie că autorul vorbeşte despre visătoarea Tatiana sau îşi alege ca erou pe Cicikov, fie că înfăţişează un tablou plictisitor al vieţii de provincie sau faptele romantice şi aventurile unor haiduci cu suflet nobil, toate acestea sînt pentru poetică procedee ale înrîuririi artistice; ele se schimbă în fiecare epocă şi caracterizează stilul ei poetic"[30].

De problemele tematicii se leagă şi problema genurilor poetice. „E caracteristic — scria V. M. Jirmunski în articolul *К вопросу о формальном методе* — că ideea genurilor poetice ca unităţi de compoziţie aparte, atît de esenţială pentru literatură, este legată în poezie (ca şi în

---

[28] V. Jirmunski, *Вопросы теории литературы* (culegere de articole), Leningrad, 1928, p. 39.
[29] *Ibidem*, pp. 42—43 şi 46.
[30] *Ibidem*, pp. 44—45.

Scanned with OKEN Scanner

pictură) de determinări tematice : epopeea eroică şi poemul liric, oda şi elegia, tragedia şi comedia se deosebesc una de alta nu numai prin construcţia lor, dar şi prin sfera tematică, specifică fiecăreia"[31]. Astfel, necesitatea de a introduce în sfera poeticii problemele compunerii subiectului, ale compoziţiei şi caracterologiei a lărgit limitele şi sfera poeticii în comparaţie cu teoria limbajului poetic[32].

Elaborarea teoriei prozei măreşte tot mai mult distanţa dintre legăturile şi raporturile directe existente între categoriile şi problemele poeticii, pe de o parte, şi noţiunile de lingvistică generală, pe de altă parte. În locul unui suport direct lingvistic şi al unei fundamentări a fenomenelor şi generalizărilor poeticii se creează serii de analogii izolate şi corespondenţe aparente. Astfel, V. B. Şklovski, în articolul *Связь приемов сюжетосложения с общими приемами стиля*, scrie : „Metodele şi procedeele de compunere a subiectului sînt asemănătoare şi în principiu identice cel puţin cu procedeele aranjării artistice a sunetelor. Opera literară reprezintă **o împletire** de sunete, de mişcări articulatorii şi de idei. Pentru opera literară, ideea este un material de acelaşi fel ca şi latura sonoră şi articulatorie pentru morfem sau rămîne un corp străin... Povestirea, nuvela, romanul sînt combinaţii de motive ; cîntecul e o combinaţie de motive stilistice : de aceea subiectul şi tratarea subiectului reprezintă tot o formă ca şi rima. În analiza operei de artă, din punctul de vedere al subiectului, noţiunea de «conţinut» nu e de loc necesară"[33].

Desigur, din punctul de vedere al lingvisticii contemporane, aici sînt foarte multe lucruri naive. De exemplu, ce este acea absurdă „împletire de sunete, de mişcări articulatorii şi de idei" ? Nimic altceva decît o înlănţuire nemeditată, de gen futurist, a unor noţiuni depărtate una de alta. Ce rost are comparaţia dintre rolul ideii în structura operei literare şi morfem ? Din punct de vedere lingvistic, această analogie nu rezistă nici unei critici. Doar funcţiunea morfemului este îngrădită de limitele cuvîntului sau, în

---

[31] V. Jirmunski, *op. cit.*, p. 170.

[32] Vezi cap. 1, *Изучение языка художественной литературы в советскую эпоху*, în cartea mea *О языке художественной литературы*, Moscova, 1959.

[33] V. Şklovski, *О теории прозы* (culegere de articole), Moscova-Leningrad, 1928, p. 39.

Scanned with OKEN Scanner

sensul cel mai larg, ale propoziţiei. Încercarea de a stabili o echivalenţă a subiectului cu rima este de asemenea foarte riscantă şi neclară.

În ultimele decenii, manifestarea tendinţei de studiere a problemelor poeticii pe baza structuralismului lingvistic duce la o delimitare tot mai precisă a scopurilor poeticii, a categoriilor şi noţiunilor ei, a conţinutului ei intern, a metodelor şi procedeelor ei de studiere a obiectelor verbal-artistice. Poetica este inclusă în teoria limbajului poetic[34]. Totodată, într-un alt aspect al cercetării apare clar necesitatea elaborării poeticii pe o bază teoretică independentă, deşi învecinată şi în multe privinţe omogenă sau de acelaşi tip cu cercetările lingvistice din domeniul stilisticii literaturii artistice şi al teoriei limbajului poetic, dar caracterizată în acelaşi timp printr-o sferă independentă de probleme de arhitectonică verbal-artistică şi de estetică generală a cuvîntului.

Din acest punct de vedere sînt caracteristice mărturiile vechilor teoreticieni ai formalismului literar-artistic. „Motivul este departe de a constitui totdeauna desfăşurarea materialului lingvistic — scrie V. B. Şklovski în articolul *Строение рассказа и романа*. — Ca motive pot servi, de exemplu, contradicţiile dintre obiceiuri"[35]. Mai ales Bunin, luptînd împotriva înţelegerii abstracte a teoriei influenţei şi împrumutului, a subliniat foarte net dependenţa formelor şi sistemelor generale, identice, ale dezvoltării subiectului de trăsăturile specifice şi de condiţiile sociale ale vieţii reflectate. P. M. Biţilli, profesor la Universitatea din Sofia, în *Заметки о Толстом. Бунин и Толстой*[36], arată o serie de coincidenţe între anumite scene din *Diavolul* lui Tolstoi şi *Dragostea lui Mitia* de Bunin.

I. A. Bunin a răspuns la acest articol printr-o scrisoare amănunţită (17 martie 1936) în care îi scrie lui Biţilli: „...Tocmai *Diavolul* nu l-am citit niciodată; pentru un admirator al lui Tolstoi ca mine, aceasta este foarte curios, dar aşa s-a întîmplat: cînd, aproape cu 25 de ani în urmă, au apărut *Opere postume* de Tolstoi, unele din

---

[34] Vezi R. Jakobson, *Linguistics and Poetics*, New York, 1959 (vezi şi culegerea *Style in language* şi altele).

[35] V. Şklovski, *О теории прозы*, p. 57.

[36] *Современные записки*, LX, Paris, 1936, pp. 280—281.

Scanned with OKEN Scanner

ele mi s-au părut aşa de nereuşite prin didacticismul lor bătrînesc-infantil, prin caracterul lor filantropic etc., încît mi-a fost greu să le citesc: m-am uitat la ele şi le-am lăsat la o parte. Îmi amintesc bine că tocmai aşa s-a întîmplat cu *Diavolul*... Astfel că rîndurile din *Diavolul* care într-adevăr seamănă cu rîndurile referitoare la întîlnirea lui Mitia cu Alenka din *Dragostea lui Mitia* le-am citit pentru prima dată în viaţă în **articolul dv.** Cum se explică această asemănare surprinzătoare? Foarte simplu, firește: toată viaţa de la ţară din conacele noastre (doar sînt din aceleaşi părţi cu Tolstoi), existenţa noastră de moşieri mijlocii, a «boierilor» şi a «curţilor» de pe la noi a fost extraordinar de asemănătoare; iar eu cu Tolstoi (adică eu şi Tolstoi) am descris în cazul dat ceva foarte «clasic» în sensul «combinaţiilor» şi al întîlnirilor amoroase"[37].

Referitor la aceeaşi problemă a coincidenţei situaţiilor stilistice din punctul de vedere al subiectului, amintim şi următoarea observaţie dintr-o altă scrisoare a lui Bunin, adresată profesorului Biţilli (din 7 august 1948), cu privire la articolul acestuia *Проблема человека у Гоголя* („Годишник на Софийския ун-т", Ист.-филол. фак-т, XLIV, 4, 1947—1948):

„...La pag. 30 dv. vorbiţi despre «un caz de parafrazare directă la Cehov a unui pasaj din Gogol»; aceasta constituie începutul bucăţii *În prăpastie*, unde este vorba despre un diacon şi nişte icre; dar Gogol n-are nici un amestec: **eu** i-am povestit o dată lui Cehov întîmplarea, şi anume că, la ziua onomastică a tatălui meu, diaconul din parohia noastră de la ţară a mîncat doi funţi întregi de icre, iar Cehov a început să strige hohotind: «Ah, ce întîmplare grozavă! Am să încep astfel una dintre povestirile mele. E voie?»"[38]. C. Caldwell, în lucrarea sa *Dreamwork*, discutînd despre particularităţile structurale ale romanului faţă de poezia versificată, arăta că „romanele nu sînt alcătuite din cuvinte; ca şi piesele, ele sînt alcătuite din evenimente, acţiuni, **materiale**, din oameni". De aceea „romanul se traduce aşa de bine". În roman se creează

---

[37] A. Meşcerski, *Неизвестные письма И. Бунина*, în „Русская лимерамура", 1961, nr. 4, p. 153.

[38] *Ibidem*, p. 157.

Scanned with OKEN Scanner

sau se reproduce „realitatea închipuită". Perceperea estetică a cititorului se concentrează nu asupra cuvintelor, ci asupra „torentului nestăvilit al realităţii închipuite, redate prin cuvinte". Pe cînd în „poezie" un rol structural foarte mare revine „cuvintelor înseşi", formei individuale unice de exprimare, afectelor care se asociază cu cuvîntul însuşi. „De aceea în poezie există tendinţa de-a face jocuri de cuvinte, de a crea calambururi pe faţă sau imperceptibil, de a încînta prin structura cuvîntului"[39].

2

Încă din deceniul al patrulea al secolului al XX-lea (şi în parte şi din al treilea) se resimte din ce în ce mai stringent şi mai categoric necesitatea de a se stabili în mod amplu şi fără o subordonare jenantă şi servilă faţă de lingvistică noi baze ale poeticii (vezi, de pildă, lucrările acad. A. I. Beleţki, acad. I. I. Kračkovski, ale iranistului E. E. Bertels, ale lui V. M. Jirmunski, B. M. Engelhardt etc.). Totuşi, în filologia sovietică din deceniile al patrulea şi al cincilea, necesitatea studierii aprofundate a principiilor, problemelor şi metodelor de teorie a literaturii pe baze marxiste a făcut să treacă pe planul al doilea cercetările de poetică teoretică şi istorică.

Apare ideea dizolvării poeticii în concepţia generală a teoriei literaturii. Formele de aplicare a acestei idei sînt diferite (vezi, de exemplu, în manualele de teorie a literaturii pentru învăţămîntul superior ale prof. L. I. Timofeev, G. N. Pospelov, V. I. Sorokin, G. L. Abramovici, L. V. Şcepilova şi alţii, oarecum şi unele articole, broşuri, culegeri referitoare la această materie). În ultimii ani, această sarcină este formulată prin teze ca: „Teoria literaturii studiază legile generale ale literaturii, legătura dintre literatură şi realitate, dintre literatură şi alte forme ale conştiinţei. Ea studiază gnoseologia imaginii, structura ei internă, legile dezvoltării expresivităţii artistice şi a metodelor, caracterelor, subiectelor, a limbajului artistic, a speciilor şi genurilor literare, a stilurilor literare.

---

[39] Vezi *Современная книга по эстетике. Антология*, Moscova 1957, pp. 211—212 şi 222—224.

Scanned with OKEN Scanner

Ea are în vedere atît fenomenele care condiţionează apariţia şi dezvoltarea universurilor artistice, cît şi forţele, elementele şi trăsăturile pe baza cărora se clădesc aceste universuri. Imaginea artistică constituie acel aspect al cunoaşterii şi înţelegerii lumii care corespunde organic obiectului şi conţinutului literaturii artistice, adică cunoaşterii şi reproducerii vieţii şi omului în ansamblu. Dar o înţelegere justă a expresivităţii artistice este posibilă numai prin luarea în considerare a metodei de creaţie ca element organizator al conştiinţei literar-artistice"[40].

Aşadar, în acest caz, sarcina teoriei literaturii constă, după cum se pare, mai ales în descoperirea problemelor de bază ale unei înţelegeri marxiste a dezvoltării legice „a literaturii ca formă specifică a conştiinţei sociale" (este just oare să socotim literatura numai ca una dintre formele conştiinţei sociale?), pe de altă parte, în elucidarea problemelor legate de estetica cuvîntului sau de teoria generală a imaginii; iar în al treilea rînd, în absorbirea sau în anihilarea poeticii mai vechi ca disciplină independentă şi, de asemenea, în extinderea nelimitată a sferei ei de noţiuni şi de categorii în direcţia noii problematici ideologice a ştiinţei sovietice despre literatură. Iată cîteva declaraţii referitoare la aceasta:

„Marxismul a făcut ca extragerea valorilor literare şi a altor forme ideologice din realitatea obiectivă să fie o necesitate metodologică. Abordarea ştiinţifică a problemei constă nu în a **reduce** formele artistice date la cauzele sociale obiective care le provoacă, ci în a **deduce** din relaţiile sociale date necesitatea apariţiei anumitor forme ale procesului literar, a anumitor forme ale gîndirii artistice"[41].

„Teoria trebuie să dea istoriei literaturii perspectiva generală a procesului artistic. În istoria literaturii, teoria dobîndeşte acea bogăţie concretă, acea substanţă reală a procesului artistic fără care e imposibilă tendinţa gîndirii spre o viziune completă, în perspectivă amplă, istorică"[42]. Definirea logică a categoriilor poeticii devine, în acelaşi

---

[40] I. Elsberg şi I. Borev, *Теория литературы в историческом освещении и современность*, ИАН ОЛЯ, 1961, p. 183 (subl. ns.).
[41] *Ibidem*, p. 386.
[42] *Ibidem*, p. 389.

Scanned with OKEN Scanner

timp, inevitabil şi o definire istorică, sau, mai exact, ea constă în descoperirea caracterului istoric al categoriei date. Definirea logică a imaginii artistice, a metodei, a conţinutului etc. trebuie să reprezinte în acelaşi timp descoperirea **legilor** dezvoltării lor''[43].

Prin urmare, din acest punct de vedere, teoria literaturii trebuie să includă în sine nu numai o poetică filozofică sui-generis, adică teoretică şi istorică, ci şi întreaga metodologie a dezvoltării istorice a literaturii. Aici apare ca o noţiune centrală a istoriei literare noţiunea de metodă. ,,Această metodă ne obligă să găsim în cadrul categoriilor poeticii, printre cele mai generale noţiuni de teorie literară, acea verigă de bază prin care se determină totul şi numai din care se poate dezvolta un întreg sistem dialectic suplu şi mobil de categorii literare teoretice. Această verigă este **imaginea artistică, pentru că în ea se refractă, se adună şi din ea se desfac toate legăturile, toate firele de soare ale acelei urzeli fermecate din care este ţesută opera artistică''**[44].

Toate aceste lucruri nu sînt însă foarte bine clarificate, deşi sînt foarte ,,plastice''. După părerea autorilor, ,,începutul începutului teoriei literaturii contemporane îl constituie «nucleul» ei actual, adică imaginea artistică ca sferă de realizare a unităţii dintre ideologic şi artistic''[45]. De aici se trage următoarea concluzie: teoria literaturii nu trebuie să fie ştiinţa formelor literare împietrite (cu atît mai puţin a termenilor şi noţiunilor literare), ci ştiinţa legilor istorice fundamentale **ale dezvoltării conştiinţei literare, a gîndirii literare artistice şi a diferitelor ei laturi** (cum sînt, de pildă, caracterele şi împrejurările în literatură, subiectul, limbajul artistic, stilurile etc.)''[46].

Astfel înţeleasă, teoria literaturii nu numai că se separă de lingvistică, dar se depărtează simţitor de poetică. Într-adevăr, ea va fi obligată să se folosească de unele realizări ale poeticii istorice, dar interpretarea lor trebuie îndreptată în altă direcţie, în direcţia ,,ştiinţei despre om''. ,,În centrul atenţiei ei stă omul ca individualitate tipică în viaţa socială

---

[43] I. Elsberg şi I. Borev, *op. cit.* p. 386.
[44] *Ibidem.*
[45] *Ibidem*, p. 390.
[46] *Ibidem*, pp. 391—392

Scanned with OKEN Scanner

și în literatură". O astfel de „teorie a literaturii e foarte apropiată de estetică și etică, de psihologie și istorie, mai ales de istoria vieții spirituale"[47].

Astfel, în actuala teorie a literaturii din Uniunea Sovietică (nu în înțelesul ei școlar-metodic) se observă o abatere esențială de la sarcinile și principiile poeticii. Specialiștii care stau la o parte de această mișcare și sînt înclinați să considere și poetica, și stilistica ca părți organice și importante ale teoriei literaturii arată că „problema obiectului poeticii și stilisticii în raporturile lor cu teoria literaturii are nevoie de o examinare atentă"[48].

Această scurtă și foarte incompletă trecere în revistă a părerilor privitoare la conținutul, problemele și principiile de construire a unei poetici teoretice și istorice (cu referire specială la tradiția noastră națională, care a jucat un rol așa de mare în dezvoltarea poeticii ca știință) duce la concluzia că poetica nu poate fi redusă la teoria limbajului poetic sau la teoria limbii în funcțiunea ei poetică; de asemenea nu este rațional ca poetica să fie dizolvată în teoria generală a literaturii (indiferent de felul cum concepem sfera, obiectul de studiu și scopurile ei ultime). Tot așa stilistica literaturii artistice, bazată pe principii lingvistice, studiază legile de formare și de dezvoltare ale stilurilor artei literare în raporturile lor cu stilurile limbii literare și ale vorbirii populare. Acest lucru desparte categoric o astfel de stilistică de poetică. Însăși noțiunea de stil individual artistic sub aspectul său lingvistic nu include indicii care s-ar referi la mijloacele de analiză a conținutului artistic intern al operei în întregul ori în finalitatea ei sau a bazei ideologice de creație a scriitorului în ansamblu (ceea ce e foarte important pentru poetică).

3

Ca știință a formelor, aspectelor, mijloacelor și procedeelor creației lingvistice artistice a tipurilor și a genurilor structurale ale operelor literare, poetica se străduiește să cuprindă nu numai fenomenele limbajului poetic, dar

---

[47] I. Elsberg și I. Borev, *op. cit.*, p. 392.

[48] M. B. Нгарсепко, *О разработке проблем поэтики и стилистики*, ИАН ОЛЯ, 1961, nr. 5, p. 402.

şi cele mai variate laturi ale structurii operei literare şi a literaturii populare. Problemele referitoare la motive (cf. cercetările de tipul „motivul şi cuvîntul" ale lui H. Sperber şi L. Spitzer etc.) şi la subiecte, la izvoarele şi formele lor de îmbinare, la diferite procedee şi principii de desfăşurare sau de dezvoltare a subiectului, la legile de compunere a subiectelor, la timpul artistic ca o categorie de constituire şi de desfăşurare a acţiunii în opera literară, la compoziţie ca sistem de îmbinare, interacţiune, mişcare şi asociere a planurilor lingvistic, funcţional-stilistic şi tematic-ideologic dintr-o operă beletristică, problemele referitoare la mijloacele şi la procedeele desfăşurării subiectului şi la caracterizarea lingvistică a personajelor în diferite genuri literare, la deosebirile pe genuri şi la cele structurale în ceea ce priveşte legăturile şi raporturile dintre monolog şi dialog în diferite epoci de dezvoltare ale literaturii şi în diferite tipuri de structuri verbal-artistice, la influenţa conţinutului de idei şi a planului tematic al operei asupra structurii sale verbal-artistice, precum şi multe, multe alte probleme ale creaţiei poetice, depăşesc mult graniţele studiului funcţiunii poetice sau artistice a limbii sau, altfel spus, ale ştiinţei limbajului poetic.

Este foarte clar că studiul structurii lingvistice a prozei artistice, adică al structurii nuvelei, povestirii, romanului, cronicii etc., nu poate fi epuizat prin categoriile şi noţiunile teoriei limbajului poetic. Nu degeaba în estetica şi în teoria romanului din secolul al XIX-lea, elaborate pe baza practicii romanului din această epocă şi cu referire la el, adică numai la acele tipuri ale romanului create în literatura secolului al XIX-lea, s-au emis păreri asupra romanului ca operă „retorică" (după terminologia prof. G. Spet), menită să exercite o influenţă socială didactică sau mobilizatoare. De altfel, tendinţele complexe de sinteză sînt caracteristice şi pentru versuri (vezi, de exemplu, cugetările savante în versuri ale lui Lomonosov, versurile publicistice ale lui Nekrasov, poezia politică în versuri a poeţilor revoluţionari-democraţi din deceniul al şaptelea şi al optulea etc.). Totuşi e evident că limbajul operelor literare în proză (ca exemplu poate fi dată fie şi creaţia lui Balzac, Stendhal, Dostoevski, L. Tolstoi, Gorki şi a multor altor artişti ai cuvîntului, nemaivorbind de unii ca Herzen, Saltîkov-Şcedrin etc.) sintetizează într-un anumit fel, net şi evident, şi funcţiunea poetică, şi pe cea re-

Scanned with OKEN Scanner

torică, adică agitatorică, publicistică, de afaceri, teoretică-ştiinţifică, precum şi alte funcţiuni. De aceea *Demonii* lui Dostoevski, *Război şi Pace* şi *Învierea* ale lui L. Tolstoi, *Amintiri şi cugetări* a lui Herzen etc. nu pot fi înţelese şi interpretate numai sub aspectul mijloacelor de expresie şi al categoriilor limbajului „pur" poetic.

Deoarece din punct de vedere cantitativ şi calitativ, ca să nu mai vorbim de varietatea materialului lingvistic, această sinteză a dus, în diferite împrejurări şi în diferite epoci, la rezultate diferite, poetica este o ştiinţă nu numai teoretică, ci şi istorică. Ea nu poate să nu fie istorică fie numai şi pentru faptul că are a face cu produsul (sau produsele) activităţii lingvistice a omului, cu operele literare, iar toate produsele activităţii creatoare a omului sînt istorice prin însăşi natura lor. Teoria limbajului poetic este de asemenea istorică, dar numai sub acel aspect sub care şi limba are un caracter istoric şi sub care însăşi creaţia artistică care se foloseşte de această limbă este istorică. Chiar într-un context larg şi istoric de structuri poetice şi de genuri, teoria limbajului poetic studiază trăsăturile structurale şi însuşirile acestei varietăţi funcţionale a vorbirii, dar ea nu cercetează tipurile înseşi şi varietăţile de gen ale operelor literare în unitatea lor structurală complexă şi în varietatea lor istorică. Este neraţional şi lipsit de sens din punct de vedere logic să excludem această problematică importantă şi variată ca structură din teoria şi istoria formării operei beletristice, din poetica creaţiei literare.

Plecînd de la teoria limbajului poetic şi bazîndu-se parţial pe acesta, poetica nu se poate limita la metodele şi la principiile de analiză pur lingvistică, nu se poate îngrădi în categorii şi în forme care se referă numai la limbă şi la vorbire în diferitele lor funcţiuni. Ea se îmbogăţeşte cu noţiunile şi cu generalizările teoriei generale a creaţiei artistice, adică ale teoriei artelor şi ale teoriei literaturii.

Într-adevăr, la origine, versurile, prin natura şi prin multiplele lor forme de existenţă, sînt legate în mod organic de muzică (de cele mai multe ori, desigur, sub formă de cîntec); multe tipuri şi varietăţi de proză narativă au apărut din povestirile orale, sînt legate de ele, poartă în ele pecetea lor chiar şi atunci cînd au pierdut legătura cu ele, iar povestirea este tot o formă specială de artă verbală şi scenică, de teatru viu; există aspecte ale prozei artis-

Scanned with OKEN Scanner

tice care au înmugurit din limbajul oratoric, iar limbajul oratoric a fost socotit întotdeauna ca o artă ; drama aparţine în întregime teatrului, iar teatrul de asemenea este un aspect foarte conturat al unei arte specifice ; între literatura artistică şi artele plastice există legături evidente. De aceea poetica nu poate să nu includă în sine şi noţiuni şi generalizări din teoria artelor.

Pentru ilustrarea legăturii organice dintre poetică şi istoria literaturii, precum şi a căilor de pătrundere în poetică a noţiunilor şi generalizărilor ştiinţei literaturii, se poate invoca un singur fapt, dar foarte important, din istoria literaturii, şi anume deosebirile în accepţia dată literaturii de diferite popoare şi în diferite perioade ale istoriei culturii lor, în înţelegerea genurilor literare şi stabilirea a ceea ce în diferite epoci şi în diferite culturi intră sau nu în orbita „literaturii artistice". Aceasta constituie un material foarte util pentru a dovedi în mod incontestabil că poetica nu poate fi tratată fără noţiunile şi generalizările ştiinţei literaturii atît pe plan istoric, cît şi teoretic : aceste noţiuni şi generalizări sînt legate şi de istoria literaturii, şi de teoria literaturii.

În domeniul poeticii, metodele de cercetare lingvistică se împletesc cu cele literare şi le îmbogăţesc pe acestea din urmă. Unele probleme, ca legătura dintre conţinutul de idei şi cel tematic al operei cu structura sa lingvistică, sudura şi coeziunea compoziţională a părţilor întregului artistic, paralelismul compoziţional în desfăşurarea diferitelor verigi ale subiectului, dinamica momentelor artistice în cursul acţiunii, caracterizarea social-istorică şi caracterul tipic al personajelor etc., toate acestea necesită o abordare complexă, atît lingvistică, cît şi literară. Specificul şi valoarea analizei lingvistice constă în faptul că ea porneşte de la o interpretare minuţioasă şi multilaterală a textului şi din explicarea lui în contextul culturii din epoca respectivă, al existenţei sociale, al artei literare, al problemelor sociale ale epocii. Analiza literară se foloseşte mai amplu şi mai liber de faptele şi mărturiile istoriei social-politice, ale psihologiei caracterelor naţionale şi sociale, ale istoriei luptelor social-ideologice, precum şi de paralelismul cu alte aspecte ale artei, mai ales cu artele plastice.

În cartea sa *The summing up*, W. Somerset Maugham remarca cu privire la artist : „Dacă este scriitor, el va pune la contribuţie cunoştinţele sale despre oameni şi

Scanned with OKEN Scanner

locuri, precum şi despre sine însuşi, dragostea şi ura lui, ideile sale intime, pasiunile sale trecătoare, pentru ca de la o carte la alta să dea imaginea vieţii. Aceasta va fi mereu incompletă, dar, dacă are noroc, în cele din urmă el va putea să facă altceva : să dea o imagine completă despre sine însuşi"[49].

Despre figura scriitorului, tot W. Somerset Maugham scrie : „E posibil ca în fiecare din noi să fie amestecaţi cîţiva indivizi care se exclud unul pe altul, dar scriitorul, artistul simte clar aceasta. La ceilalţi oameni, în virtutea felului lor de viaţă prevalează un aspect sau altul, iar celelalte dispar sau zac undeva în subconştient. Dar pictorul, scriitorul caută cu sfinţenie în sine noi feţe : lui îi displace să se repete şi pare că inconştient face eforturi pentru a evita unilateralitatea. Pe el nu-l ameninţă pericolul de a fi o creatură consecventă şi întegră... Scriitorul nu este un singur om, ci mai mulţi. De aceea el poate să creeze mai mulţi oameni şi talentul lui se măsoară după numărul ipostazelor incluse în sine... Scriitorul nu compătimeşte pe nimeni, ci simte în locul altora. El nu resimte simpatie (care foarte adesea degenerează în sentimentalism), ci ceea ce psihologii denumesc empatie... Se pare că Goethe a fost primul scriitor care şi-a dat seama de numeroasele feţe ale personalităţii sale..."[50].

Trebuie să deosebim aspectele structurale ale personajului „eu" în diferite genuri literare de structura „figurii autorului". „Eul " narativ în nuvelă, povestire şi roman, la un loc cu toate formele de exprimare legate de el, are cu totul altă structură decît „eul" în opera lirică. Acelaşi W. Somerset Maugham a observat : „...Deşi eu am scris adesea la persoana întîi, am scris totuşi ca autor de romane şi de povestiri şi deci într-o oarecare măsură m-am socotit ca unul dintre personaje. În virtutea unui vechi obicei îmi este mai comod să-mi exprim părerile prin mijlocirea oamenilor inventaţi de mine. Mi-e mai uşor să decid ce-ar gîndi ei, decît ce gîndesc eu însumi. Prima soluţie mi-a adus mereu bucurii, a doua a fost o muncă grea pe care eram gata s-o amîn pe a doua zi"[51]. E interesantă şi urmă-

---

[49] W. Somerset Maugham, *Подводя итоги*, Moscova, 1957 p. 141.

[50] *Ibidem*, pp. 170—171.

[51] *Ibidem*, p. 17.

Scanned with OKEN Scanner

toarea observaţie a aceluiaşi scriitor: „Actorul înseamnă toate personajele pe care cineva le poate juca; scriitorul înseamnă toate personajele cărora cineva le poate da viaţă”[52].

Concepţia poetică şi formele compoziţionale ale întruchipării ei, legate de ea, pot să influenţeze substanţial structura literară a operei, stilul şi arhitectonica ei. Ştefan Zweig, în *Introducere* la *Maria Stuart*, punînd faţă în faţă caracterul îndoielnic al mărturiilor şi al generalizărilor istorice cu fidelitatea prezentării poetice a trecutului, explica astfel baza sau esenţa concepţiei sale artistice în tragedia *Maria Stuart* (şi o dată cu asta compoziţia romanului său cu acest subiect): „Maria Stuart aparţine acelui tip foarte rar şi impresionant de femei a căror adevărată vitalitate e concentrată într-o perioadă extrem de scurtă a existenţei lor. Ele au o eflorescenţă limitată, însă îmbelşugată. Vitalitatea lor nu se desfăşoară în cursul unei existenţe întregi, ci numai în cuprinsul restrîns şi arzător al unei singure pasiuni. Pînă la 23 de ani, sentimentele ei sînt oarecum liniştite, ca o calmă şi egală respirare; de asemenea, de la 25 de ani în sus, simţirea ei unduieşte fără să se avînte o singură dată cu mai multă tărie. Dar în acest scurt interval de doi ani, pasiunea ei izbucneşte cu măreţia elementară a unui adevărat uragan, şi dintr-un destin mijlociu se înalţă deodată o tragedie de amploare antică, vastă şi puternică în desfăşurarea ei ca şi Orestia. Maria Stuart e o figură cu adevărat tragică numai în aceşti doi ani; numai sub această presiune a soartei ea se smulge, se ridică deasupra ei însăşi, nimicindu-şi viaţa prin excesul, prin preaplinul ei şi trecînd-o totodată în eternitate. Şi numai graţie acestei singure pasiuni care a consumat făptura ei omenească numele ei continuă să trăiască şi astăzi în imaginaţia poeţilor şi să preocupe pe erudiţi.

Forma şi ritmul oricărei expuneri a vieţii Mariei Stuart sînt de fapt prescrise dinainte, prin această deosebită comprimare a evoluţiei sale lăuntrice într-un singur moment atît de exploziv. Cine vrea să descrie această viaţă trebuie doar să se străduiască de a surprinde linia ei, care ţîşneşte pe neaşteptate drept în sus şi recade brusc în ea însăşi, şi de a o reda în deplina şi uimitoarea ei unicitate. De aceea nu se poate critica faptul că, în cuprinsul acestei cărţi,

---

[52] W. Somerset Maugham, *op. cit.* p. 88.

cele două largi perioade ale existenţei Mariei Stuart, şi anume primii ei 23 de ani, apoi răstimpul de aproape 20 de ani cît a stat în captivitate, nu ocupă laolaltă mai multe pagini decît cei doi ani în care e concentrată cumplita ei tragedie. Căci timpul extern şi cel intern este numai în aparenţă acelaşi în sfera unui destin trăit; în realitate, măsura unui suflet este condiţionată numai de plinătatea trăirii; altfel, sufletul numără curgerea lăuntrică a orelor aidoma unui rece calendar. Îmbătat de simţire, fecundat de soartă, covîrşit de rodnicie, el poate trăi într-un interval extrem de scurt nesăvîrşita plinătate a vieţii; pe urmă, izbăvit de pasiunea sa, să resimtă golul infinit al anilor care se scurg cu umbrele lor tîrîtoare şi apasă cu surda lor nimicnicie. De aceea, în istoria unei vieţi contează numai momentele încordate, hotărîtoare; de aceea, numai dacă e privită în sine şi pe dinăuntru, o viaţă poate fi povestită aşa cum se cuvine. Numai cînd un om pune în joc toate puterile sale e cu adevărat viu pentru el însuşi şi pentru ceilalţi; numai cînd sufletul e încins, cînd arde cu flacără mare în adîncimile fiinţei sale, el capătă atunci şi expresie, devenind o realitate faţă de lumea din juru-i"[53].

Se înţelege de la sine că descoperirea acestei structuri complexe verbal-artistice, studierea tuturor mijloacelor şi a varietăţilor de realizare, de transpunere a acestei concepţii poetice în roman, nu poate fi realizată numai cu ajutorul categoriilor lingvistice ale poeticii. Pentru a avea o imagine mai cuprinzătoare şi multilaterală a complexităţii şi a varietăţii problemelor şi obiectivelor care stau în faţa poeticii sînt necesare caracterizări susţinute şi ample ale conţinutului intern din diferitele sectoare ale poeticii. Deocamdată sîntem nevoiţi să ne mulţumim numai cu ilustrări răzleţe. Astfel, una dintre problemele acute ale poeticii actuale, referitoare la creaţia literară, este aceea a „detaliilor" în compoziţia ansamblului literar-artistic. În legătură cu aceasta sînt interesante afirmaţiile lui J. Becher într-un articol despre noţiunea de „poetic", în care arată deosebirea dintre realism şi abstracţionism cu privire la detalii.

În observaţiile sale despre munca scriitorului şi despre esenţa poeziei, J. R. Becher spune: „Pentru arta contemporană este caracteristică renunţarea la detalii. Mulţi

---

[53] Ştefan Zweig, *Maria Stuart* (trad. rom.), pp. 8—10.

artişti, dacă nu majoritatea lor, au fost de-a dreptul obsedaţi de strădania de a suprima detaliile şi de a înfăţişa ansamblul fără detalii. Dar acest ansamblu fără detalii s-a dovedit a nu fi un ansamblu, ci o abstracţie. E posibil ca această străduinţă să fi fost un fel de protest împotriva predominării detaliilor, care s-a manifestat prin strădania de a desprinde detaliile de ansamblu şi de a le înfăţişa ca atare. Dar, aşa cum ansamblul nu există fără detalii, tot aşa detaliile nu pot exista fără ansamblu. Fiecare detaliu este totdeauna un detaliu al unui ansamblu, aşa cum fiecare ansamblu este un ansamblu împreună cu detaliile sale. Într-adevăr, ansamblul nu e format din detalii, adică el nu e sumă de detalii şi nu poate să formeze un întreg prin însumarea detaliilor şi înşirarea lor unul după altul; dar pentru alcătuirea unui întreg sînt necesare şi detaliile. Totuşi, făcînd detaliile independente şi neştiind să le subordoneze ansamblului, artistul nu poate emoţiona cu ajutorul detaliilor (în afară de aceasta mi se pare că disprețuirea detaliilor este o problemă nu numai artistică, ci şi ideologică). A nu da atenţie detaliului, a socoti important numai generalul şi ansamblul şi a nu-i da astfel posibilitate de a se transpune într-o imagine înseamnă a contrazice nu numai legitatea artistică, ci şi un principiu umanist. Interdependenţa tuturor elementelor, legătura profund umană a unuia cu altul trebuie să anime şi opera artistică: dar asta nu exclude orice nivelare a lor. Artistul trebuie să sistematizeze, să aleagă şi să acorde fiecăruia rangul şi meritul său, după cum e plasat în opera de artă"[54].

La aceeaşi problemă, dar din alt punct de vedere, s-a referit şi regretatul I. Oleşa în observaţiile sale *Ни дня без строки*. Foarte subiectiv şi părtinitor în concepţia sa poetică, făcînd unele aprecieri cu privire la maniera artistică şi la stilul lui Bunin, el condamnă abundenţa şi excesul de culori expresive plastice şi de detalii la Bunin, precum şi aparenta neconcordanţă internă dintre ele în compoziţia ansamblului. „Oare e necesară o astfel de abundenţă de culori ca la Bunin?—se revoltă I. Oleşa.— «Domnul din San Francisco» este pur şi simplu copleşitor prin culori, din cauza cărora încerci o senzaţie de greutate. Fiecare în parte este, bineînţeles, admirabilă, dar cînd citeşti această

---

[54] J. R. Becher, *О поэтическом*, în „Новый мир", 1959, nr. 2, p. 185.

povestire ai impresia că asişti la o şedinţă în care se face o demonstraţie de o excepţională iscusinţă în definirea obiectelor. Pe lîngă dezvoltarea temei şi expunerea ideilor, în povestire apare încă ceva care nu se leagă direct cu povestirea, tocmai această şedinţă de prezentare a culorilor. Aceasta scade calitatea povestirii. La urma urmei, noi, scriitorii, ştim că toate se aseamănă între ele, iar forţa prozei nu stă în culori.

Bunin observă că ploaia căzînd peste o foaie de gazetă aruncată pe o cărare în grădină «răpăie». Într-adevăr, ea «răpăie», mai bine nu poţi să spui. Aşa e; şi nu este nevoie să te exprimi mai bine, adică, exprimîndu-ne în limbaj matematic, aceasta este o definiţie necesară şi suficientă... Dar este oare necesar să desprindem din povestire un astfel de detaliu care prin el însuşi e o operă de artă şi, firește, ne reţine atenţia în afara povestirii?"

I. Oleşa nu delimitează şi nu rezolvă problema esenţei şi funcţiunilor, în compoziţia ansamblului operei lui Bunin, a acelor mijloace verbal-artistice pe care el le numeşte „culori". În observaţiile sale, „culorile" se găsesc alături şi foarte aproape de „epitete" şi „detalii", deşi ele sînt fără îndoială procedee şi mijloace diferite ale imaginii artistice: „Ne găsim în faţa problemei cum să scriem în general. La urma urmelor, povestirea nu este desfăşurarea unei serii de epitete şi culori... Există povestiri excelente care nu sînt nicidecum încărcate cu culori şi detalii. **Totuşi,** Gogol folosea larg comparaţia. El aseamănă lebedele zburînd pe zarea împurpurată cu nişte basmale roşii, drumurile pierdute în întuneric sînt ca racii, scîndurile şubrede de pe punte care se clatină sub mişcările trăsurii sînt ca nişte clape, ceştile de pe tava ospătarului sînt ca pescăruşii... Gogol a comparat de trei ori, de fiecare dată altfel, un obiect prăfuit: o dată vorbeşte de o carafă care din cauza prafului e asemănată cu o gogoaşă de vierme de mătase, altă dată mîinile omului pline de praf îi par a fi înmănuşate"[55].

În altă parte a observaţiilor lui, I. Oleşa motivează clar antipatia sa faţă de Bunin şi faţă de stilul lui prin aprecieri unilaterale subiective şi îndepărtate de poetică, referitoare la personalitatea acestui scriitor şi la figura lui de literat, la poziţia lui ideologică. „Trebuie oare să scrii ca Bunin?

---

[55] „Октябрь", 1961, nr. 8, pp. 139—140 (subl. ns. V.V.)

Scanned with OKEN Scanner

De ce aşa de multe culori? El este un scriitor pesimist, răutăcios şi sumbru. Evident, satul era îngrozitor în vremea lui, dar cînd citeşti grozăviile închipuite de el, ai impresia că se identifică cu cei care s-au îngrozit sincer numai pentru a fugi de ele.

Ce vrea el de fapt? Nu ştiu. Pentru el, desigur, boierii sînt simpatici. Chiaburii nu, dar boierii sînt simpatici. Crede el oare că înlăturarea grozăviilor porneşte de la boieri? Pînă şi Cehov, cu tot pesimismul lui, credea că peste două sute de ani „viaţa va fi minunată". La Bunin nu găsim o atare credinţă. Tristeţe pricinuită de trecerea tinereţii, de stingerea senzualităţii. Observaţiile sale despre sufletul care se amestecă cu infinitul sau cam aşa ceva par a fi uneori de-a dreptul prosteşti. Faimosul *Domn de la San Francisco* este întunecat, în el culorile sînt amestecate pînă la dezgust. Critică a lumii burgheze? **Nu cred.** Propria lui frică de moarte, invidia faţă de tineri şi bogaţi, chiar o oarecare slugărnicie. Priceperea descrierii exacte este într-adevăr uimitoare. Totuşi, tînăra fată, fiica domnului de la San Francisco, cu gingaşele ei bubuliţe pe spatele gol, a apărut din nuvela *După bal* a lui Tolstoi"[56].

În aceste observaţii, multe lucruri izbesc prin refuzul şi poate prin nepriceperea, prin incapacitatea de a pătrunde în sistemul artistic al stilului altcuiva — un stil desigur cu totul străin —, prin miopia şi unilateralitatea generalizării. Problema coloritului artistic şi a detaliilor e ruptă de poetică şi de stilistică şi e îndreptată în direcţia aprecierilor şi clasificărilor ideologice subiective, foarte părtinitoare.

În legătură cu aceasta, A. M. Gorki îi scria lui Bunin încă din 1910 (27 octombrie — 9 noiembrie) despre povestirea lui, *Satul*: „Dacă e cazul să vorbim despre o lipsă a povestirii — despre o lipsă, căci eu văd numai una —, ea este prea densă. Nu este vorba de un colorit dens, ci de abundenţa de material: e mult. În fiecare frază sînt aglomerate trei, patru obiecte, fiecare pagină e un muzeu! Cunoştinţele despre viaţă sînt supraabundente, uneori etnografice, locale"[57]. În răspunsul său, Bunin a declarat: „Vă mulţumesc foarte mult pentru laude. Ele mă îndeamnă la o nouă lucrare, mai bună. În ce priveşte caracterul dens

---

[56] „Октябрь", 1961, nr. 8, pp. 146—147 (subl. ns. V.V.)
[57] *Горьковские чтения, 1958—1959*, Moscova, 1961, p. 50.

Scanned with OKEN Scanner

al *Satului*, e foarte adevărat. Doar eu însumi v-am scris: m-am înfundat rău! Dar sînt încă multe altele nu chiar aşa cum trebuie"[58].

U. S. Antonova, în *Письма о рассказе* (Деталь), vorbeşte foarte subtil şi exact despre detalii: „În ultimă instanţă, valoarea unui detaliu nu constă în bogăţia de asociaţii, nici într-un lung lanţ de reprezentări şi imagini. Dacă tot acest lanţ ar fi înfăţişat cu grijă de autor, el ar servi numai ca mijloc de a reface în sufletul cititorului aceleaşi sentimente pe care le încearcă autorul. Din fericire, detaliului bine găsit îi este proprie cea de-a «patra dimensiune» care constă tocmai în faptul că este capabilă să trezească dintr-o dată senzaţia finală ca şi cînd s-ar fi perindat întregul lanţ, întreaga succesiune logică de reprezentări şi imagini, obligîndu-l pe cititor să retrăiască cu iuţeala fulgerului în subconştientul său toate treptele intermediare de cunoaştere a obiectului"[59].

Este interesant să comparăm aprecierile asupra stilului lui Bunin cu observaţiile lui I. Oleşa despre excesul de detalii şi culori accesorii la Hemingway: „Modul de a scrie al lui Hemingway este unic în felul lui. Uneori ai impresia că ar fi putut să elimine anumite rînduri. De ce, de pildă, să descrie cum s-a apropiat un taxi şi cum pe scara lui stătea un chelner trimis după maşină? Pentru acţiunea povestirii aceasta nu are nici o importanţă. Este oare necesar să-ţi reţină atenţia faptul că un grup de indieni care nu participă la subiect părăseşte gara şi pleacă să ia loc în tren? Este foarte important să faci un tablou amănunţit asupra felului în care un barman pregăteşte un cocteil: întîi toarnă ceva, apoi altceva, după aceea iese, apoi se întoarce, ia sticla, toarnă din nou etc.? Dacă, să presupunem, cu un astfel de cocteil eroul a fost otrăvit, atunci introducerea unui asemenea pasaj ar avea sens... Nu, această scenă e în afara subiectului. Ar avea de asemenea sens să ne oprim asupra ei dacă, să zicem, autorul ar fi vrut să ne povestească cum se prepară un cocteil. Dar Hemingway n-are nici această intenţie. Pe bună dreptate altcineva ar fi înlăturat astfel de pasaje... Totuşi Hemingway nu le suprimă; dimpotrivă, le foloseşte în mod amplu şi, ceea ce e

---

[58] *Горьковские чтения, 1958-1959*, p. 51.

[59] *Мастерство писателя* (culegere de articole), Moscova, 1961, p. 195.

Scanned with OKEN Scanner

mai ciudat, le citeşti cu un interes deosebit, cu o stare de spirit care te face să te simţi foarte bine dispus. Oare de ce? Pentru că şi nouă, cititorilor, ni se întîmplă să luăm un taxi, şi nouă ni se întîmplă să aşteptăm trenul, şi nouă ni se face cîteodată un cocteil. De aici şi starea de plăcere. Începem să simţim că viaţa este plăcută, că e bine să luăm un taxi, să aşteptăm trenul, să bem cocteil. Fără îndoială, o astfel de manieră, care constă în aceea că, în afara mînuirii subiectului, scriitorul urmăreşte unele detalii mărunte de viaţă ca printr-o prismă lăturalnică, de pildă cum se bărbiereşte eroul, cum se îmbracă, cum pălăvrăgeşte cu un prieten, o astfel de manieră — vom zice noi — este fără îndoială tonică şi optimistă, întrucît, cum am spus, ne trezeşte gustul de viaţă. Meritul de a fi folosit cel dintîi această manieră aparţine, fără îndoială, lui Hemingway. Ea este folosită astăzi de mulţi scriitori din Apus, printre care Remarque, Saroyan, Faulkner, de emeritul scriitor polonez Iaroslaw Ivaşkevici"[60].

Desigur la Hemingway „detaliile" sînt de altă calitate şi au o altă structură lingvistică decît la Bunin. Şi funcţiunea lor în compoziţia operei artistice este aici alta. Totuşi, şi unele, şi celelalte sînt legate de formele noi de compoziţie literar-artistică şi de noile trăsături structurale ale personalităţii autorului. I. G. Ehrenburg amintea cuvintele lui Hemingway: „Mi se pare că niciodată scriitorul nu poate să înfăţişeze totul. Există, prin urmare, două soluţii: să înfăţişeze în fugă toate zilele, toate ideile, toate sentimentele sau să se străduiască să redea generalul prin particular — printr-o întîlnire, printr-o scurtă convorbire. Eu scriu numai despre detalii, dar mă străduiesc să vorbesc detaliat despre detalii"[61].

I. Oleşa declara despre sine: „Mi se pare că eu doar numesc lucrurile. Eu nu sînt un artist, ci pur şi simplu un fel de formalist, unul care împachetează prafuri, face pilule"[62]. De aceea şi drept „miracole ale literaturii" el consideră numai imaginile verbale „închise" (printre care şi metaforele). „După cum unele realizări superioare ale tehnicii sau medicinii sînt denumite cu cuvîntul «minune» şi există într-adevăr minuni ale tehnicii, ale medicinii — spu-

[60] „Октябрь", 1961, nr. 8, p. 152.
[61] I. Ehrenburg, *Люди, годы, жизнь*, în „Новый мир", 1962, nr. 5, p. 128.
[62] „Октябрь", 1961, nr. 8, p. 152.

Scanned with OKEN Scanner

nea I. Oleşa —, tot aşa pot fi denumite cu acelaşi cuvînt şi realizările superioare ale literaturii, tot aşa putem vorbi şi despre minunile literaturii. O astfel de minune a literaturii este, după părerea mea, descrierea cerului deasupra unor soldaţi care merg noaptea printr-o trecătoare, într-una din povestirile caucaziene ale lui L. Tolstoi, dacă nu mă înşel *Incursiunea*. Acolo se spune că fîşia strîmtă, întortocheată a cerului de noapte, plină de stele, zărită de soldaţii care păşeau între cele două ziduri verticale ale trecătorii semăna cu un fluviu. Această fîşie întunecată curgea parcă deasupra capului soldaţilor ca un fluviu, scînteind cu puzderia ei de stele"[63].

După cum se ştie, problema alegerii, a concretizării şi exprimării lingvistice, a aranjării compoziţionale şi a interpretării plastice a „detaliilor" este una dintre cele mai importante probleme ale metodei realiste. Fireşte că în cercetarea acestor probleme un loc foarte important trebuie acordat tipurilor şi variaţiilor felului de a crea imagini prin cuvinte şi de combinare plastică a lor, înlănţuirii detaliilor în diferite genuri, precum şi variaţiilor şi diferitelor aspecte ale artei literare realiste. Pentru poetica istorică sînt esenţiale nu atît deosebirile individual-stilistice în formele de exprimare şi în folosirea dinamică a detaliilor în compoziţie sau în interpretarea lor caracteristică (caracterologică) (în creaţia lui Gogol, Goncearov, Tolstoi, Dostoevski şi a altor scriitori), cît variantele tipologice sau formele de construire ale unei astfel de funcţionări a detaliilor în diferite sisteme ale artei literare realiste.

Astfel, în articolul său despre *Обломов* al lui Goncearov, N. A. Dobroliubov atrăgea atenţia asupra capacităţii acestui scriitor de „a cuprinde o imagine completă a obiectului, de a-l modela clar, de a-l sculpta". El a explicat pasiunea lui Goncearov pentru detalii prin tendinţa artistului realist „de a urmări fenomenul pînă la capăt, de a-i găsi cauzele, de a stabili legăturile lui cu toate fenomenele înconjurătoare, de a-i ridica imaginea la rangul de tip, de a-i atribui un sens generic cu valoare generală"[64].

---

[63] „Октябрь". 1961, nr. 8, p. 155.

[64] Vezi N. Pruţkov, *О художественном своеобразии Гончарова-романиста*, în „Русская литература", 1961, nr. 4, p. 8; vezi şi idem *Мастерство Гончарова-романиста*, Moscova-Leningrad, 1962.

Scanned with OKEN Scanner

Prezentarea trăsăturilor individuale ale personajului, a vieţii de toate zilele, a existenţei sociale începe cu un mare număr de detalii disparate, cu trăsături particulare, cu mărunţişuri neînsemnate. Dar în cele din urmă, pe baza legilor evoluţiei subiectului, aceste detalii şi amănunte prozaice capătă un sens social-tipic general foarte profund şi, chiar cum spune Goncearov, „se contopesc în structura generală a vieţii".

V. Şklovski caracterizează astfel procedeele lui Cehov de folosire a detaliilor în povestirea *Bărbat cunoscut*. „În această nuvelă, descrierile sînt concise la limită. Nu numai dentistul este un client pentru femeia venită la consultaţie, ci şi ea este clientă pentru dentist. El n-o vede, n-o cunoaşte. Povestirea are la bază ambiguitatea perceperii de către bărbat a propriei sale persoane, deosebirea dintre Vanda şi Nastea făcută cu ajutorul îmbrăcămintei, deosebirea dintre dentistul Finkel şi «bărbatul cunoscut»... În povestire sînt introduse numai amănuntele necesare subiectului. De exemplu, se spune că la dentist, pe scară, este o oglindă. Oglinda reflectă o femeie «jerpelită», confirmă că Vanda nu poartă o rochie elegantă — reflectă «formele» ei. Degetele doctorului miroase a tutun. Acest miros simţit aproape este al unui om străin, neplăcut"[65].

„Cehov a dat amănunte, dar amănunte de o mare însemnătate care te introduc imediat în epocă, în viaţă, imprimă obiectului, fenomenului unic, o trăsătură unică, nerepetabilă. În povestirea *Arhiereul* (1903), la negustorul Eraclin se încearcă lumina electrică: «Dughenele erau închise, numai la Eraclin, negustorul milionar, se încerca lumina electrică şi o mulţime de curioşi urmăreau tremuratul ei»[66]. Faptul e prezentat astfel într-o lumină vie nu numai prin el însuşi, ci şi pentru că mai departe urmează descrierea străzilor întunecoase, a şoselei pustii şi a clopotniţei înalte, luminată de lună. Totodată acest tablou este foarte localizat: el putea fi găsit numai în acel an cînd pentru prima oară în Rusia s-au aprins la colţuri lampioane, a căror culoare galbenă se distingea în nopţile albastre cu lună. Mulţimea care priveşte la această minunăţie nu este descrisă, dar fraza e astfel construită încît

---

[65] V. Şklovski, *Заметки о прозе русских классиков*, Moscova, 1953, pp. 291—292.

[66] I. A. Bunin, *Nuvele*, Bucureşti, E.P.L.U., 1962, p. 234.

Scanned with OKEN Scanner

cuvîntul «mulţime» se evidenţiază prin plasarea sa la sfîrşitul propoziţiei. Cehov recurgea foarte des la asemenea detalii, de o importanţă semnificativă foarte mare, şi le plasa astfel încît să nu apară disparate, ci să servească «ansamblului»...

Cehov era împotriva prozei epigonice, bazate pe îngrămădirea unor amănunte, a unor detalii neînsemnate care face să se piardă ideea de bază"[67].

L. V. Nikulin, în portretul său literar *Ivan Bunin*, scria: „Critica din anii de dinaintea revoluţiei sublinia adesea influenţa lui Cehov asupra lui Bunin. Se făceau apropieri privitoare la «felul cum inventau diversele amănunte ale vieţii...». Dar mai departe se spune că pentru stilul povestirilor din tinereţe ale lui Bunin este caracteristică o oarecare «eleganţă realizată prin amănunte», care a fost străină lui Cehov. Cehov n-ar fi scris: «Marea mirosea a pepene». El n-ar fi scris nici: «Calul îşi înălţă capul, sparse cu copita luna în băltoacă şi porni în trap vioi de buiestraş» («Ultima întîlnire»)[68] sau: «Un cîine trecu în fugă prin umbra rece a cerdacului, făcînd să scîrţîie iarba arsă de ger ce părea presărată cu sare»[69] («Suhodol») sau: «Arbuştii fremătau ascuţit şi sec, parcă alergau înainte». Mulţi ani după aceea, pregătind pentru publicare o culegere de lucrări, Bunin a suprimat ceea ce i s-a părut de o eleganţă exagerată... Bunin învăţase de la Cehov să fie concis. El spunea de asemenea că versurile l-au învăţat să fie concis. În ultimii ani el era pasionat de genul povestirilor miniaturale"[70].

Şi Bunin, şi Cehov au elaborat noi forme de compoziţie a nuvelei. În povestirea *Cartea*, Bunin scria: „Pentru ce să inventezi? Pentru ce e nevoie de eroi şi eroine? Pentru ce neapărat un roman cu intrigă şi deznodămînt? Şi un chin etern: să taci mereu, să nu spui decît o dată ceea ce este cu adevărat al tău, singurul lucru adevărat care cere în modul cel mai legitim o exprimare, adică o urmă, o întruchipare, o fixare măcar în cuvinte!". Cehov spunea cîndva despre intriga şi deznodămîntul operei: „După mine, cînd

---

[67] V. Şklovski, *op. cit.*, pp., 291—292.
[68] I. A. Bunin, *op. cit.*, p. 22.
[69] *Ibidem*, p. 223.
[70] Lev Nikulin, *Люди и странствия. Воспоминания и встречи*, Moscova, 1962, p. 159.

ai terminat de scris o povestire, trebuie să-i suprimi începutul şi sfîrşitul. Acestea sînt locurile în care noi, artiştii, minţim cel mai mult"[71].

Prof. P. M. Biţilli, în lecţia ţinută la Sofia (14 iunie 1931) cu tema *Bunin şi locul său în literatura rusă*, spunea: „Evitînd aceleaşi efecte ieftine, sentimental-«realiste» pe care le-au evitat şi simboliştii, Bunin şi-a creat o metodă proprie diametral opusă simboliştilor. Ultimii au plecat de la cuvinte la lucruri. Bunin a plecat de la lucruri la cuvinte... În prezentarea lucrurilor materiale a «obiectelor», Bunin n-are egal în întreaga literatură europeană în afară de Turghenev, în momentele lui cele mai bune, şi în afară de Gogol, profesorul comun al lui Bunin şi Turghenev"[72].

Poetica istorică interpretează aceste procedee noi de folosire artistică a detaliilor nu ca pe o particularitate specifică a stilului individual al lui Cehov sau al altcuiva, ci ca pe o fază nouă în dezvoltarea poeticii realismului în literatura rusă.

* * *

Aşadar, bazîndu-se pe realizările ştiinţei limbajului poetic, lărgind şi adîncind problematica teoriei şi istoriei creaţiei poetice prin includerea problemelor de compoziţie a structurilor verbal-artistice şi a problemelor studierii deosebirilor de gen ale operelor literar-artistice, poetica cuprinde toate aspectele şi varietăţile literaturii în dezvoltarea lor, în evoluţia lor istorică. Ea priveşte operele beletristice sub aspect teoretic-structural, istoric şi comparativ-istoric, precum şi comparativ-tipologic. Astfel apar ca foarte naturale şi legitime probleme ca: poetica romanului sau a nuvelei secolului al XIX-lea, poetica dramei istorice, a schiţei moderne, a cîntecului etc. Se înţelege de la sine că la baza unor astfel de caracteristici pot sta şi observaţiile referitoare la creaţia individuală a diverşilor scriitori. Totuşi, prin ea însăşi, problema stilului individual, a „stilului unui scriitor", nu intră în sfera temelor şi a problemelor de bază ale poeticii. Ea ţine de stilistică. Stilul individual interesează poetica numai prin calităţile lui tipice şi prin trăsăturile tipologice.

---

[71] Lev Nikulin, *Люди и странствия. Воспоминания и встречи*, Moscova, 1962, p. 163.

[72] A. Meşcerski, *Неизвестные письма И. Бунина*, p. 152.

Scanned with OKEN Scanner

Numai stilistica, adică studiul stilurilor artei literare, se apropie de poetică, dar nu se contopeşte cu ea. Cu toată imprecizia şi multitudinea de sensuri ale noţiunii de stil, trebuie să remarcăm că în aplicarea la fenomenele de artă acest termen capătă un conţinut specific. În literatură, de cele mai multe ori, el desemnează un sistem de mijloace de exprimare estetică-lingvistică şi de întruchipare artistică a realităţii, un sistem individual sau, în orice caz, un sistem conturat şi închis într-un mod mai mult sau mai puţin individual, orientat spre un anumit scop. De vreme ce materialul creaţiei artistice literare îl formează limba sub diferitele ei aspecte şi forme de folosire, descrierea şi explicarea unui anumit stil literar-artistic e imposibilă fără înţelegerea şi studierea bazei lui social-lingvistice, adică a limbii corespunzătoare cu stilurile ei, precum şi a faptelor de vorbire dintr-o anumită epocă, bazate pe această limbă.

Stilurile literaturii artistice, atît cele individuale, cît şi stilurile unei anumite şcoli, ale unui curent literar etc., sînt corelate şi legate într-un fel sau altul de dezvoltarea stilurilor limbii literare comune şi a stilurilor corespunzătoare ale limbii naţionale. Natural, tot acest ansamblu de probleme depăşeşte cu mult limitele poeticii teoretice şi istorice. Problemele şi sarcinile stilisticii lingvistice a literaturii artistice constituie obiectul unei discipline aparte, care este în strînsă legătură şi interacţiune atît cu poetica, cît şi cu teoria limbajului poetic.

Un deosebit interes reprezintă pentru poetică problema legăturilor dintre metoda artistică şi stilul verbal-artistic. În cadrul poeticii, noţiunea de stil artistic al operei literare capătă un conţinut foarte larg, care depăşeşte limitele lingvisticii. Despre aceasta V. M. Jirmunski scria: „În noţiunea de stil artistic al unei opere literare intră nu numai mijloacele lingvistice (care constituie obiectul stilisticii în sens strict), ci şi temele, imaginile, compoziţia operei, conţinutul ei artistic transpus în cuvinte, dar neepuizat prin cuvinte”[73].

(„Вопросы языкознания”, 1962 ,nr. 5, pp. 3–23)

---

[73] V. M. Jirmunski, Стихотворения Гете и Байрона: „Ты знаешь край? . . .” („Kennst du das Land?. . .”. „Know you the land?. . .”). *Опыт сравнительно-стилистического анализа, Тезисы докладов Межвузовской конференци по стилистике художественной литературы*, Moscova, 1961, p. 29.

Scanned with OKEN Scanner

APLICAREA METODELOR LINGVISTICE LA STUDIUL LIMBAJULUI POETIC

Sol Saporta

Problema raportului dintre limbă și poezie

Înainte de a emite vreo părere cu privire la aplicarea metodelor lingvistice la studiul poeziei (sau al literaturii, sau al limbajului intenţional), trebuie să clarificăm o teză fundamentală privitoare la natura poeziei şi la relaţiile ei cu alte tipuri de fenomene lingvistice, adică cu proza (sau limbajul conversaţiei, sau limbajul neintenţional)[1]. Să presupunem că există o clasă de fenomene, definite într-un anumit fel, pe care le numim limbă şi care constituie domeniul propriu al lingvisticii. Există (cel puţin) o clasă de fenomene care nu sînt limbă şi care, prin definiţie, se află în afara domeniului lingvisticii. Să presupunem că această a doua clasă include obiecte ca muzica, pictura etc., şi că numim aceste fenomene *artă*. În discutarea raporturilor pe care poezia le are cu limba şi cu arta, există numai trei situaţii posibile:

1) Poezia e limbă, adică ceea ce numim poezie se află în întregime înăuntrul clasei de fenomene numită limbă, reprezentînd o subclasă a lor. Prin urmare, ea se află în interiorul domeniului propriu al lingvisticii.

2) Poezia nu e limbă, ci artă, adică nici o parte din ceea ce numim poezie nu e limbă, ci, mai curînd, ceea ce numim poezie se află în întregime înăuntrul clasei de fenomene numite artă, reprezentînd o subclasă a lor. Aşadar, poezia se află în afara domeniului propriu al lingvisticii.

3) Poezia e zonă de interferenţă între limbă şi artă, adică există unele fenomene care sînt în acelaşi timp

[1] Acest studiu a beneficiat de pe urma numeroaselor şi îndelungatelor discuţii purtate cu George N. Sholes. Multe din sugestiile sale au fost incluse aici. În plus, sînt îndatorat lui Fred W. Householder Jr. pentru critica adusă unei versiuni anterioare a textului. Cercetările autorului au fost finanţate parţial de fonduri provenind de la National Science Foundation şi de la Institutes of Mental Health.

Scanned with OKEN Scanner

membre ale clasei numită limbă şi ale clasei numită artă, şi această dublă participare caracterizează poezia.

Dacă admitem ca justă afirmaţia de la punctul 1, a spune că lingvistica (sau metodele lingvistice) pot fi aplicate poeziei înseamnă oarecum a afirma ceva ştiut dinainte, dat fiind că nu cîştigăm nimic susţinînd că metodele lingvistice pot fi aplicate limbii, adică domeniului propriu al lingvisticii, sau cel puţin aşa s-ar părea la prima vedere.

Dacă admitem ca justă afirmaţia de la punctul 2, a spune că metodele lingvistice pot fi aplicate la studiul poeziei înseamnă a afirma ceva ce pare contradictoriu, şi anume că metodele lingvistice sînt aplicabile unor fenomene dinafara domeniului lingvisticii. Sau, dacă această afirmaţie nu e o contradicţie, ea presupune cel puţin că lingvistul, studiind poezia, a părăsit rolul său de lingvist. Există o direcţie în care s-ar putea vorbi cu folos despre aplicarea metodelor lingvistice la ceva care nu este limbă, şi anume în cazul în care termenul de *lingvistic* devine într-un anumit fel echivalentul lui *ştiinţific* (sau, poate, al lui *mai ştiinţific*). Această problemă e atinsă în capitolul următor.

Cazul de la numărul 3 pare să implice un fel de atracţie de natură intuitivă. Există unele temeiuri pentru a clasifica poezia ca artă verbală, şi totuşi, pentru un lingvist, atracţia e iluzorie, întrucît o asemenea afirmaţie poate fi respinsă exact pentru aceleaşi motive pentru care e contestat şi cazul de la numărul 2. Lingvistul nu poate studia poezia ca artă fără să abandoneze poziţia sa de lingvist. El poate studia poezia numai ca limbă. De aceea e obligat să admită teza nr. 1, chiar dacă o face numai pentru ca în cele din urmă să o respingă, ca fiind oarecum nepotrivită. Pe de altă parte, se poate întîmpla ca analiza poeziei ca limbă să fie corelată într-un fel sau să fie o completare la analiza aceloraşi fenomene ca artă, folosind în acelaşi timp tehnici mai precise.

La baza oricărei analize lingvistice a poeziei stă ipoteza că aici trebuie să existe o legătură strînsă cu rezultatele altor metode, mai intuitive. Într-un fel, rezultatele trebuie să coincidă cu intuiţiile noastre asupra naturii fenomenelor; altfel, ar trebui să ne îndoim de justeţea lor. Cînd analiza noastră nu coincide cu intuiţiile noastre considerăm de obicei necesar să modificăm analiza; numai rareori con-

Scanned with OKEN Scanner

siderăm că e necesar să ne modificăm intuiţiile. Termeni ca *valoare*, *scop estetic* etc. sînt, în mod vădit, o parte esenţială a metodelor criticii literare, dar asemenea termeni nu sînt la îndemîna lingviştilor. Afirmaţiile pe care le fac lingviştii conţin referiri la foneme, accente, morfeme, tipare sintactice etc. şi la repetarea şi apariţia lor simultană după anumite tipare. Rămîne să se arate în ce măsură o analiză a mesajelor bazată pe asemenea trăsături se va corela cu aceea făcută în termeni de valoare şi scop estetic.

Deci, o abordare lingvistică a stilului se bazează pe o afirmaţie ca aceea exprimată la numărul 1, şi anume că orice poezie e limbă, dar nu orice fapt de limbă e poezie. Însă din această relaţie nu rezultă că limba este, în raport cu poezia, ceea ce este piatra în raport cu sculptura, după cum s-a sugerat uneori[2].

Faptul că limba poate fi „manipulată" pentru a servi unui scop estetic se datorează funcţiei ei comunicative, care e o parte a definiţiei ei. Piatra nu are o asemenea funcţie, aşa încît nimeni nu s-a gîndit în mod serios că cunoaşterea petrologiei ar putea aduce ceva în plus pentru înţelegerea sculpturii, în afară de o contribuţie din cele mai banale. Dacă asemenea analogii sînt fertile, poate ar fi mai util să se compare legătura dintre limbă şi poezie cu, să zicem, aceea dintre foc şi cuptor. Fierbinţeala caracteristică focului, trăsătură inerentă în definiţia lui, îţi permite să-l foloseşti la gătit sau la ceramică. E de presupus că înţelegerea şi analiza critică a cuptorului ar fi incomplete fără cunoaşterea naturii focului. Teoretic este lipsit de sens să afirmăm că metodele lingvistice pot fi aplicate la poezie, o dată ce am definit poezia ca o subclasă a limbii. Dar, în practică, lingviştii au operat pe larg tocmai pe baza unei afirmaţii contrare, şi anume că nu e necesar ca o descriere gramaticală să se adapteze la mesaje poetice. Într-adevăr, în majoritatea gramaticilor era un lucru de la sine înţeles că existenţa unei secvenţe de un tip deosebit numai în poezie constituie un temei suficient pentru a o clasifica drept „negramaticală" sau într-un fel ca periferică. Pericolul tautologiei e evident. De unde ştii că această secvenţă e negramaticală? Pentru

---

[2] R. Wellek and A. Warren, *Theory of literature*, New York, 1949 (1956), p. 177.

Scanned with OKEN Scanner

că ea se întîlneşte numai în poezie. De unde ştii că aceasta e poezie? Dar s-ar mai putea găsi în altă parte o asemenea secvenţă negramaticală?

Poate că cercul vicios ar putea fi evitat prin dezvoltarea unei asemenea noţiuni cum este aceea de *grade de gramaticalitate*, sugerată de Noam Chomsky[3]. Un exemplu ne poate lămuri. Să admitem că vorbitorii limbii engleze vor fi de acord că există un motiv (altul decît cel statistic sau cel semantic) pentru care propoziţia *The boy fears the night* (*Băiatul se teme de noapte*) poate fi considerată mai gramaticală decît *The night fears the boy* (*Noaptea sperie pe băiat*). La fel, *The night frightens the boy* (*Noaptea înspăimîntă pe băiat*) e într-un fel „mai pe englezeşte" decît *The boy frightens the night* (*Băiatul se înspăimîntă de noapte*)[4]. Un mod de a explica acest simţ al gramaticalităţii, dacă el există, ar fi să stabilim două subclase de nume în engleză: cea animată, care include pe *boy* şi inanimată care-l include pe *night*, şi două clase de verbe, prima conţinînd pe *fears* şi a doua pe *frightens*. Toate cele patru secvenţe se vor adapta unei formule generale de tipul Nume + Verb + Nume. Dar formulele mai specifice, ca Nume animat + Verb 1 + Nume sau Nume + Verb 2 + Nume animat se vor potrivi cu *The boy fears the night* sau cu *The night frightens the boy*, dar nu şi cu celelalte două formule. Iar dacă secvenţele pot fi aranjate într-un anume fel după gradul lor de gramaticalitate, ar fi posibil ca limbajul poeziei să se caracterizeze în termeni de frecvenţă a acestor secvenţe cu o gramaticalitate de un grad mai scăzut. Astfel, *The night fears the boy* şi, la fel, *The trees whisper* prezintă probabilitate de apariţie mai mare în poezie decît în altă parte, în vreme ce *The boy fears the night* şi *The boys whisper* pot să apară cu probabilitate egală în orice context.

Problema gramaticalităţii o vom discuta ceva mai departe; aici e suficient să spunem că pentru lingvişti aplicarea lingvisticii la poezie înseamnă în esenţă reintroducerea în structura unui *corpus* a datelor care au fost excluse din el, în parte în mod arbitrar, pentru motivul pur practic că ele complicau alcătuirea de gramatici.

---

[3] N. Chomsky, *The logical structure of linguistic theory*, Cambridge, Mass., 1956.

[4] În limba engleză *to fear* „a se teme" este de obicei intranzitiv, în timp ce *to frighten* „a înspăimînta" este tranzitiv. (*N. t.*).

Scanned with OKEN Scanner

Aceasta se leagă de o problemă discutată în cursul conferinţei[5], şi anume: „Pentru ce doreşte lingvistul o definiţie a poeziei sau a literaturii?" Un răspuns parţial pare a fi acela că, în calitate de autor de gramatici, un lingvist vrea să fie în stare să identifice poezia pentru acelaşi motiv pentru care el are nevoie să identifice împrumuturile neasimilate sau erorile lingvistice, şi anume ca justificare a neincluderii lor în gramatică. De exemplu, un poet englez are un vers cu ordinea cuvintelor „inversată", să zicem Subiect — Obiect — Verb. Regula transformaţională necesară pentru generarea unei asemenea propoziţii va produce şi ea un număr foarte mare, poate infinit, de propoziţii ca: *John Mary loves, I the boy see* şi *The fellow in the corner booth a ham sandwich wants*, propoziţii care par oarecum inacceptabile. E mai economic să creezi o gramatică care renunţă la generarea versului respectiv în poezie[6].

Lingvistică, stilistică şi metodă ştiinţifică

S-a sugerat că aplicarea metodologiei lingvistice, oricare ar fi ea, la studiul poeziei ar putea fi într-un fel mai „ştiinţifică" decît metodologia nelingvistică de orice fel. Cu alte cuvinte, justificarea unei abordări de un gen diferit ar putea-o constitui sau faptul că ea dezvăluie aspecte noi ale datelor, sau că dezvăluie aspectele deja cunoscute dar într-un mod mai precis, repetabil (adică ştiinţific), sau ambele. Următoarele două citate pot servi ca bază de discuţie: „Poezia se deosebeşte de ştiinţă"[7] şi „Lingvistica este o artă, nu o ştiinţă, iar cel mai bun lingvist este omul cu cele mai bune intuiţii, cu talent înnăscut pentru munca lui şi cu un simţ al limbii fără greş, la care raţiunea participă prea puţin"[8].

---

[5] E vorba de Conferinţa ţinută în 1958 la Indiana University din S. U. A. cu privire la caracteristicile stilului în limbă. (*N. t.*)

[6] Se ridică problema dacă asemenea „sisteme coexistente" pot fi identificate prin evidenţă pur internă, ca frecvenţa redusă, asimetria în inventar etc., sau dacă se cere vreo evidenţă de natură externă. Cf. C. C. Fries şi K. L. Pike, *Coexistent phonemic systems*, „Language", 25, 29—50 (1949).

[7] J. Sledd, *A note on linguistic and literary study*, „The comparative literature newsletter", 8, Cambridge, Mass., 1956.

[8] Fred W. Householder, Jr. Recenzie în „International journal of american linguistics", 18, 260—268 (1952).

Scanned with OKEN Scanner

Prima afirmație, luată literal, e adevărată, dar banală. Fenomenul se distinge întotdeauna de metoda folosită pentru a-l descrie. A spune că poezia se deosebește de știință e totuna cu a spune că stelele sînt altceva decît astronomia. Termenul *științific* e de obicei aplicat nu fenomenului, ci unui mod de a vorbi despre orice fenomen. Ceea ce face ca astronomia să fie o știință în opoziție cu astrologia nu e faptul că ea se ocupă neapărat cu fenomene de un gen deosebit, ci faptul că ea emite tipuri deosebite de afirmații cu privire la aceleași fenomene. Presupunem că teza lui Sledd vrea să însemne că metoda științifică are puțin de dat pentru înțelegerea poeziei, că există o diferență inerentă între stele și poezie, care face ca unele să se preteze studiului științific, iar cealaltă nu.

Dacă acesta este sensul afirmației lui Sledd, atunci el e inoportun, întrucît ar putea să pară că n-a fost încă demonstrat. O cale pentru a demonstra dacă afirmația este justă, poate singura cale, este aceea de a aplica metoda științifică și de a arăta în ce măsură ea este nepotrivită. Dar noi am admis două lucruri: 1) poezia este limbă și 2) orice fenomen, inclusiv poezia, poate fi abordat științific. Așadar, dacă poezia este limbă și lingvistica este studiul științific al limbii, lingvistica este *și* studiul științific al poeziei.

Se pare că între lingvistică și ceea ce se poate numi stilistică există o diferență esențială în ce privește scopurile, deci și rezultatele. O descriere lingvistică e adecvată în măsura în care ea stabilește predicțiuni cu privire la propoziții gramaticale dincolo de acelea din contextul pe care e bazată descrierea. Iar analiza stilistică este, evident, mai curînd clasificatoare decît „predictivă" în sensul de mai sus. Eficiența unei analize stilistice a poeziei nu depinde de capacitatea de a produce noi poezii. Altfel spus, rezultatul unei analize lingvistice este o gramatică care generează enunțuri neatestate (ca și atestate). Scopul unei analize stilistice pare a fi o tipologie care ar indica trăsăturile comune unei clase particulare de mesaje, precum și trăsăturile prin care ele pot fi ulterior separate în subclase. În mod ideal, fiecare mesaj ar putea fi definit într-un

Scanned with OKEN Scanner

singur fel, și anume în termenii unui anumit ansamblu constituit din aceste caracteristici definitorii[9].

Dacă o asemenea părere reflectă scopul stilisticii, în ce fel s-ar putea determina exactitatea și eficiența metodelor pe care le implică? În acest context, prin exactitate înțelegem că bazele clasificării ar trebui făcute în mod clar, așa încît să fie aplicate fără echivocuri. Eficiența e verificată în esență prin utilitatea clasificării sau prin concordanța ei cu aceea obținută prin raționamente mai puțin precise. În mod special ne interesează ce trăsături sînt comune membrilor unei clase deosebite de trăsăturile ce formează baza clasificării. Tocmai aici lingvistul — acum în calitate de cercetător al stilului mai degrabă decît autor de gramatici — trebuie, pînă la un moment dat, să se bizuie pe noțiunile criticii literare cu privire la poezie, de vreme ce aceste din urmă noțiuni servesc ca o probă a validității rezultatelor lingvistului. Clasificarea lingvistului, bazată pe tipul de trăsături structurale mai sus menționat, va include probabil tipuri ai căror membri au în comun trăsături nestructurale ce urmează a fi furnizate și definite de critica literară.

Ne lovim însă de afirmația lui Householder, care pare a spune că lingvistica nu poate atinge exactitatea dorită. Dar așa cum au relevat pînă acum Householder[10] și Chomsky[11], exactitatea nu e cerută din faza primelor trepte care duc la crearea gramaticilor, ci numai în faza treptelor incluse în validarea lor.

De asemenea, noi cerem de la stilistică numai ca bazele clasificării să fie astfel formulate, încît să asigure un maxim acord printre cercetători, iar criteriile pentru evaluarea clasificărilor alternative să fie explicite.

Trebuie să indicăm acum ce fel de judecăți emit în general lingviștii. Modelul sugerat de Ch. Morris[12] ne poate servi drept cadru. După părerea lui Morris noi putem distinge trei zone: 1) *sintactică*, studiul relațiilor dintre

[9] Aceste puncte de vedere asupra stilisticii, esențial clasificatorii prin natura lor, par a forma baza a încă două articole din prezentul volum, și anume: John Lotz, *Metric Typology* și John B. Carroll, *Vectors of Prose Style*.

[10] *Accent, juncture and my grand father's reader*, „Word", 13, pp. 234—245, 1957.

[11] *Syntactic structures's*, Gravenhage, 1957.

[12] *Signs, language and behavior*, New York, 1946.

semne, 2) *semantică*, studiul relaţiilor dintre semn şi *designatum* (obiectul desemnat) şi 3) *pragmatică*, studiul relaţiilor dintre semn şi vorbitor. Sintactica va coincide cu ceea ce se înţelege în general prin analiza distributivă sau lingvistica combinatorie, ori lingvistica fără sensuri. Nu e necesar să discutăm dacă, aşa cum susţin unii lingvişti, sintactica e identică cu lingvistica, dar e foarte clar că, în stadiul actual al dezvoltării, sîntem în stare să atingem un grad mai înalt de precizie în afirmaţiile noastre privitoare la raporturile dintre semne decît în acelea privitoare la relaţiile dintre semne şi *designata* dacă, bineînţeles, aceste din urmă afirmaţii se referă la problemele alcătuirii de gramatici.

Totuşi, se pare că există o legătură interesantă între regulile sintactice, adică distribuţia semnelor, şi regulile lor semantice, adică sensul lor. În ciuda unor dificultăţi, pare justificat să admitem ipoteza că există raporturi distribuţionale corelate cu raporturi semantice ca, de pildă, sinonimia etc. După cum sugerează Zellig Harris[13], „dacă considerăm că cuvintele sau morfemele *A* şi *B* se deosebesc între ele mai mult din punctul de vedere al sensului decît *A* şi *C*, atunci vom descoperi adesea că distribuţiile lui *A* şi *B* sînt mai deosebite decît acelea ale lui *A* şi *C*. Cu alte cuvinte, diferenţa de sens e corelată cu diferenţa în distribuţie". Astfel, noi putem să folosim o funcţie a datelor distribuţionale ca o aproximare a sensului.

Stil

Accentul pus pe aprecierea distribuţională ne sugerează o definiţie de tipul aceleia emise de Bernard Bloch[14]: „Stilul unui enunţ este mesajul transmis de distribuţie-frecvenţă şi de probabilităţile tranziţionale ale trăsăturilor lui lingvistice, mai ales în măsura în care ele diferă ca distribuţie şi frecvenţă de aceleaşi trăsături existente în limba considerată ca un întreg". Un asemenea punct de vedere presupune că, în timp ce lingvistica se ocupă cu

---

[13] *Distributional Structure*, „Word", 10, pp. 146—162 (1954).

[14] *Linguistic structure and linguistic analysis* în A. A. Hill, ed. „Report of the fourth annual round table meeting on linguistics and language teaching", pp. 40—44, Washington, 1953.

Scanned with OKEN Scanner

descrierea unui cod, stilistica e interesată de diferenţele dintre mesaje, generate în acord cu regulile acestui cod. Analiza stilului include în esenţă identificarea şi stabilirea abaterilor de diferite grade prin care mesajele pot diferi[15]. Pentru a enunţa aceleaşi relaţii într-un mod diferit, lingvistica operează cu tipuri, stilistica cu simboluri sau cel mult cu tipuri mai generale. Stilistica şi lingvistica diferă şi prin alte două aspecte. Astfel, stilistica poate utiliza frecvenţe şi probabilităţi tranziţionale, dar acestea sînt în mare parte nerelevante pentru alcătuirea de gramatici, unde toate secvenţele sînt generate o singură dată. Şi în timp ce unitatea maximă în lingvistică este propoziţia, baza analizei stilistice o formează o unitate mai mare, textul[16].

Definiţia lui Bloch conţine doi termeni care necesită unele precizări de detaliu, şi anume: *trăsături lingvistice relevante* şi *limba ca un întreg*. În plus, trebuie să fie lămurită natura devierilor în frecvenţa distribuţiei şi în probabilităţile tranziţionale.

Trăsăturile lingvistice relevante

Este clar că în orice enunţ verbal există unele aspecte care pot fi descrise într-un mod mai convenabil dacă admitem că ele nu ţin de mesaj, ci de altceva. Acest altceva e raportat de obicei la ceea ce numim *realizare* sau *executare*. Problema este formulată poate cel mai bine dacă considerăm că ea constă în a determina în ce condiţii un anumit enunţ trebuie privit ca repetare a altuia, adică reprezentînd acelaşi mesaj, întrucît, dacă stilul este o caracteristică a mesajelor şi nu a enunţului, prin definiţie toate variantele aceluiaşi mesaj vor avea acelaşi stil. De exemplu, trebuie

---

[15] Miller G. A., *Language and communication*, New York, 1951, vorbeşte despre stilul verbal cu referire la „diferenţele care există între oameni". Nu e clar ce extindere pot lua noţiunile de stil ca o caracteristică a mesajelor şi stil ca o caracteristică a indivizilor. Analogia cu amprentele digitale, sugerată în timpul conferinţei de Roger Brown, probabil nu trebuie luată în sensul că toate mesajele unui individ au anumite caracteristici care lipsesc din toate celelalte mesaje ale tuturor celorlalţi.

[16] Cf. Z. S. Harris, *Discourse analysis*, „Language", 28, pp. 1—30 (1952) şi *Discourse analysis: a sample text*, în *loc. cit.* pp., 474—494 (1952).

Scanned with OKEN Scanner

stabilit dacă diferența între *There's a big bear in the woods* și *There's a BI : :G bear in the woods* e de același tip cu acelea care disting mesajele unul de altul sau dacă diferența e asemănătoare aceleia dintre variantele aceluiași mesaj. Pare util să se distingă așa-numitele trăsături expresive de acele trăsături lingvistice care vor fi un fapt important într-o discuție despre stil. Nu trebuie presupus că nu există diferență între cele două caracteristici, ci numai că diferența este analizată cel mai bine ca fiind de altă natură decît stilistică[17].

De asemenea, același mesaj poate fi folosit în două situații diferite. Un cerșetor care vrea să capete ceva de mîncare și un copil care vrea să amîne mersul la culcare spun, și unul și altul, *I'm hungry* (*Mi-e foame*). E suficientă diferența de situație pentru a stabili aici o diferență de stil? Credem că nu. Stilul unui mesaj trebuie descris în termeni de relații ale trăsăturilor lingvistice una în raport cu alta și nu în termeni de relații ale trăsăturilor lingvistice față de trăsături nelingvistice, așa încît problemele referitoare la adevăr, intenție etc., trebuie să intre într-o altă sferă a analizei literare. După cum un mesaj particular comportă o varietate de realizări, tot astfel el comportă și o varietate de interpretări. În această concepție — evident limitată — despre ceea ce constituie stilul[18], ambele aspecte (varietatea de realizări și de interpretări) se află pare-se dincolo de stilistică. Este evident că un asemenea punct de vedere are limitări. De exemplu, pare neîndoielnic că se pot lua ușor în considerare trăsături ca ironia, umorul etc. Dar, de vreme ce se dezvoltă o semantică structurală, avem temeiuri serioase pentru a crede și spera că ea va furniza metode aplicabile și la analiza sensului limbajului poetic.

---

[17] Unele dintre discuțiile recente în problemele de metrică par a fi provocate de un dezacord similar privitor la caracteristicile unei trăsături distinctive a mesajelor în opoziție cu una care poate fi atribuită realizării lui. Cf. S. Chatman, *Mr. Stein on Donne*, „Kenyon Review", 18, pp. 443—450 (1956); idem, *Robert Frost's Morning: an inquiry into prosodic structure*, în *loc. cit.*, 18, pp. 421—451 (1956); J. C. Ransom, *The new criticism*, Norfolk, Conn. 1941; A. Stein, *Donne's prosody* și *A note on meter*, „Kenyon Review", 18, pp. 439—443, 451—460 (1956) și H. Whitehall, *From linguistics to criticism*, în *loc. cit.*, pp. 411—421 (1956).

[18] Excluderea din domeniul stilului a problemelor de realizare și interpretare e analogă cu împărțirea între lingvistică propriu-zisă și fonetică, pe de o parte, și semantică, de altă parte.

Scanned with OKEN Scanner

În prezent se consideră numai că studiul raporturilor formale trebuie să fie deosebit de studiul raporturilor semantice şi că ar fi bine să se limiteze termenul de stilistică numai la primul aspect. Un lingvist a sugerat că o „poezie" este o expresie frazeologică întinsă, o expresie înţeleasă ca o secvenţă de morfeme (sau de cuvinte) al căror sens nu poate fi dedus din sensurile părţilor componente. Astfel, *Kick the bucket* (lit. a răsturna găleata) cu sensul „a muri" constituie o expresie frazeologică. Totuşi, diferenţa constă în aceea că expresiile idiomatice revin în contexte variate şi s-ar putea întîmpla ca unele din contextele în care apare *kick the bucket* să fie identice cu contextele în care apare *die* (a muri). Astfel este: *He had been sick for a long time before he finally* — (*El a fost multă vreme bolnav înainte de* —). De regulă există indicii pur formale din care se poate deduce sensul unei expresii. Dar poeziile nu apar de obicei în contexte lingvistice diferite, mai mari; sensul lor „idiomatic" nu poate fi dedus. Astfel, de pildă, nu se poate determina prin mijloace pur lingvistice că povestea rimată despre Humpty Dumpty se referă la un anumit nobil englez. În fapt nu e nici măcar clar cum am putea constata că Humpty Dumpty e un ou. Identificarea şi analiza „simbolurilor particulare" pot fi relevante pentru geneza şi interpretarea poeziei, dar nu pentru analiza ei stilistică.

Raportul dintre analiza formală sau sintactică şi cea semantică are un alt aspect. Se susţine uneori că în cazul construcţiilor echivoce, adică al construcţiilor care permit interpretări variate, o analiză formală exactă ne permite să înţelegem sensul, adică rezolvă ambiguitatea. Dar toate limbile par să aibă omonimie de grade diferite, de exemplu omonimie la cuvinte, la construcţii etc. Un cuvînt poate să facă parte din două clase; de exemplu, *cover* e nume sau verb. O propoziţie poate aparţine la două construcţii; o telegramă ca *Ship sails today* poate reprezenta sau un ordin Verb — Obiect — Adverb (*Expediaţi corăbiile astăzi*), sau o constatare Subiect — Verb — Adverb (*Corabia navighează astăzi*). Altfel spus, o anumită secvenţă de cuvinte e în acelaşi timp inclusă în două construcţii şi aceasta permite două interpretări structurale, deci două sensuri. Este desigur adevărat că, dacă avem informaţii care indică ce construcţie anume e realizată, putem elimina unul dintre sensuri. Dar într-un exemplu ca cel de mai

Scanned with OKEN Scanner

sus identificarea construcţiei unui anumit enunţ va depinde adesea de faptul dacă el este sau nu expansiunea sau transformarea unei secvenţe diferite care nu e ambiguă, sau dacă este în vreun fel legat de ea.

De exemplu: dacă secvenţa ambiguă *Ship sails today* e legată de *Ship the sails today* sau de *The ship sails today*. Dar în poezie această secvenţă neechivocă nu e utilizabilă întotdeauna şi tocmai absenţa ei conferă ambiguitate secvenţei iniţiale. Pare însă probabil că anumite secvenţe pot fi rezolvate cu ajutorul analizei metrice; adică o construcţie sintactică poate implica o distribuţie a accentului contrară schemei metrice stabilite[19].

Reversul e şi el adevărat: cunoaşterea sensului rezolvă ambiguitatea construcţiei. Dacă ştim că *ship* se referă la un anumit vapor, putem deduce construcţia sintactică. Dar noi am exclus referirea la sens ca bază a stilisticii. Conchidem deci că analiza formală a poeziei poate de regulă să dezvăluie numai interpretări variate bazate pe ambiguitate sintactică şi că numai rareori poate să decidă pentru una din ele.

Am încercat să arătăm că există propoziţii care sînt interpretate cel mai bine ca exemple de relaţie de la multiplu la unu între caracteristicile unui enunţ şi mesajul respectiv. De exemplu: *There's a big bear* şi *There's a BI: :G bear*. În plus există o relaţie de la unu la multiplu între mesaje şi situaţii. Uneori, ambiguităţile pot fi descrise numai în termeni de trăsături nelingvistice, de exemplu, versiunile date de cerşetor şi de copil propoziţiei *I'm hungry*; alteori, ambiguitatea poate fi descrisă în termeni de trăsături lingvistice, de exemplu, diferitele interpretări ale propoziţiei *Ship sails today*. Noi considerăm: 1) că cele două ocurenţe ale lui *big/BI: :G* trebuie considerate drept diferenţe în realizare, deci nu ca diferenţe de stil; 2) că diferenţa între cele două ocurenţe ale lui *I'm hungry* include altceva decît trăsături lingvistice şi deci nu este o diferenţă de stil; 3) că diferitele sensuri ale propoziţiei *Ship sails today* reprezintă o funcţie a ambiguităţii construcţionale şi că analiza stilistică trebuie să includă identificarea unor

---

[19] Cf. J. Sledd, *op. cit.* Unele exemple de construcţii echivoce frecvent citate pot fi — dar nu în mod obligatoriu — diferenţiate prin accente şi joncturi. Vezi asemenea exemple la J. Sledd, *Recenzie* în „Language", 31, pp. 312—345 (1955).

Scanned with OKEN Scanner

asemenea alternative, chiar dacă ea nu e capabilă să se decidă în favoarea uneia în raport cu cealaltă. De fapt, tocmai utilizarea secvenţelor echivoce constituie una din trăsăturile care caracterizează diferitele stiluri.

Limba ca un întreg

Al doilea termen care se impunea a fi precizat în definiţia lui Bloch era *limba ca un întreg*. Este evident că rolul unei trăsături lingvistice depinde (printre altele) de frecvenţa cu care ea apare în vorbirea obişnuită. Astfel, faptul că fiecare vers dintr-un cîntec popular ceremîş se termină într-un verb poate fi apreciat numai în lumina structurii frazei ceremîşe în general[20].

Delimitarea limbii ca întreg include cel puţin două dimensiuni care corespund în linii mari diferenţei dintre sincronie şi diacronie. Am arătat deja că poezia este o parte a limbii privită ca un întreg. Orice apreciere asupra frecvenţei unei trăsături în limbă trebuie să se bazeze pe o mostră de mesaje luate la întîmplare, în care se includ şi mesaje poetice. Dar o limbă poate fi văzută de asemenea ca avînd adîncime în timp şi e clar că frecvenţele şi probabilităţile tranziţionale ale unor anumite trăsături lingvistice se schimbă. Un mesaj particular, codificat în acord cu regulile unui cod din secolul al XVII-lea, e mai mult sau mai puţin decodificabil în termenii unui cod care, parţial, se suprapune secolului al XX-lea. Deoarece descrierea mesajului este în parte dependentă de codul cu care este comparat, schimbarea codului atrage şi schimbarea descrierii[21].

În legătură cu aceasta se ridică poate şi problema traducerii. Un mesaj este codificat potrivit regulilor unui anumit cod şi poate fi descris în termenii lui. Dar versiunea în traducere este codificată după regulile unui cod diferit şi poate fi descrisă numai în termenii *acestuia*. Descrierea stilistică a traducerii trebuie să fie independentă de descrierea originalului. Nu există nici un motiv de a bănui că descrierile vor fi în vreun fel convertibile. Se ridică aici

---

[20] T. A. Sebeok, *Folksong viewed as code and message*, „Anthropos", 54, pp. 141—153 (1959).

[21] R. Wellek şi A. Warren, *op. cit.*, p. 180.

Scanned with OKEN Scanner

o serie întreagă de probleme cărora nu li se poate da decît o etichetă cum este aceea de „stilistică comparativă". Discutarea acestor probleme va fi bazată, probabil, pe unele noţiuni universale în stilistică, cum ar fi rimă, gen etc., noţiuni care permit ca proprietăţi formale dintr-o limbă să poată fi identificate cu proprietăţi similare din altă limbă.

Natura devierilor

Un anumit mesaj poate devia de la normă în două feluri. Întîi, mesajul poate include trăsături care nu apar în altă parte sau, altfel spus, anumite restricţii la mesaj pot fi suspendate ori eliminate. Acest fapt reprezintă ceea ce se înţelege de obicei prin secvenţe negramaticale. Dar, aşa cum am arătat, pot exista mai multe grade de gramaticalitate. Astfel, anumite enunţuri în poezie, de exemplu *A rose is a rose is a rose*, pot fi incluse numai în formula cea mai generală a propoziţiei în engleză[22], să zicem o formulă cu o singură clasă de cuvinte. Orice altă formulă mai precisă nu o cuprinde. Pe de altă parte, propoziţia *The trees whisper* poate fi adaptată în multe din cele mai specifice formule ale propoziţiilor de tipul sintagmă nominală + sintagmă verbală sau articol + nume + verb intranzitiv etc. Numai atunci cînd subîmpărţim numele în animate şi inanimate şi apoi împărţim verbele în subclase, fixînd restricţii la coexistenţa unor anumite nume cu anumite verbe, această propoziţie încalcă o restricţie. Astfel, o propoziţie care încalcă o regulă foarte generală poate fi considerată mai puţin gramaticală decît o propoziţie care încalcă numai o regulă mai restrînsă. Deci orice comunicare poate fi descrisă în termenii ei de gramaticalitate, adică din punctul de vedere al generalităţii regulilor care sînt încălcate şi al frecvenţei cu care sînt încălcate.

Al doilea fel în care mesajul poate devia de la normă constă în introducerea unor restricţii suplimentare, pe lîngă acelea ale gramaticii generale. Exemplul cel mai clar este rima. Spre deosebire de metaforă, rima nu poate fi considerată în nici un fel negramaticală. Dar atunci cînd

---

[22] Householder observă că o asemenea propoziţie poate fi considerată ca fiind de acelaşi tip cu *„A horse is a mammal" is a statement.*

Scanned with OKEN Scanner

o trăsătură care este facultativă în cod (poate că *întîmplătoare* este un termen mai bun) devine obligatorie, o asemenea trăsătură e fără îndoială relevantă pentru stilul vorbirii. Uneori aceste restricţii suplimentare devin ele însele facultative în anumite poziţii şi tocmai această trăsătură distinge ceea ce s-a numit *tendinţe* de *constanţe*. Cu cît este mai mare numărul tendinţelor şi al constanţelor, şi acestea nu trebuie limitate la fenomene fonologice, cu atît vorbirea e mai organizată. Scopul poetic al unui *continuum* este caracterizat prin mesaje organizate în mod optim, adică cu numărul maxim de tendinţe şi constanţe plus *optimum* de negramaticalitate, în sensul definit mai sus.

În cursul acestei conferinţe s-au făcut încercări de identificare a termenului *gramaticalitate*, aşa cum e folosit aici, cu *banalitate*, pe de o parte, sau cu *caracter literal al sensului*, pe de altă parte. Potrivit punctului de vedere propus de Chomsky şi adoptat aici, asemenea identificări par nejustificate. De exemplu, propoziţia *Misery loves company* (*Nenorocirea doreşte tovărăşie*), cu toate că e cel puţin tot atît de banală, este mai puţin gramaticală decît expresia sinonimă *People who are miserable love company* (*Oamenii care sînt nenorociţi doresc tovărăşie*) datorită claselor nominale diferite reprezentate de *misery* şi de *people*. La fel, noţiunile semantice par să fie nerelevante de vreme ce ambele enunţuri, cel gramatical şi cel negramatical, pot fi în egală măsură lipsite de sens. O interpretare acceptabilă a gradelor de gramaticalitate este aceea că noţiunea corespunde unor grade de dificultate cu care o anumită propoziţie poate fi încorporată în gramatică (cf. ultimul paragraf al primei secţiuni). Cu toate că gramaticalitatea poate avea corelaţii strînse cu noţiuni statistice (ca aceea de banalitate) sau cu noţiuni semantice (ca aceea de sens luat *ad litteram*), cele trei noţiuni trebuie distinse şi apreciate în mod independent.

Rezumat

Am încercat să sugerăm următoarele: 1) aplicarea metodelor lingvistice la poezie trebuie să presupună că poezia este limbă şi să nu ia în considerare tot ceea ce mai poate fi poezia.

Scanned with OKEN Scanner

2) Aprecierile sintactice, adică aprecierile distribuţionale, trebuie cercetate înaintea celor semantice, dacă nu pentru altceva, măcar pentru că ele par să ofere gradul de precizie dorit.

3) Stilistica este într-un fel dependentă de lingvistică de vreme ce stilul nu poate fi definit exact fără referire la gramatică; dar în timp ce scopul analizei gramaticale este în esenţă *predictiv*, scopul analizei stilistice este în primul rînd *clasificator*.

4) Despre orice mesaj se poate spune că deviază de la normă în două moduri care sînt independente, în sensul că pot fi prezente unul sau celălalt mod, sau ambele. Cele două căi constau în eliminarea unor anumite restricţii sau în introducerea unor noi restricţii.

Este clar că o asemenea abordare va fi limitată şi va necesita redefinirea unor termeni deja stabiliţi. De exemplu, multe probleme privitoare la sensul unei poezii rămîn fără răspuns şi, deci, necercetate. Se pare că simbolurile particulare ca ironia, umorul etc. nu pot fi descoperite dacă nu se face apel la situaţia extralingvistică. Şi analiza unei parodii suscită o problemă, de vreme ce descrierea stilului unei parodii pare a fi incompletă dacă nu se referă la model. Se poate presupune că din această abordare vor apărea definiţii utile ale unor termeni ca acela de gen literar; cu alte cuvinte, o tipologie bazată pe tipurile de deviere va da grupuri care corespund unor noţiuni ca sonete, poezii epice etc. Pe de altă parte, nu e de loc clar cum trebuie făcute comparaţiile între limbi şi nici care sînt criteriile pe baza cărora am putea spune că un grup oarecare de două limbi are în comun, să zicem, poezii epice, chiar în cazul extrem în care o poezie este o traducere a celeilalte.

(Din volumul *Style in Language* edited by Thomas A. Sebeok, New York-London, 1960, pp. 82-93)

Scanned with OKEN Scanner

CUPRINS

Notă introductivă 5

V. P. MURAT,
Despre problemele fundamentale ale stilisticii (LUCIA WALD) 7

MICHAEL RIFFATERRE,
Încercări de definire lingvistică a stilului (PAUL MICLĂU) 53

ROMAN JAKOBSON,
Lingvistică şi poetică. Aprecieri retrospective şi consideraţii de perspect.vă (MIHAI NASTA) 83

V. V. VINOGRADOV,
Poetica şi relaţiile ei cu lingvistica şi cu teoria literaturii (ELENA SLAVE) 126

SOL SAPORTA,
Aplicarea metodelor lingvistice la studiul limbajului poetic (LUCIA WALD) 162

Scanned with OKEN Scanner

Redactor resp. de carte: Tatiana Constantinescu
Tehnoredactor: Ana Sabău

Dat la cules: 06. 05. 1964. Bun de tipar: 07. 09. 1964. Apărut: 1964. Tiraj: 8000+125. ex. broșate. Hîrtie: semivelină de 63 g/m². Format: 54×84/16. Coli editoriale: 10;96. Coli de tipar: 11,25. A.: 5154/1964. Indici de clasificare zecimală: pentru bibliotecile mari: 4, pentru bibliotecile mici: 4.

Tiparul executat sub comanda nr. 3446, la Intreprinderea poligrafică, Cluj, str. Brassai nr. 5—7, Cluj — R.P.R.

Scanned with OKEN Scanner

Cerințe:

a) delimitați propozițiile și indicați felul lor;
b) analizați sintactic și morfologic cuvintele subliniate.

C_{29} Se dă textul:
„Dacă învingi momentul acela când îți trece prin cap că e zadarnic să te mai ascunzi, îți merge mintea scânteie... *Dacă nu ești tare în secunda aceea,* te zăpăcești și spui tot, chiar dacă din gură taci".

Marin Preda

Cerințe:

a) delimitați propozițiile și indicați felul fiecăreia;
b) analizați sintactic și morfologic cuvintele subliniate.

TELEORMAN

C_{30} 1. Alcătuiți o frază formată din cel puțin patru propoziții.
2. Formulați expresii în care să intre cuvintele: *ochi, inimă, bun* – exemplu: „A umple ochii".

C_{31} Se dă fraza:
„Această știre era destul de veche și Dănilă o spunea Agripinei, încă o dată, la începutul lui mai, supărat și mâhnit în inimă-i că veștile cele mari pe care le aștepta nu mai veneau deloc".

Gala Galaction, *La Vulturi!*

Cerințe:

a) subliniați predicatele și precizați felul lor;
b) despărțiți textul în propoziții și identificați felul fiecăreia;
c) motivați rolul virgulei din text.

VRANCEA

C_{32} Se dă textul:
„Și fiindcă Pisicuța ar fi fost în stare să smulgă priponul și să se ia după mine, apoi mă dusei și dezrădăcinând în munte o stâncă uriașă ce-mi căzu la îndemână o răsturnai peste capătul priponului ieșit afară din pământ".

Calistrat Hogaș, *Singur*

Cerințe:

a) delimitați propozițiile, precizați felul lor și faceți schema frazei;
b) să se precizeze subiectul fiecărei propoziții.
2. Dați patru exemple de subordonate introduse prin adverbul relativ *unde* și arătați felul lor.

C_{33} 1. Scrieți câte un sinonim pentru fiecare din cuvintele: *biruință, mijloc, măreț, crâncen, falnic, mărunt.*
2. Dați patru exemple de subordonate introduse prin adverbul relativ *unde* și arătați felul lor.

Scanned with OKEN Scanner

C_{34} 1. Se dă textul:

„Şi deşi eram încredinţat că în cele din urmă biruinţa va cumpăni spre partea Pisicuţii, mă hotărâi totuşi să intru la mijloc în această epopee măreaţă şi crâncenă ce se desfăşura ochilor mei".

Calistrat Hogaş, *Singur*

Cerinţe:

a) să se facă analiza sintactică şi schema frazei;
b) să se precizeze subiectul fiecărei propoziţii;
c) analiza atributelor din text.

2. Daţi şase exemple de subordonate introduse prin adverbul relativ *cum* şi arătaţi felul lor.

BUCUREŞTI

C_{35} Se dă textul:

„Se vedeau pietrele *pe fundul apei,* acolo pe unde ar fi trebuit să curgă apa, dacă n-ar fi secat".

Dumitru Radu Popescu, *Mări sub pustiuri*

Cerinţe:

a) subliniaţi predicatele şi precizaţi felul lor;
b) delimitaţi propoziţiile şi identificaţi felul fiecăreia;
c) analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele subliniate din textul frazei;
d) alcătuiţi fraze în care adverbul relativ *unde* (cu sau fără prepoziţii înainte) să introducă o propoziţie atributivă, una completivă directă şi una completivă indirectă;
e) explicaţi rolul virgulelor în frază.

SESIUNEA IUNIE 1981

D_1 Se dă textul:

„Nu ştiu cum se cheamă satul acesta, dar ştiu că pretutindeni pe unde m-ai dus, unde s-a vorbit românește, este pământul Patriei mele."

Barbu Delavrancea

Cerinţe:

a) subliniaţi predicatele şi arătaţi felul lor;
b) delimitaţi propoziţiile şi arătaţi felul lor;
c) explicaţi semnele de punctuaţie folosite în textul dat.

2. Alcătuiţi fraze în care adverbul relativ *unde* să introducă, pe rând, o propoziţie subordonată atributivă, o propoziţie subordonată completivă directă, o propoziţie subordonată completivă indirectă, o propoziţie subordonată predicativă.

Scanned with OKEN Scanner

SESIUNEA IUNIE 1982

E_1 Analizați sintactic fraza de mai jos și sintactico-morfologic cuvintele subliniate: *Harap-Alb,* pentru că ești așa de bun și *te-ai ostenit* de ne-ai făcut *adăpost,* vreau să-ți fac și eu un bine în viața mea; na-ți aripa *asta* și când îi avea nevoie de *mine,* aprinde-o și eu îndată am să-ți vin întru ajutor."

Ion Creangă

SESIUNEA IULIE 1983

ARAD

F_1 Transcrieți textul:

„Când am sosit la Iași, cel dintâi gând al lui a fost să mă ducă la Copou și apoi la Socola, ca să-mi arate vederile ce se deschideau spre lunca Bahluiului și să mă plimbe prin crângurile de prin împrejurime, ca să mă-ncânt și eu de frunzișul pișcat de brumă și să iau parte la plăcerea lui de a călca pe frunzele scuturate de vânt, care fâșâie la tot pasul".

Ioan Slavici

Cerințe:

a) analizați sintactic fraza prin delimitarea și numerotarea propozițiilor și alcătuiți schema raporturilor dintre propoziții;

b) motivați folosirea liniuțelor de unire din textul dat;

c) folosiți corect articolul posesiv genitival:

„Slova era... băiatului, iar vorbele... baciului Alexe".

Mihail Sadoveanu

ARGEȘ

F_2 Transcrieți textul:

„Când mă deșteptai a doua zi, numai după o clipă parcă de somn, băgai de seamă că soarele fusese cu mult mai harnic decât mine, căci se părea că se înălțase pe ceruri, în vârful degetelor și, de peste întărituri, se uita furiș la mine tocmai în fundul peșterii".

Calistrat Hogaș

Cerințe:

a) subliniați predicatele:

b) delimitați propozițiile și precizați felul lor;

c) alcătuiți propoziții sau fraze care să conțină cuvintele (grupurile de cuvinte): *întruna, într-una, ai, a-i, cei, ce-i;* motivați de ce se scriu împreună sau separat.

Scanned with OKEN Scanner

BIHOR

F_3 Transcrieți textul:

„- Ați auzit, *oameni buni,* grăi deodată cu glas gros boierul, că domnia Tomșei *s-a petrecut* din lumea asta ș-a venit în scaunul țării Alexandru-Vodă, pe care și noi l-am ajutat și i-am luat apărarea".

Mihail Sadoveanu

Cerințe:

a) explicați semnele de ortografie și punctuație;
b) analizați sintactic, morfologic și stilistic cuvintele subliniate.

BOTOȘANI

F_4 Transcrieți textul:

„Niciodată nu mi-o închipuiam astfel, și trebuie să recunosc că-i stă bine și că șoselele acestea, panglici negre care urcă și coboară dealurile de calcar, își au de asemenea poezia lor".

Geo Bogza

Cerințe:

a) alcătuiți schema frazei:
b) analizați sintactic prima propoziție;
c) folosiți cel puțin cinci sinonime ale cuvântului *etern* în enunțuri corespunzătoare.

BRAȘOV

F_5 Transcrieți textul:

„Noi n-am lunecat peste nimeni
În tulbure-al gloriei ceas,
Stă frunza în codri ciulită
Să dea, de-i primejdie, glas".

Ana Blandiana

Cerințe:

a) analizați sintactic versurile și alcătuiți schema gramaticală;
b) precizați felul subordonatelor introduse prin conjuncția *să* în construcțiile:
Vreau să reușesc în viață.
E necesar să muncim.
Pare să știe carte.
Mă gândeam să vin și eu.
c) folosiți în enunțuri cel puțin două sinonime ale cuvintelor: *tulbure, glorie, glas.*

DOLJ

F_6 Transcrieți textul:

„Știu c-ai depășit adesea dreptul dat de o solie;
C-ai căutat, aci, să zdruncini scaunul din temelie;

Scanned with OKEN Scanner

Că te-ai dus chiar pân-acolo, să dai mână de-ajutor
Ucigașilor ce-asupră-mi încercat-au un omor".

Alexandru Davila

Cerințe:

a) subliniați predicatele;
b) delimitați propozițiile, numerotați-le și precizați felul lor;
c) explicați scrierea corectă a cuvintelor din text: *c-ai,* față de *cai; ce-asupră-mi încercat-au un omor.*

NEAMȚ

F_7 Transcrieți textul:
„De piatră de-ai fi fost, și nu se putea să nu-ți salte inima de bucurie *când auzeai uneori* în puterea nopții pe Mihai scripcarul din Humulești umblând tot satul cu câte-o droaie *de flăcăi* după dânsul și cântând".

Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*

Cerințe:

a) delimitați propozițiile și indicați prin numerotare felul lor;
b) analizați sintactic și morfologic cuvintele subliniate.

TIMIȘ

F_8 Transcrieți textul:
„De-ar fi știut că va călători toată noaptea, tot nu s-ar fi dat bătut.
Oricât încercam noi să-l oprim și oricum căutam să-l convingem că exagerează, el mergea neabătut înainte".

Cerințe:

a) delimitați propozițiile și indicați felul lor;
b) explicați semnele de ortografie și de punctuație;
c) alcătuiți o frază în care conjuncția *să* introduce o propoziție completivă indirectă.

BUCUREȘTI

F_9 1. Se dă textul:
„Și s-așază toți la masă, cum li-s anii, cum li-i rangul,
Lin vioarele răsună, iară cobza ține hangul".

Mihai Eminescu

Cerințe:

a) subliniați predicatele și arătați felul lor;
b) despărțiți textul în propoziții și indicați felul lor;
c) explicați semnele de punctuație.

Scanned with OKEN Scanner

2. Alcătuiți trei fraze, în care adverbul relativ *cum* să introducă o propoziție subordonată subiectivă, o propoziție subordonată predicativă și o propoziție subordonată completivă directă.

3. Scrieți forma de genitiv și dativ a următoarelor patru substantive: *mamă, bunică, patrie, scânteie.*

4. Alcătuiți o propoziție în care o locuțiune prepozițională să ceară cazul genitiv și o propoziție în care să existe un numeral multiplicativ.

SESIUNEA IUNIE 1984

BRAȘOV

G_1 1. Se dă textul:

„Socrul roagă-n capul mesei să poftească să se pună
Nunul mare, mândrul soare, și pe nună, mândra lună,
Și s-așază toți la masă, cum li-s anii, cum li-i rangul,
Lin vioarele răsună, iară cobza ține hangul."

Mihai Eminescu

Cerințe:

a) analiza sintactică a frazei;
b) motivarea semnelor de ortografie și de punctuație;
c) analiza sintactico-morfologică a textului subliniat.

2. Alcătuiți diferite fraze în care conjuncția *dacă* să introducă două propoziții subiective, două propoziții predicative, două propoziții completive directe, două propoziții condiționale, două propoziții atributive.

BUZĂU

G_2 Se dă textul:

„Când auzeam noi pe moș Luca pomenind cu drag de casă și când mai vedeam cum rămân satele și locurile frumoase în urmă, și tot altele necunoscute se înfățoșează înainte-ne, *supărarea noastră creștea la culme*".

Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*

Cerințe:

a) delimitarea propozițiilor și precizarea felului lor;
b) identificarea predicatelor și indicarea felului lor;
c) analiza sintactică și morfologică a textului subliniat.

CLUJ

G_3 Analizați sintactic propoziția:

„Miei albi fugeau către izvor."

2. Alcătuiți o frază după următoarea schemă: 1, 3, 5 – principale, 2, 4 – atributive; 6, 7 – consecutive, 8 – temporală.

Scanned with OKEN Scanner

COVASNA

G_4 Se dă textul:

„Știu c-ai depășit adesea dreptul dat de o solie;
C-ai cătat, aci, să zdruncini scaunul din temelie;
Că te-ai dus, chiar pân-acolo să dai mână de-ajutor
Ucigașilor ce-asupră-mi încercat-au un omor."

Alexandru Davila

Cerințe:

a) analizați sintactic versurile și alcătuiți schema relațională;
b) faceți analiza sintactică și morfologică a primului vers;
c) explicați folosirea semnelor de ortografie și de punctuație în textul dat.

G_5 Se dă textul:

„Sărmanu-ngenunchează pe iarba ce străluce,
Își pleacă fruntea albă, smerit își face cruce
Și pentru totdeauna sărută ca pe-o moaște
Pământul ce tresare și care-l recunoaște".

Vasile Alecsandri

Cerințe:

a) faceți analiza sintactică a frazei;
b) explicați folosirea semnelor de ortografie și de punctuație din textul: „Pe mulți tătari cuprins-ai de-ai morții reci fiori";
c) faceți analiza sintactică și morfologică a acestei propoziții.

IALOMIȚA

G_6 Se dă textul:

„El repetă, fiindcă voia să devină o amintire plăcută, dacă devenea amintire".

Dumitru Radu Popescu

Cerințe:

a) analiza predicatelor;
b) stabilirea felului propozițiilor.

2. Alcătuiți exemple în care conjuncția *dacă* să introducă două tipuri de subordonate.

IAȘI

G_7 1. Să se realizeze analiza sintactică a frazei următoare:

„Când vuia în sobă tăciunele aprins care se zice că face a vânt și a vreme rea, sau când țiuia tăciunele despre care se zice că te vorbește cineva de rău, mama îl mustra acolo, în vatra focului, și-l buchisea cu cleștele, să se mai potolească dușmanul".

Ion Creangă

Scanned with OKEN Scanner

2. Alcătuiți două fraze în care să introduceți expresiile *a duce cu vorba, a se duce într-un suflet.*

HUNEDOARA

G_8 Transcrieți textul:

„Și fiindcă Pisicuța ar fi fost în stare să smulgă priponul și să se ia după mine, apoi mă dusei și, dezrădăcinând în munte o stâncă uriașă ce-mi căzu la îndemână, o răsturnai peste capătul priponului ieșit afară din pământ".

Calistrat Hogaș

Cerințe:

a) subliniați predicatele;
b) delimitați propozițiile;
c) precizați felul lor;
d) analizați sintactic și morfologic cuvintele:
Pisicuța, priponul, mă dusei, ce, la îndemână.

MARAMUREȘ

G_9 Se dă textul:

„Cum n-oi mai fi pribeag
De-atunci înainte,
M-or troieni cu drag
Aduceri aminte".

Mihai Eminescu

Cerințe:

a) subliniați cu o linie propoziția regentă și cu două linii propoziția subordonată;
b) motivați utilizarea liniuței de unire în cele trei situații din text;
c) analizați sintactic și morfologic expresia *aduceri aminte.*

MEHEDINȚI

G_{10} a) Alcătuiți patru propoziții sau fraze în care să apară câte un sinonim al cuvântului *falnic:*

b) Se dă textul:

„Și-nălțând a doua oară sabia, răcni așa de cumplit, încât mazurii, înfricoșați, smuciră frâiele și se năpustiră pe poartă".

Mihail Sadoveanu

Cerințe:

a) analiza sintactică a frazei prin delimitarea și numerotarea propozițiilor;
b) precizarea felului lor;
c) schema frazei;
d) analiza sintactică și morfologică a ultimei propoziții.

Scanned with OKEN Scanner

OLT

G_{11} 1. Precizați ce fel de propoziții introduc *că* și *de* în frazele următoare (analizați frazele):

a) Este bine că îți alegi cu grijă cărțile pe care le citești.
b) Părerea lui este că primăvara aceasta va fi ploioasă.
c) N-a știut niciodată că este atât de bolnav.
d) Se plângea mereu că este un om de neînțeles.
e) Alergau cu toții astfel că nu te puteai ține după ei.
f) Părerea că numai oamenii grași sunt sănătoși este cu totul greșită.
g) Țipa așa de tare că se auzea la vecini.
h) De nu ți-e teamă de frig, poți pleca și așa subțire îmbrăcată.
i) Mergea la mare de se trata de reumatism.

2. Alcătuiți propoziții sau fraze care să conțină cuvintele (grupurile de cuvinte): *niciodată* și *nici o dată; întruna* și *într-una; cea* și *ce-a; al* și *a-l; cei* și *ce-i* și motivați de ce se scriu împreună sau separat.

SATU MARE

G_{12} Transcrieți textul:

„Dar el știa că nu e așa, fiindcă văzuse și strigase, printre explozii care îl copleșeau, acele comenzi care câștigă o luptă".

Marin Preda

Cerințe:

a) delimitați propozițiile;
b) arătați felul propozițiilor coordonate și subordonate;
c) alcătuiți o propoziție în care cuvântul *explozie* să fie folosit cu sens figurat;
d) arătați ce figură de stil ați obținut astfel.

G_{13} Transcrieți textul:

„Și după mintea ce-o aveam, ne-am fi întors înapoi chiar atunci, de nu eram dați în seama lui moș Luca, de care ne rușinam ca și de părinții noștri".

Ion Creangă

Cerințe:

a) delimitați propozițiile;
b) arătați felul propozițiilor coordonate și subordonate;
c) găsiți o altă expresie în care să apară cuvântul *seama* și folosiți-o ca predicat într-o regentă;
d) arătați ce fel de subordonată cere această regentă.

SIBIU

G_{14} Se dă textul:

„Erau doi și *prin zgomotul exploziilor prima lui împușcătură nu atrăsese atenția* celui de-al doilea, care își dăduse seama prea târziu că rămăsese singur".

Marin Preda

Scanned with OKEN Scanner

Cerințe:

a) analiza frazei;
b) analiza sintactică și morfologică a cuvintelor subliniate.

TIMIȘ

G_{15} Analizați sintactic fraza:
„Când am auzit că ei pleacă, am zis că mă duc și eu cu dânșii, iară Huțu, văzând că voiesc să merg, m-a luat și pe mine și eram foarte vesel căci era băiat de tot hazul, știa să facă o mulțime de pozne și ne așteptam să întâlnim pe drum sania noastră, care să ne ducă până la Cocorăști".

Ioan Slavici

2. Alcătuiți o frază după schema de mai jos:
1 - subiectivă;
2 - principală regentă;
3 - subordonată predicativă;
Explicați la ce se reduce în acest caz propoziția principală regentă.

BUCUREȘTI

G_{16} 1. Se dă textul:
„Nu știu cum se cheamă satul *acesta,* dar știu că pretutindeni pe unde m-ai dus, unde s-a vorbit românește, este pământul Patriei mele...".

Barbu Delavrancea

Cerințe:

a) subliniați predicatele și precizați felul lor;
b) delimitați propozițiile și identificați felul fiecăreia;
c) analizați sintactic și morfologic cuvântul subliniat.
2. *a)* formulați propoziții în care substantivul *muncă* (cu sau fără articol hotărât) să îndeplinească funcțiile sintactice de: *subiect, nume predicativ, atribut, complement direct;*
b) enumerați trei prepoziții care cer cazul dativ, construiți o propoziție cu una dintre acestea;
c) formulați trei propoziții în care verbul *a învăța* să fie folosit la modul indicativ, timpurile: prezent, trecut (una din forme), viitor (una din forme).

SESIUNEA IUNIE 1985

BRAȘOV

H_1 *a)* Alcătuiți o frază din propoziția dată, transformând părțile de propoziție subliniate în subordonate. Analizați fraza, stabilind felul propozițiilor:
„Liniștindu-ne, toți începurăm *a lucra* cu mult entuziasm, *spre a termina* sarcina *încredințată."*
b) Explicați semnele de punctuație din textul dat:

Scanned with OKEN Scanner

„Agripina le răspunse gâfâind:
– Turcii, dragii mamei, de care vă spunea bunicul!"

BRĂILA

H_2 Se dă textul:

„N-am mai trecut de mult prin sat și-mi spune
Un om ce de pe-acasă a venit
Cum c-a-nflorit la noi mălinul
Și c-ai albit, mămucă, ai albit".

Nicolae Labiș, *Mama*

Cerințe:

a) sublinierea predicatelor;
b) delimitarea propozițiilor, felul acestora și schema frazei;
c) analiza morfosintactică a primei propoziții;
d) explicarea semnelor de punctuație și de ortografie din ultimul vers;
e) formulați un exemplu în care cuvântul *noi* să aibă altă valoare morfologică decât cea din textul de mai sus;
f) formulați o frază în care adverbul *cum* introduce alt fel de subordonată decât cea din textul dat.

CONSTANȚA

H_3 Se dă textul:

„Mai mult chiar, dacă se ține seama de întinsul teritoriu romanizat *de pe ambele maluri ale Dunării,* pare mai simplu să se admită că procesul de diversificare a limbii latine începuse mai de timpuriu".

Ion Coteanu, *Morfologia numelui în protoromână*

Cerințe:

a) delimitarea propozițiilor și felul lor;
b) identificarea predicatelor și felul lor;
c) analiza sintactică și morfologică a textului subliniat.

COVASNA

H_4 Precizați ce fel de propoziții subordonate introduc elementele de relație *că* și *de* în următoarele fraze:

a) E bine că îți alegi cu grijă prietenii.
b) Părerea că *numai* din cărți te poți instrui *nu mai* este actuală.
c) Mă gândeam că pot învăța mai mult.
d) De nu ți-e teamă de un rezultat nemulțumitor, poți participa la concurs.
e) Citea așa de repede, de nu se înțelegea nimic.

2. Explicați gramatical ortografierea diferită a cuvântului (grupului de cuvinte) *numai* și *nu mai* din textul *b)* și faceți analiza sintactică și morfologică a propoziției principale din același text.

Scanned with OKEN Scanner

GIURGIU

H_5 Se dă textul:

„Cel mai cuminte lucru e să chemi pe oameni într-o duminică la dumneata, să le spui că te-ai hotărât să-ți îngrijești singur de treburi".

Duiliu Zamfirescu

Cerințe:

a) analiza sintactică a frazei:

b) să se construiască două propoziții în care verbul *a fi* să aibă alte valori decât cea din textul dat.

IALOMIȚA

H_6 Se dă textul:

„Și una e să mori la datorie, când te izbește un glonț sau o schijă, și alta e să fii legat de un stâlp și *să te execute plutonul de execuție*".

Marin Preda

Cerințe:

a) stabiliți felul propozițiilor din textul de mai sus;

b) analizați sintactic și morfologic cuvintele subliniate;

c) într-una dintre propozițiile unei fraze alcătuite de voi folosiți verbul *„să fi legat"*.

Analizați predicatul propoziției respective.

MARAMUREȘ

H_7 1. Înlocuiți punctele cu propoziția regentă potrivită fiecărei subordonate date, respectând cerința din paranteză:

a) . . . . . că mâine va pleca (CD)

b) . . . . . cui ți-a împrumutat-o (CT).

c) Când ieșeam de la școală . . . . . (CT).

d) . . . . . ca să-mi scriu temele din vreme (CS).

2. Transformați subordonata de la punctul *c)* în complementul corespunzător.

3. Explicați ortogramele întâlnite în propozițiile date.

MEHEDINȚI

H_8 1. Alcătuiți o propoziție după schema următoare, folosind cuvintele date în continuarea acestei scheme la formele lor de nominativ sau de infinitiv, în conformitate cu cerințele comunicării ce rezultă:

CT	+	SB	+	PR	+	CD	+	AT	+	AT
adv.		p.		v.		s.		s.		adj.

(sintactic, astăzi, de, exercițiu, noi, analiză, a face).

2. Analizați sintactic următoarea frază:

„Șusteru nu înțelese pe dată ce i se spune, *parcă îi luase mințile*, și când se desmetici, celălalt era departe, se pierdea pe sub arcadele podului vopsit în roșu, dispărea ca o nălucă, în fulgerările apei morților".

Fănuș Neagu

Scanned with OKEN Scanner

Cerințe:

a) analiza sintactică și morfologică a primei propoziții;
b) contragerea propoziției subliniate.

VÂLCEA

H_9 Se dă textul:

„Unde-i unul, nu-i putere
La nevoi și la durere.
Unde-s doi, puterea crește
Și dușmanul nu sporește".

Vasile Alecsandri

Cerințe:

a) indicați felul propozițiilor și alcătuiți schema;
b) explicați folosirea semnelor ortografice și de punctuație întâlnite în text.

BUCUREȘTI

H_{10} 1. Se dă textul:
„În ziua *aceea* nu era nici un nor *deasupra,* și uriașii munți, care atâtea zile frământaseră și sloboziseră, din coamele lor zbârlite până la cer, ploile, trăsnetele și șuvoaiele, erau acum blajini, tihniți...".

Gala Galaction

Cerințe:

a) subliniați predicatele și precizați felul lor;
b) delimitați propozițiile și identificați felul fiecăreia;
c) analizați sintactic și morfologic cuvintele subliniate.
2. Analizați sintactic cuvintele subliniate din următoarea propoziție: *„Ei au căzut* luptând pentru cei mulți...".

Eugen Jebeleanu

H_{11} Se dă textul:
„Dați-mi mie de bună voie *moșia voastră,* căci eu mi-am pus obrazul pentru voi și v-am cerut iertare *de la Vodă".*

Mihail Sadoveanu

Cerințe:

a) delimitați propozițiile și precizați felul acestora;
b) analizați sintactic și morfologic cuvintele subliniate;
c) alcătuiți propoziții cu sinonimele substantivului *drapel.*

Scanned with OKEN Scanner

SESIUNEA IUNIE 1986

I_1 1. Se dau versurile:

„Simt cum distinct *în adânc*
Stropii *de cântec* se strâng,
Acolo vibrează o strună
Și-*o lume* întreagă răsună".

Nicolae Labiș

Cerințe:

a) arătați prin ce sunt exprimate, în ce caz sunt și ce funcție sintactică au cuvintele subliniate;

b) treceți adverbul *puternic* la toate gradele de comparație, folosind cuvintele *strună* și *vibrează*.

2. Elaborați un text din zece propoziții sau fraze despre activitatea de elev,folosind și următoarele semne de punctuație: virgula, semnul exclamării, semnul întrebării, două puncte.

SESIUNEA IUNIE 1987

J_1 Se dă textul:

„Noi suntem semințe și pământul e al nostru,
știm cel mai bine locul și patima și rostul,
știm cel mai bine legea și mersul înainte,
suntem, după nevoie, și lacrimă și dinte."

Nichita Stănescu

Cerințe:

1. Enunțați ideea principală a versurilor date.

2. Arătați care sunt semnele de punctuație în textul dat și explicați de ce s-a folosit fiecare.

3. Alcătuiți două propoziții în care, pe rând, fiecare din cuvintele date să fie subiecte și atribute: *semințe, patimă, pământ, rost, lege*. Subliniați cu o linie subiectele și cu două linii atributele din fiecare propoziție elaborată.

J_2 1. Se dau versurile:

„Patria e cerul cu soare, e cerul cu nori,
E cerul cu lună și e cerul cu stele,
Patria – sunt oamenii aceștia,
Frații mei, surorile mele,
Țărâna străbunilor mei.
Patria mea e poporul acesta
În mijlocul căruia am răsărit,

Scanned with OKEN Scanner

Ca o trestie subțire, ca un stâlp mai apoi
Și-am ajuns la bătrânețe stejar."

Zaharia Stancu, *Patria*

Cerințe:

a) enunțați ideea principală a versurilor date;

b) arătați care sunt semnele de punctuație și de ortografie întrebuințate în text și explicați de ce s-a folosit fiecare dintre ele;

c) alcătuiți câte două propoziții în care, pe rând, fiecare din cuvintele date să fie subiecte și atribute: *patrie, străbun, popor, oameni, stejar.* Subliniați cu o linie subiectele și cu două linii atributele din fiecare propoziție elaborată.

SESIUNEA IUNIE 1988

K_1 1. Scrieți trei sinonime ale cuvântului *mândru* și alcătuiți cu ele propoziții.

2. Alcătuiți fraze în care pronumele relativ *care* să introducă diferite propoziții subordonate și să aibă următoarele funcții sintactice: subiect, atribut, complement direct, complement indirect.

K_2 1. a) Enunțați sentimentele dominante exprimate în următoarea strofă din poezia *Vara,* de George Coșbuc, și relevați principalele mijloace artistice utilizate de poet:

„Priveam fără de țintă-n sus
Într-o sălbatică splendoare,
Vedeam Ceahlăul la apus,
Departe-n zări albastre dus,
Un uriaș cu fruntea-n soare,
De pază țării noastre pus.
Și *ca o taină* călătoare,
Un nor cu muntele vecin
Plutea-ntr-acest imens senin
Și n-avea aripi să mai zboare!
Și tot văzduhul era *plin*
De cântece ciripitoare."

b) analizați sintactic și morfolologic cuvintele subliniate din strofa de mai sus;

c) alcătuiți câte o propoziție cu fiecare dintre cuvintele următoare: *taină, a pluti, plin, cântec.* (Este admisă orice formă gramaticală pentru fiecare dintre acestel cuvinte.)

2. *a)* alcătuiți un text din cel mult zece fraze despre patrie. Utilizați în cadrul textului fraze în care să fie cuprinse câte unul din următoarele tipuri de propoziții subordonate: subiectivă, circumstanțială de loc, circumstanțială de timp și circumstanțială consecutivă;

b) delimitați aceste propoziții subordonate în cadrul frazelor;

c) explicați de ce ați utilizat sau de ce nu ați utilizat virgula între aceste propoziții subordonate și regentele lor.

Scanned with OKEN Scanner

SESIUNEA IUNIE 1989

L_1 Se dă textul:

„Agripina... s-ar fi trântit întreagă în omătul ce fierbea la nodurile Iablanicioarei şi-ar fi secat şuvoiul dintr-o sorbire, dar mai avea atâta minte să cugete că ar fi rămas pe loc trăsnită, copiii s-ar fi prăpădit şi osteneala ei de până atunci ar fi fost de prisos."

Gala Galaction, *La Vulturi!*

Cerinţe:

a) faceţi analiza frazei arătând felul propoziţiilor şi raporturile dintre ele;
b) faceţi analiza morfologică a cuvintelor care au rol de predicat.

L_2 1. Se dau versurile:

„Nu zicem rău *de nimeni, stăpâni* peste pământ.
Noi suntem în picioare, sub noi strămunii sunt.
De-aceea poate-n libertate *să lucească,*
deasupra noastră, universala boltă albastră."

Nichita Stănescu, *Noi*

Cerinţe:

a) arătaţi în ce constă valoarea acestor versuri, referindu-vă la idei şi la mijloacele artistice prin care sunt exprimate;

b) analizaţi morfologic cuvintele subliniate din textul de mai sus, indicând şi funcţia lor sintactică;

c) explicaţi semnele ortografice şi de punctuaţie din versurile de mai sus.

2. *a)* alcătuiţi o scurtă compunere (care să nu depăşească zece propoziţii sau fraze) despre patrie. Utilizaţi în compunerea voastră şi următoarele cuvinte şi expresii (cu sens propriu sau figurat): *ţărână, văzduh, popor, gură de rai, vibraţie, bucurie, glie, baladă;*

b) compunerea să conţină şi două atribute: unul adjectival exprimat printr-un adjectiv şi unul substantival exprimat printr-un substantiv în cazul acuzativ cu prepoziţie. Subliniaţi cele două atribute;

c) alcătuiţi:

- o propoziţie care să conţină un complement circumstanţial de cauză;
- o propoziţie care să conţină un complement circumstanţial de scop;
- o propoziţie care să conţină un complement indirect.

Subliniaţi-le! Transformaţi fiecare dintre aceste propoziţii în câte o frază în care complementul de cauză, complementul de scop şi complementul indirect să fie înlocuite prin propoziţiile subordonate corespunzătoare. Delimitaţi aceste subordonate.

SESIUNEA IULIE 1990

M_1 Se dă textul:

„Când mă deşteptai a doua zi, numai după o clipă, parcă, de somn, *băgai de seamă* că soarele fusese cu mult mai harnic decât mine, căci se părea că se înălţase *pe*

Scanned with OKEN Scanner

ceruri, în vârful degetelor şi, de peste întărituri, se uita furiş la mine tocmai *în fundul peşterii".*

Calistrat Hogaş, *Singur*

Cerinţe:

a) subliniaţi predicatele şi precizaţi felul lor;
b) delimitaţi propoziţiile şi indicaţi felul lor;
c) analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele subliniate;
d) contrageţi prima propoziţie subordonată în partea de propoziţie corespunzătoare;
e) alcătuiţi două fraze în care adverbul relativ *când* să introducă o propoziţie subordonată predicativă şi, respectiv, o propoziţie subordonată atributivă.

M_2 Se dă textul:
„Când auzeam noi pe moş Luca pomenind cu drag de casă şi când mai vedeam cum rămân satele şi locurile frumoase *în urmă* şi tot *altele* necunoscute se înfăţoşează *înainte-ne,* supărarea *noastră* creştea la culme".

Ion Creangă

Cerinţe:

a) subliniaţi predicatele şi arătaţi felul lor;
b) delimitaţi propoziţiile frazei şi precizaţi felul lor;
c) analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele subliniate.

Observaţie:
Întrucât în Suplimentul revistei „Tribuna învăţământului", de unde a fost extras subiectul, nu figurează nici un cuvânt subliniat, ne-am luat libertatea de a indica unele cuvinte a căror analiză presupune un anume grad de dificultate.
d) indicaţi două sinonime ale cuvântului *supărare* şi alcătuiţi propoziţii sau fraze cu ele.

M_3 Se dă textul:
„A fi patriot nu e un merit, e o datorie. Numai cine nu socoate iubirea de ţară drept o datorie e în stare să se laude cu ea".

George Topârceanu

Cerinţe:

a) subliniaţi predicatele, delimitaţi propoziţiile din text şi identificaţi felul acestora;
b) contrageţi ultima propoziţie în partea de propoziţie corespunzătoare;
c) construiţi patru fraze în care să se afle propoziţii subordonate predicativă, atributivă, completivă directă şi circumstanţială de scop, introduse prin conjuncţia subordonatoare *să;*
d) alcătuiţi trei propoziţii sau fraze în care verbul *a socoti* să aibă sensuri diferite.

Scanned with OKEN Scanner

SESIUNEA SEPTEMBRIE 1990

M_4 Se dă textul:

„Împăraţi *pe care* lumea nu putea să-*i* mai încapă,
Au venit şi-*n ţara* noastră de-au cerut pământ şi apă".

Mihai Eminescu, *Scrisoarea III*

Cerinţe:

a) subliniaţi predicatele şi indicaţi felul lor;
b) delimitaţi propoziţiile şi precizaţi felul lor;
c) analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele subliniate;
d) alcătuiţi o frază în care conjuncţia *de* să introducă un alt fel de propoziţie subordonată;
e) alcătuiţi familia de cuvinte a substantivului *pământ.*

M_5 Se dă textul:

„Când mama nu mai putea *de oboseală* şi se lăsa câte oleacă *ziua* să se odihnească, noi *băieţii* tocmai atunci ridicam casa în slavă".

Ion Creangă *Amintiri din copilărie*

Cerinţe:

a) subliniaţi predicatele şi arătaţi felul lor;
b) delimitaţi propoziţiile şi precizaţi felul lor;
c) analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele subliniate.

Observaţie:

Întrucât în Suplimentul revistei „Tribuna învăţământului", de unde a fost luat subiectul, nu figurează nici un cuvânt subliniat, ne-am luat libertatea de a indica unele cuvinte a căror analiză presupune un anume grad de dificultate.

SESIUNEA IULIE 1991

N_1 Se dau textele:

1 (a) „Cu îndrăzneală apucă mâna lui Tudor, îl trase spre el şi îl privi în ochi.
- Nu eşti tu, *zise el scurt,* dintr-ai lui Ionaşcu care au pribegit peste Nistru?
- Sunt Tudor, *feciorul lui Ionaşcu,* răspunse mişcat Şoimaru, dintre toţi pribegii, eu singur mă întorc înapoi.
- Atuncea eu îţi sunt moş drept, frate cu tatăl tău..., strigă bătrânul. Uită-te la mine şi mă cunoaşte!
- Te cunosc, moşule Mihu! îngână Şoimaru".

Mihail Sadoveanu, *Neamul Şoimăreştilor*

Cerinţe:

a) transformarea vorbirii directe în vorbire indirectă;
b) indicaţi felul construcţiilor subliniate şi motivaţi punctuaţia.

Scanned with OKEN Scanner

2 (b) „De la holdele din Bărăgan
Cu spicul greu atârnând sus
În vârful înaltelor lănci
Pierdute cândva de oastea lui Darius
Am ştiut că tot ce ne calcă pământul
Devine paşnică recoltă".

Marin Sorescu, *Astfel*

Cerinţe:

a) subliniaţi predicatele şi indicaţi felul lor;
b) delimitaţi propoziţiile şi precizaţi felul acestora;
c) analizaţi sintactic şi morfologic cuvântul *atârnând* şi transformaţi această parte de propoziţie într-o subordonată corespunzătoare;
d) alcătuiţi cinci fraze în care să fie următoarele propoziţii subordonate introduse prin acelaşi element de relaţie – conjuncţia *că:* subiectivă, atributivă, indirectă, cauzală şi consecutivă.
e) ilustraţi prin exemple alte trei sensuri ale verbului *a călca;* precizaţi aceste sensuri.

N_2 Se dă textul:
„În ziua aceea nu era nici un nor deasupra şi uriaşii munţi care atâtea zile frământaseră şi sloboziseră din coamele lor zbârlite până la cer ploile, trăsnetele şi şuvoaiele erau acum blajini".

Gala Galaction, *La Vulturi!*

Cerinţe:

a) subliniaţi predicatele şi precizaţi felul lor;
b) delimitaţi propoziţiile şi indicaţi felul lor;
c) analizaţi sintactic şi morfologic următoarele cuvinte din text: *aceea, munţi, sloboziseră, şuvoaiele, blajini;*
d) alcătuiţi două fraze în care pronumele relativ *care* să introducă o propoziţie subordonată subiectivă şi, respectiv, o propoziţie subordonată atributivă.

SESIUNEA SEPTEMBRIE 1991

N_3 Se dau textele:
1. „Când auzeam noi pe moş Luca pomenind cu drag de casă şi când mai vedeam cum rămân satele şi locurile frumoase în urmă, şi tot altele necunoscute se înfăţoşează înainte-ne, supărarea noastră creştea la culme! Pentru fiecare fântână, pârău, vâlcică, dumbravă şi alte locuri drăgălaşe ce lăsam în urmă-ne scoteam câte un suspin adânc din piepturile noastre! Şi după mintea ce-o aveam, ne-am fi întors înapoi chiar atunci, de nu eram daţi în seama lui moş Luca, de care ne ruşinam ca şi de părinţii noştri".

Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*

Scanned with OKEN Scanner

Cerințe:

a) rescrieți acest text, trecând verbele și pronumele (adjectivele pronominale) de la persoana I la persoana a III-a.

2. „Pârcălabe, vreau poporul *meu* să fie înștiințat
De unirea și-nrudirea *care*-aci s-au încheiat
Ca să pomenească *țara,* ca pe-o zi de praznic mare,
Ziua când din letopiseț și-a șters anii de-nchinare".

Alexandru Davila, *Vlaicu-Vodă*

Cerințe:

a) subliniați predicatele și indicați felul lor;
b) delimitați propozițiile și precizați felul lor;
c) contrageți cea de-a treia propoziție subordonată din textul dat în partea de propoziție corespunzătoare;
d) construiți patru fraze în care să fie următoarele propoziții subordonate: subiectivă, predicativă, atributivă și completivă indirectă, toate introduse prin conjuncția *să;*
e) analizați sintactic și morfologic cuvintele subliniate.

SESIUNEA IULIE 1992

O_1 Se dau textele:

1. „Și, după mintea ce-o aveam, ne-am fi întors chiar atunci, de nu eram dați în seama lui moș Luca, de care ne rușinam ca și de părinții noștri".

Ion Creangă

Cerințe:

a) subliniați predicatele și indicați felul lor;
b) delimitați propozițiile și precizați felul acestora;
c) construiți două fraze, în care pronumele relativ *ce* să introducă alte două propoziții subordonate diferite; arătați felul lor;
d) alcătuiți două fraze cu câte o propoziție subordonată care să aibă ca element regent același verb – *a se întoarce* – (diferite față de cea din text).

2. „*Ați auzit,* oameni buni, grăi deodată cu glas gros boierul, că domnia Tomșei s-a petrecut din lumea *asta* și-a venit în scaunul țării Alexandru-Vodă *pe care* și noi l-am ajutat și l-am apărat..."

Cerințe:

a) justificați, pe baza cunoștințelor de gramatică, folosirea virgulelor în textul dat;
b) analizați sintactic și morfologic cuvintele subliniate;
c) alcătuiți o propoziție în care cuvântul *asta* să-și schimbe valoarea gramaticală față de cea din text;

Scanned with OKEN Scanner

d) construiți două propoziții în care verbul *a se petrece* poate avea și alte înțelesuri decât cel din text.

O_2 Se dă textul:

„Îi bătea și nu-i ieșea *din gură* nici un cuvânt care să-l justifice față de trupă și față de el însuși, cum ar fi de pildă ideea că *armata* e o școală a asprimii și a încercărilor *grele...*"

Marin Preda, *O oră din august*

Cerințe:

a) analiza sintactică a frazei;
b) analiza morfosintactică a cuvintelor subliniate;
c) exemplificați în propoziții polisemia cuvântului *gură.*

SESIUNEA AUGUST-SEPTEMBRIE 1992

O_3 Se dă textul:

„Împărați *pe care* lumea *nu putea* să-i mai încapă
Au venit și-n țara noastră de-un cerut pământ și apă –"

Mihai Eminescu, *Scrisoarea III*

CERINȚE:

a) identificați predicatele și precizați felul lor;
b) delimitați propozițiile și precizați felul lor;
c) analizați sintactic și morfologic cuvintele subliniate;
d) contrageți ultima propoziție printr-o parte de propoziție corespunzătoare;
e) alcătuiți familia lexicală a substantivului *pământ;*
f) construiți două propoziții subordonate introduse prin conjuncția subordonatoare *de* și precizați felul lor.

O_4 *1.* Indicați sinonimele adjectivului *uriaș* și alcătuiți propoziții cu trei dintre ele;
2. alcătuiți trei fraze în care adverbul relativ *când* să introducă diferite tipuri de subordonate învățate;
3. indicați valorile gramaticale ale verbului *a fi* și exemplificați-le în propoziții.

SESIUNEA IULIE 1993

P_1 1. Se dă textul:

„- Mă rog domnule, dacă ești bun și nu te superi... cu cine am onoarea?
- Eu?... Eu sunt inspectorul cutare...
- Hm! Și domnu Trandafir se uita cu coada ochiului, neîncrezător, la domnul inspector. Nu, fără șagă!... Dar *celălalt* domn?...
- Celălalt e domnul ministru!

Scanned with OKEN Scanner

– Asta e *prea-prea;* şi Domnu începu a râde cu hohot.
Ei, ştii că ai haz! Nu, că asta-i chiar frumos!
– Cum, *dumneata* crezi că glumesc?"

Mihail Sadoveanu, *Domnu Trandafir*

Cerinţe:

a) transformaţi vorbirea directă în vorbirea indirectă;
b) analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele subliniate.

2. Se dă fraza:
„Nu ştiu cum se cheamă satul acesta, dar ştiu că pretutindeni pe unde m-ai dus, unde s-a vorbit româneşte, este pământul Patriei mele,..."

Barbu Delavrancea, *Patrie şi patriotism*

Cerinţe:

a) subliniaţi predicatele şi precizaţi felul lor;
b) delimitaţi propoziţiile şi indicaţi felul acestora;
c) alcătuiţi o frază în care adverbul relativ *cum* să introducă o propoziţie subordonată circumstanţială de cauză;
d) scrieţi două sinonime pentru substantivul *pământ;*
e) daţi antonimele cuvintelor: *pretutindeni; a vorbi.*

SESIUNEA SEPTEMBRIE 1993

P_2 *1. Citiţi textul: „Am încredere,* dom' colonel, i-am răspuns **eu,** *îmi dau seama* (că) ne-aţi salvat vieţile, (dar) *nu ştim (ce) s-a întâmplat* cu pistolarul.

Cerinţe:

a) stabilirea predicatelor şi felurile lor;
b) delimitarea propoziţiilor şi felurile lor;
c) analiza morfologică şi sintactică a cuvintelor subliniate;
d) contragerea ultimei propoziţii a frazei în partea de propoziţie corespunzătoare şi precizarea felului acesteia;
2. Daţi sinonimele cuvintelor:
drum, a se osteni, laudă
3. Daţi antonimele cuvintelor:
pace, bătrân, a veni.

SESIUNEA IULIE 1994

R_1 1, 2 (subiecte de literatură - n.n.)
3. Se dă textul:
„Această **ştire** *era* destul de *veche* (şi) **Dănilă** o *spunea* Agripinei, încă o dată, la

Scanned with OKEN Scanner

începutul lui mai, supărat şi mâhnit în inimă-i (că) **veştile** cele mari (pe care) le *aştepta nu* mai *veneau* deloc".

Gala Galaction, *La Vulturi!*

Cerinţe:

a) subliniaţi predicatele şi indicaţi felul lor;

b) delimitaţi propoziţiile şi precizaţi felul acestora, indicând raporturile sintactice care se stabilesc între ele;

c) analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele: *această, spunea, le;*

d) formaţi familia lexicală a cuvântului *veste* cu ajutorul prefixelor şi sufixelor;

e) construiţi două enunţuri în care cuvântul *inimă* să fie folosit cu sens propriu şi cu sens figurat;

f) daţi sinonimele cuvintelor: *uriaş, splendoare, imens;*

g) contrageţi ultima propoziţie a frazei în partea de propoziţie corespunzătoare, precizaţi felul părţii de propoziţie;

h) alcătuiţi o frază în care conjuncţia *că* să introducă o propoziţie subordonată atributivă:

i) arătaţi care sunt valorile morfologice ale verbului *a fi* şi construiţi enunţuri pentru fiecare:

j) alcătuiţi câte o propoziţie cu un atribut pronominal exprimat prin pronume demonstrativ în Ac., şi cu un complement exprimat prin pronume posesiv în D;

k) explicaţi titlul nuvelei „La Vulturi!" de Gala Galaction (subiect de literatură - n.n.)

SESIUNEA AUGUST 1994

R_2 1, 2 (subiecte de literatură - n.n.)

3. Se dă textul:

„(Dar) **Păunaş** *se deşteptase* (şi) *începuse (să) plângă (şi) i se părea* Agripinei (că) numai **vuietul** pârâului *acoperea* destul de bine ţipetele lui."

Gala Galaction, *La Vulturi*

Cerinţe:

a) subliniaţi predicatele şi indicaţi felul lor;

b) delimitaţi propoziţiile şi precizaţi felul acestora, indicând raporturile sintactice care se stabilesc între ele;

c) analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele: *să plângă, vuietul, lui,* din fraza dată;

d) daţi sinonimele cuvintelor:
veşnic, splendoare, aprig, prieten;

e) daţi antonimele cuvintelor:
linişte, pretutindeni, a ridica, vesel;

f) alcătuiţi o frază în care conjuncţia *că* să introducă o propoziţie subordonată circumstanţială de cauză.

Scanned with OKEN Scanner

SESIUNEA IULIE 1995

S_1 1. Caracterizaţi personajul Tudor Şoimaru din romanul „Neamul Şoimăreştilor" de Mihail Sadoveanu.

2. Comentaţi versurile:

„Fraţi buni ai frunzelor din codru,
Copii ai mândrei bolţi albastre
Sfinţiţi cu roua suferinţii
Ţărâna plaiurilor noastre!
Din casa voastră, unde-n umbră
Plâng doinele şi râde hora
Va străluci odată vremii
Norocul nostru, -al tuturora."

Octavian Goga, *Plugarii*

3. Daţi un exemplu de personificare din basmul „*Greuceanu*".

4. Se dă textul:

„**Împăraţi** (pe care) **lumea** *nu putea* (să-i mai *încapă*
Au venit şi-n ţara noastră (de)-*au cerut* pământ şi apă."

Mihai Eminescu, *Scrisoarea III*

Cerinţe:

a) subliniaţi predicatele şi indicaţi felul lor;

b) delimitaţi propoziţiile şi precizaţi felul acestora, indicând raporturile sintactice care se stabilesc între ele;

c) analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele:
nu putea, noastră;

d) formaţi familia lexicală a cuvântului *pământ* (cel puţin cinci derivate);

e) scrieţi două sinonime pentru substantivul *pământ* şi un sinonim pentru verbul *a cere;*

f) despărţiţi în silabe cuvintele: *exemplu, fiindcă, jertfă, inegal, punctuaţie;*

g) precizaţi, prin rescriere, care este paronimul utilizat corect în exemplele următoare:
zăcământ *petrolier/petrolifer*
greutăţi *familiale/familiare*
pericol *iminent/eminent*
păcat *original/originar*;

h) alcătuiţi o frază în care să fie o propoziţie subordonată predicativă introdusă prin conjuncţia *să;*

i) formulaţi două enunţuri în care cuvântul *de* să aibă alte valori morfologice decât cea din text; precizaţi-le;

Notă: în text *de* este conjuncţie subordonatoare.

j) alcătuiţi câte o propoziţie în care complementul direct să fie exprimat prin numeral cardinal şi prin adjectiv cu valoare substantivală.

Scanned with OKEN Scanner

SESIUNEA AUGUST 1995

S_2 1. Caracterizați personajul Nică din opera literară „Amintiri din copilărie" de Ion Creangă.

2. Comentați versurile:

„Limba noastră-i o comoară
În adâncuri înfundată,
Un șirag de piatră rară
Pe moșie revărsată."

Alexe Mateevici, *Limba noastră*

3. Dați un exemplu de repetiție din poezia „Scrisoarea III" de Mihai Eminescu.

4. Se dă textul:

Aș vrea să plâng de fericit,
Că *simt* suflarea ta divină,
Că *pot să văd ce-ai plăsmuit!*

George Coșbuc, *Vara*

Cerințe:

a) subliniați predicatele și indicați felul lor;

b) delimitați propozițiile și precizați felul acestora, indicând raporturile sintactice stabilite;

c) analizați sintactic și morfologic cuvintele:
aș vrea, suflarea, ta, ce;

d) indicați câte un sinonim pentru cuvintele:
moșie, a plăsmui, suflare, divin;

e) despărțiți în silabe cuvintele:
exemplu, funcționar, inegal, punctuație, subiect;

f) precizați, prin rescriere, paronimul corect în exemplele următoare:
bazin *carbonier/carbonifer*
reuniune *familiară/familială*
răspuns *oral/orar;*

g) alcătuiți o frază în care conjuncția *că* să introducă o atributivă;

h) precizați valorile morfologice ale cuvântului *o* și alcătuiți enunțuri pentru fiecare;

i) construiți enunțuri în care cuvântul *fericit* să fie, pe rând, adjectiv și adverb, îndeplinind în ambele situații funcția de nume predicativ.

SESIUNEA IULIE 1996

T_1 1. Caracterizați-l pe Dan, personajul principal din poemul „Dan, căpitan de plai" de Vasile Alecsandri.

2. Explicați titlul romanului „Neamul Șoimăreștilor" de Mihail Sadoveanu, referindu-vă la capitolele studiate.

3. Dați un exemplu de metaforă din poezia „Plugarii" de Octavian Goga.

Scanned with OKEN Scanner

4. Se dă textul:

Şi (fiindcă) **Pisicuţa**, din iarba înaltă în care *stătea* înmormântată până la gât, *sforăia* deznădăjduit, *mă dusei s*-o *dezleg* din pripon şi *s*-o *aduc* între întărituri.

Calistrat Hogaş, *Singur*

Cerinţe:

a) subliniaţi predicatele şi indicaţi felul lor.

b) delimitaţi propoziţiile şi precizaţi felul acestora, indicând raporturile sintactice care se stabilesc între ele;

c) analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele:
în care, înaltă, -o;

d) indicaţi câte un sinonim pentru următoarele cuvinte:
a înmormânta, deznădăjduit, a dezlega;

e) formaţi familia lexicală a cuvântului *înalt* (cel puţin cinci derivate);

f) despărţiţi în silabe cuvintele:
înainte, răsplată, deznădăjduit, inacceptabil, conjuncţie;

g) precizaţi, prin rescriere, care este paronimul utilizat corect în exemplele următoare:

transcriere literară / literală, zonă petrolieră / petroliferă, locuinţă temporală / temporară, original / originar din Craiova, băi termice / termale;

h) alcătuiţi două fraze în care conjuncţia *să*, pe rând, să introducă o propoziţie subordonată atributivă şi o propoziţie subordonată circumstanţială concesivă.

i) alcătuiţi două enunţuri în care cuvântul *deasupra* să aibă valori morfologice diferite; precizaţi aceste valori.

SESIUNEA AUGUST 1996

T_2 1. Caracterizarea Agripinei din opera literară „La Vulturi!" de Gala Galaction.

2. Comentaţi versurile:

„Limba noastră-i numai cântec,
Doina dorurilor noastre,
Roi de fulgere, ce spintec
Nouri negri, zări albastre."

Alexe Mateevici, *Limba noastră*

3. Daţi un exemplu de enumeraţie din fragmentul „Ardealul" de Nicolae Bălcescu.

4. Se dă textul:

„ – Oiţă bârsană,
(De) *eşti năzdrăvană*
(Şi) (de)-*a fi (să) mor*
În câmp de mohor,
Să-i *spui* lui vrâncean
Şi lui ungurean
(Ca *să*) mă *îngroape*
Aice pe-aproape,
În strunga de oi,
(Să) fiu tot cu voi;

Scanned with OKEN Scanner

În dosul stânii
(Să)-mi *aud* cânii."

Miorița

Cerințe:

a) subliniați predicatele și indicați felul lor;

b) delimitați propozițiile și precizați felul acestora, indicând raporturile sintactice care se stabilesc între ele;

c) analizați sintactic și morfologic cuvintele:

a fi , mă;

d) explicați mecanismul de formare a cuvintelor:

oiță, vrâncean, ungurean;

e) precizați sensul cuvintelor:

bârsană, mohor, strungă;

f) construiți două enunțuri în care cuvântul *a îngropa* să fie folosit cu sens propriu și figurat;

g) scrieți câte un sinonim neologic pentru:

a muri, a îngropa;

h) formulați câte două enunțuri în care cuvintele *de, tot* să aibă alte valori morfologice decât cele din text; precizați-le;

i) identificați locuțiunea prepozițională din textul de mai sus; scrieți locuțiunea adverbială corespunzătoare acesteia;

j) alcătuiți o frază în care să existe o propoziție subordonată completivă indirectă introdusă prin conjuncția *să.*

5. Despărțiți în silabe cuvintele:

conștiință, suplu, punctuație.

SESIUNEA IULIE 1997

T_1 *(varianta 1)* 1. Povestiți întâmplările din opera literară „La Vulturi!" de Gala Galaction; precizați momentele subiectului acestei nuvele.

2. Comentați versurile:

„Iar prin mândrul întuneric al pădurii de argint
Vezi isvoare zdrumicate peste pietre licurind;
Ele trec cu harnici unde și suspină-n flori molatic,
Când coboară-n ropot dulce din tăpșanul prăvălatic,
Ele sar în bulgări fluizi peste prundul din răstoace,
În cuibar rotind de ape, peste care luna zace."

Mihai Eminescu, *Călin (File din poveste)*

3. Dați un exemplu de inversiune din poezia „Vara" de George Coșbuc.

4. Se dă textul:

„- Vezi ce bine-i șade lui – *zice mam-mare* – cu costumul de marinel?
-Mamițo, nu ți-am spus că nu se zice marinel?
- Da cum?

Scanned with OKEN Scanner

- Marinal...
- Ei! Ziceţi voi cum ştiţi; eu zic cum am apucat."

Ion Luca Caragiale, *D-l Goe...*

Cerinţe:

a) transformaţi vorbirea directă în vorbire indirectă;
b) indicaţi felul construcţiei subliniate şi motivaţi punctuaţia acesteia.

5. Se dă textul:

„- Spune-i şi d-ta băietului, omule, ce se cuvine, ca să-şi ieie nădejdea şi să-şi caute de drum".

Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*

Cerinţe:

a) subliniaţi predicatele şi indicaţi felul lor;
b) delimitaţi propoziţiile şi precizaţi felul acestora, indicând raporturile sintactice care se stabilesc între ele;
c) analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele: *omule, ce, se cuvine;*
d) formaţi familia lexicală a cuvântului *om* (cel puţin cinci derivate);
e) scrieţi câte un sinonim neologic pentru: *a spune, nădejde, drum;*
f) indicaţi valorile morfologice ale cuvântului *şi* în textul de mai sus;
g) construiţi trei enunţuri în care pronumele personal de politeţe *dumneata* să fie, pe rând, nume predicativ, atribut pronominal genitival, complement direct;
h) alcătuiţi o frază în care pronumele relativ *ce* să introducă o propoziţie completivă indirectă.

6. Despărţiţi în silabe cuvintele: *greşeală, impetuos, dezaprobare, atlas.*

T_2 (varianta 2) 1. Povestiţi întâmplările cuprinse în capitolul „Crucea răzeşilor" din romanul „Neamul Şoimăreştilor" de Mihail Sadoveanu.

2. Comentaţi versurile:

„Iar prin mândrul întuneric al pădurii de argint
Vezi isvoare zdrumicate peste pietre licurind;
Ele trec cu harnici unde şi suspină-n flori molatic,
Când coboară-n ropot dulce din tăpşanul prăvălatic,
Ele sar în bulgări fluizi peste prundul din răstoace,
În cuibar rotind de ape, peste care luna zace."

Mihai Eminescu, Călin (file din poveste)

3. Daţi un exemplu de hiperbolă din poezia „Paşa Hassan" de George Coşbuc.

4. Se dă textul:

„- Mă rog, domnule, dacă eşti bun şi nu te superi... cu cine am onoarea?
- Eu?... Eu sunt inspectorul cutare...
- Hm! Şi domnu Trandafir se uită cu coada ochiului, neîncrezător, la domnul inspector. Nu, fără şagă!... Dar celălalt domn?...
- Celălalt e domnul ministru!

Asta e prea-prea; şi Domnu începu a râde în hohot.

Scanned with OKEN Scanner

- Ei, știi că ai haz! Nu, că asta-i chiar frumos!
- Cum, dumneata crezi că glumesc?"

Mihail Sadoveanu, *Domnu Trandafir*

Cerințe:

a) transformați vorbirea directă în vorbire indirectă;
b) arătați cum s-a format cuvântul *neîncrezător.*
5. Se dă textul:
„Tot ce-i putem da este plumbul din pusce, pe care i-l vom trimite noi de pe ziduri, fără să se mai ostenească să vie înăuntru."

Cerințe:

a) subliniați predicatele și indicați felul lor;
b) delimitați propozițiile și precizați felul acestora, indicând raporturile sintactice care se stabilesc între ele;
c) analizați sintactic și morfologic cuvintele: *plumbul, pe care;*
d) formați familia lexicală a cuvântului *zid* (cel puțin patru derivate);
e) scrieți câte un sinonim neologic pentru cuvintele: *a da, a trimite;*
f) formulați câte două enunțuri în care cuvintele *tot, vie* să aibă alte valori morfologice decât cele din text; precizați-le;
g) scrieți trei locuțiuni verbale de la verbul *a da*; precizați sensul acestora;
h) alcătuiți o frază în care pronumele relativ *ce* să introducă o propoziție subordonată completivă indirectă.

6. Despărțiți în silabe cuvintele: *impetuos, dezechilibru, examen, aglomerație.*

SESIUNEA AUGUST 1997

T_5 1. Precizați portretul moral al țăranului român, așa cum se desprinde din poezia „Plugarii" de Octavian Goga.
2. Comentați următorul fragment din opera literară „Amintiri din copilărie" de Ion Creangă:
„Dragu-mi era satul nostru cu Ozana cea frumos curgătoare și limpede ca cristalul, în care se oglindește cu mâhnire Cetatea Neamțului de atâtea veacuri! Dragi-mi erau tata și mama, frații și surorile, și băieții satului, tovarășii mei din copilărie, cu cari, în zilele geroase de iarnă, mă desfătam pe gheață și la săniuș, iar vara, în zile frumoase de sărbători, cântând și chiuind, cutreieram dumbrăvile și luncile umbroase, prundul cu știoalnele, țarinile cu holdele, câmpul cu florile și mândrele dealuri, de după care-mi zâmbeau zorile în zburdalnica vârstă a tinereții!"
3. Dați un exemplu de personificare din poemul „Dan, căpitan de plai" de Vasile Alecsandri.
4. Se dă textul:
„Și s-așază toți la masă, cum li-s anii, cum li-i rangul,
Lin vioarele răsună, iară cobza ține hangul."

Mihai Eminescu, *Călin (file din poveste)*

Scanned with OKEN Scanner

Cerințe:

a) subliniați predicatele și indicați felul lor;

b) delimitați propozițiile și precizați felul acestora, indicând raporturile sintactice care se stabilesc între ele;

c) analizați sintactic și morfologic cuvintele: *toți, anii, lin;*

d) indicați, printr-un singur cuvânt, sinonimele următoarelor locuțiuni: *a ține hangul, în față, a băga de seamă, în floarea vârstei, mort-copt;*

e) despărțiți în silabe cuvintele: *cobză, instinctiv, istorie, dezafecta, inițial;*

f) precizați, prin rescriere, care este paronimul utilizat corect în exemplele următoare: răspuns *oral/orar,* zonă *petrolieră/petroliferă, virtuos/virtuoz* al pianului, carieră *literată/literară,* plecat *temporal/temporar.*

g) indicați două forme de plural ale substantivului *masă* și alcătuiți propoziții cu acestea;

h) alcătuiți o frază în care o propoziție circumstanțială de timp să fie introdusă cu ajutorul adverbului relativ *cum.*

Scanned with OKEN Scanner

III. REZOLVAREA SUBIECTELOR

SESIUNEA IUNIE 1978

BACĂU

A_1 1. În textul:

„Întrebarea[1]/ (care) *se pune*[2]/ *este*[1]/ (dacă) pasiunea declarată pentru eroi şi dorinţa de a se conforma întocmai adevărului istoric *nu duc* la abolirea spiritului critic."[3]/

Valeriu Râpeanu

a) analiza sintactică a frazei:

P1 - *întrebarea... este* = propoziţie principală, regentă pentru P2 şi P3; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, simplă, afirmativă;

P2 - *care se pune* - propoziţie subordonată atributivă, răspunde la întrebarea *care*, determină substantivul *întrebarea* din P1, introdusă prin pronumele relativ *care;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

P3 - *dacă pasiunea declarată pentru eroi şi dorinţa de a se conforma întocmai adevărului istoric nu duc la abolirea spiritului critic* - propoziţie subordonată predicativă, răspunde la întrebare *ce (este),* determină verbul copulativ *este* din P1 cu funcţia sintactică de predicat nominal incomplet, introdusă prin conjuncţia subordonatoare *dacă;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, negativă, dezvoltată.

Schema frazei:

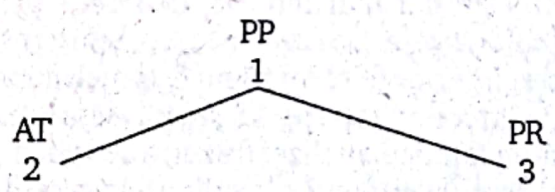

Îndrumări: Pentru a realiza analiza sintactică a unei fraze trebuie să parcurgem următoarele etape:

a. citirea atentă a textului până la asigurarea înţelegerii depline a conţinutului său;

b. sublinierea predicatelor şi, eventual, a subiectelor din text; n-am procedat şi la sublinierea subiectelor, considerând suficientă punerea în evidenţă a predicatelor, întrucât, oricum, subiectele neexprimate nu pot fi reliefate astfel, iar în stabilirea statutului de subiectivă al unei subordonate ţinem cont de natura morfologică a termenului regent; acest mod de analiză este indicat şi de manualul clasei a VIII-a;

c. încercuirea elementelor relaţionale de la nivelul frazei cu atenţie deosebită la cele coordonatoare care pot stabili raportul respectiv şi în cadrul unei propoziţii;

d. marcarea prin √ a lipsei unui predicat sau a unui element subordonator; considerăm că nici această operaţiune nu este obligatorie, deoarece felul unei subordonate căreia îi lipseşte elementul relaţional se stabileşte, de obicei, prin coordonarea ei cu o altă propoziţie de acelaşi fel;

Scanned with OKEN Scanner

e. delimitarea frazei în propoziții și numerotarea lor ținând seama de faptul că:

- într-o propoziție există un singur predicat;
- înaintea unui cuvânt încercuit delimităm și numerotăm, deoarece cu el începe o nouă propoziție: în unele situații relativul se află în interiorul propoziției; *„Nu știu[1]/ alții (cum) sunt..."*
- observăm eventualele intercalări, care au ca urmare o propoziție discontinuă (întreruptă), sau cazurile de împletire a regentei cu subordonata; optăm pentru numerotarea în ordinea elementelor relaționale.

Atenție!

- Un element coordonator și unul subordonator alăturate și așezate la începutul frazei se despart întotdeauna.
- Două elemente subordonatoare alăturate se despart întotdeauna, indiferent de locul pe care-l ocupă în frază.
- Un element coordonator și unul subordonator alăturate și așezate în interiorul frazei se despart numai dacă înaintea celui coordonator nu se află o propoziție subordonată de același fel cu cea introdusă prin elementul subordonator alăturat.

f. stabilirea felului propozițiilor și a raporturilor existente între ele, precizând:

- felul propoziției și dacă este regentă;
- regenta fiecărei subordonate; de obicei prima subordonată din frază are ca regentă prima propoziție principală din text;
- întrebarea la care răspunde subordonata;
- pe cine, din regentă, determină subordonata (termenul ei regent); ea poate să depindă de un cuvânt, de un grup de cuvinte sau de întreaga regentă;
- prin ce se introduce subordonata;
- raportul de coordonare, felul lui și prin ce se realizează acesta;
- felul propoziției, socotită ca propoziție independentă;

g. întocmirea schemei relaționale.

Observații: 1. Considerăm că acest mod de a arăta felul propozițiilor și raporturile dintre ele este cel mai indicat, deoarece prin precizările făcute se argumentează logic și soluția dată. De asemenea, credem că este necesar ca propozițiile să fie transcrise în întregime, iar felul lor să nu fie precizat prin abrevieri, pentru a se evita unele confuzii, deoarece nu toți specialiștii folosesc același mod de abreviere.

2. Pentru însușirea tehnicii analizei frazei, a se vedea și:

Aurel Nicolescu, *Analize gramaticale*, ediția a III-a revăzută și adăugită, Editura Ion Creangă, București, 1978, p. 76-82; 163-172.

Alexandrina Novac, Iancu Coleașă - *Culegere de fraze analizate sintactic*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1973, p. 5-15.

Dumitru Ivănuș *„Sintaxă și morfologie"*, „Cartea Nouă", Craiova, 1991, p. 9-20.

3. În stabilirea corectă a felului subordonatei trebuie să ținem cont de:

- întrebare;
- natura termenului regent;
- elementul subordonator specific (când există);
- posibilitatea substituirii unui element subordonator plurifuncțional cu unul specific:
- elementul corelativ (când există);
- posibilitatea contragerii subordonatei în partea de propoziție corespunzătoare.

b) analiza sintactică și morfologică a cuvintelor subliniate:

dorința - parte componentă a subiectului multiplu *pasiunea și dorința*, exprimat

Scanned with OKEN Scanner

prin substantiv comun, simplu, feminin, singular, N., articulat cu articolul hotărât enclitic *-a*;

de a se conforma - atribut verbal exprimat prin verb predicativ, intranzitiv, regulat, conjugarea I, diateza reflexivă, folosit la un mod nepredicativ (nepersonal) - infinitiv, timpul prezent, precedat de prepoziția compusă *de a;*

Observație: Clasificarea verbelor în *predicative și nepredicative* (copulative și auxiliare) se face pe baza criteriului semantic (după înțeles): verbele predicative au înțeles de sine stătător, iar cele nepredicative nu au înțeles de sine stătător. Același criteriu, cel semantic, operează și în situația clasificării verbelor în *personale* și *impersonale*, la care se adaugă criteriul morfologic, deoarece verbele impersonale ca înțeles (acțiunea nu poate fi atribuită unei persoane) sunt unipersonale ca formă (au formă pentru persoana a III-a singular).

Clasificarea modurilor în *predicative (personale) și nepredicative (nepersonale)* se realizează pe baza criteriilor morfologic și sintactic.

Așa cum precizează Mioara Avram în *Gramatica pentru toți*, Editura Academiei, Buc., 1986, p. 159, „noțiunile de mod predicativ și nepredicativ nu trebuie confundate cu acelea de verb predicativ și nepredicativ". De aceea, considerăm că, după înțeles, un verb rămâne predicativ sau copulativ, indiferent la ce fel de mod se află. De exemplu, un verb copulativ, din cauza absenței sensului, nu formează singur o parte de propoziție, chiar dacă este la un mod nepredicativ (nepersonal): *Fiind mai ușoară,* a ajuns mai repede.

C. circ. de cauză

întocmai - complement circumstanțial de mod propriu-zis exprimat prin adverb de mod compus, fără grad de comparație;

adevărului - complement indirect exprimat prin substantiv comun, simplu, neutru, singular, dativ, articulat cu articolul hotărât enclitic *-lui.*

CLUJ

A_2 În textul:

„(Și),[3]/ (deși) **eram încredințat**[1]/ (că) în cele din urmă *biruința* **va cumpăni** spre partea Pisicuții,[2]/ **mă hotărâi** totuși[3]/ **(să) intru la mijloc** în această epopee măreață și crâncenă [4]/ *(ce)* **se desfășura** ochilor mei."[5]/

Calistrat Hogaș, *În munții Neamțului*

a) schema frazei și felul propozițiilor:
P1 - concesivă (3)
P2 - completivă indirectă (1)
P3 - principală
P4 - completivă indirectă (3)
P5 - atributivă (4)

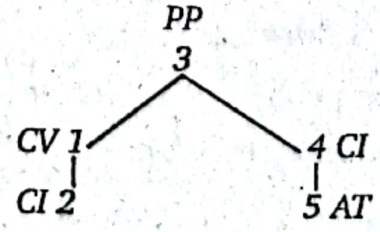

Observații: 1. De data aceasta am procedat și la sublinierea subiectelor,

Scanned with OKEN Scanner

precum și la delimitarea propozițiilor în funcție de ordinea predicatelor, pentru a dovedi că și acest procedeu este posibil și că el nu afectează cu nimic corectitudinea analizei frazei.

2. Pentru acest mod de delimitare, vezi D. D. Drașoveanu, M. Zdrenghea, P. Dumitrașcu, *Analize gramaticale și stilistice*, ediția a II-a, Editura Științifică, Buc., 1966; N. Anghelescu Temelie, Adrian Gh. Popescu, *Dificultăți ale analizei gramaticale*, Editura Științifică și Enciclopedică, Buc., 1976; Dumitru Ivănuș, Ion Toma, *Limba română. Manual preparator pentru bacalaureat, admitere în licee și facultăți*, Editura Niculescu, București, 1993, vol. I.

3. Deoarece subiectul a cerut numai întocmirea schemei, indicându-se felul propozițiilor, n-am mai transcris fiecare propoziție și nici n-am mai argumentat felul și raporturile dintre ele. Abrevierile au fost folosite numai în schemă.

b) subiectul fiecărei propoziții:

P1 - subiect inclus;

P2 - *biruința* - subiect simplu exprimat prin substantiv comun, simplu, feminin, singular, N., articulat cu articolul hotărât enclitic – *a*;

P3 - subiect inclus;

P4 - subiect inclus;

P5 - *ce* (epopeea) = subiect simplu exprimat prin pronume relativ simplu, feminin, singular, N.

Observație: În stabilirea genului și a numărului pronumelor relative care introduc propoziții subordonate atributive, procedăm la substituirea lor cu substantivul al cărui loc îl țin. Substantivul respectiv se află în regentă și este determinat de atributivă.

c) să se identifice atributele, precizându-se felul lor și pe cine determină:

Pisicuții - atribut substantival genitival, determină substantivul *partea;*
această - atribut adjectival, determină substantivul *epopee;*
măreață - atribut adjectival, determină substantivul *epopee;*
crâncenă - atribut adjectival, determină substantivul *epopee;*
mei - atribut adjectival, determină substantivul *ochilor.*

SESIUNEA IUNIE 1979

BOTOȘANI

B_1 **1.** Cinci fraze în care conjuncția *să* introduce următoarele subordonate:

Subiectivă:
Trebuie[1]**/ (să) mergi** acolo.[2]/
1 = PP; 2 = SB (1)

Predicativă:
Datoria elevului **este**[1]**/ (să) învețe.**[2]/
1 = PP; 2 = PR (1)

Completivă directă:
El **dorește**[1]**/ (să) organizeze** o excursie.[2]/
1 = PP; 2 = CD (1)

Completivă indirectă:
Se gândește[1]**/ (să) se pregătească** temeinic.[2]/
1 = PP; 2 = CI (1)

Scanned with OKEN Scanner

Finală:
A venit la mine[1]/ (să)-i împrumut o carte.[2]/
1 = PP; 2 = CS (F) (1)

Observaţii: a. Conjuncţia *să* mai poate introduce:
Atributivă: *A venit* vremea[1]/ *(să) mergi la examen.*[2]/
Condiţională: *(Să) mă fi ascultat,*[1]/ reuşea.[2]/
Concesivă: *(Să)-l pici cu lumânarea*[1]*,*/ şi tot nu recunoaşte.[2]/
Consecutivă: E atâta de subţire[1]/ *(să) o tai c-un fir de păr.*[2]/
b. La construirea unor feluri de subordonate (SB, PR, CD, CI, CS, AT), trebuie să avem în vedere natura morfologică a elementului regent, întrebarea şi posibilitatea contragerii lor în partea de propoziţie corespunzătoare.

La alte tipuri de subordonate (CV, CNS), construirea lor corectă presupune cunoaşterea elementelor corelative şi a conectivelor specifice, verificând apoi prin substituirea conjuncţiei *să* cu unul din elementele subordonatoare specifice.

Şi în cazul condiţionalei introduse prin conjuncţia *să,* modul de verificare a corectitudinii formulării este înlocuirea lui *să* prin conjuncţia *dacă*, deşi aceasta nu este un conectiv specific.

2. Felul propoziţiilor din fraza:
„(Dacă) **ar fi fost prevăzător**[1]/, **spunea** Maxim,[2]/ (şi) (dacă) noi[3]/ (care) **ne învârtim** pe la regiune şi pe la raion[4]/ **l-am fi sfătuit** la timp[3]/ (ce) **trebuie**[5]/ **(să) facă**[6]/ (şi) (cum) **e bine**[7]/ **(să)-şi organizeze** munca,[8]/ **ar fi putut** ocoli încurcătura asta, fără prea multă bătaie de cap.[9]/

Ion Lăncrănjan, *Cordovanii*

P1 - *dacă ar fi fost prevăzător* - propoziţie subordonată condiţională, răspunde la întrebare *cu ce condiţie*, determină verbul *ar fi putut* din P9, introdusă prin conjuncţia subordonatoare *dacă;* enunţiativă optativă, neexclamativă, afirmativă, simplă.

P2 - *spunea Maxim* - propoziţie principală incidentă; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă.

P3 - *şi dacă noi... l-am fi sfătuit la timp* - propoziţie subordonată condiţională, regentă pentru P4, P5 şi P7, răspunde la întrebarea *cu ce condiţie,* determină verbul *ar fi putut* din P9, introdusă prin conjuncţia subordonatoare *dacă,* coordonată copulativ cu P1 prin conjuncţia *şi*; enunţiativă optativă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P4 - *care ne învârtim pe la regiune şi pe la raion* - propoziţie subordonată atributivă, răspunde la întrebarea *care*, determină pronumele personal *noi* din P3, introdusă prin pronumele relativ *care*, enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată.

P5 - *ce trebuie* - propoziţie subordonată completivă directă, regentă pentru P6, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul *am fi sfătuit* din P3, introdusă prin pronumele relativ *ce;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă.

Observaţii: a. P5 este completivă directă, deoarece determină un verb cu dublă tranzitivitate: *a sfătui ceva pe cineva.*

b. pronumele relativ *ce* nu are funcţie sintactică de subiect, deoarece verbul *trebuie* este impersonal şi nu acceptă, în acelaşi timp, şi subiect, şi o propoziţie subiectivă. *Ce* are funcţie sintactică de complement direct pe lângă verbul *să facă* din P6. Avem, în această situaţie, un caz de împletire a regentei cu subordonata.

Scanned with OKEN Scanner

P6 - *să facă* - propoziţie subordonată subiectivă, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul impersonal *trebuie* din P5, introdusă prin conjuncţia subordonatoare *să*; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată; (vezi observaţia b).

P7 - *şi cum e bine* - propoziţie subordonată completivă directă, regentă pentru P8, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul *am fi sfătuit* din P3, introdusă prin adverbul relativ *cum*, coordonată copulativ cu P5 prin conjuncţia *şi;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată.

P8 - *să-şi organizeze munca* - propoziţie subordonată subiectivă, răspunde la întrebarea *ce*, determină expresia verbală impersonală *e bine* din P7, introdusă prin conjuncţia subordonatoare *să;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată.

P9 - *ar fi putut ocoli încurcătura asta fără prea multă bătaie de cap* - propoziţie principală, regentă pentru P1 şi P3; enunţiativă optativă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată.

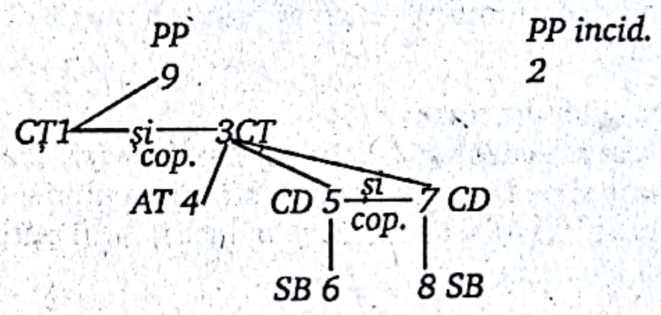

3. Explicarea ortografiei şi punctuaţiei din textul de mai sus:

a) ghilimelele (semnele citării) s-au folosit înainte de şi după un text extras şi reprodus întocmai dintr-o operă literară;

b) primele *două virgule* izolează o propoziţie principală incidentă de restul frazei;

c) l-am - cratima marchează rostirea într-o singură silabă a două cuvinte întregi fără omiterea unei vocale; *l* = pronume personal formă neaccetuată; *am* = verbul auxiliar *a avea,* care intră în alcătuirea modului condiţional-optativ, timpul perfect;

d) să-şi - cratima marchează rostirea într-o singură silabă a două cuvinte întregi cu omiterea vocalei *î:să* = conjuncţie simplă subordonatoare; *(î)şi* pronume reflexiv, formă neaccentuată;

Observaţie: cele două reguli anterioare se pot enunţa şi astfel: cratima marchează legătura dintre două părţi de vorbire diferite cu (fără) omiterea vocalei.

În ceea ce ne priveşte, considerăm că prima variantă trebuie folosită când cratima se află în interiorul unei silabe, iar a doua variantă, când segmentarea silabică corespunde cratimei: *aducându-se.*

e) ultima virgulă desparte un complement circumstanţial de mod *(fără... bătaie de cap)* de verbul determinat, insistându-se asupra lui.

f) punctul marchează sfârşitul unei fraze care are în alcătuire numai propoziţii enunţiative neexclamative.

4. Explicarea şi exemplificarea folosirii semnului exclamării.

Semnul exclamării (!) marchează grafic intonaţia afectivă a unei fraze şi a unei propoziţii exclamative, a unei interjecţii sau a unor vocative.

El se foloseşte:

a) după o propoziţie exclamativă sau o expresie cu valoarea unei propoziţii exclamative:

Scanned with OKEN Scanner

- Ce frumos este afară (!)
- Minunat (!)

b) după o frază care conține o propoziție exclamativă:

Ce fermecător trebuie să fi fost (!)

c) după o propoziție incidentă exclamativă:

„Iar Caraiman... apoi las' pe el (!) - credeai că-i apucat de friguri".

Mihail Sadoveanu

d) după interjecții:

Vai! ce nenorocire...

e) după substantive în cazul vocativ:

Mihai (!) ce faci acolo?

Pentru a se marca creșterea gradată a caracterului emotiv al comunicării se folosesc mai multe semne de exclamare:

„– Ionel (!) Ionel (!!) Ionel (!!!) Du-te dincolo, mamă;...

Ion Luca Caragiale, *Vizită*

Când însoțește o propoziție interogativă exclamativă, semnul exclamării se alătură semnului întrebării:

Ai merge și tu la teatru (?!)

Pentru alte situații de folosire a semnului exclamării, vezi și *Îndreptarul ortografic, ortoepic și de punctuație*, ediția a V-a, 1996, p. 59-63; G. Beldescu, *Ortografie, ortoepie, punctuație*, Buc., 1982, p. 88-90; *Gramatica Academiei*, II, Buc., 1966, p. 487-488, Sergiu Drincu, *Semne ortografice și de punctuație în limba română*, Buc., 1983, p. 118-123.

BRAȘOV

B_2 **1.** Sublinierea formei corecte a cuvintelor din exemplele de mai jos:

Eminescu este *originar* din Botoșani.

Într-o scrisoare adresată unui prieten folosim un ton *familiar.*

2. Adverbul relativ *cum* poate introduce următoarele specii de subordonate:

a) subiectivă:

Nu se știe[1]/ (cum) **a ajuns** acolo.[2]/

1 = PP; 2 = SB (1)

b) predicativă:

El **a rămas**[1]/ (cum) îl **știi.**[2]/

1 = PP; 2 = PR (1)

c) atributivă

M-**a impresionat** *felul*[1]/ (cum) **vorbește.**[2]/

1 = PP; 2 = AT (1)

d) completivă directă:

Nu știe[1]/ (cum) **să procedeze.**[2]/

1 = PP; 2 = CD (1)

e) completivă indirectă:

Se miră[1]/ (cum) a **reușit** această performanță[2]/.

1 = PP; 2 = CI9 (1)

f) temporală:

(Cum) îl **văzu,** [2]/ îl și **recunoscu.** [2]/

1 = CT(2); 2 = PP

g) modală:

(Cum) îți **vei așterne**[1],/ așa **vei dormi.**[2]/

1 = CM (2) ; 2 = PP

Scanned with OKEN Scanner

h) cauzală:

(Cum) **nu cunoaşteţi** drumul[1],/ vă **puteţi** rătăci[2]./

1 = CZ (2) ; 2 = PP

i) concesivă:

(Cum) **o dai,**[1]/ tot **n-o nimereşti**[2]./

1 = CV (2); 2 = PP

Observaţie: În construirea frazelor cu SB, PR, AT, CD, CI introduse prin adverbul relativ **cum** avem în vedere întrebarea, elementul regent şi posibilitatea contragerii lor în partea de propoziţie corespunzătoare.

La celelalte subordonate (CT, CM, CZ, CNS, CV), la aceste elemente se adaugă introducerea corelativului şi posibilitatea înlocuirii conectivului *cum* printr-un element subordonator specific.

Cum temporal şi *cum* cauzal sunt conjuncţii, fără funcţie sintactică.

CARAŞ-SEVERIN

B_3 **1.** Frază în care apar cinci tipuri de subordonate:

(Ceea ce) **m-a uimit**[1] *(este)*[2] (că) *băiatul* [3] / (despre care) **ţi-am vorbit** [4]/ **n-a reuşit**[3] / **(să)-şi îndeplinească** idealul propus[5], (deşi) **îşi dorea** foarte mult lucrul acesta[6]./

Observaţie: Întrucât dintr-o frază nu poate lipsi propoziţia principală, fraza alcătuită astfel are cel puţin şase propoziţii. Ea poate să conţină şi mai multe tipuri de subordonate sau chiar subordonate de acelaşi tip, coordonate sau nu între ele.

După ce alcătuim fraza, trebuie să verificăm, prin analiza ei, dacă am respectat cerinţele subiectului.

P 1 = SB (2)
P 2 = PP
P 3 = PR (2)
P 4 = AT (3)
P 5 = CD (3)
P 6 = CV (3)

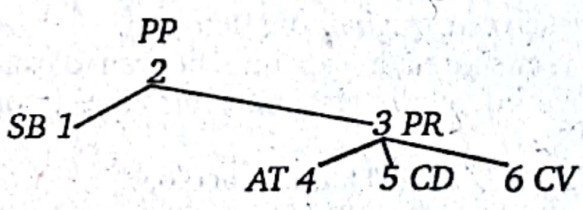

2. Explicarea şi argumentarea valorilor verbului *a fi* în propoziţie şi în frază.

În propoziţie, verbul *a fi* are următoarele valori:

a) verb predicativ, când are înţeles de sine stătător şi formează, singur, predicat verbal:

- *personal,* când are înţelesul de *a exista, a se găsi, a se afla, a trăi* etc.

El **este** în clasă (verb personal cu funcţie sintactică de predicat verbal).

impersonal, când are înţelesul de *a trebui, a se întâmpla, a fi necesar.*

Ce-**o fi**? („s-o întâmpla") verb predicativ impersonal cu funcţie sintactică de predicat verbal.

b) verb copulativ, când nu are înţeles de sine stătător şi intră în alcătuirea predicatului nominal împreună cu un nume predicativ:

- *personal:*

El *este elev.*
vb. nume
cop. pred.
Predicat nominal

Scanned with OKEN Scanner

- *impersonal* (în expresii verbale impersonale):

Este **greu de tot.**
vb. nume predic.
cop.
Predicat nominal

c) auxiliar, când ajută la formarea unor moduri și timpuri compuse și a diatezei pasive:

- indicativ, viitor anterior:
  Va *fi* venit și el.
- conjunctiv, perfect:
  Să *fi* mers toți acolo.
- condițional-optativ, perfect:
  Aș *fi* citit și eu această carte.
- infinitiv, perfect:
  A *fi* mers este un verb la modul infinitiv.
- diateza pasivă, toate modurile și timpurile:
  El **este** *lăudat* de diriginte.
  aux. part. c. de agent
  d. pasivă
  pred. vb.

În frază, verbul *a fi* are următoarele valori:

a) verb predicativ (în același condiții):

- *personal:*

El **este**[1]/ (unde) **l-ai trimis.**[2]/
vb.
pred.

impersonal, când are înțelesul de *a trebui, a se întâmpla, a fi necesar* și îi urmează o subiectivă:

SB
(Dacă) **este**[1]/ („trebuie") *(să)* **pleci**[2]/, **anunță-mă**[3]./

b) copulativ (formează un predicat nominal incomplet urmat de o propoziție subordonată predicativă):

- *personal:*

PR
Plăcerea lui **este**[1]/ **(să) citească**[2]./

CLUJ

B_4 „Lipan **dezmierda** mai mult pe fată[1]/ (care) **era mai mare**[2]/ (și) ⌈ **avea numele** Minodora[3]./ (iar) pe flăcăuaș îl **chema** Gheorghiță[4]/, (și) maică-sa îl **ocrotea**[5]/ (și)-l **apăra** [6]/ (de câte ori) în ochii lui Lipan **erau** nouri de vreme rea[7]."/

Mihail Sadoveanu, *Baltagul*

$\sqrt{care}$

a) felul predicatelor și prin ce sunt exprimate:

dezmierda = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, tranzitiv, regulat, conjugarea I, diateza activă, modul indicativ, timpul imperfect, persoana a III-a, nr. singular;

era mai mare = predicat nominal alcătuit din:

era = verb copulativ, personal, intranzitiv, neregulat, conjugarea a IV-a, diateza activă, modul indicativ, timpul imperfect, persoana a III-a, singular;

Scanned with OKEN Scanner

mai mare = nume predicativ, exprimat prin adjectiv propriu-zis, simplu, variabil cu o terminație, feminin, singular, N. (prin acord cu subiectul), gradul comparativ de superioritate;
avea numele = predicat verbal exprimat prin locuțiune verbală predicativă, personală, intranzitivă *(se numea)*, alcătuită din:
avea = verb predicativ, personal, tranzitiv, neregulat, conjugarea a II-a, diateza activă, modul indicativ, timpul imperfect, persoana a III-a, numărul singular;
numele = substantiv comun simplu, genul neutru, numărul singular, cazul Ac., articulat cu articolul hotărât enclitic *-le;*
chema = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, tranzitiv, regulat, conjugarea I, diateza activă, modul indicativ, timpul imperfect, persoana a III-a, nr. singular;

Observație: Verbul *chema* e sinonim cu *a striga, a se numi* și îi urmează elementul predicativ suplimentar *Gheorghiță;* subiectul este nedeterminat.
ocrotea = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, tranzitiv, regulat, conjugarea a V-a, diateza activă, indicativ, imperfect, persoana a III-a, nr. singular;

apăra = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, tranzitiv, regulat, conjugarea I, diateza activă, indicativ, imperfect, persoana a III-a, singular;
erau = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, intranzitiv, neregulat, conjugarea a IV, diateza activă, indicativ, imperfect, persoana a III-a, nr. plural.

b) Schema frazei și felul propozițiilor:

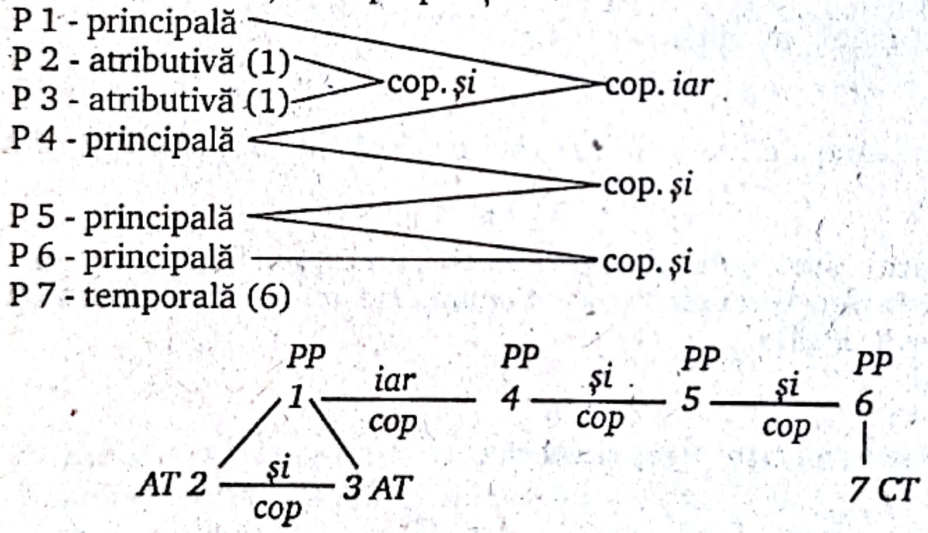

c) analiza sintactică a ultimei propoziții din frază:

Observații:

1) Analiza sintactică presupune și analiza morfologică, deoarece părțile de propoziție se exprimă prin părți de vorbire, iar acestea din urmă nu devin părți de propoziție decât în cadrul unui enunț. Așa se explică și faptul că în studierea părților de vorbire se precizează și funcțiile lor sintactice, întrucât cele două părți ale gramaticii - morfologia și sintaxa - se află într-o strânsă interdependență.

2) Analiza sintactică a propoziției începe cu predicatul, se continuă cu subiectul și apoi se analizează celelalte părți de propoziție fie în ordinea din text, fie în funcție de determinanți. Analiza sintactică poate fi făcută însă și în ordinea apariției lor în textul respectiv.

erau = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, intranzitiv, neregulat, conjugarea a V-a, diateza activă, modul indicativ, timpul imperfect, persoana a III-a, nr. plural;

Scanned with OKEN Scanner

nori = subiect simplu, exprimat prin substantiv comun, simplu, genul masculin, plural, N, nearticulat;
de câte ori = complement circumstanțial de timp exprimat prin locuțiune adverbială de timp, care în frază are și rol subordonator de locuțiune conjuncțională ce introduce CT;
în ochii = complement circumstanțial de loc exprimat prin substantiv comun, simplu, masculin, plural, Ac., articulat cu articolul hotârât enclitic *-i*, precedat de prepoziția simplă *în;*
lui Lipan = atribut substantival genitival, exprimat prin substantiv propriu simplu, masculin, singular, G., articulat cu articolul hotărât proclitic *lui;*
de vreme = atribut substantival prepozițional exprimat prin substantiv comun, simplu, feminin, singular, Ac., nearticulat, precedat de prepoziția simplă *de;*
rea = atribut adjectival exprimat prin adjectiv propriu-zis simplu, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *vreme* - feminin, singular, Ac., grad pozitiv.

CONSTANȚA

B_5 Subiectivă:
Este bine[1]**/ (să) asculți** sfatul părinților[2]**/.**
1 = PP; 2 = SB (1).
Completivă directă:
Colega mea **vrea** [1]**/ (să) plece** la țară[2]**./**
1 = PP; 2 = CD (1).
2. Retranscrierea textului cu semnele de punctuație necesare:
„Când ajunseră în poiană, Mărioara arătă cu degetul:
- Uite căpița unde a ascuns mama pe Păunaș!"

Gala Galaction, *La Vulturi!*

Precizări:
a) Virgula s-a folosit după o propoziție temporală așezată înaintea regentei.
b) Două puncte s-au folosit după un verb de declarație subînțeles *(zise)* și înaintea vorbirii directe.
c) Linia de dialog s-a folosit pentru a marca începutul vorbirii unei persoane care participă la convorbire: urmează replica lui Dănilă: „– ... L-o fi ascuns în altă parte, fata bunicului!?" După linia de dialog se scrie cu majusculă.
d) Semnul exclamării s-a folosit la sfârșitul unei fraze care conține o propoziție imperativă exclamativă: *Uite căpița...*

GALAȚI

B_6 Schema frazei și analiza sintactică și morfologică a cuvintelor subliniate:
„Acolo[1]/ (unde) **nu e** lege[2]**,/ nu e** nici slobozenie[1]/ (și) acolo[3]/ (unde) legea **e pentru unii**[4]/ (și) unde ceilalți **sunt scutiți** de sub ascultarea ei[5]**,/** slobozenia **a pierit**[3]/ (și) fericirea **e stinsă**".[6]/

Alecu Russo

P 1 - principală
P 2 - circumstanțială de loc (1) — *cop.* și
P 3 - principală
P 3 - circumstanțială de loc (3)
P 5 - circumstanțală de loc (3) — *advers.* și
P 6 - principală coordonată copulativ cu P 3 prin conjuncția și

Scanned with OKEN Scanner

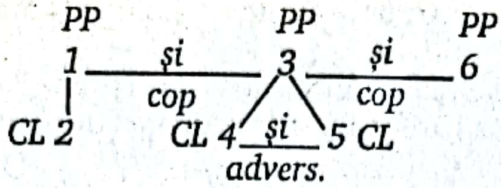

nu e = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, intranzitiv, neregulat, conjugarea a IV-a, diateza activă, modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a, numărul singular, forma negativă.

Observație: Verbul *a fi* este predicativ, deoarece arată existența: „Acolo unde *nu există* lege".

sunt scutiți = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal („a absolvi", „a cruța", „a ierta"), diateza pasivă, intranzitiv la diateza pasivă - dar tranzitiv la forma activă -, indicativ prezent, persoana a III-a, plural.

B_7 În textul:

„Noi **n-am lunecat** peste nimeni
În tulbure-al gloriei ceas,[1]/
Stă frunza în codri ciulită[2]/
(Să) dea[3],/ (de)-**i** primejdie,[4]/ **glas.**[3]/"

Ana Blandiana, *Doină*

a) sublinierea predicatelor și felul lor:

n-am lunecat - predicat verbal;

stă = predicat verbal;

să dea... glas = predicat verbal (locuțiune verbală = „a glăsui", „a vorbi, a anunța, a înștiința"; fig. „a foșni, a fremăta, a exprima, a exterioriza");

-i = predicat verbal (arată existența)

b) Felul propozițiilor: schema grafică a frazei:

P 1 - principală
P 2 - principală
P 3 - finală (de scop) (2)
P 4 - condițională (3)

juxt

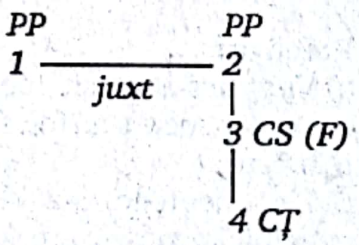

c) sinonime pentru cuvintele:

glorie - onoare, mărire, slavă (adusă unei persoane sau unui eveniment); faimă, renume; persoană de valoare;

primejdie - pericol, necaz, supărare, amenințare; risc; situație, împrejurare care amenință liniștea, securitatea sau existența cuiva;

glas - voce, grai; cântec, ciripit, timbru, ton.

d) explicarea virgulelor din text:

- *prima virgulă* desparte două propoziții principale coordonate prin juxtapunere;
- celelalte două virgule marchează intercalarea finalei în regenta sa.

HUNEDOARA

B_8 1. Exemple (câte două) de sinonime, omonime și antonime, cuprinse apoi în propoziții:

sinonime (cuvintele cu formă diferită și înțeles identic sau aproape identic).

vorbă = cuvânt;

Vorba ei domoală și cuminte le umplea sufletul de bucurie. Din cauza supărării n-am mai scos nici un *cuvânt*.

Scanned with OKEN Scanner

zăpadă = nea, omăt;

Zăpada s-a așternut pretutindeni.

Un covor strălucitor de *nea* acoperea întinderile.

Creta este albă ca *omătul.*

Alte sinonime:

forță - putere;

a spune - a zice, a istorisi, a informa;

a gândi - a chibzui, a medita, a cumpăni, a cântări;

praf - colb, pulbere, țărână.

Omonime (cuvintele cu formă identică și înțeles total diferit).

lin - adjectiv sau adverb: *domol, încet, liniștit, ușor:*

Un freamăt *lin* trecea din ram în ram..." (adj.)

Mihai Eminescu

„*Lin* viorile răsună..." (adv.)

Mihai Eminescu

- substantiv: specie de pește:

Vecinul meu a pescuit un *lin.*

- substantiv: vas pentru struguri:

El a pus, grabnic, strugurii în *lin.*

O broască orăcăia pe malul lacului.

- substantiv: mecanism de închidere a ușii:

Cheia s-a blocat în *broască.*

Alte omonime:

somn - stare de repaus:
- specie de pește

vie - substantiv: plantație de viță de vie:
- adjectiv: „în viață";
- verb (formă populară - a veni): *(să) vie* (conjunctiv)

port - substantiv: - îmbrăcăminte;
- loc de ancorare a vaselor;
- verbul *a purta* (prezent, persoana I)

ban - monedă;
- funcție dregătorească (în trecut).

Observație: Omonimele se pot confunda ușor cu cuvintele polisemantice. Se deosebesc prin aceea că sensul omonimelor este total diferit, putând avea și valori morfologice diferite, pe când cuvintele polisemantice au sensuri apropiate, având cel puțin un element comun.

Același cuvânt poate fi, în baza criteriilor enunțate anterior, atât omonim cu alt cuvânt, cât și polisemantic.

Ex. *masă - omonim:*

A pus caietul pe *masă.* (mobilier)

O masă de oameni se îndreaptă spre gară. (mulțime)

masă - polisemantic

Farfuria este pe *masă.* (mobilier)

Masa a fost servită. (mâncarea)

A fost acolo *masă* mare. (ospăț)

După *masă* pleacă în oraș (după ora mesei).

Scanned with OKEN Scanner

Pentru aceste probleme vezi Manualul pentru clasa a VII-a, pag. 6-8, și *Sinteze de limba română,* Buc., 1984, p. 18, 21-22.

Antonime (cuvinte cu formă diferită și înțeles opus).

nicăieri - pretutindeni:

Te-am căutat *pretutindeni.*

Nu te-am găsit *nicăieri.*

sus- jos:

Pe *sus* se zăreau cârduri de cocori.

Jos, lângă râu, copiii se jucau.

Alte antonime:

mare - mic

scund - înalt

bine - rău

a intra - a ieși

Observație: Antonimele se pot forma și prin derivare cu prefixe negative:

drept - nedrept; egal - inegal.

Un cuvânt poate să aibă mai multe antonime, în funcție de sensul său:

drept - nedrept
- strâmb
- stâng

2. Analiza sintactică și morfologică a textului:

A-i înfrunta pe dușmani **înseamnă** [1]/ **(să) ai** curaj.[2]/

P 1 - *a-i înfrunta pe dușmani înseamnă* - propoziție principală, regentă a P 2; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P 2 - *să ai curaj* - propoziție subordonată predicativă, are ca regentă P1, răspunde la întrebarea *ce,* determină verbul copulativ *înseamnă,* introdusă prin conjuncția subordonatoare *să;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată.

PP
1
|
2 PR

a... înfrunta = subiect simplu exprimat prin verb predicativ, tranzitiv, regulat, conjugarea I, diateza activă, folosit la un mod nepredicativ (nepersonal) - infinitiv, timpul prezent;

-i = complement direct exprimat prin pronume personal, formă neaccentuată, persoana a III-a, nr. plural, genul masculin, Ac., anticipă complementul direct *pe dușmani;*

pe dușmani = complement direct exprimat prin substantiv comun, simplu, genul masculin, nr. plural, Ac. precedat de prepoziția *pe,* nearticulat; anticipat prin forma neaccentuată, în Ac., a pronumelui personal *-i;*

înseamnă = predicat nominal incomplet exprimat prin verb copulativ, personal, intranzitiv, regulat, conjugarea I, diateza activă, indicativ, prezent, persoana a III-a, singular, îi urmează o propoziție subordonată predicativă cu funcție de nume predicativ;

să ai = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, tranzitiv, neregulat, conjugarea a II-a, diateza activă, conjunctiv, prezent, persoana a II-a, singular;

curaj = complement direct exprimat prin substantiv comun, simplu, neutru, singular, Ac., nearticulat.

Scanned with OKEN Scanner

B_9 „Alt om mi-**a spus**[1]/ (c)-**ai stat** la pat bolnavă[2]./
Eu **nu știu**[1]/ (cum) **să cred** atâtea vești[2],/
(Când) din scrisori eu **văd**[3]/ (precum) matale
Din zi în zi mereu **întinerești**".[4]/

N. Labiș, *Mama*

a) delimitarea propozițiilor, felul lor și raporturile dintre ele:
Fraza *I:*

P1 - *alt om mi-a spus* = propoziție principală, regentă a P2; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P2 - *c-ai stat la pat bolnavă* = propoziție subordonată completivă directă, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul *a spus* din P1, introdusă prin conjuncția subordonatoare *că*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată.

Fraza II

P1 - *eu nu știu* = propoziție principală, regentă a P2 și P3; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, negativă, simplă;

P2 - *cum să cred atâtea vești* = propoziție subordonată completivă directă, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul *(nu) știu* din P1, introdusă prin adverbul relativ *cum*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afimativă, dezvoltată;

P3 - *când din scrisori eu văd* = propoziție subordonată circumstanțială cauzală, cu nuanță temporală, răspunde la întrebarea *din ce cauză*, determină verbul *nu știu* din P1, introdusă prin adverbul relativ *când* (substituibil cu locuțiunea conjuncțională *de vreme ce)*, regentă pentru P4;

P4 - *precum matale din zi în zi mereu întinerești* - propoziție subordonată completivă directă, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul *văd* din P3, introdusă prin adverbul relativ *precum*.

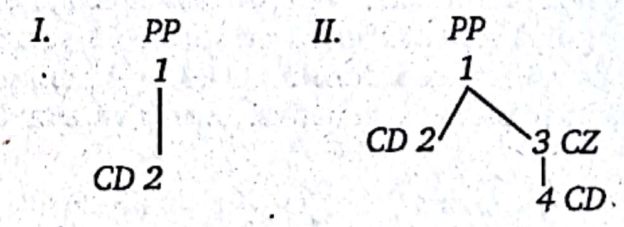

b) analiza sintactică și morfologică a ultimelor două versuri:

când = adverb relativ de timp simplu, cu valoarea unei conjuncții sau locuțiuni conjuncționale subordonatoare cauzale, de aceea este și fără funcție sintactică; unii specialiști îl consideră însă complement de timp:

din scrisori = complement circumstanțial de loc exprimat prin substantiv comun, simplu, feminin, plural, Ac, nearticulat, precedat de prepoziția simplă *din:*

eu = subiect simplu exprimat prin pronume personal, persoana I, nr. singular, N.;

văd = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, tranzitiv, regulat, conjugarea a II-a, diateza activă, modul indicativ, timpul prezent, persoana I, nr. singular;

precum = complement circumstanțial de mod, exprimat prin adverb relativ de mod compus, introduce o completivă directă;

matale = subiect simplu exprimat prin pronume (personal) de politețe, formă populară, persoana a II-a, singular, N.;

Scanned with OKEN Scanner

din zi în zi = complement circumstanțial de timp exprimat prin locuțiune adverbială de timp;
mereu = complement circumstanțial de mod propriu-zis exprimat prin adverb de mod simplu, fără grad de comparație;
întinerești = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, intranzitiv, regulat, conjugarea a IV-a, diateza activă, indicativ, prezent, persoana a II-a, nr. singular.

B_{10} „**Nu știa** nici Lie[1],/ (care) **se întorsese** singur acasă, îngrijat și uimit, dar cu strașnică poruncă de la stăpân[2]/ **(să) nu crâcnească** nimic nimănui[3]/ (de cele ce) **văzuse**[4] **(și) *V* auzise**"[5]
√ de cele ce

Mihail Sadoveanu

a) delimitarea propozițiilor, felul lor și raporturile sintactice dintre ele:
P1 - *nu știa nici Lie* = propoziție principală, regentă a P2; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, negativă, simplă;
P2 - *care se întorsese singur acasă, îngrijat și uimit, dar cu strașnică poruncă de la stăpân* = propoziție subordonată atributivă, regentă pentru P3, răspunde la întrebarea *care*, determină substantivul *Lie* din P1, introdusă prin pronumele relativ *care;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;
P3 -*să nu crâcnească nimic nimănui* = propoziție subordonată atributivă, regentă pentru P4 și P5, răspunde la întrebarea *care,* determină substantivul *poruncă* din P2, introdusă prin conjuncția *să*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, negativă, dezvoltată;
P4 -*de cele ce văzuse* = propoziție subordonată completivă indirectă, răspunde la întrebarea *de(spre) ce,* determină verbul *să nu crâcnească* din P3, introdusă prin pronumele relativ compus *cele ce* precedat de prepoziția *de,* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;
P5 - *și auzise* = propoziție subordonată completivă indirectă, răspunde la întrebarea *de(spre) ce*, determină verbul *să nu crâcnească* din P3, se subînțelege elementul subordonator *de cele ce*, coordonată cu P4 prin conjuncția copulativă *și;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă.

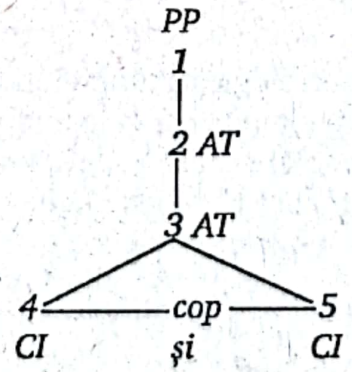

Observație: Nu toți specialiștii acceptă ca elemente subordonatoare formele compuse ale pronumelor relative, considerând prima parte *cel, ceea, cei, cele* drept pronume demonstrative, urmate de relativul *ce. Gramatica Academiei* (p. 160) acceptă doar forma *ceea ce* datorită valorii ei neutre.

În ceea ce ne privește acceptăm formele compuse *cel ce, ceea ce, cei cei, cele ce,* deoarece sunt prevăzute de manualul clasei a VII-a (p.52).

Scanned with OKEN Scanner

Neacceptând aceste forme, ultimele două propoziţii ale frazei analizate ar fi atributive coordonate copulativ, având ca termen regent pronumele demonstrativ *cele:*

„...(să) nu crâcnească nimic de cele[3]/ (ce) **văzuse**[4]/ (şi) **auzise.**[5]"

b) explicaţia folosirii punctuaţiei:

- *ghilimelele (semnele citării)* s-au folosit înainte şi după un fragment extras şi reprodus întocmai dintr-o operă literară;
- *prima virgulă* desparte o propoziţie atributivă explicativă de regenta ei;
- *a doua virgulă* desparte două complemente circumstanţiale de mod (sau elemente predicative suplimentare), *singur şi îngrijat,* coordonate prin juxtapunere;
- *a treia virgulă* desparte două complemente circumstanţiale de mod, *uimit şi cu... poruncă,* coordonate adversativ prin conjuncţia *dar;*
- *punctul* marchează sfârşitul unei fraze care are în alcătuire numai propoziţii enunţiative neexclamative.

c) analiza sintactică şi morfologică a cuvintelor subliniate:

- *care* = subiect simplu exprimat prin pronume relativ simplu, masculin, singular, N., în frază introduce AT nr. 2;

se întorsese = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, intranzitiv - la diateza activă e tranzitiv - regulat, conjugarea a III-a, diateza activă pronominală - cu pronumele reflexiv în Ac. complement direct (considerat de unii specialişti morfem al diatezei reflexive) - indicativ, mai mult ca perfect, persoana a III-a, nr. singular;

singur = complement circumstanţial de mod propriu-zis (element predicativ suplimentar) exprimat prin adjectiv propriu-zis simplu, variabil cu două terminaţii, genul masculin, nr. singular, cazul N, fără grad de comparaţie;

acasă = complement circumstanţial de loc exprimat prin adverb de loc, compus.

SATU MARE

B_{11} „Ei **au căzut** cu faţa la duşmani[1],/
(Dar) **nu sunt morţi**[2],/ (căci) inima lor **bate**
De dincolo de moarte şi de ani
De-a pururi pentru noi şi libertate[3]."

Eugen Jebeleanu

a) delimitarea propoziţiilor, felul lor şi schema frazei:

P1 - *ei au căzut cu faţa la duşmani* = propoziţie principală; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P2 - *dar nu sunt morţi* = propoziţie principală, regentă penru P3, coordonată adversativ cu P1 prin conjuncţia *dar;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, negativă, simplă;

P3 - *căci inima lor bate de dincolo de moarte şi de ani de-a pururi pentru noi şi libertate* = propoziţie subordonată circumstanţială cauzală, are ca regentă P2, răspunde la întrebarea *din ce cauză,* determină verbul *(nu) sunt (morţi),* introdusă prin conjuncţia subordonatoare *căci;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată.

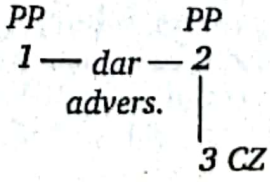

Scanned with OKEN Scanner

b) felul predicatelor:
au căzut = predicat verbal;
nu sunt morți = predicat nominal;
bate = predicat verbal;

c) analiza sintactică și morfologică a cuvintelor subliniate:
inima = subiect simplu exprimat prin substantiv comun, simplu, feminin, singular, N., articulat cu articolul hotărât enclitic *-a*;
lor = atribut pronominal genitival exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, plural, masculin, G;
de-a pururi = complement circumstanțial de timp exprimat prin locuțiune adverbială de timp.

SĂLAJ

B_{12} 1. Sublinierea cuvintelor și expresiilor cu sens figurat în text, precizarea efectelor stilistice obținute prin ele:

„Cineva trase parcă, în lături, *perdeaua neguroasă a norilor* și, întunericul cel mai de deasupra al cerurilor, *o poartă de senin limpede* se deschise spre *adâncimile umbrelor albastre* și *o stea* cu lumini *tremurătoare își cumpăni sfioasă*, parcă, *chipul* său peste adâncuri."

C. Hogaș, *Singur*

perdeaua neguroasă a norilor = desimea, împrăștierea norilor pe bolta cerească, nori posomorâți, întunecați, amenințători (*perdeaua* = metaforă, *neguroasă* = epitet);
o poartă de senin = loc îngust, porțiune îngustă, mărginită de *nori* (metaforă);
limpede = luminos, cristalin, curat (epitet al substantivului *senin);*
adâncimile umbrelor albastre = infinit, nemărginire, absolut (metaforă);
tremurătoare = care vibrează, care freamătă, care unduiește (epitet al substantivului *lumină*); personifică substantivul *stea;*
își cumpăni sfioasă... chipul = a apărut șovăitoare, lipsită de îndrăzneală, rușinoasă, timidă, rezervată, pe bolta cerească (personificare ce conține și epitetul cu rol personificator *sfioasă);*

În acest fragment, Calistrat Hogaș descrie momentul înseninării de după furtună. Descrierea este realizată în planuri succesive: perdeaua de nori care dispare, apariția seninului și infinitatea cadrului cosmic. Deși dominată încă de întuneric, atmosfera începe să devină luminoasă (*„adâncimile umbrelor albastre", „poartă de senin limpede", „lumină tremurătoare"*), imaginile vizuale fiind realizate cu ajutorul metaforelor și al epitetelor.

Peisajul este surprins în mișcare, în devenirea sa la o nouă stare și de aceea natura pare animată, autorul folosind în acest scop personificarea și epitetul (*„o stea cu lumină tremurătoare își cumpăni sfioasă, parcă, chipul", „o poartă de senin... se deschise"*). Fenomenul de trecere de la o stare la alta a naturii este evidențiat prin prezența antitezelor *neguroasă, întuneric - lumină; nori - senin; umbre -lumină.*

Epitetele „(lumină) *tremurătoare*" și „(își cumpăni) *sfioasă*" pun în evidență șovăiala, lipsa de îndrăzneală a elementelor naturii personificate de a înlocui potopul prăpăditor de mai înainte.

O dată cu înseninarea atmosferei, autorul redevine optimist și entuziast, sentimente ce se vor accentua pe măsură ce lumina va birui întunericul de pretutindeni.

2. Trei sinonime pentru fiecare din cuvintele: *uriaș, falnic, aprig, temerar.*
uriaș - subst.: titan, gigant, colos, matahală, namilă, huidumă; adj.: colosal, enorm, fabulos, gigantic, imens;

Scanned with OKEN Scanner

falnic - grandios, impozant, impresionant, impunător, maiestuos, măreț, semeț, splendid, magnific, arătos, mândru, trufaș, orgolios, încrezut;
aprig - iute, înfocat, înflăcărat, impetuos, nestăpânit, violent, cumplit, puternic, copleșitor, devastator, focos, aspru, dârz, crunt, neînduplecat, înverșunat;
temerar - curajos, cutezător, îndrăzneț, neînfricat, viteaz, brav.

VASLUI

B_{13} Analiza sintactică a frazei și analiza sintactico-morfologică a textului subliniat:
„(Când) **mă deșteptai** a doua zi, numai după o clipă, parcă, de somn[1]/ **băgai de seamă**[2]/ (că) soarele **fusese** cu mult **mai harnic** decât mine[3]/ (căci) **se părea**[4]/ (că) **se înălțase** pe ceruri, în vârful degetelor[5]/ (și) √ , de peste întărituri, **se uita** furiș la mine tocmai în fundul peșterii"[6]./

C. Hogaș

√că

P1 - *când mă deșteptai a doua zi numai după o clipă, parcă, de somn* = propoziție subordonată circumstanțială de timp (temporală), răspunde la întrebarea *când*, determină locuțiunea verbală *băgai de seamă* din P2, introdusă prin adverbul relativ *când*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;
P2 - *băgai de seamă* = propoziție principală, regentă pentru P1 și P3; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;
P3 - *că soarele fusese cu mult mai harnic decât mine* = propoziție subordonată completivă directă, regentă pentru P4, răspunde la întrebarea *ce*, determină locuțiunea verbală *băgai de seamă* din P2, introdusă prin conjuncția subordonatoare *că*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;
P4 - *căci se părea* = propoziție subordonată circumstanțială de cauză (cauzală), regentă pentru P5 și P6, răspunde la întrebarea *din ce cauză*, determină predicatul *(zic că) fusese mai harnic* din P3, introdusă prin conjuncția subordonatoare *căci*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;
P5 - *că se înălțase pe ceruri, în vârful degetelor* = propoziție subordonată subiectivă, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul impersonal *se părea* din P4, introdusă prin conjuncția subordonatoare *că*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;
P6 - *și, de peste întărituri, se uita furiș la mine tocmai în fundul peșterii* = propoziție subordonată subiectivă, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul impersonal *se părea* din P4, se subînțelege conjuncția subordonatoare *că*, coordonată copulativ cu P5 prin conjuncția *și*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată.

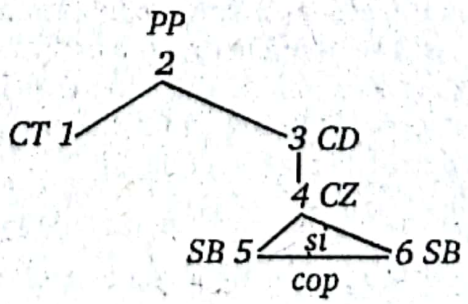

Observație: La întrebarea *ce* răspund trei feluri de subordonate: SB, PR, CD. În această situație felul subordonatei se stabilește în funcție de natura morfologică a cuvântului determinat:

Scanned with OKEN Scanner

- *subiectiva* are ca regentă o propoziție fără subiect și determină:
a) un verb impersonal la orice diateză;
b) o expresie verbală impersonală;
c) un adverb sau locuțiune adverbială predicativ(ă);
d) un verb personal fără subiect.
- *predicativa* are ca regentă o propoziție cu subiect (chiar neexprimat) și determină un verb copulativ;
- *completiva directă* are ca regentă o propoziție cu subiect (chiar neexprimat) și determină un verb predicativ tranzitiv.

băgai de seamă = predicat verbal exprimat prin locuțiune verbală predicativă, tranzitivă, formată din:
băgai = verb predicativ, personal, tranzitiv, regulat, conjugarea I, diateza activă, indicativ, perfect simplu, persoana I, nr. singular;
de seamă = substantiv comun simplu, feminin, defectiv de plural, Ac., nearticulat, precedat de prepoziția simplă *de;*
că = nu are funcție sintactică, conjuncție subordonatoare simplă, introduce o propoziție subordonată completivă directă;
soarele = subiect simplu exprimat prin substantiv comun, simplu, genul masculin, numărul singular, cazul N., articulat cu articolul hotărât enclitic *-le;*
fusese... mai harnic = predicat nominal alcătuit din:
fusese = verb copulativ, personal, intranzitiv, neregulat, conjugarea a IV-a, diateza activă, modul indicativ, timpul mai mult ca perfect, persoana a III-a, numărul singular;
mai harnic = nume predicativ exprimat prin adjectiv propriu-zis, variabil cu două terminații, acordat în gen, număr și caz cu subiectul *soarele* - masculin, singular, N., gradul comparativ de superioritate;
cu mult = complement circumstanțial de mod propriu-zis, exprimat prin adverb de mod, precedat de prepoziția *cu;*
decât mine = complement circumstanțial de mod comparativ exprimat prin pronume personal, formă accentuată, persoana I, numărul singular, cazul Ac., precedat de adverbul de mod comparativ *decât* cu valoare de prepoziție.
Observație: *(cu) mult* este un adverb de mod la fel ca și *(cu) puțin* precedat de prepoziția *cu*; grupurile *cu mult, cu puțin* sunt considerate frecvent locuțiuni adverbiale de mod - oricum sunt complemente de mod.
Ar fi deci o greșeală dacă ar fi considerate adverbe de mod fără funcție sintactică, elemente ale unui așa-zis superlativ absolut (echivalent cu *foarte...)*

VÂLCEA

B_{14} Analiza gramaticală a frazei și a cuvintelor subliniate în text:
„**Ar fi fost cuminte**[1]**/ (să) se abată** în dreapta ori în stânga[2]/ (și) **să se ascundă** în pădurea[3]/ (care) **stăpânea** pretutindeni, deopotrivă de întunecos[4],/ (dar) Păunaș **se deșteptase**[5]/ (și) **începuse**[6]/ **(să) plângă**[7]/ (și) i **se părea** Agripinei[8]/ (că) numai vuietul pârâului **acoperea** destul de bine țipetele lui.“[9]/

Gala Galaction, *La Vulturi*

P1 - *ar fi fost cuminte* = propoziție principală, regentă a P2 și P3; enunțiativă optativă, neexclamativă, afirmativă, simplă;
P2 - *să se abată în dreapta ori în stânga* - propoziție subordonată subiectivă, răspunde la întrebarea *ce*, determină expresia verbală impersonală *ar fi fost cuminte* din

Scanned with OKEN Scanner

P1, introdusă prin conjuncția subordonatoare *să;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P3 - *și să se ascundă în pădure* = propoziție subordonată subiectivă, regentă pentru P4, răspunde la întrebarea *ce*, determină expresia verbală impersonală *ar fi fost cuminte* din P1, introdusă prin conjuncția subordonatoare *să;* coordonată copulativ cu P2 prin conjuncția *și;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P4 - *care stăpânea pretutindeni, deopotrivă de întunecos* = propoziție subordonată atributivă, are ca regentă P3, răspunde la întrebarea *care,* determină substantivul *pădurea* din P3, introdusă prin pronumele relativ *care*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă,dezvoltată;

P5 - *dar Păunaș se deșteptase* = propoziție principală, coordonată adversativ cu P1 prin conjuncția *dar;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

P6 - *și începuse* = propoziție principală, regentă a P7, coordonată copulativ cu P5 prin conjuncția *și*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

P7 - *să plângă* = propoziție subordonată completivă directă, răspunde la întrebarea *ce,* determină verbul *începuse* din P6, introdusă prin conjuncția subordonatoare *să;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

P8 *și i se părea Agripinei* = propoziție principală, regentă a P9, coordonată copulativ cu P6 prin conjuncția *și*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P9 - *că numai vuietul pârâului acoperea destul de bine țipetele lui* = propoziție subordonată subiectivă, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul impersonal *se părea* din P8, introdusă prin conjuncția subordonatoare *că;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

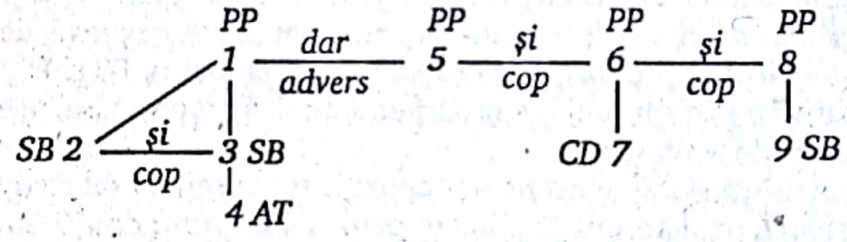

vuietul = subiect simplu exprimat prin substantiv comun, simplu, genul neutru, numărul singular, cazul N., articulat cu articolul hotărât enclitic *-l;*

pârâului = atribut substantival genitival, exprimat prin substantiv comun, simplu, genul neutru, numărul singular, cazul G., articulat cu articolul hotârât enclitic *-lui;*

acoperea = predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, personal, tranzitiv, regulat, conjugarea a IV-a, diateza activă, modul indicativ, timpul imperfect, persoana a III-a, numărul singular;

destul (de) = complement circumstanțial de mod propriu-zis exprimat prin adverb de mod simplu, fără grad de comparație, urmat de prepoziția simplă de legătură *de* (determină adverbul *bine);*

bine = complement circumstanțial de mod propriu-zis exprimat prin adverb de mod simplu, grad pozitiv (determină verbul *acoperea).*

țipetele = complement direct exprimat prin substantiv comun, simplu, genul neutru, numărul plural, cazul Ac., articulat cu articolul hotărât enclitic *-le;*

lui = atribut pronominal genitival exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, numărul singular, genul masculin, cazul G.

Observație: - *(al, a, ai, ale) lui, ei, lor* sunt întotdeauna pronume personale în G sau D;

- *(al) său, (a) sa, (ai) săi, (ale) sale* sunt pronume sau adjective pronominale posesive.

Scanned with OKEN Scanner

B_{15} Analiza gramaticală a frazei și analiza cuvintelor subliniate în textul:

„Aș fi vrut[1]/ (să)-i pun din nou în vedere[2]/ (că) **nu trebuie[3]/ (să) intre[4]/** și (să) **rămână** la mine[5]/ (când) **nu sunt** acasă[6]/, (dar) mi **s-a părut**[7]/ (că) mânia mea **i-ar sfărâma** nervii[8]/, (că) **l-ar deprima** ca o insultă nemeritată[9]./

Camil Petrescu

P1 - *aș fi vrut* = propoziție principală, regentă pentru P2; enunțiativă optativă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

P2 - *să-i pun din nou în vedere* = propoziție subordonată completivă directă, regentă a P3, răspunde la întrebarea *ce,* determină verbul *aș fi vrut* din P1, introdusă prin conjuncția subordonatoare *să*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P3 - *că nu trebuie* = propoziție subordonată completivă directă, regentă pentru P4 și P5, răspunde la întrebarea *ce*, determină locuțiunea verbală tranzitivă *să pun în vedere* din P2, introdusă prin conjuncția subordonatoare *că;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, negativă, simplă;

P4 - *să intre* = propoziție subordonată subiectivă, răspunde la întrebarea *ce,* determină verbul impersonal *trebuie* din P3, introdusă prin conjuncția *să;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

P5 - *și să rămână la mine* = propoziție subordonată subiectivă, regentă pentru P6, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul *trebuie* din P3, introdusă prin conjuncția *să,* coordonată copulativ cu P4 prin conjuncția *și*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P6 - *când nu sunt acasă* = propoziție subordonată circumstanțială temporală, răspunde la întrebarea *când,* determină verbul *să rămână* din P5, introdusă prin adverbul relativ *când;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, negativă, dezvoltată;

P7 - *dar mi s-a părut* = propoziție principală, regentă pentru P8 și P9, coordonată adversativ cu P1 prin conjuncția *dar*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P8 *că mânia mea i-ar sfărâma nervii* = propoziție subordonată subiectivă, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul impersonal *s-a părut* din P7, introdusă prin conjuncția *că;* enunțiativă optativă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P9 - *că l-ar deprima ca o insultă nemeritată* = propoziție subordonată subiectivă, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul impersonal *s-a părut* din P7, introdusă prin conjuncția *că,* coordonată prin juxtapunere cu P8; enunțiativă optativă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată.

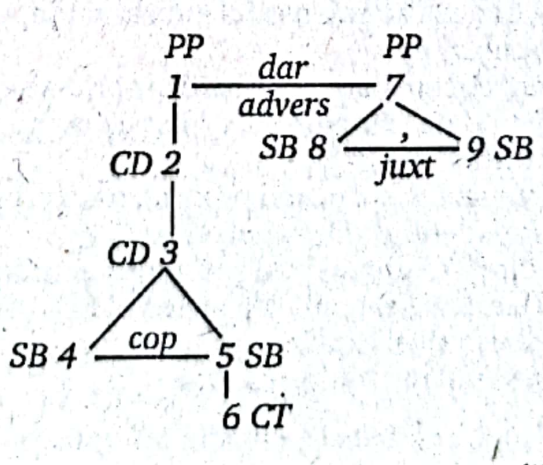

că = nu are funcție sintactică; conjuncție subordonatoare simplă, introduce o propoziție subordonată subiectivă;

Scanned with OKEN Scanner

mânia = subiect simplu exprimat prin substantiv, numărul singular, feminin, cazul N., articulat cu articolul hotărât enclitic *-a;*

mea = atribut adjectival exprimat prin adjectiv pronominal posesiv, acordat în gen, număr şi caz cu substantivul determinat *mânia* - feminin, singular, N., -, persoana I, un singur posesor.

Observaţii: 1. Chiar dacă, în mod greşit, am interpreta cuvântul *mea* ca pronume personal în cazul G, trebuie să avem în vedere că pronumele personal de persoana I nu are cazul G.

2. Pronumele posesiv este singurul pronume care ţine locul atât al posesorului, cât şi al obiectului posedat. De aceea se acordă cu obiectul posedat în gen, număr şi caz, iar cu posesorul în persoană şi număr;

Cărţile **elevului** sunt noi.
ob. posedat posesor -
Ale sale şunt noi.

ale sale - pronume posesiv, persoana a III-a, un posesor, mai multe obiecte posedate, genul feminin, cazul N., subiect.

Când stă pe lângă substantivul ce denumeşte obiectul posedat, pronumele posesiv devine adjectiv pronominal posesiv, acordându-se cu acesta în gen, număr şi caz.

Cărţile - sale - sunt noi.
adj. pron.
posesiv

Adjectivul pronominal posesiv, ca orice adjectiv pronominal, are o singură funcţie sintactică: atribut adjectival (face excepţie când se analizează împreună cu o prepoziţie sau o locuţiune prepoziţională cu regim de genitiv).

i = complement indirect exprimat prin pronume personal, formă neaccentuată, persoana a III-a, numărul singular, genul masculin, cazul D.; are şi valoare de D. posesiv pe lângă substantivul *nervii* („săi"), cu funcţie de atribut pronominal în D.;

ar sfărâma = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, tranzitiv, regulat, conjugarea I, diateza activă, modul condiţional-optativ, timpul prezent, persoana a III-a, numărul singular;

nervii = complement direct exprimat prin substantiv comun, simplu, genul masculin, numărul plural, cazul Ac., articulat cu articolul hotărât enclitiv *-i;*

ca o insultă = complement circumstanţial de mod comparativ exprimat prin substantiv comun simplu, genul feminin, numărul singular, cazul Ac., articulat cu articolul nehotărât proclitic *o*, precedat de adverbul de mod comparativ *ca*, cu valoare de prepoziţie;

nemeritată = atribut adjectival exprimat prin adjectiv provenit din verb la participiu negativ, acordat în gen, număr şi caz cu substantivul *insultă* - feminin, singular, Ac., gradul pozitiv;

B_{16} 1. Analiza gramaticală a frazei şi analiza cuvintelor subliniate în textul:

„**Pesemne**[1]/ (că) de atâţia ani[2]/ (de când) **trăia** bine,[3]/ Aristide **ajunsese**[2]/ (să) **creadă**[4]/ (că) şi alţii o **duceau** tot aşa[5]/ (şi) (că) **nu le priau** două mese una după alta[6],/ (cum) **i-ar fi priit** lui.[7]/

Marin Preda

P1 - *pesemne* = propoziţie principală, regentă pentru P2; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

Scanned with OKEN Scanner

P2 - *că de atâția ani... Aristide ajunsese* = propoziție subordonată subiectivă, regentă pentru P3 și P4, răspunde la întrebarea *ce*, determină adverbul predicativ *pesemne* din P1, introdusă prin conjuncția subordonatoare *că*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P3 - *de când trăia bine* = propoziție subordonată atributivă, răspunde la întrebarea *care*, determină substantivul *ani* din P2, introdusă prin adverbul relativ *când* precedat de prepoziția simplă *de*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P4 - *să creadă* = propoziție subordonată predicativă, regentă pentru P5 și P6, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul copulativ *ajunsese* din P2, introdusă prin conjuncția subordonatoare *să;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

P5 - *că și alții o duceau tot așa* = propoziție subordonată completivă directă, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul tranzitiv *să creadă* din P4, introdusă prin conjuncția subordonatoare *că;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P6 - *și că nu le priau două mese una după alta* = propoziție subordonată completivă directă, regentă pentru P7, răspunde la întrebarea *ce,* determină verbul *să creadă* din P4, introdusă prin conjuncția subordonatoare *că*, coordonată copulativ cu P5 prin conjuncția *și;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, negativă, dezvoltată;

P7 - *cum nu i-ar fi priit lui* = propoziție subordonată circumstanțială modală, răspunde la întrebarea *cum*; determină verbul *priau* din P6, introdusă prin adverbul relativ *cum;* enunțiativă optativă, neexclamativă, negativă, dezvoltată.

Schema frazei

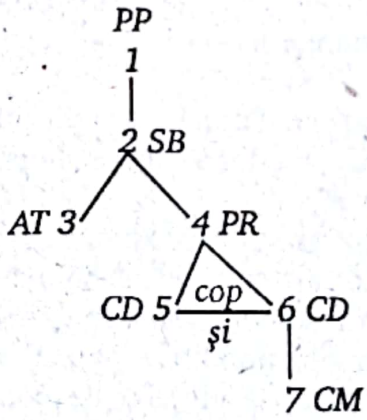

trăia = predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, personal, tranzitiv, regulat, conjugarea a IV-a, diateza activă, modul indicativ, timpul imperfect, persoana a III-a, numărul singular;

bine = complement circumstanțial de mod propriu-zis exprimat prin adverb de mod simplu, gradul pozitiv;

alții - subiect simplu exprimat prin pronume nehotărât simplu, genul masculin, numărul plural, cazul N.;

nu... priau = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, intranzitiv, regulat, conjugarea a V-a, diateza activă, modul indicativ, timpul imperfect, persoana a III-a, numărul plural, formă negativă, cu adverbul de mod de negație *nu;*

le = complement indirect exprimat prin pronume personal, formă neaccentuată, persoana a III-a, numărul plural, cazul D.;

Scanned with OKEN Scanner

două = atribut adjectival exprimat prin numeral cardinal propriu-zis simplu cu valoare adjectivală, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *mese*; feminin, plural, N.;
mese = subiect simplu exprimat prin substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul plural, cazul N., nearticulat.
lui = complement indirect, anticipat prin forma neaccentuată de dativ a pronumelui personal, exprimat prin pronume personal, formă accentuată, persoana a III-a, numărul singular, genul masculin, cazul D.

Observații: În această situație *lui* este pronume personal, deoarece înlocuiește substantivul *Aristide*. Cuvântul *lui* mai poate fi:
articol hotărât proclitic:
Cărțile *lui* Mihai sunt noi.
- interjecție:
Lui, lui, lui! răsuna pe văi sunetul cavalului.

BUCUREȘTI

B_{17} **1.** În textul:
„(Chiar dacă) visurile noastre de atunci **s-ar fi împlinit**[1]**,/ cred**[2]**/** (că) **n-am fi fost fericiți,** decât foarte puțină vreme, ca omul (care) **a fost** multă vreme **flămând**[4]**/** (și) √ **se satură** o singură dată.[5]/"

(Titus Popovici)

√*care*
a) sublinierea predicatelor și felul lor:
s-ar fi împlinit = predicat verbal;
cred = predicat verbal;
n-am fi fost fericiți = predicat nominal;
a fost... flămând = predicat nominal;
se satură = predicat verbal.
b) delimitarea propozițiilor și felul fiecăreia:
P1 - *chiar dacă visurile noastre de atunci s-ar fi împlinit* = propoziție subordonată circumstanțială concesivă, răspunde la întrebarea *în ciuda cărui fapt?,* determină predicatul nominal *n-am fi fost fericiți* din P3, introdusă prin locuțiunea conjuncțională specifică *chiar dacă*; enunțiativă optativă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;
P2 - *cred* = propoziție principală, regentă pentru P3, enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;
P3 - *că n-am fi fost fericiți decât foarte puțină vreme, ca omul* = propoziție subordonată completivă directă, regentă pentru P1, P4 și P5, răspunde la întrebarea *ce,* determină verbul tranzitiv *cred* din P2, introdusă prin conjuncția subordonatoare *că;* enunțiativă optativă, neexclamativă, negativă, dezvoltată;
P4 - *care a fost multă vreme flămând* = propoziție subordonată atributivă, răspunde la întrebarea *care;* determină substantivul *omul* din P3, introdusă prin pronumele relativ *care*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;
P5 - *și se satură o singură dată* = propoziție subordonată atributivă, răspunde la întrebarea *care,* determină substantivul *omul* din P3, se subînțelege elementul subordonator *care*, coordonată copulativ cu P4 prin conjuncția *și*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată.

Scanned with OKEN Scanner

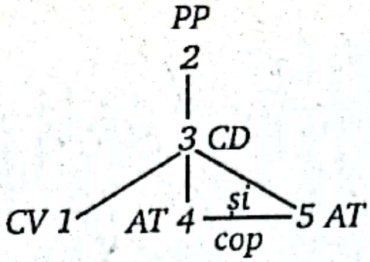

c) analiza sintactică și morfologică a primei propoziții:

chiar dacă = nu are funcție sintactică, locuțiune conjuncțională subordonatoare specifică concesivei (alcătuită din adverb și conjuncție subordonatoare);

visurile = subiect simplu exprimat prin substantiv comun simplu, genul neutru, numărul plural, cazul N., articulat cu articolul hotărât enclitiv - *le*;

noastre = atribut adjectival exprimat prin adjectiv pronominal posesiv acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *visurile* -neutru, plural, N., -, persoana I, mai mulți posesori.

Observații: 1. Cuvântul *noastre* este adjectiv pronominal posesiv datorită acordului în gen, număr și caz cu substantivul determinat *visurile,* acord dovedit și prin faptul că între cele două părți de vorbire nu se află nici prepoziție, nici articolul posesiv (genitival) cu forma *alor,* pentru G sau D plural.

Numai în următoarele situații, cuvântul *noastre* ar fi pronume posesiv cu funcție sintactică de atribut pronominal prepozițional sau atribut pronominal genitival:

Cartea *de la ale noastre (de la ai noștri)* este interesantă. (cazul Ac.)

Cartea *alor noastre (alor noștri)* este interesantă. (G)"

2. În analiza adjectivului pronominal posesiv mai precizăm și persoana și numărul posesorilor, deoarece, chiar dacă stă pe lângă substantivul ce denumește obiectul posedat, acest pronume mai ține și locul posesorului cu care se acordă în persoană și număr. Tocmai faptul că adjectivul pronominal posesiv înlocuiește posesorul - un nume în cazul G - creează falsa impresie că se află în acest caz.

de atunci = atribut adverbial exprimat prin adverb de timp simplu, fără grad de comparație, precedat de prepoziția simplă *de;*

s-ar fi împlinit = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, diateza reflexivă - cu pronumele *se* în Ac., - intranzitiv, la diateza reflexivă, dar tranzitiv la diateza activă, conjugarea a IV-a, modul condițional-optativ, timpul perfect, persoana a III-a, numărul plural.

d) identificarea și analiza adverbelor din text:

chiar = adverb de mod simplu, fără grad de comparație, fără funcție sintactică, intră în alcătuirea locuțiunii conjuncționale subordonatoare *chiar dacă;*

(de) *atunci* = adverb de timp simplu precedat de prepoziția simplă *de*, fără grad de comparație, funcție sintactică de atribut adverbial;

n(u) = adverb de mod simplu, fără grad de comparație, nu are funcție sintactică, neagă predicatul *am fi fost fericiți* cu care se ia împreună;

decât = adverb de mod compus (sinonim cu *doar, numai)*, nu are funcție sintactică;

ca = adverb de mod simplu (comparativ), fără grad de comparație, nu are funcție sintactică, are valoarea unei prepoziții cu regim de Ac.;

foarte = adverb de mod simplu, fără grad de comparație, nu are funcție sintactică, intră în alcătuirea gradului superlativ absolut al adjectivului *puțină.*

Scanned with OKEN Scanner

SESIUNEA IUNIE 1980

ALBA

C_1 1. Patru exemple de neologisme cuprinse apoi în câte o propoziție:

Observație: Prin neologisme înțelegem atât cuvintele împrumutate din alte limbi, cât și pe cele create în limba română prin mijloace proprii acesteia: derivare, compunere etc.

reverie - visare

Privind frumusețea de basm a peisajului, îl cuprinse o stare de tulburătoare *reverie*.

straniu - ciudat

Atunci, încearcă acel sentiment *straniu* al omului inutil în astfel de împrejurări.

elegiac - trist, jalnic

Criticul remarcase tonul *elegiac* al unora dintre poeziile lui Octavian Goga.

egidă - ocrotire, protecție, îndrumare, îngrijire

Concursul s-a desfășurat sub *egida* Societății de Științe Filologice din România.

2. Câte două sinonime pentru cuvintele *imens, flamură, strămoș, patrie,* cuprinse apoi în propoziții.

imens - mare, întins, nesfârșit, nemărginit, enorm, gigantic, colosal, vast.

Un câmp *nesfârșit* se întindea până la orizont.

Pe una dintre platforme se zărea un rezervor *enorm*.

flamură - steag, drapel, stindard.

Dorobanții ridicaseră *stindardul* pe crâncena redută.

Steagul românesc flutură pe unul dintre catargele din fața sediului O.N.U.

strămoș- străbun, înaintaș, străbunic

Înaintașii noștri întemeiaseră sate în văile râurilor.

Străbunii au luptat pentru eliberarea țării.

patrie - țară, glie, moșie, vatră

Țara noastră a fost așezată în calea tuturor răutăților.

Ei s-au jertfit pentru eliberarea *gliei*.

C_2 1. Analiza sintactică și morfologică a propoziției:

„Lie venea în frunte ducând de căpăstru calul căpitanului".

Mihail Sadoveanu, *Neamul Șoimărești*lor

venea = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, intranzitiv, regulat, conjugarea a IV-a, diateza activă, indicativ, imperfect, persoana a III-a, singular;

Lie = subiect simplu exprimat prin substantiv propriu, simplu, masculin, singular, N., nearticulat;

în frunte = complement circumstanțial de loc exprimat prin locuțiune adverbială (alcătuită din prepoziție + substantiv);

ducând = complement circumstanțial de mod propriu-zis (element predicativ suplimentar) exprimat prin verb predicativ, tranzitiv, regulat, conjugarea a III-a, diateza activă, folosit la un mod nepredicativ (nepersonal) - gerunziu;

de căpăstru = complement indirect exprimat prin substantiv comun, simplu, genul neutru, numărul singular, cazul Ac., nearticulat, precedat de prepoziția simplă *de;*

calul = complement direct exprimat prin substantiv comun, simplu, genul masculin, numărul singular, cazul Ac., articulat cu articolul hotărât enclitic *-l;*

Scanned with OKEN Scanner

căpitanului = atribut substantival genitival exprimat prin substantiv comun, simplu, genul masculin, nr. singular, cazul G., articulat cu articolul hotărât enclitic *-lui.*

2. Trei exemple de cuvinte polisemantice; propoziții care ilustrează sensul lor.

Observație: În funcție de sensul lor, cuvintele sunt monosemantice și polisemantice. Cuvintele monosemantice au un singur sens, iar cuvintele polisemantice au mai multe sensuri apropiate, având cel puțin un element comun. Acestea din urmă nu trebuie confundate cu omonimele care au sensuri total diferite.

a bate

A bătut cu degetul în geam. *(a lovit)*
Ramurile *bat* în geam. *(ating)*
Ștefan cel Mare *s-a bătut* cu turcii. *(s-a luptat, s-a războit)*
El i-*a bătut* la Vaslui. *(a învins)*
Luna îmi *bate* în fereastră. *(strălucește)*
Turiștii *bat* drumurile țării. *(străbat, colindă)*

limpede

Prin albia râului curge repede o apă *limpede* și rece. *(lipsită de impurități)*
El privea uimit cerul *limpede* al amiezii. *(senin)*
Glasul lui *limpede* se auzea din camera de alături. *(clar, sonor, armonios)*
El are o minte *limpede*. *(lucidă)*

angajare

La această firmă se fac noi *angajări*. *(încadrare în serviciu)*
Angajarea lui în realizarea acestui obiectiv nu era plenară. *(implicarea)*
Era posibilă și *angajarea* trupelor noastre în luptă. *(intrarea)*

Observații: Pentru aspecte ale polisemiei, vezi Angela Bidu-Vrânceanu, Narcisa Forăscu, *Cuvinte și sensuri*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1988, p. 39 ș.u.

ARAD

C_3 1. Explicarea sensului expresiilor:

a ține frânele țării - a conduce, a stăpâni, a guverna;
a ține casă deschisă - a primi bucuros și des mulți oaspeți;
a ține sfat - a se sfătui, a delibera;
a se ține cu nasul pe sus - a fi obraznic, încrezut, pretențios.

Cât timp Ștefan cel Mare *a ținut frânele țării*, turcii n-au mai fost invincibili.
Boierul *ținea casă deschisă* și celor nevoiași.
Tudor *ținu sfat* cu răzeșii săi.
De când reușise, *se ținea cu nasul pe sus.*

Observații: Pentru alte expresii cu verbul *a (se) ține,* vezi DEX, p. 986-988.

2. În textul:

„**Trageți cu urechea** la doinele[1]/ (care) **se aud** în desișul codrilor[2]/ (și) **veți înțelege** îndată[3]/ (ce) comoară de simțire **se ascunde** în sufletul poporului nostru[4].“/

a) delimitarea propozițiilor din frază;
b) felul lor;

P1 - *trageți cu urechea la doinele* = propoziție principală, regentă pentru P2; enunțiativă imperativă, exclamativă, afirmativă, dezvoltată;
P2 - *care se aud în desișul codrilor* = propoziție subordonată atributivă, răspunde la întrebarea *care*, determină substantivul *doinele* din P1, introdusă prin pronumele relativ *care*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;
P3 - *și veți înțelege îndată* = propoziție principală, regentă pentru P4, coordonată copulativ cu P1 prin conjuncția *și;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

Scanned with OKEN Scanner

P4 - *ce comoară de simțire se ascunde în sufletul poporului nostru* - propoziție subordonată completivă directă, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul tranzitiv *veți înțelege* din P3, introdusă prin adjectivul pronominal relativ *ce*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată.

c) schema frazei:

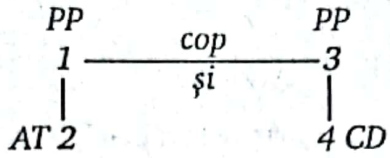

d) analiza sintactică și morfologică a propoziției numărului 2:

se aud = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, diateza reflexivă - cu pronumele reflexiv *se* în Ac., morfem al diatezei reflexive - intranzitiv la diateza reflexivă, dar tranzitiv la diateza activă, regulat, conjugarea a IV-a, modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a, numărul plural;

care („doinele") = subiect simplu exprimat prin pronume relativ simplu, genul feminin, nr. plural, cazul N., introduce AT nr. 2;

în desișul = complement circumstanțial de loc exprimat prin substantiv comun simplu, genul neutru, numărul singular, cazul Ac., articulat cu articolul hotărât enclitic *-l*, precedat de prepoziția simplă *în;*

codrilor = atribut substantival genitival exprimat prin substantiv comun, simplu, genul masculin, numărul plural, cazul G., articulat cu articolul hotârât enclitic *-lor.*

BACĂU

C_4 În textul:

„(Dacă) **ajunge** la stână[1],/ **poate**[2]/ **(să) cadă**[3]/ (și) **(să) moară**[4]."/

Gala Galaction

a) analiza sintactică a frazei și schema:

P1 - *dacă ajunge la stână* = propoziție subordonată circumstanțială condițională cu nuanță temporală, răspunde la întrebările *cu ce condiție, când?*, determină verbul *poate* din P2, introdusă prin conjuncția *dacă* (= *după ce, când):* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P2 - *poate* = propoziție principală, regentă pentru P1, P3 și P4; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

P3 - *să cadă* = propoziție subordonată completivă directă, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul *poate* din P2, introdusă prin conjuncția *să;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

P4 - *și să moară* = propoziție subordonată completivă directă, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul *poate* din P2, introdusă prin conjuncția *să,* coordonată copulativ prin conjuncția *și* cu P3; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă.

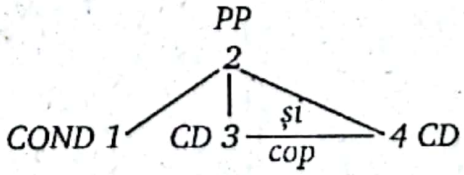

b) analiza sintactică și morfologică a cuvintelor subliniate:

dacă = nu are funcție sintactică, deoarece este conjuncție subordonatoare care introduce o subordonată condițională cu nuanță temporală;

ajunge = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, intranzitiv, regulat,

Scanned with OKEN Scanner

conjugarea a IV-a, diateza activă, modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a, nr. singular;

(ea, Agripina) - subiect subînțeles;

la stână = complement circumstanțial de loc exprimat prin substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul singular, cazul Ac., nearticulat, precedat de prepoziția simplă *la*.

Observații: Verbele de mișcare *a ieși, a merge, a veni* etc., ca și verbele copulative, sunt intranzitive.

Fac excepție verbele *a trece* („a traversa"), *a ajunge* („a prinde din urmă") care sunt tranzitive cu acest sensuri.

BISTRIȚA-NĂSĂUD

C_s În textul:

„**Surâseră** vrând parcă[1]/ **(să) spună**[2]/ *(că)* ***e bună gluma***[3],/ acuma[4]"/ (după ce) **ai trecut** pe lângă moarte[5]/, **(să) te apuci**[4]/ **(să) faci** instrucție."[6]/

Marin Preda, *O oră din august*

a) analiza sintactică a frazei:

P1 - *surâseră vrând parcă* = propoziție principală, regentă pentru P2; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P2 - *să spună* = propoziție subordonată completivă directă, regentă pentru P3, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul *vrând* din P1, introdusă prin conjuncția subordonatore *să*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

P3 - *că e bună gluma* = propoziție subordonată completivă directă, regentă pentru P5, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul *să spună* din P2, introdusă prin conjuncția subordonatoare *că;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

P4 - *acuma... să te apuci* = propoziție subordonată atributivă, regentă pentru P5 și P6, răspunde la întrebarea *care*, determină substantivul *gluma* din P3, introdusă prin conjuncția subordonatoare simplă *să*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P5 - *după ce ai trecut pe lângă moarte* = propoziție subordonată circumstanțială de timp, răspunde la întrebarea *când,* determină verbul *să te apuci* din P4, introdusă prin locuțiunea conjuncțională *după ce;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P6 - *să faci instrucție* - propoziție subordonată completivă indirectă, răspunde la întrebarea *de ce*, determină verbul *să te apuci* din P4, introdusă prin conjuncția subordonatoare *să;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată.

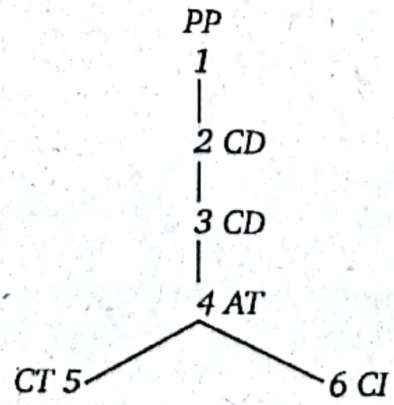

Scanned with OKEN Scanner

b) analiza sintactică și morfologică a propoziției subliniate în text:

că = nu are funcție sintactică; conjuncție subordonatoare simplă, introduce o completivă directă;

e bună = predicat nominal alcătuit din:

e = verb copulativ, personal, intranzitiv, neregulat, conjugarea a IV-a, diateza activă, modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a, numărul singular;

bună = nume predicativ exprimat prin adjectiv propriu-zis simplu, variabil cu două terminații, acordat în gen, număr și caz cu subiectul *gluma* - feminin, singular, N., grad pozitiv;

gluma = subiect simplu exprimat prin substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul singular, cazul N., articulat cu articolul hotărât enclitic *-a*.

2. Propoziții construite cu următoarele sinonime: *titan, gigant, colos.*

Mihail Sadoveanu este un *titan* al prozei literare românești.

Acest *gigant* industrial este mare consumator de energie.

Sfinxul este un *colos* nebiruit încă de trecerea timpului.

Observații: Sinonimele date sunt substantive și nu trebuie confundate cu derivatele lor adjectivale *titanic, gigantic, colosal.*

3. Procedee artistice folosite de poetul George Coșbuc în versurile de mai jos:

„Într-o sălbatică splendoare",
„Plutea-ntr-acest imens senin".
„Ca-n horă dup-un vesel cânt."

Procedeul artistic comun celor trei versuri este inversiunea:

„*sălbatică* splendoare";
„într-*acest imens* senin";
„dup-un *vesel* cânt."

Trei dintre cele patru cuvinte aflate în inversiuni (*sălbatică, imens, vesel)* sunt epitete adjectivale.

Poetul a folosit inversiunea pentru a insista asupra caracteristicilor (însușirilor) exprimate de epitete.

Epitetelor li se adaugă, în ultimul exemplu, și comparația „ca-n horă".

BOTOȘANI

C_6 1. Felul propozițiilor din fragmentul de mai jos:

„**Aș vrea**[1]/ **(să) plâng** de fericit[2]/
(Că) **simt** suflarea ta divină[3],/
(Că **pot**[4]/ **(să) văd**[5]/ (ce)-**ai plăsmuit**[6]/
Mi-e inima de lacrimi plină[1]/
(Că)-n ea **s-au îngropat** mereu
Ai mei[2]/, (și)- √ **o să mă-ngrop** și *eu*[3]/

G. Coșbuc, *Vara*

√*că*

Fraza I

P1 - *aș vrea* = propoziție principală, regentă pentru P2; enunțiativă optativă, exclamativă, afirmativă, simplă;

P2 - *să plâng de fericit* = propoziție subordonată completivă directă, regentă pentru P3 și P4, răspunde la întrebarea *ce,* determină verbul *aș vrea* din P1, introdusă

Scanned with OKEN Scanner

prin conjuncția subordonatoare *să;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P3 - *că simt suflarea ta divină* = propoziție subordonată cauzală, răspunde la întrebarea *din ce cauză*, determină verbul *să plâng* din P2, introdusă prin conjuncția subordonatoare *că;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P4 - *că pot* = propoziție subordonată cauzală, regentă pentru P5, răspunde la întrebarea *din ce cauză*, determină verbul *să plâng* din P2, introdusă prin conjuncția subordonatoare *că*, coordonată cu P3 prin juxtapunere; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

P5 - *să văd* = propoziție subordonată completivă directă, regentă pentru P6, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul *pot* din P4, introdusă prin conjuncția subordonatoare *să*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

P6 - *ce-ai plăsmuit* = propoziție subordonată completivă directă, răspunde la întrebarea *ce,* determină verbul *să văd* din P5, introdusă prin pronumele *ce*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată.

Fraza a II-a

P1 - *mi-e inima de lacrimi plină* = propoziție principală, regentă pentru P2 și P3; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P2 - *că-n ea s-au îngropat mereu ai mei* = propoziție subordonată cauzală, răspunde la întrebarea *din ce cauză,* determină adjectivul *plină* din P1, introdusă prin conjuncția subordonatoare *că;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P3 - *și-o să mă-ngrop și eu* = propoziție subordonată cauzală, răspunde la întrebarea *din ce cauză*, determină adjectivul *plină* din P1, se subînțelege conjuncția subordonatoare *că*, coordonată copulativ prin conjuncția *și* cu P2; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată.

Observații: Conjuncția *să* din expresia *o să mă îngrop* intră în alcătuirea viitorului popular perifrastic. Subordonata cauzală nu se introduce prin conjuncția *să*.

Analiza sintactică și morfologică a fragmentului subliniat:

mi = complement indirect (atribut pronominal în dativ) exprimat prin pronume personal, formă neaccentuată, persoana I, numărul singular, cazul D. posesiv;

e... plină = predicat nominal alcătuit din:

e = verb copulativ, personal, intranzitiv, neregulat, conjugarea a IV-a, diateza activă, modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a, nr. singular;

plină = nume predicativ exprimat prin adjectiv propriu-zis, simplu, variabil cu două terminații, acordat în gen, număr și caz cu subiectul *inima* - feminin, numărul singular, cazul N, grad pozitiv;

inima = subiect simplu exprimat prin substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul singular, cazul N., articulat cu articolul hotărât enclitic *-a;*

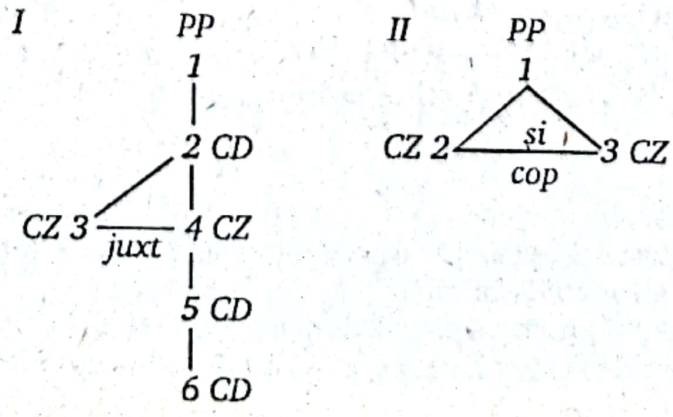

Scanned with OKEN Scanner

de lacrimi = complement indirect exprimat prin substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul plural, cazul Ac., nearticulat, precedat de prepoziția simplă *de.*

2. Explicarea semnelor ortografice și de punctuație din textul de mai sus:

- **ghilimelele sau semnele citării** s-au folosit înainte și după un text extras și reprodus întocmai dintr-o operă literară;
- **prima virgulă** desparte o propoziție cauzală de regenta ei;
- **a doua virgulă** desparte două propoziții cauzale coordonate prin juxtapunere;
- *ce-ai* - **cratima** marchează rostirea într-o singură silabă a două părți de vorbire diferite (două cuvinte întregi) fără omiterea unei vocale: *ce* - pronume relativ; *ai* = verbul auxiliar *a avea* care intră în alcătuirea perfectului compus;
- **semnul exclamării** s-a folosit la sfârșitul unei fraze care are în alcătuirea ei o propoziție enunțiativă exclamativă (P1);
- *mi-e* - **cratima** marchează rostirea înr-o singură silabă a două cuvinte întregi (părți de vorbire diferite) fără omiterea unei vocale: *mi* - pronume personal, formă neaccentuată; *e* - verb copulativ, formă scurtă;
- **a treia virgulă** desparte o propoziție subordonată cauzală de regenta ei;
- *că-n* - **cratima** marchează rostirea într-o singură silabă a două cuvinte întregi (părți de vorbire diferite), cu omiterea vocalei *î : că* = conjuncție subordonatoare; (î)n = prepoziție simplă;
- *s-au* - **cratima** marchează rostirea într-o singură silabă a două cuvinte întregi (părți de vorbire diferite) cu omiterea vocalei *e : s(e)* = pronume reflexiv; *au* = verbul auxiliar *a avea* care intră în alcătuirea perfectului compus,
- **ultima virgulă** desparte două propoziții subordonate cauzale coordonate copulativ prin conjuncția *și*, insistându-se asupra celei de a doua cauzale;
- *și-o* - **cratima** marchează rostirea într-o singură silabă a două cuvinte întregi (părți de vorbire diferite), fără omiterea unei vocale: *și* = conjuncție coordonatoare; *o* = verb auxiliar care intră în alcătuirea viitorului popular perifrastic;
- *mă-ngrop* - **cratima** marchează rostirea într-o singură silabă a unui cuvânt întreg și a începutului altui cuvânt (*mă-n)* cu omiterea vocalei *î : mă* = pronume reflexiv; *(î)ngrop* = verb;
- **semnul exclamării** s-a folosit la sfârșitul unei fraze care are în alcătuirea ei și o propoziție enunțiativă exclamativă (P1).

Observație: Deși cele două cauzale din ultima frază sunt coordonate copulativ prin conjuncția *și*, folosirea virgulei are o valoare afectivă, accentuând asupra stării sufletești a poetului.

BRAȘOV

C, 1. Transformarea părților de vorbire subliniate în propoziții subordonate și exemplificarea modificărilor produse:

a) El se pregătește *pentru concurs*; compl. circ. de scop.

El **se pregătește**[1]**/ (să) participe** la concurs.[2]/

1 = PP; 2 = CS (1)

Au apărut un predicat și un element subordonator, producându-se astfel *predicativizarea.* A dispărut elementul relațional de la nivelul propoziției (prepoziția *pentru),* fiind înlocuit cu unul specific frazei (conjuncția subordonatoare *să).*

b) Dorința-mi este *de a reuși.* (nume predicativ)

Dorința-mi **este**[1]**/ (să) reușesc.**[2]/

1 = PP; 2 = PR (1)

Scanned with OKEN Scanner

A apărut un predicat prin trecerea verbului de la infinitiv la un mod predicativ (personal) - conjunctiv.

A apărut şi un element relaţional specific frazei: conjuncţia subordonatoare *să*, care a înlocuit prepoziţia *de*, element relaţional propriu propoziţiei.

c) Hotărî *a face o călătorie.*

c. direct

Hotărî[1]/ (să) facă o călătorie.[2]/

(loc. verbală)

1 = PP; 2 = CD (1)

A apărut un predicat prin trecerea locuţiunii verbale de la infinitiv la modul conjunctiv. A apărut şi un element subordonator - conjuncţia *să*.

2. Analiza sintactică a frazei de mai jos şi sintactico-morfologică a cuvintelor subliniate în text:

„(Şi)[1]/ (fiindcă) Pisicuţa, din iarba- înaltă[2]/ (în care) **stătea** înmormântată până la gât[3],/ **sforăia** deznădăjduit[2],/ **mă dusei**[1]/ **(s)-o dezleg** din pripon[4]/ (şi) **(s)-o aduc** între întărituri.“[5]/

C. Hogaş, *Singur*

P1 - *şi... mă dusei* = propoziţie principală, regentă pentru P2, P4 şi P5; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

P2 - *fiindcă Pisicuţa, din iarba înaltă... sforăia deznădăjduit* = propoziţie subordonată cauzală, regentă pentru P3, răspunde la întrebarea *din ce cauză*, determină verbul *mă dusei* din P1, introdusă prin conjuncţia subordonatoare *fiindcă;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată.

P3 - *în care stătea înmormântată până la gât* = propoziţie subordonată atributivă, răspunde la întrebarea *care,* determină substantivul *iarba* din P2, introdusă prin pronumele relativ *care* precedat de prepoziţia simplă *în;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P4 - *s-o dezleg din pripon* = propoziţie subordonată circumstanţială de scop (finală), răspunde la întrebarea *cu ce scop*, determină verbul *mă dusei* din P1, introdusă prin conjuncţia subordonatoare simplă *s(ă);* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P5 - *şi s-o aduc între întărituri* = propoziţie subordonată circumstanţială de scop, răspunde la întrebarea *cu ce scop*, determină verbul *mă dusei* din P1, introdusă prin conjuncţia subordonatoare *s(ă)*, coordonată copulativ cu P4 prin conjuncţia *şi;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată.

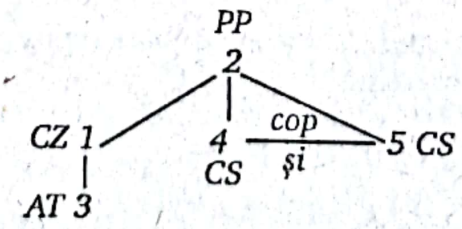

fiindcă = nu are funcţie sintactică; conjuncţie subordonatoare simplă, introduce o cauzală;

Pisicuţa = subiect simplu exprimat prin substantiv propriu, genul feminin, numărul singular, cazul N., articulat cu articolul hotărât enclitic *-a;*

din iarba = complement circumstanţial de loc exprimat prin substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul singular, cazul Ac., articulat cu articolul hotărât enclitic *-a*, precedat de prepoziţia *din;*

Scanned with OKEN Scanner

înaltă - atribut adjectival exprimat prin adjectiv propriu-zis simplu, variabil cu două terminații, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *iarba* - feminin, singular, Ac., gradul pozitiv;

în care („în iarba") = complement circumstanțial de loc exprimat prin pronume relativ simplu, genul feminin, numărul singular, cazul Ac., precedat de prepoziția simplă *în*, în frază introduce o AT;

stătea = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, intranzitiv, neregulat, conjugarea I, diateza activă, modul indicativ, timpul imperfect, persoana a III-a, nr. singular;

înmormântată = complement circumstanțial de mod propriu-zis (element predicativ suplimentar), exprimat prin verb la participiu cu formă adjectivală - genul feminin, numărul singular, cazul N.;

deznădăjduit = complement circumstanțial de mod propriu-zis exprimat prin adverb de mod simplu, provenit din adjectiv, grad pozitiv.

CLUJ

C_s 1. Scurtă compunere în care se folosesc patru termeni tehnici, indentificați prin subliniere.

Pregătire de drum

A sosit sezonul estival. După un an de muncă, oamenii vor merge în concediu la munte sau la mare. Și noi ne pregătim pentru acest eveniment.

Tata își pregătește, ca întotdeauna, autoturismul pentru deplasarea pe care o vom face la Mamaia. Mai întâi a înlocuit, în atelier, toți *segmenții* de la *pistoanele* motorului. Apoi, a schimbat conținutul din *baia de ulei* pentru a asigura o ungere mai bună a întregului mecanism.

Tata nu pleacă niciodată fără a verifica *sistemul de direcție, sistemul de iluminare* și *sistemul de frânare.* De asemenea, nu-i lipsesc niciodată setul de *bujii* și roata de rezervă.

Cu mașina astfel pregătită, putem pleca fără grijă la mare. Nu ne putem dori decât drum bun și vreme frumoasă.

Indicații:

În tratarea acestui subiect trebuie să avem în vedere și respectarea cerințelor generale ale unei compuneri:

- concordanța dintre titlu și conținut;
- cele trei părți ale compunerii și raportul dintre ele (introducerea și încheierea constituie 1/3 din lucrare);
- corectitudinea și claritatea exprimării și proprietatea termenilor;
- unitatea și fluența ideilor;
- așezarea în pagină (alineatele);
- ortografia și punctuația etc.

2. În fraza:

„(Și)-n mâna[1]/ (care) **ține** ciocanul cu putere[2],/
Își bate pururi pulsul o inimă de frate[1]/
(Ce) **crede**[3]/ (și) √ **iubește**[4]/ (și) √ **speră** în tăcere[3]"/

V. Voiculescu, *Imn muncii*

√ ce

Scanned with OKEN Scanner

a) delimitarea frazei în propoziții, indicarea felului propozițiilor și întocmirea schemei:

P1 - *și-n mâna... își bate pururi pulsul o inimă de frate* = propoziție principală, regentă pentru P2, P3, P4 și P5; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P2 - *care ține ciocanul cu putere* = propoziție subordonată atributivă, răspunde la întrebarea *care*, determină substantivul *mâna* din P1, introdusă prin pronumele relativ *care;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P3 - *ce crede* = propoziție subordonată atributivă, răspunde la întrebarea *care*, determină substantivul *inimă* din P1, introdusă prin pronumele relativ *ce*; propoziție enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

P4 - *și iubește* = propoziție subordonată atributivă, răspunde la întrebarea *care*, determină substantivul *inimă* din P1, se subînțelege pronumele relativ *ce*, coordonată copulativ cu P3 prin conjuncția *și;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

P5 - *și speră în tăcere* = propoziție subordonată atributivă, răspunde la întrebarea *care*, determină substantivul *inimă* din P1, se subînțelege pronumele relativ *ce*, coordonată copulativ cu P4 prin conjuncția *și*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată.

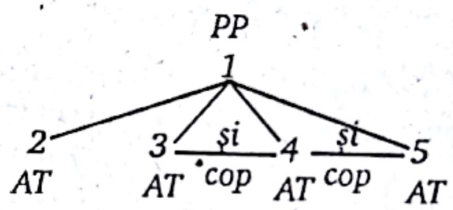

b) indicarea subiectului în fiecare propoziție:

1. *o inimă* = subiect simplu exprimat prin substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul singular, cazul N., articulat cu articolul nehotărât proclitic *o;*
2. *care* („mâna") = subiect simplu exprimat prin pronume relativ simplu, genul feminin, numărul singular, cazul N., în frază introduce o atributivă;
3. *ce* („o inimă") = subiect simplu exprimat prin pronume relativ simplu, genul feminin, numărul singular, cazul N., în frază introduce o AT;
4. (o inimă) = subiect subînțeles;
5. (o inimă) = subiect subînțeles.

C_9 **1.** Vezi rezolvarea la pagina 107, subiectul C 8.1

2. Funcția sintactică a cuvintelor din următoarea propoziție și schema propoziției:

„Un văl străveziu, țesut din fire limpezi de lumină trandafirie și cer albastru, acoperea imensitatea solemnă a nesfârșitului."

C. Hogaș, *Singur*

acoperea = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, tranzitiv, regulat, conjugarea a IV-a, diateza activă, modul indicativ, timpul imperfect, persoana a III-a, numărul singular;

un văl = subiect simplu exprimat prin substantiv comun, simplu, genul neutru, numărul singular, cazul N., articulat cu articolul nehotărât proclitic *un;*

străveziu = atribut adjectival exprimat prin adjectiv propriu-zis, simplu, variabil cu două terminații, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *un văl* - genul neutru, numărul singular, cazul N., gradul pozitiv;

Scanned with OKEN Scanner

țesut = atribut adjectival exprimat prin verb la participiu cu formă adjectivală, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *un văl* - genul neutru, nr. singular, cazul N.;

din fire = complement indirect exprimat prin substantiv comun simplu, genul neutru, numărul plural, cazul Ac., nearticulat, precedat de prepoziția simplă *din;*

limpezi = atribut adjectival exprimat prin adjectiv propriu-zis, simplu, variabil cu o terminație, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *fire* - genul neutru, numărul plural, cazul Ac., grad pozitiv;

de lumină = atribut substantival prepozițional exprimat prin substantiv comun simplu, genul feminin, numărul singular, cazul Ac., nearticulat, precedat de prepoziția simplă *de;*

trandafirie = atribut adjectival exprimat prin adjectiv propriu-zis simplu, variabil cu două terminații, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *lumină* - genul feminin, numărul singular, cazul Ac., gradul pozitiv;

și = nu are funcție sintactică; conjuncție coordonatoare copulativă simplă, leagă complementele indirecte *din fire* și *cer;*

cer = complement indirect exprimat prin substantiv comun simplu, genul neutru, numărul singular, cazul Ac., nearticulat;

albastru = atribut adjectival exprimat prin adjectiv propriu-zis, simplu, variabil cu două terminații, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *cer* - genul neutru, numărul singular, cazul Ac., gradul pozitiv;

imensitatea = complement direct exprimat prin substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul singular, cazul Ac., articulat cu articolul hotărât enclitic *-a;*

solemnă = atribut adjectival exprimat prin adjectiv propriu-zis simplu, variabil cu două terminații, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *imensitatea* - genul feminin, numărul singular, cazul Ac., gradul pozitiv;

a nesfârșitului = atribut substantival genitival exprimat prin substantiv comun simplu, genul neutru, numărul singular, cazul G., însoțit de articolul posesiv (genitival) *a*, articulat cu articolul hotărât enclitic *-lui.*

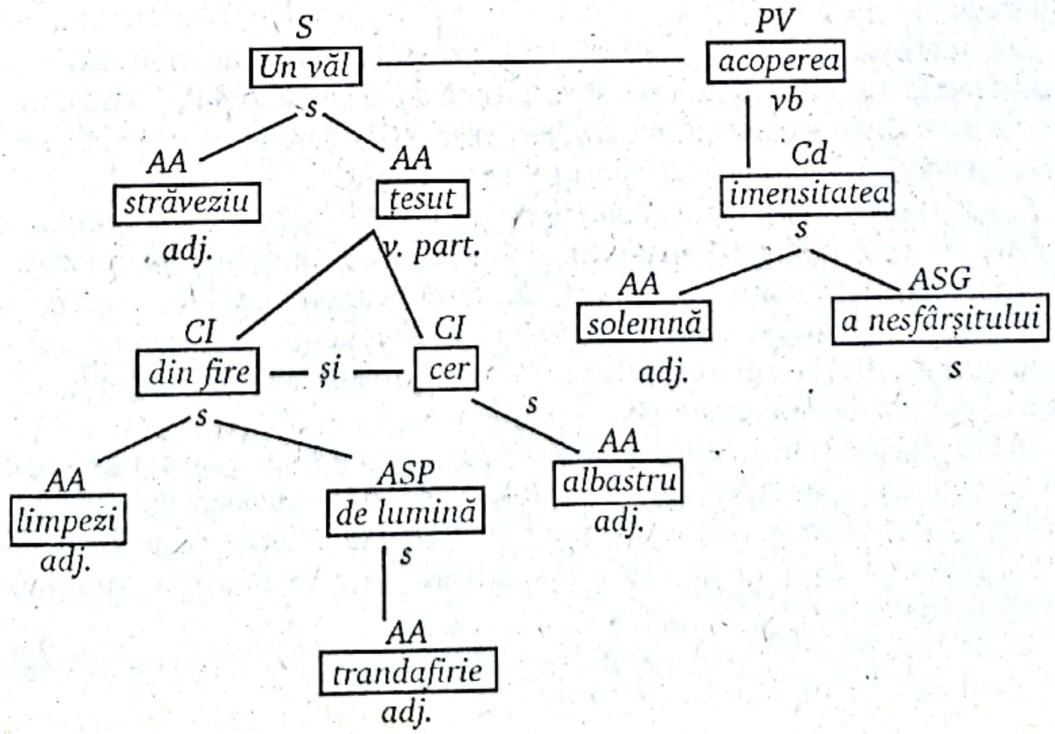

Scanned with OKEN Scanner

3. Pe baza schemei date nu se poate alcătui o frază, din următoarele motive:

a) propoziția consecutivă nu poate sta înaintea regentei;

b) propozițiile nu se coordonează prin conjuncția *să*, deoarece aceasta este conjuncție subordonatoare, nu coordonatoare;

c) conjuncția *dar* este conjuncție coordonatoare adversativă și nu poate stabili un raport de subordonare;

d) conjuncția *deși* este conjuncție subordonatoare concesivă și nu poate stabili un raport de coordonare în frază.

C_{10} 1. *a)* Vezi rezolvarea la pagina 108, subiectul C9.2.

b) Scurt comentariu stilistic al textului pe baza cunoștințelor gramaticale și literare:

În acest fragment, Calistrat Hogaș surprinde un aspect din natură, a doua zi dimineața, după furtună. Enunțul poate fi decodat în următoarea propoziție: *Razele soarelui și cerul senin acopereau întreaga natură.*

Subiectul multiplu *razele și cerul* este substituit în textul dat prin substantivul *un văl* (tot cu funcție sintactică de subiect) și grupul său de determinanți. Mai întâi îi urmează două determinări adjectivale *străveziu* și *țesut*, dintre care primul are valoare de epitet cu sensul de *limpede, luminos*. Astfel se accentuează caracteristica de *transparent* a substantivului *vălul* care semnifică o țesătură fină, de obicei transparentă.

În rangul doi de subordonare al grupului nominal din text întâlnim complementele indirecte *din fire* și *cer* care au ca termen regent participiul adjectival *țesut*. Determinanții *limpezi* și *de lumină* ai substantivului *fire* sunt folosiți cu sens figurat. Epitetul adjectival *limpezi*, sinonim, de fapt, cu *străveziu*, evidențiază caracteristica de *luminos, transparent*, iar sintagma *fire de lumină* devine o metaforă echivalentă cu *razele soarelui*.

La rândul său, substantivul *lumină* are și el o determinare adjectivală cu valoare de epitet - *trandafirie*, folosit cu sensul figurat de *senin, limpede, plin de optimism* (DEX, p. 965), punând astfel în evidență și starea sufletească a scriitorului. Și substantivul *cer* are un determinant - adjectivul *albastru*, care reliefează seninătatea văzduhului.

Din toate acestea se observă că, prin întregul grup nominal al textului dat, autorul descrie o atmosferă luminoasă, copleșită de razele soarelui, folosind în acest scop o serie de cuvinte (substantive și adjective), parțial sinonime: *străveziu, limpezi, lumină, trandafirie, albastru* - cu valori stilistice diferite.

Grupul verbal al enunțului conține numai două ranguri de subordonare, spre deosebire de cele patru ale grupului nominal. Determinanții *imensitatea* și *a nesfârșitului* pun în evidență un spațiu de dimensiuni impresionante, fără a fi folosiți cu sens figurat. Substantivul *nesfârșit* semnifică, pe lângă *nemărginire, infinit*, și *eternitatea* naturii, iar epitetul adjectival *solemnă* exprimă grandiosul, măreția peisajului potopit de lumina soarelui.

În întregul text sunt folosiți unsprezece determinanți dintre care opt sunt atribute, ponderea deținând-o atributele adjectivale (6), majoritatea cu valoare de epitete. Astfel, autorul reușește să descrie nuanțat peisajul, evidențiindu-i notele caracteristice.

2. Frază cu cel puțin patru propoziții dintre care una este subordonată circumstanțială consecutivă:

(Când) **am întâlnit**-o ieri[1],/ **era** atât de **supărată**[2],/ (încât) **n-a putut**[3]/ **(să)**-mi **spună** nimic[4],/ (deoarece) o **îneca** plânsul[5]./

Scanned with OKEN Scanner

P 1 - CT (2)
P 2 - PP
P 3 - CNS (2)
P 4 - CD (3)
P 5 - CZ (3)

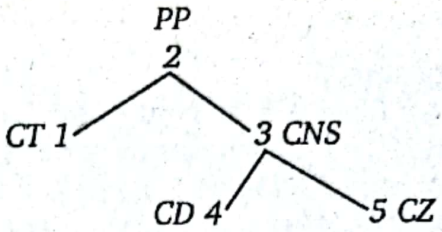

Motivarea semnelor de punctuaţie folosite:
prima virgulă s-a folosit pentru a despărţi o propoziţie temporală de regenta ei, fiind aşezată înaintea acesteia;
a doua virgulă desparte o subordonată consecutivă de regenta ei;
a treia virgulă desparte o propoziţie subordonată cauzală de regenta ei, între ele intercalându-se o altă subordonată cu aceeaşi regentă;
punctul s-a folosit la sfârşitul unei fraze care are în alcătuire numai propoziţii enunţiative neexclamative.

Îndrumări: Fraza poate să aibă în alcătuire patru sau mai multe propoziţii, dar trebuie să conţină în mod obligatoriu cel puţin o propoziţie principală. Fraza ce va fi formulată poate să conţină chiar trei propoziţii principale şi consecutiva solicitată:

A deschis poarta[1]/, *a intrat* în ogradă[2]/ (şi) ajungând în faţa casei şi-*a strigat* aşa de furios copiii[3], / (încât) i-*a speriat* şi pe vecini[4]./

P 1 - PP
P 2 - PP
P 3 - PP
P 4 - CNS (3)
juxt;
şi

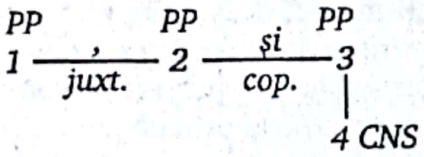

La introducerea consecutivei în frază trebuie să ţinem cont de conectivul subordonator *(încât)* şi de elementul corelativ: *aşa (de), atât (de), astfel.*

CONSTANŢA

C_{11} 1. Exemple de sinonime pentru fiecare din cuvintele: *falnic, temerar, solitar, straşnic, a conecta, candoare.*

Pentru *falnic* şi *temerar* vezi B12.2
solitar - singuratic, izolat, retras, tainic, pustiu, neumblat;
straniu - ciudat, bizar, ieşit din comun, neobişnuit, şocant;
a conecta - a uni, a conexa, a lega;
candoare - puritate, nevinovăţie, curăţenie morală.

2. Completarea spaţiilor punctate cu propoziţiile necesare şi felul subordonatei introduse de fiecare dată de conjuncţia *dacă:*

Nu se ştie *dacă vor veni.* (SB)
Întrebarea *dacă vor ajunge la timp* şi-au pus-o şi ei. (AT)
Dacă înveţi, ai satisfacţii. (CT)
Şi dacă te-ai fi grăbit, tot n-ai fi ajuns la timp. (CV)
Pentru orice elev întrebarea este *dacă va reuşi.* (PR)
Nu ştiu *dacă voi merge în excursie.* (CD)

COVASNA

C_{12} 1. Analiza frazei cu schema raporturilor dintre propoziţii:

„Nu se gândise îndeajuns[1],/ *nu-şi putuse* închipui[2]/ (că) omul *poate*[3]/ *(să) învingă)* pustiul, orice Sahară[4],/ (că) nisipurile africane *erau veşnice*[5]/ (şi) (că) apa,

Scanned with OKEN Scanner

într-adevăr *avea* odată şi odată *să* le *dea viaţă.*[6]"/

Observaţii:

1. Pronumele reflexiv *şi* nu aparţine verbului *a putea*, ci verbului *a(şi) închipui*. Verificarea se face prin trecerea celui de-al doilea verb, de la infinitiv, la conjunctiv: „... nu putea *să-şi închipuie*".

2. Predicatul *avea... să... dea viaţă* este un predicat verbal exprimat prin locuţiune verbală la modul indicativ, timpul viitor popular perifrastic: *avea să însufleţească - va însufleţi.*

P1 - *nu se gândise îndeajuns* = propoziţie principală; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, negativă, dezvoltată;

P2 - *nu-şi pututse închipui* = propoziţie principală, regentă pentru P3, P5 şi P6, coordonată cu P1 prin juxtapunere; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, negativă, dezvoltată;

P3 - *că omul poate* = propoziţie subordonată completivă directă, regentă pentru P4, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul *a-şi închipui* din P2, introdusă prin conjuncţia subordonatoare *că;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

P4 - *să învingă pustiul, orice Sahară* = propoziţie subordonată completivă directă, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul *poate* din P3, introdusă prin conjuncţia subordonatoare *să;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P5 - *că nisipurile africane erau veşnice* = propoziţie subordonată completivă directă, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul *a-şi închipui* din P2, introdusă prin conjuncţia subordonatoare *că*, coordonată prin juxtapunere cu P3; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P6 - *şi că apa, într-adevăr, avea odată şi odată să le dea viaţă* = propoziţie subordonată completivă directă, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul *a-şi închipui* din P2, introdusă prin conjuncţia subordonatoare *că*, coordonată copulativ cu P5 prin conjuncţia *şi;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată.

Observaţii: P3, P5 şi P6 au o dublă subordonare: faţă de P1 sunt CI, iar faţă de P2 sunt CD aşa cum au fost analizate de noi.

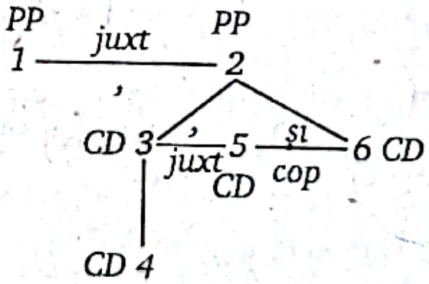

2. Transcrierea corectă a textului:

„Vă vor întovărăşi oameni de-ai mei până-n târg la Soroca."

M. Sadoveanu, *Neamul Şoimăreştilor*

C_{13} 1. Familia unui cuvânt ales: *pădure*

pădure, pădurice, pădurar, păduros, pădureţ, a împăduri, împădurit, împădurire, a reîmpăduri, reîmpădurit, reîmpădurire, a despăduri, despădurit, despădurire, păduratic, pădurărit, pădurean, pădureancă, păduriţă, pădurişte.

Scanned with OKEN Scanner

Îndrumări

În alcătuirea unei familii de cuvinte (lexicale) trebuie să ținem cont de următoarele aspecte teoretice:

- familia de cuvinte este alcătuită din cuvântul de bază și cuvintele derivate (cuvintele formate cu ajutorul sufixelor și al prefixelor), ea poate cuprinde și cuvintele compuse de la cuvântul de bază:
- cuvintele unei familii lexicale sunt înrudite între ele și au același radical (elementul comun tuturor cuvintelor dintr-o familie lexicală);
- uneori, în radical, pot să apară alternanțe fonetice (schimbări de sunete) vocalice sau consonantice;

bărbat - bărbăție: *a* ~ *ă* = alternanță vocalică; *t* ~ *ț* = alternanță consonantică;

- în alcătuirea cuvintelor derivate poate să apară și fenomenul dublei sufixări și/sau prefixări; primul sufix sau prefix formează împreună cu radicalul o temă la care se adaugă cel de-al doilea sufix sau prefix:

Temă	Temă
(a) *școl-ar*-iza	re *îm* - *pădur* - *i* - re
R S1 S2	P2 P1 R S1 S2

- familia lexicală nu trebuie să cuprindă același cuvânt flexionat după gen, număr, caz, mod, timp, persoană:

pădurar - pădurari; (a) *împăduri - împădurește* etc.

2. Sinonimul unuia dintre componenții familiei și introducerea lui într-o propoziție:

pădurice - zăvoi (pe malul unei ape).

În *zăvoi* se aude trilul privighetorilor.

3. Alcătuirea unei fraze care să conțină propoziția anterioară și în care una dintre propoziții să se afle în raport de subordonare temporală față de regentă:

(Când) *se înserează*[1],/ în zăvoi *se aude* trilul privighetorilor[2]/ (care) *răsună* mirific în răcoarea nopții[3]./

P 1 = CT (2)
P 2 = PP
P 3 = AT (2)

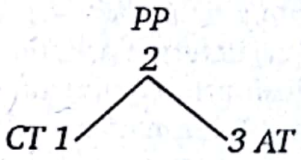

C_{14} **1.** Alcătuirea unei fraze care conține o propoziție principală, două subiective în raport de coordonare conjuncțională și o propoziție completivă directă:

Trebuie[1]*/ (să) mergi* la el[2]/ (și) *(să)-i spui*[3] */ (să) vină* la școală.[4]/

P 1 = PP
P 2 = SB
P 3 = SB
cop. *și*
P 4 = CD (3)

2. Schema raporturilor create:

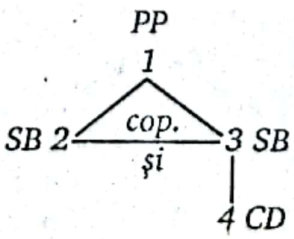

Scanned with OKEN Scanner

3. Analiza sintactică și morfologică a propoziției principale:

trebuie = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, impersonal, intranzitiv, regulat, conjugarea a IV-a, diateza activă, modul indicativ, timpul prezent, are formă de persoana a III-a, numărul singular.

Subiectul îl constituie cele două subiective care îi urmează primei propoziții.

C_{15} **1.** Analiza sintactică a frazei și schema raportului creat între propoziții:

„(Și)[1]/ (de)-*o fi*[2]/ *(să) mor*
În câmp de mohor[3],/
Să-i *spui* lui vrâncean
Și lui ungurean[1]/
(Ca *să)* mă *îngroape*
Aice pe-aproape
În strunga de oi[4]/
(Să) fiu tot cu voi."[5]/

Mioriţa

Observaţii: 1. Conjuncția *și* de la începutul textului coordonează condiționala care urmează cu alta care lipsește din text: *de ești năzdrăvană*; aici, am procedat la delimitarea lui în altă propoziție, deoarece se află la începutul frazei lângă un element subordonator (vezi C26 1.b).

2. Conjuncția *să* din alcătuirea verbului *să spui* este numai marcă a unui conjunctiv prezent cu valoare de imperativ; dacă ar fi considerată ca element subordonator, fraza n-ar mai avea propoziție principală.

P1 - *și... să-i spui lui vrâncean și lui ungurean* = propoziție principală, regentă pentru P2 și P4; enunțiativă imperativă, exclamativă , afirmativă, dezvoltată;

P2 - *de-o fi* = propoziție subordonată condițională, regentă pentru P3, răspunde la întrebarea *cu ce condiție*, determină verbul *să spui* din P1, introdusă prin conjuncția subordonatoare *de = dacă;* enunțiativă, propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

P3 - *să mor în câmp de mohor* = propoziție subordonată subiectivă, răspunde la întrebarea *ce,* determină verbul predicativ impersonal *o fi = se va întâmpla* din P2, introdusă prin conjuncția subordonatoare *să*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P4 - *ca să mă îngroape, aice pe-aproape în strunga de oi* = propoziție subordonată completivă directă, regentă pentru P5, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul *să spui* din P1, introdusă prin conjuncția subordonatoare compusă *ca să;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P5 - *să fiu tot cu voi* = propoziție subordonată circumstanțială de scop, răspunde la întrebarea *cu ce scop*, determină verbul *să îngroape* din P4 (ca înțeles depinde de întreaga propoziție), introdusă prin conjuncția subordonatoare *să*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

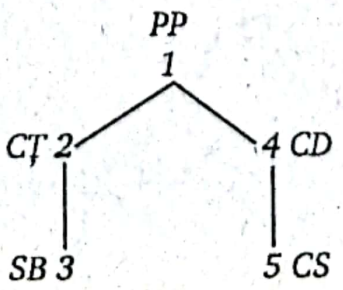

Scanned with OKEN Scanner

2. Analiza sintactică și morfologică a textului subliniat:

ca să = nu are funcție sintactică de parte de propoziție, deoarece este conjuncție subordonatoare compusă care introduce o propoziție subordonată completivă directă; *să* este și marcă a conjunctivului;

să... îngroape = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, tranzitiv, regulat, conjugarea I, diateza activă, modul conjunctiv, timpul prezent, persoana a III-a, nr. plural;

mă = complement direct exprimat prin pronume personal, formă neaccentuată, persoana I, numărul singular, cazul acuzativ;

aice = complement circumstanțial de loc exprimat prin adverb de loc, fără grad de comparație;

pe-aproape = complement circumstanțial de loc exprimat prin adverb de loc simplu, gradul de comparație pozitiv, precedat de prepoziția *pe;*

în strunga = complement circumstanțial de loc exprimat prin substantiv comun simplu, genul feminin, numărul singular, cazul Ac., articulat cu articolul hotărât enclitic *-a*, precedat de prepoziția *în;*

de oi = atribut substantival prepozițional exprimat prin substantiv comun, simplu, feminin, numărul plural, cazul Ac., nearticulat, precedat de prepoziția simplă *de;*

C_{16} 1. Analiza sintactică a frazei și raportul existent între propoziții:

„Degeaba *încerca* el[1]/ (să)-*i spună* (că) Sahara *e o regiune* doar părăsită de om, pentru o vreme[3],/ (că) toate pustiurile *sunt neadevărate*[4] (că) apa *există* în orice parte a pământului, ca și viața,[5]/ (și) √ *nu poate* nimeni[6]/ *(s)-o facă*[7]/ *(să) sece*[8]“./

D. R. Popescu

√ că

P1 - *degeaba încerca el* = propoziția principală, regentă pentru P2; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P2 - *să-i spună* = propoziție subordonată completivă directă, regentă pentru P3, P4, P5 și P6, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul *încerca* din P1, introdusă prin conjuncția subordonatoare *să*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P3 - *că Sahara e o regiune doar părăsită de om, pentru o vreme* = propoziție subordonată completivă directă, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul *să spună* din P2, introdusă prin conjuncția subordonatoare *că*; enunțiativă propriu-zisă neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P4 - *că toate pustiurile sunt neadevărate* = propoziție subordonată completivă directă, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul *să spună* din P2, introdusă prin conjuncția *că*, coordonată cu P3 *prin juxtapunere;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P5 - *că apa există în orice parte a pământului, ca și viața* = propoziție subordonată completivă directă, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul *să spună* din P2, introdusă prin conjuncția subordonatoare *că*, coordonată cu P4 prin juxtapunere; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P6 - *și nu poate nimeni* = propoziție subordonată completivă directă, regentă pentru P7, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul *să spună* din P2, se subînțelege conjuncția subordonatoare *că*, coordonată copulativ cu P5 prin conjuncția *și*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, negativă, simplă;

P7 - *s-o facă* = propoziție subordonată completivă directă, regentă pentru P8, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul *nu poate* din P6, introdusă prin conjuncția

Scanned with OKEN Scanner

subordonatoare *s(ă);* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P8 - *să sece* = propoziţie subordonată completivă directă (predicativă suplimentară) răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul *s(ă) facă* din P7, introdusă prin conjuncţia subordonatoare *să*; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă.

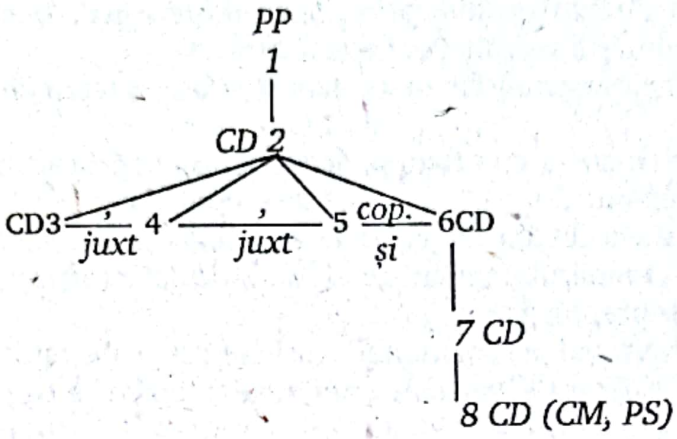

Observaţie: P8 este, de fapt, propoziţie predicativă suplimentară. Întrucât programa ciclului gimnazial nu prevede acest fel de subordonată, se poate accepta soluţia CD sau CM.

2. Sublinierea formei corecte a cuvintelor de mai jos şi explicarea ortografiei lor:

dezbatere - desbatere;

Se scrie prefixul *dez*, deoarece radicalul începe cu consoana *b* (sonoră);

dezcărcare - *descărcare;*

Se scrie prefixul *des-*, deoarece radicalul începe cu consoana *c* (surdă);

a răzfoi - *a răsfoi;*

Se scrie prefixul *răs-*, deoarece radicalul începe cu consoana *f* (surdă);

îmbogăţire - înbogăţire;

Se scrie prefixul *îm-*, deoarece radicalul începe cu consoana *b* (bilabială);

înnopta - înopta

Se scrie cu *-nn-*, deoarece primul *n* aparţine prefixului *în-*, iar al doilea aparţine radicalului, *înnopta* fiind un cuvânt derivat.

Observaţie: Pentru aceste reguli, vezi: *Îndreptarul...*, paragr. 81, 83, p. 14; paragr. 39, p. 15, paragr. 136, p. 23; paragr. 140, 142, p. 24; G. Beldescu, *Op. cit.*, paragraf 144, 145, p. 40; paragr. 146, p. 41.

C_{17} 1. Analiza sintactică a frazei cu reprezentarea grafică a raporturilor dintre propoziţii:

„Îmi *venea*[1]*/ (să) ţip* de bucurie[2],/ (dar) *am plecat*[3]*/*, (ca să) *nu-i supăr*[4]*/* (şi) *(să) nu-i stingheresc.*[5]“./

Ioan Slavici

P1 - *îmi venea* = propoziţie principală, regentă pentru P2; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P2 - *să ţip de bucurie* = propoziţie subordonată subiectivă, are ca regentă P1, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul personal devenit impersonal *venea*, introdusă

Scanned with OKEN Scanner

prin conjuncția subordonatoare *să*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P3 - *dar am plecat* = propoziție principală, regentă pentru P4 și P5, coordonată adversativ cu P1, prin conjuncția *dar*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

P4 - *ca să nu-i supăr* = propoziție subordonată finală, are ca regentă P3, răspunde la întrebarea *cu ce scop*, determină verbul *am plecat*, introdusă prin conjuncția subordonatoare compusă *ca să*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, negativă, dezvoltată;

P5 - *și să nu-i stingheresc* = propoziție subordonată finală, are ca regentă P3, răspunde la întrebarea *cu ce scop*, determină verbul *am plecat*, introdusă prin conjuncția subordonatoare *să*, coordonată copulativ cu P4 prin conjuncția *și*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, negativă, dezvoltată:

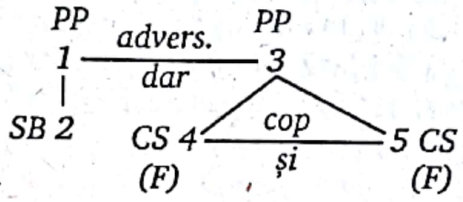

2. Analiza sintactico-morfologică a cuvintelor subliniate în text:

*să ți*p = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, intranzitiv, regulat, conjugarea I, diateza activă, modul conjunctiv, timpul prezent, persoana I, numărul singular;

de bucurie = complement circumstanțial de cauză exprimat prin substantiv comun simplu, genul feminin, numărul singular, cazul Ac., nearticulat, precedat de prepoziția simplă *de;*

să... nu supăr = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, tranzitiv, regulat, conjugarea I, diateza activă, modul conjunctiv, timpul prezent, persoana I, numărul singular, forma negativă cu adverbul de mod de negație *nu;*

-i = complement direct exprimat prin pronume personal, formă neaccentuată de persoana a III-a, numărul plural, genul masculin, cazul Ac.

C_{18} 1. Propoziții cu paronimele cuvintelor:

familiar - familial;
maistru - maestru;
orar - oral;
originar - original;
solidar - solitar;

familiar - simplu, fără pretenții, prietenos, apropiat, binecunoscut, obișnuit.

Acest lucru ne este *familiar* tuturor.

familial - privitor la familie, destinat familiei.

A avut de rezolvat o problemă *familială.*

maistru - meșter, meseriaș, persoană care conduce un grup de muncitori, o secție din uzină; persoană care instruiește, învață pe cineva.

El este *maistru* la uzina din apropiere.

maestru - persoană care a adus contribuții deosebit de valoroase într-un domeniu de activitate.

Ion Voicu este un *maestru* al artei interpretative românești.

orar - program de activitate stabilit pe ore;

Azi avem în *orar* două ore de matematică.

Scanned with OKEN Scanner

oral - pe cale vorbită, prin viu grai
Creaţia populară s-a transmis pe cale *orală* din generaţie în generaţie.
originar - de loc, de origine, de obârşie
El este *originar* din Humuleşti.
original - care constituie întâiul exemplar dintr-un document, care are o valoare reală, de necontestat; propriu unei persoane sau unui autor; personal.
Are un mod foarte *original* de a se comporta.
solidar - unit,între care există legături strânse
El este *solidar* cu toţi cei nevoiaşi.
solitar - însingurat, singur, izolat, retras, tainic
Un om se plimba *solitar* pe malul lacului.

2. Despărţirea în propoziţii, felurile propoziţiilor, schema relaţională. Analiza sintactică şi morfologică a cuvintelor subliniate în text:

„(După ce) *strânse*[1]/ (şi) √1 *pecetlui* scrisoarea[2],/ *chemă* un fecior[3]/ (de)-i *aduse* o căruţă[4],/ (pe care) o *opri* la portiţa din dos a grădinii[5]/ (ca *să) nu afle* nimeni[6]/ (ce) *voia*[7]/ *(să) facă*[8]/, (pentru că)[9]/ (dacă) *s-ar fi întâmplat*[10]/ *(să) fie văzut* de cineva[11],/ planurile *ar fi fost descoperite*[9]/ (şi) √2 negreşit[12]/ (că) *ar fi pierdut* tot[13]/ (ce) *agonisise*"[14]/.

N. Filimon

√1 = după ce; √2 = pentru că

P1 - *după ce strânse* = propoziţie subordonată circumstanţială temporală, are ca regentă P3, răspunde la întrebarea *când,* determină verbul *chemă*, introdusă prin locuţiunea conjuncţională *după ce*; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

P2 - *şi pecetlui scrisoarea* = propoziţie subordonată temporală, are ca regentă P3, răspunde la întrebarea *când*, determină verbul *chemă*, se subînţelege locuţiunea conjuncţională *după ce*, coordonată copulativ cu P1 prin conjuncţia *şi;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P3 - *chemă un fecior* = propoziţie principală, regentă pentru P1, P2, P4; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P4 - *de aduse o căruţă* = propoziţie subordonată finală, regentă pentru P5, răspunde la întrebarea *cu ce scop*, determină verbul *chemă* din P3, introdusă prin conjuncţia subordonatoare *de (= să, ca să);* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P5 - *pe care o opri la portiţa din dos a grădinii* = propoziţie subordonată atributivă, regentă pentru P6, P9 şi P12, răspunde la întrebarea *care*, determină substantivul *căruţă* din P4, introdusă prin pronumele relativ *care* precedat de prepoziţia simplă *pe;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P6 - *ca să nu afle nimeni* = propoziţie subordonată circumstanţială de scop (finală) regentă pentru P7, răspunde la întrebarea *cu ce scop*, determină verbul *opri* din P5 (ca înţeles depinde de întreaga propoziţie), introdusă prin conjuncţia subordonatoare compusă *ca să;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, negativă, simplă;

P7 - *ce voia* = propoziţie subordonată completivă directă, regentă pentru P8, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul *să (nu) afle* din P7, introdusă prin pronumele relativ *ce;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P8 - *să facă* = propoziţie subordonată completivă directă, are ca regentă P7, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul *voia*, introdusă prin conjuncţia *să*; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

Scanned with OKEN Scanner

P9 - *pentru că... planurile ar fi fost descoperite* = propoziție subordonată cauzală, regentă pentru P10, răspunde la întrebarea *din ce cauză*, determină verbul *opri* din P5, introdusă prin locuțiunea conjuncțională *pentru că*; enunțiativă optativă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

P10 - *dacă s-ar fi întâmplat* = propoziție subordonată condițională, regentă pentru P11, răspunde la întrebarea *cu ce condiție*, determină verbul *ar fi fost descoperite* din P9 (verb la diateza pasivă cu funcție sintactică de predicat verbal), introdusă prin conjuncția *dacă*; enunțiativă optativă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

P11 - *să fie văzut de cineva* = propoziție subordonată subiectivă, are ca regentă P10, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul impersonal *s-ar fi întâmplat*, introdusă prin conjuncția subordonatoare *să;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P12 - *și negreșit* = propoziție subordonată cauzală, regentă pentru P13, răspunde la întrebarea *din ce cauză*, determină verbul *opri* din P5, se subînțelege locuțiunea conjuncțională *pentru că*, coordonată copulativ cu P9 prin conjuncția *și;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

P13 - *că ar fi pierdut tot* = propoziție subordonată subiectivă, regentă pentru P14, răspunde la întrebarea *ce*, determină adverbul predicativ *negreșit* din P12, introdusă prin conjuncția *că;* enunțiativă optativă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P14 - *ce agonisise* = propoziție subordonată atributivă, are ca regentă P13, răspunde la întrebarea *care*, determină pronumele nehotărât *tot*, introdusă prin pronumele relativ *ce;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

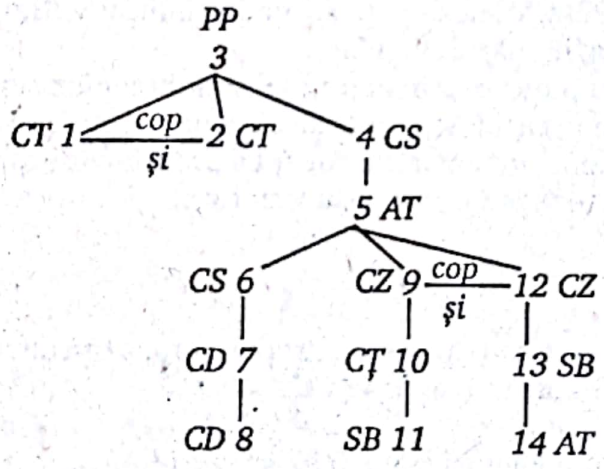

Analiza sintactică și morfologică a cuvintelor subliniate:

pe care („pe căruță") = complement direct exprimat prin pronume relativ simplu, genul feminin, numărul singular, cazul Ac., precedat de prepoziția simplă *pe,* în frază introduce o propoziție atributivă;

o = complement direct (reia complementul direct *pe care)* exprimat prin pronume personal, formă neaccentuată, persoana a III-a, numărul singular, genul feminin, cazul Ac.;

opri = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, tranzitiv, regulat, conjugarea a IV-a, diateza activă, modul indicativ, timpul perfect simplu, persoana a III-a, numărul singular;

la portița = complement circumstanțial de loc exprimat prin substantiv comun simplu, genul feminin, numărul singular, cazul Ac., articulat cu articolul hotărât enclitic *-a,* precedat de prepoziția simplă *la;*

Scanned with OKEN Scanner

din dos = atribut adverbial exprimat prin locuțiune adverbială de loc („dinapoi");
a grădinii = atribut substantival genitival exprimat prin substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul singular, cazul G., precedat de articolul posesiv (genitival) *a*, articulat cu articolul hotărât enclitic *-i*.

C_{19} 1. Trei propoziții în care cuvântul *a câștiga* (flexionat după situație) capătă, pe rând, alt sens:
El *câștigă* zece mii de lei pe lună (a obține bani, salariu).
Câștigase simpatia tuturor. (a cuceri)
Copilul *a câștigat* în greutate vreo 500 de grame. (a crește, a spori greutatea)
2. Analiza sintactică a textului:

„Mai târziu, o coțofană
Fără ocupație
A adus o veste-n goană..."

G. Topârceanu

mai târziu = complement circumstanțial de timp exprimat prin adverb de timp simplu, gradul comparativ de superioritate;
o coțofană = subiect simplu exprimat prin substantiv comun, simplu, epicen cu formă de feminin, numărul singular, cazul N., articulat cu articolul nehotărât proclitic *o;*
fără ocupație = atribut substantival prepozițional exprimat prin substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul singular, cazul Ac., nearticulat, precedat de prepoziția simplă *fără;*
a adus = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, tranzitiv, regulat, conjugarea a III-a, diateza activă, modul indicativ, timpul perfect simplu, persoana a III-a, numărul singular;
o veste = complement direct exprimat prin substantiv comun simplu, genul feminin, numărul singular, cazul Ac., articulat cu articolul nehotărât proclitic *o;*
-n goană = complement circumstanțial de mod propriu-zis exprimat prin locuțiune adverbială de mod (prepoziție + substantiv).

DÂMBOVIȚA

C_{20} 1. Trei fraze în care conjuncția *că* introduce propoziții diferite:
Subiectivă: Este bine [1]/ (că) *ai venit.*[2]/
1 = PP; 2 = SB (1)
Predicativă: Părerea mea *este*[1]/ (că) *vei reuși* [2]./
1 = PP; 2 = PR (1)
Atributivă: Convingerea[1a] / (că) *vor ajunge* la timp[2] / îi *îmbărbăta*[1b]./
1 = PP; 2 = ST (1)

Observație: Conjuncția *că* mai poate introduce și următoarele feluri de subordonate:
Completivă directă: Mi-*a spus*[1]/ (că) *vine* la mine[2]./
1 = PP; 2 = CD(1)
Completivă indirectă: Se teme [1]/ (că) *va întârzia*[2]./
1 = PP; 2 = CI (1)
Cauzală: N-a venit la școală[1]/ (că) *a fost bolnav*[2]./
1 = PP; 2 = CZ (1)
Concesivă: Fierul[1a], / (că)-*i fier*[2],/ și tot *ruginește*[1b]./
1 = PP; 2 = CV (1)

Scanned with OKEN Scanner

Consecutivă: A alergat așa de mult[1], /(că) îl *dor* picioarele[2]./

1 = PP; 2 = CNS (1)

2. Comentarea sensului cuvintelor subliniate din textul:

„Numai în fața cerului, mai sus decât brazii ceilalți, vulturii pluteau neobosit *scăldându-și aripile în lumină.*

Gala Galaction

În mod obișnuit, verbul *a (se) scălda* are sensul de *a face baie, a (se) îmbăia.* În text, unde este folosit la diateza activă pronominală, fiind tranzitiv, dobândește înțelesul de *a muia.* Pus în relație cu complementul direct *aripile,* verbul a-*(și) scălda* sugerează și mișcarea determinată de zbor, asemenea mișcărilor pe care le presupune acțiunea de *a muia* ceva într-o apă. Mișcarea aripilor este, totodată, asemenea mișcării mâinilor în cazul înotului, dovadă fiind și faptul că verbul *scăldându-și* este determinant al verbului *pluteau.*

Substantivul *lumină* are sensul propriu de radiație sau complex de radiații electromagnetice emise de corpuri incandescente sau luminiscente care impresionează ochiul omenesc. În text este folosit cu sensul figurat de *strălucire, înseninare,* sugerând, deopotrivă, și imensitatea spațiului. Acest sens apare cu claritate, raportând cuvântul *lumină* la prima parte a textului: *„Numai în fața cerului, mai sus decât brazii cei înalți...“*

Substantivul *aripile* este utilizat cu sensul său propriu, având menirea de a contribui la precizarea sensurilor celorlalte cuvinte din context.

Așadar, zborul vulturilor sugerează mișcarea domoală a aripilor într-o atmosferă copleșită de senin și strălucire.

DOLJ

C_{21} 1. Frază alcătuită după schema următoarea. Sublinierea predicatelor; felul lor.

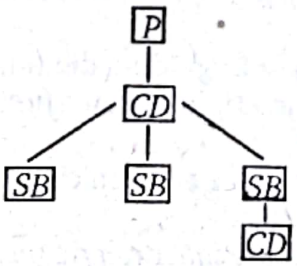

Precizări:

Realizarea frazei presupune un anume grad de dificultate, întrucât subiectivele, deși au aceeași regentă, nu sunt coordonate între ele. Aceasta înseamnă că ele determină cuvinte diferite.

Ținând cont de aceste aspecte trebuie ca subiectivele să aibă ca elemente regente termeni specifici (verb impersonal, expresie verbală impersonală) folosiți la un mod nepredicativ. Toți aceștia vor face parte din propoziția completivă directă, regentă a celor 3 subiective.

Regenta va fi o propoziție discontinuă cu trei intercalări.

El mi-*a mărturisit*[1]/ (că) trebuind[2] / *(să) te zbați* zadarnic[3],/ întâmplându-se[2]/ *(să) nu reușești*[4]/ și știindu-se [2] / (că) ceilalți *vor spune*[5]/ (că) *n-ai încercat* nimic[6]/ *înseamnă a renunța (a-ți recunoaște* înfrângerea)[2]./

Scanned with OKEN Scanner

P 1 = PP
P 2 = CD (1)
P 3 = SB (2)
P 4 = SB (2)
P 5 = SB (2)
P 6 = CD (5)

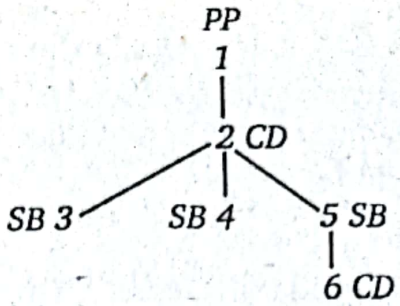

Observaţii:

1. Iată şi o altă variantă a unei astfel de fraze:

Simţi deodată[1] / (că) fiindu-i cu neputinţă[2a] / *(să) rămână*[3],/ dar trebuind[2b]/ *(să) se justifice*[4],/ îi *vine*[2]/ *(să) regrete*[5]/ (că) l-*a vizitat*[6]./

2. În cazul în care cele trei subiective ar fi fost coordonate între ele, fraza s-ar fi alcătuit mult mai uşor:

El mi-*a spus*[1] / (că) *trebuie*[2]/ *(să) studiez*[3],/ *(să) conspectez*[4]/ (şi) *(să) învăţ*[5]/ (ce) mi-*este necesar* pentru examen.[6]/

Predicatele din prima frază sunt:
a mărturisit - predicat verbal;
să te zbaţi - predicat verbal;
să nu reuşeşti - predicat verbal;
vor spune - predicat verbal;
n-ai încercat - predicat verbal;
înseamnă a renunţa - predicat nominal.

Predicatele din fraza a doua sunt:
a spus - predicat verbal;
trebuie - predicat verbal;
să studiez - predicat verbal;
să conspectez - predicat verbal;
să învăţ - predicat verbal;
este necesar - predicat nominal.

2. Omonimele cuvintelor: *păr, fus, port*: scurte propoziţii cu fiecare dintre ele:

păr:

Vecinul meu a plantat *un păr* în grădina din faţa casei. (pom fructifer).

Părul îi atârna, lung, peste umeri. (totalitatea firelor subţiri de natură epidermică, cornoasă; podoabă capilară)

Fusul se învârtea cu hărnicie în mâna bunicii, torcând fuiorul de in. (unealtă de tors)

Această bucată de piele nu are mai mult de *un fus*. (unitate de măsură pentru piele, egală cu 929 cm^2)

Bucureştiul este aşezat pe un alt *fus* orar decât Londra. (fiecare dintre cele 24 de porţiuni în care este împărţită suprafaţa pământului prin meridiane, distanţat la 15^0 unul de altul, sau prin alte linii de demarcaţie convenţională, urmând de aproape aceste meridiane).

Observaţie: Cuvântul *fus*, cu ultimul sens, nu este marcat în *DEX* ca omonim, ci e cuprins în articolul de la cuvântul-titlu *fus*[1], cu precizarea („*În sintagmele*")... (p. 359).

port:

Constanţa este *port* la Marea Neagră. (oraş care are un port, loc de ancorare a vaselor, de încărcare şi descărcare, prevăzut cu instalaţii speciale.)

Turiştii străini apreciază *portul* popular românesc. (îmbrăcăminte caracteristică a unui popor)

Eu *port* o haină nouă. (verb *a îmbrăca, a folosi pentru îmbrăcăminte)*

Scanned with OKEN Scanner

Observaţie:

Port, ca omonim, se foloseşte ca element de compunere cu sensul *„purtător de...", „susţinător de..."*

Şi-a cumpărat un *portbagaj* nou.

Cuvântul *port,* ca substantiv, este folosit şi cu sensurile de *faptul de a deţine, de a purta; conduită obişnuită, firească,* dar DEX-ul nu-l înregistrează ca omonim, cu aceste sensuri (p. 723), fiind inclus în articolul de la cuvântul titlu *port²*.

Portul armelor este interzis.

Ori te poartă cum ţi-e vorba, ori vorbeşte cum ţi-e *portul.*

HUNEDOARA

C_{22} *a)* analiza sintactică a frazei (vezi B13).

b) Pentru analiza sintactică şi morfologică a cuvintelor *băgai de seamă, decât mine,* vezi B13.

când = complement circumstanţial de timp exprimat prin adverb relativ, de timp, simplu, fără grad de comparaţie;

se părea = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, impersonal, intranzitiv, regulat, conjugarea a II-a, diateza reflexivă - cu pronumele reflexiv *se*, formă neaccentuată în Ac., morfem al diatezei reflexive, fără funcţie sintactică de parte de propoziţie -, modul indicativ, timpul imperfect, are formă de persoana a III-a, numărul singular;

în vârful degetelor = complement circumstanţial de mod, exprimat prin substantiv comun, simplu, neutru, plural, G., precedat de locuţiunea prepoziţională *în vârful,* articulat cu articolul hotărât enclitic - *lor;*

furiş = complement circumstanţial de mod propriu-zis exprimat prin adverb de mod simplu, fără grade de comparaţie.

2. Tipuri de subordonate posibile pe lângă prepoziţia „Citeşte":

Subiectivă:

Citeşte¹ (cine) *vrea².*/

Completivă directă:

Citeşte¹/ (ce) îi *place².*/

Completivă indirectă:

Citeşte¹/ (cui) îl *ascultă².*/

Circumstanţială de loc:

Citeşte¹/ (unde) *vrea².*/

Temporală:

Citeşte¹/ (când) *are* timp².*/*

Modală:

Citeşte¹/ (cum) *a învăţat* la şcoală².*/*

Cauzală:

Citeşte¹/ (că) *e pasionat* de lectură².*/*

Finală:

Citeşte¹/ (ca *să) se informeze².*/

Condiţională:

Citeşte¹/ (dacă) *vrea².*/

Concesivă:

Citeşte¹,/ (deşi) îl *dor* ochii foarte tare².*/*

Consecutivă:

Citeşte¹/ (încât) *nu* mai *are* timp de altceva².*/*

Scanned with OKEN Scanner

Observație:

Nu se pot construi fraze care să conțină subordonatele predicativă și atributivă, deoarece prima determină din regentă un verb copulativ, iar a doua un substantiv sau un substitut al acestuia. Regenta *„Citește"* nu are în alcătuire decât un verb predicativ, personal, tranzitiv.

3. Explicarea semnelor de ortografie și punctuație din text prin analiză sintactică și morfologică.

„Lovi-o-ar moartea de vorbă, de care nu te mai saturi, Ilie!"

-*ghilimelele* sau *semnele citării* s-au folosit înainte și după un text reprodus în vorbire directă;

- *prima cratimă* marchează legătura gramaticală dintre grupul de cuvinte neaccentuate *o-ar*, postpuse cuvântului accentuat *lovi;*
- *a doua cratimă* marchează rostirea într-o singură silabă a două cuvinte întregi, fără elidarea unei vocale: *o* - pronume personal, formă neaccentuată, persoana a III-a, numărul singular, genul feminin, cazul Ac., *ar* - verbul auxiliar *a avea* care intră în alcătuirea modului condițional-optativ, timpul prezent, persoana a III-a, numărul singular, formă verbală inversă *lovi-... -ar;*
- *prima virgulă* s-a folosit pentru a despărți propoziția subordonată atributivă explicativă (izolată) *„de care nu te mai saturi"* de regenta ei *„lovi-o-ar moartea de vorbă";*
- *a doua virgulă* marchează pauza dintre cuvintele unei propoziții și un substantiv în vocativ;
- *semnul exclamării* marchează sfârșitul unei fraze care are în alcătuire și o propoziție enunțiativă optativă exclamativă: *„lovi-o-ar moartea de vorbă".*

IALOMIȚA

C_{23} 1. Analiza frazelor de mai jos (determinarea propozițiilor, felul lor):

„(Cine) le *spusese* lor chestia asta[1] / (sau) (dacă) pentru chestia asta *fusese trimis*[2]*/*, nimeni *nu știa*[3]*,/* (da') un oltean din baterie, servant la tunul meu, așa *a înțeles*[4]*,/* (că) *suntem luați* drept niște fricoși[5]*,/* (care) *nu știm*[6]*/ (să) luptăm*[7]*,/*(și) *l-a apucat* o furie așa, calculată, oltenească[8]*/* (de care) *nu mi-am dat seama* decât prea târziu[9]*/*

Marin Preda

P1- *cine le spusese lor chestia asta* = propoziție subordonată completivă directă, are ca regentă P3, răspunde la întrebarea *ce,* determină verbul *nu știa,* introdusă prin pronumele relativ *cine;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P2 - *sau dacă pentru chestia asta fusese trimis* = propoziție subordonată completivă directă, are ca regentă P3, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul *nu știa*, introdusă prin conjuncția subordonatoare *dacă*, coordonată disjunctiv cu P1 prin conjuncția *sau*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P3 - *nimeni nu știa* - propoziție principală, regentă pentru P1 și p2; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, negativă, simplă;

P4 - *da' un oltean din baterie, servant la tunul meu, așa a înțeles* = propoziție principală, regentă pentru P5, coordonată adversativ cu P3 prin conjuncția *da(r);* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P5 - *că suntem luați drept niște fricoși* = propoziție subordonată completivă directă, regentă a P6, răspunde la întrebarea *ce,* determină verbul *a înțeles* din P4,

Scanned with OKEN Scanner

introdusă prin conjuncția subordonatoare *că*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată.

Observație: P5, prin punctuație (virgula dinainte), aduce o explicație la un cuvânt din regentă (**anume** că *suntem...*), de aceea ea ar trebui considerată *o apozitivă* sau măcar o modală explicativă (apozitivă), care determină (explică) adverbul *așa*.

Apozitivele explică însă un substantiv, pronume, numeral sau chiar o propoziție, nu un adverb: *un lucru (asta, două)* a înțeles, *anume că...*

P6 - *care nu știm* = propoziție subordonată atributivă, regentă pentru P7, răspunde la întrebarea *ce fel de*, determină substantivul *niște fricoși* din P5, introdusă prin pronumele relativ *care;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, negativă, simplă;

P7 - *să luptăm* = propoziție subordonată completivă directă, are ca regentă P6, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul *(nu) știm*, introdusă prin conjuncția subordonatoare *să;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

P8 - *și l-a apucat o furie așa, calculată, olteneasc*ă = propoziție principală, regentă pentru P9, coordonată copulativ cu P4 prin conjuncția *și*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P9 - *de care nu mi-am dat seama decât prea târziu* = propoziție subordonată atributivă, are ca regentă P8, răspunde la întrebarea *care*, determină substantivul *o furie*, introdusă prin pronumele relativ *care* precedat de prepoziția simplă *de;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, negativă, dezvoltată;

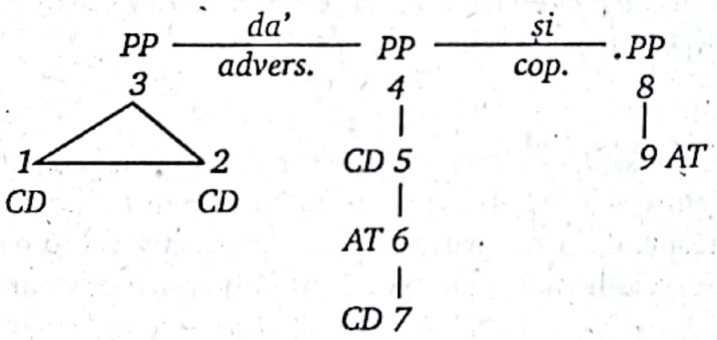

2. Exemple de subordonate (patru feluri) introduse prin conjuncția *dacă:*

subiectivă:

Nu se știe[1]*/* (dacă) *vor reuși*[2]*./*

predicativă:

Întrebarea *este*[1]*/* (dacă) *vor ajunge* la timp[2]*./*

atributivă:

- Toți *își puneau problemea*[1]*/* (dacă) mai *este necesar* acest efort[2]*./*

completivă directă:

- Nu mi-*ai spus*[1]*/* (dacă) *mergi* și tu în parc[2]*./*

Observație: Conjuncția *dacă* mai poate introduce:

completivă indirectă:

Se gândește[1]*/* (dacă) efortul său *va fi încununat* de succes[2]*./*

temporală:

(Dacă) *a văzut* așa[1]*,/* nora împăratului *s*-a mai *domolit*[2]*/* (apud G.A., II, p. 297).

cauzală:

(Dacă) *a venit* vremea pe jertfă[1]*,/* apoi... *nu mă dau în lături*[2]*/* (apud G.A., II. p. 302).

Scanned with OKEN Scanner

condiţională:

(Dacă) *vrei*[1], / *vino* şi tu[2]./

concesivă:

(Dacă) l-*ai ucide* în bătaie[1],/ şi tot nu recunoaşte[2].

3. Înţelesul cuvintelor: *straniu, a se resemna*. Propoziţii cu aceste cuvinte.

Pentru *straniu* vezi C11.1

Şocat de cele întâmplate, căpitanul avea un comportament *straniu.*

a se resemna - a accepta o situaţie grea, a suporta un rău, fără împotrivire.

S-a resemnat uşor, în faţa acestei situaţii fără ieşire.

C_{24} Sensul cuvintelor:

nostalgie - tristeţe, deprimare cauzată de dorinţa de a găsi ceva din trecut; melancolie; dorinţă plină de regrete pentru ceva greu de realizat.

paradox - opinie (absurdă), contrară adevărului îndeobşte acceptat; ciudăţenie, enunţ contradictoriu şi, în acelaşi timp, demonstrabil; enormitate, absurditate;

reverie - visare, piesă vocală sau instrumentală de mici proporţii, cu caracter visător;

teluric - pământesc, care aparţine pământului, privitor la pământ;

tandreţe - afecţiune plină de duioşie, de delicateţe, de gingăşie.

MUREŞ

C_{25} Analiza sintactică a frazei şi sintactico-morfologică a cuvintelor subliniate:

„*Ţineau* foarte tare la el aşa[1]/ (cum) *sunt în stare*[2]/ *(să) ţină* ţăranii unii la alţii în armată[3],/ (pe care) de altfel *o consideră* a lor"[4]./

Marin Preda

P1 - *ţineau foarte tare la el, aşa* = propoziţie principală, regentă pentru P2;

P2 - *cum sunt în stare* = propoziţie subordonată circumstanţială modală, regentă pentru P3, răspunde la întrebarea *cum*, determină adverbul *aşa* din P1, introdusă prin adverbul relativ *cum;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P3 - *să ţină ţăranii unii la alţii în armată* = propoziţie subordonată completivă indirectă, regentă pentru P4, răspunde la întrebarea *de ce*, determină locuţiunea adjectivală *în stare* din P2, introdusă prin conjuncţia subordonatoare *să;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P4 - *pe care de altfel o consideră a lor* = propoziţie subordonată atributivă, are ca regentă P3, răspunde la întrebarea *care,* determină substantivul *armată*, introdusă prin pronumele relativ *care*, precedat de prepoziţia simplă *pe;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată:

PP
1
|
2 CM
|
3 CI
|
4 AT

Scanned with OKEN Scanner

Analiza sintactică și morfologică a cuvintelor subliniate:
o = complement direct exprimat prin pronume personal, formă neaccentuată, persoana a III-a, numărul singular, genul feminin, cazul Ac.;
consideră = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, tranzitiv, regulat, conjugarea I, diateza activă, modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a, nr. plural;
a lor, = complement de mod (după *Gramatica Academiei* este element predicativ suplimentar) exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, plural, cazul G., precedat de articolul posesiv-genitival *a*.

PRAHOVA

C_{26} În următoarea frază:

- „Oiță bârsană[1],/ Și lui ungurean[1]/
(De) *ești* năzdrăvană[2]/ (Ca *să*) mă *îngroape*
(Și) (de)-*a fi*[3] /(*să mor*) Aice pe-aproape,
În câmp de mohor[4],/ În strunga de oi[5],/
Să-i spui lui vrâncean *(Să) fiu* tot cu voi"[6]./

Miorița

a) explicarea semnelor de ortografie și punctuație:
- *ghilimelele* sau *semnele citării* s-au folosit înainte și după un text extras și reprodus întocmai dintr-o operă literară;
- *linia de dialog* marchează începutul vorbirii unei persoane care participă la dialog (la convorbire);
- *prima virgulă* s-a folosit după o expresie în cazul vocativ formată dintr-un substantiv și un adjectiv și așezată la începutul comunicării;
- *a doua virgulă* s-a folosit după un grup de propoziții subordonate - două condiționale coordonate între ele și o subiectivă - intercalate între termenii propoziției principale nr. 1 care este regentă a celor două subordonate condiționale;
- *de (-) a fi* - cratima sau liniuța de unire marchează rostirea într-o singură silabă a două cuvinte întregi fără omiterea unei vocale: *de* = conjuncție simplă subordonatoare; *a* = verbul auxiliar *a vrea* din alcătuirea viitorului regional *a fi*, identic, ca formă, cu infinitivul;
- *să(-)i* – cratima sau liniuța de unire marchează rostirea într-o singură silabă a două cuvinte întregi cu elidarea vocalei *î : să* = conjuncție simplă, marcă a conjunctivului; *(î)i* = pronume personal, formă neaccentuată;
- *pe(-)aproape* = cratima marchează rostirea într-o singură silabă *(pe-a)* a unui cuvânt întreg și a începutului altui cuvânt, fără elidarea unei vocale: *pe* = prepoziție simplă; *aproape* = adverb;
- *a treia virgulă* desparte două părți de propoziție de același fel - două complemente circumstanțiale de loc - coordonate prin juxtapunere: *pe-aproape, în strunga;*
- *ultima virgulă* desparte propoziția subordonată circumstanțială de scop, de regenta ei;
- *punctul* marchează sfârșitul unei fraze care are în alcătuire propoziții enunțiative neexclamative sau exclamative a căror intonație s-a estompat.

b) analiza sintactică a frazei folosind schema:

1 = PP
2 = CT (1) } cop. *și*
3 = CT (1) }
4 = SB (3)
5 = CD (1)
6 = CS (5)

Scanned with OKEN Scanner

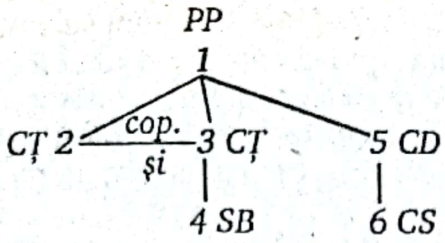

c) indicați sinonimele cuvintelor subliniate:

năzdrăvană - înzestrată cu puteri supranaturale, ieșită din comun, prevestitoare, cu darul prezicerii, al prevestirii;

Alte sensuri : om glumeț, poznaș, ghiduș;

strungă - țarc, îngrăditură în care se țin oile;

Alte sensuri: deschizătură, portiță, loc îngust de trecere; trecătoare îngustă (între munți); defileu, strâmtoare.

C_{27} În fraza următoare:

„Sălbaticul vodă *e*-n zale și-n fier[1]/
(Și) zalele-i *zuruie* crunte[2];/
Gigantică *poart*-o cupolă pe frunte[3],/
(Și) vorba-i *e tunet*[4],/ *răsufletul* √ ger,[5]/
(Iar) barda-i din stânga *ajunge* la cer[6],/
(Și) vodă-*i un munte*"[7]/

G. Coșbuc

√e

a) explicarea semnelor de ortografie și de punctuație:

- *ghilimelele* sau *semnele citării* s-au folosit înainte și după un text extras și reprodus întocmai dintr-o operă literară;

- *e(-)n (zale)* - cratima marchează rostirea într-o singură silabă a două cuvinte întregi cu elidarea vocalei: *î : e* = verb; *(î)n* = prepoziție simplă;

- *și(-)n* - cratima marchează rostirea într-o singură silabă a două cuvinte întregi cu elidarea vocalei *î : și* = conjuncție coordonatoare simplă; *(î)n* - prepoziție simplă;

- *zalele(-)i* - cratima marchează rostirea într-o singură silabă a sfârșitului unui cuvânt și a unui cuvânt întreg cu omiterea vocalei *î : zalele* = substantiv; *(î)i* = pronume personal *(-le-i);*

- *punctul și virgula (;)* marchează pauza dintre două grupuri de propoziții ale unei fraze;

- *poart(-)o* - cratima marchează rostirea într-o singură silabă a sfârșitului unui cuvânt și a unui cuvânt întreg cu elidarea vocalei *ă: poart(ă)* = verb; *o* = articol nehotărât; *(-t-o);*

- *virgula* - dinaintea conjuncției *și* (cu o oarecare valoare adversativă) desparte două propoziții principale;

- *vorba(-)i* - cratima marchează rostirea într-o singură silabă a sfârșitului unui cuvânt și a unui cuvânt întreg cu elidarea vocalei *î : vorba* = substantiv; *(î)i* = pronume personal *(-ba-i);*

- *virgula a doua* desparte două propoziții principale coordonate prin juxtapunere;

- *virgula a treia* desparte două propoziții principale coordonate copulativ prin conjuncția *iar (= și);*

- *barda(-)i* - cratima marchează rostirea într-o silabă a sfârșitului unui cuvânt și a unui cuvânt întreg fără elidarea unei vocale: *barda* = substantiv; *i* = pronume personal *(-da-i);*

Scanned with OKEN Scanner

- *virgula a patra* - înaintea conjuncției *și* marchează o pauză, o accentuare a propoziției care urmează (P7);

- *vodă(-)i* - cratima marchează rostirea într-o singură silabă a sfârșitului unui cuvânt și a unui cuvânt întreg cu omiterea vocalei *î* : *vodă* = substantiv; *(î)i* = formă scurtă, populară, a verbului *a fi (-dă-i);*

- *punctul* s-a folosit la sfârșitul unei fraze care are în alcătuire propoziții enunțiative neexclamative.

b) analiza sintactică a frazei folosind schema relațională:

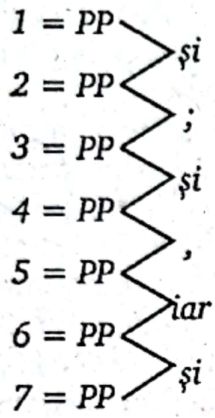

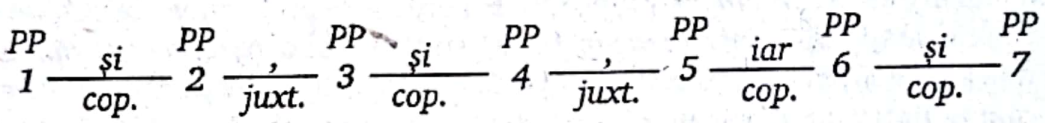

c) Sinonimele cuvintelor subliniate:
gigantică - uriașă, enormă, colosală, gigantescă;
răsuflet - răsuflare, respirație.

SUCEAVA

C_{28} În textul:

„Eu îți *vorbesc* ție[1]/ (ca *să) ai* o idee, chiar și aproximativă, de toate[2]/ (câte) *s-au întâmplat* atunci[3]/ (și) (ca *să-)ți amintești* mereu[4]/ (că) / (de) *n-ar fi fost* oameni, ca insul[6]/ (pe care) l-*ai văzut* sus la tribună, vorbind despre drepturile noastre[7]/, lucrurile *nu s-ar fi schimbat*[5]*,*/ *(ci)* √ *ar fi rămas*[8] *(cum) au fost* și mai înainte"[9]./

Marin Preda

√că

a) delimitarea propozițiilor și identificarea lor:

P1 - *eu îți vorbesc ție* = propoziție principală, regentă pentru P2 și P4; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P2 - *ca să ai o idee, chiar aproximativă, de toate* = propoziție subordonată circumstanțială de scop, regentă pentru P3, răspunde la întrebarea *cu ce scop*, determină verbul *vorbesc* din P1, introdusă prin conjuncția subordonatoare compusă *ca să*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P3 - *câte s-au întâmplat atunci* = propoziție subordonată atributivă, are ca regentă P2, răspunde la întrebarea *care*, determină pronumele nehotărât *toate*, introdusă prin pronumele relativ *câte*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P4 - *și ca să-ți amintești mereu* = propoziție subordonată circumstanțială de scop, regentă pentru P5 și P8, răspunde la întrebarea *cu ce scop*, determină verbul

Scanned with OKEN Scanner

vorbesc din P1, introdusă prin conjuncția subordonatoare compusă *ca să*, coordonată copulativ cu P2 prin conjuncția simplă *și*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P5 - *că lucrurile nu s-ar fi schimbat* = propoziție subordonată completivă indirectă, regentă pentru P6, răspunde la întrebarea *despre ce*, determină verbul *să-ți amintești* din P4, introdusă prin conjuncția subordonatoare simplă *că;* enunțiativă optativă, neexclamativă, negativă, simplă;

P6 - *de n-ar fi oameni ca insul* = propoziție subordonată circumstanțială condițională, regentă pentru P7, răspunde la întrebarea *cu ce condiție*, determină verbul *(nu) s-ar fi schimbat* din P5, introdusă prin conjuncția subordonatoare simplă *de (= dacă);* enunțiativă optativă, neexclamativă, negativă, dezvoltată;

P7 - *pe care l-ai văzut sus la tribună, vorbind despre drepturile noastre* = propoziție subordonată atributivă, are ca regentă P6, răspunde la întrebarea *cum*, determină substantivul *insul*, introdusă prin pronumele relativ *care*, precedat de prepoziția simplă *pe;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P8 - *ci ar fi rămas* = propoziție subordonată completivă indirectă, regentă pentru P9, răspunde la întrebarea *despre ce*, determină verbul *să-ți amintești* din P4, se subînțelege conjuncția subordonatoare *că*, coordonată adversativ cu P5, prin conjuncția simplă *ci;* enunțiativă optativă - neexclamativă, afirmativă, simplă;

P9 - *cum au fost și mai înainte* = propoziție subordonată predicativă, are ca regentă P8, răspunde la întrebarea *cum*, determină verbul copulativ *ar fi rămas* (cu funcție sintactică de predicat norminal incomplet), introdusă prin adverbul relativ *cum;*enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată.

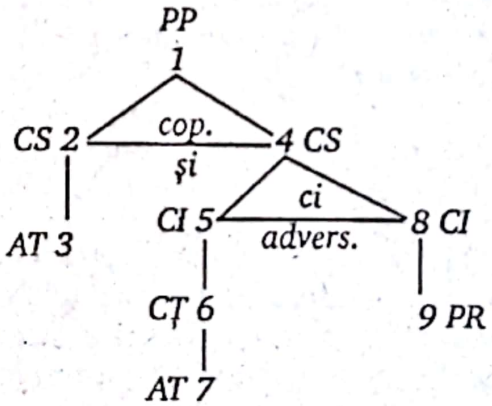

b) analiza sintactică și morfologică a cuvintelor subliniate:

de = nu are funcție sintactică de parte de propoziție; conjuncție subordonatoare simplă, introduce o condițională;

n-ar fi fost = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, intranzitiv, neregulat, conjugarea a IV-a, diateza activă, modul condițional optativ, timpul perfect, persoana a III-a, numărul plural, formă negativă cu adverbul de mod de negație *nu;*

oameni = subiect simplu exprimat prin substantiv comun, simplu, genul masculin, numărul plural, cazul N., nearticulat;

ca insul = atribut substantival prepozițional exprimat prin substantiv comun simplu, genul masculin, numărul singular, cazul Ac., articulat cu articolul hotărât enclitic *-l*, precedat de adverbul de mod comparativ *ca;*

noastre = atribut adjectival exprimat prin adjectiv pronominal posesiv acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *drepturile* - neutru, plural, Ac., - persoana I, mai mulți posesori;

Scanned with OKEN Scanner

cum au fost = predicat nominal alcătuit din:
cum = nume predicativ exprimat prin adverb relativ de mod, simplu, introduce o PR;
au fost = verb copulativ, personal, intranzitiv, neregulat, conjugarea a IV-a, diateza activă, modul indicativ, timpul perfect compus, persoana a III-a, numărul plural;
şi = nu are funcţie sintactică de parte de propoziţie; adverb de mod cu rol de întărire a complementului de timp;
mai înainte = complement circumstanţial de timp exprimat prin adverb de timp simplu, gradul comparativ de superioritate.

C_{29} În textul:
„(Dacă) *învingi* momentul acela[1]/ (când) îţi *trece prin cap*[2]/ (că) *e zadarnic*[3]/ *(să) te* mai *ascunzi*[4]/, *îţi merge mintea* scânteie...[5]/ (Dacă) *nu eşti tare* în secunda aceea[1]/, *te zăpăceşti*[2]/ (şi) *spui* tot[3]/, (chiar dacă) *din gură taci*"[4]./

M. Preda

a) delimitarea propoziţiilor şi indicarea felului lor:
Fraza I
P1 - *dacă învingi momentul acela* = propoziţie subordonată condiţională, regentă pentru P2, răspunde la întrebarea *cu ce condiţie*, determină locuţiunea verbală *(îţi) merge mintea* din P5, introdusă prin conjuncţia subordonatoare *dacă;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;
P2 - *când îţi trece prin cap* = propoziţie subordonată atributivă, regentă pentru P3, răspunde la întrebarea *care*, determină substantivul *momentul* din P1, introdusă prin adverbul relativ *când*; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;
P3 - *că e zadarnic* = propoziţie subordonată subiectivă, regentă pentru P4, răspunde la întrebarea *ce*, determină locuţiunea verbală impersonală *trece prin cap* din P2, introdusă prin conjuncţia subordonatoare *că;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;
P4 - *să te mai ascunzi* = propoziţie subordonată subiectivă, are ca regentă P3; răspunde la întrebarea *ce*, determină expresia verbală impersonală *e zadarnic,* introdusă prin conjuncţia subordonatoare *să;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;
P5 - *îţi merge mintea scânteie* = propoziţie principală, regentă pentru P1; enunţiativă propriu-zisă, exclamativă, afirmativă, dezvoltată.

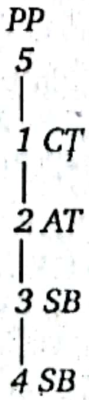

Scanned with OKEN Scanner

Fraza a II-a

P1- *dacă nu eşti tare în secunda aceea* = propoziţie subordonată, condiţională are ca regentă P2, răspunde la întrebarea *cu ce condiţie*, determină verbul *te zăpăceşti*, introdusă prin conjuncţia subordonatoare *dacă;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, negativă, dezvoltată;

P2 - *te zăpăceşti* = propoziţie principală, regentă pentru P1; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

P3 - *şi spui tot* = propoziţie principală regentă pentru P4, coordonată copulativ prin *şi* cu P2; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P4 - *chiar dacă din gură taci* = propoziţie subordonată concesivă, are ca regentă P3, răspunde la întrebarea *în ciuda cărui fapt*, determină verbul *spui*, introdusă prin locuţiunea conjuncţională subordonatoare *chiar dacă*; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

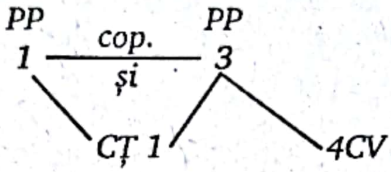

b) analiza sintactică şi morfologică a cuvintelor subliniate:

dacă = nu are funcţie sintactică de parte de propoziţie; conjuncţie subordonatoare simplă, introduce o condiţională;

nu eşti tare = predicat nominal alcătuit din:

nu eşti = verb copulativ, personal, intranzitiv, neregulat, conjugarea a IV-a, diateza activă, modul indicativ, timpul prezent, persoana a II-a, numărul singular, formă negativă;

tare = nume predicativ exprimat prin adjectiv propriu-zis simplu, variabil cu o terminaţie, genul masculin, numărul singular, cazul N., gradul pozitiv;

în secunda = complement circumstanţial de timp exprimat prin substantiv comun simplu, genul feminin, numărul singular, cazul Ac., articulat cu articolul hotărât enclitic *-a*, precedat de prepoziţia *în;*

aceea = atribut adjectival exprimat prin adjectiv pronominal demonstrativ de depărtare, acordat în gen, număr şi caz cu substantivul determinat *secunda* - genul feminin, numărul singular, cazul Ac.

TELEORMAN

C_{30} 1. Frază formată din cel puţin patru propoziţii:

El *a plecat*[1] de acasă[1],/ *a trecut*[2] prin oraş[2]/, *s-a grăbit*[3] către şcoală[3]/ şi *a ajuns*[4] la timp[4]./

Precizări:

Această frază poate fi alcătuită din patru sau mai multe propoziţii. Toate propoziţiile pot să fie propoziţii principale. Numărul lor se stabileşte în funcţie de numărul predicatelor, deoarece într-o propoziţie trebuie să existe un singur predicat.

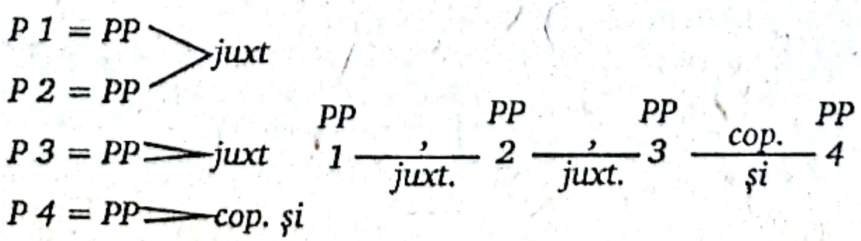

Scanned with OKEN Scanner

Fraza poate să conţină şi propoziţii secundare, numărul lor trebuind să fie cu cel puţin 1 mai mic decât numărul total al propoziţiilor din frază, deoarece aceasta conţine în mod obligatoriu propoziţie principală.

(Când) l-*am întâlnit*[1],/ mi-*a spus*[2]/ (că) *va veni*[3] / (să)-i *dau* o carte[4]./

P1 = CT (2)
P2 = PP

P3 = CD (2)
P4 = CS (3)

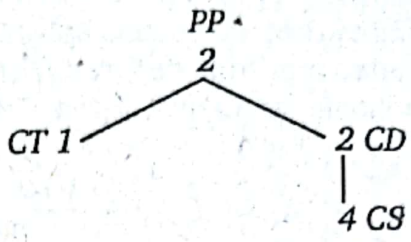

2. Expresii care cuprind cuvintele: *ochi, inimă, bun:*

ochi:

a umple ochi - a umple foarte tare;
ochi în ochi - privindu-se unul pe altul;
cu ochii închişi - fără discernământ;
văzând cu ochii - repede;
a da cu ochii de cineva - a vedea întâmplător;

inimă:

după voia inimii - după plac;
cu dragă inimă - cu mare plăcere;
a râde inima în cineva - a se bucura; a fi satisfăcut;
a unge la inimă - a face plăcere;
a seca la inimă - a produce cuiva o mare durere, supărare;

bun:

bun la inimă - milostiv;
bun şi rău - toată lumea (fără deosebire), oricine;
fii bun - te rog! ai bunătate!
na-ţi-o bună - asta-mi mai lipsea.

Observaţie:
Pentru alte expresii cu aceste cuvinte, vezi DEX, p. 103, 429, 618.

C_{31} În fraza:

„Această ştire *era* destul de *veche*[1]/ (şi) Dănilă o *spunea* Agripinei, încă o dată, la începutul lui mai, supărat şi mâhnit în inimă[2]/ (că) veştile cele mari[3]/ (pe care) le *aştepta*[4]/ *nu* mai *veneau* deloc.“[3]/

G. Galaction

a) predicatele subliniate şi felurile lor:
era... veche - predicat nominal;
spunea - predicat verbal;
aştepta - predicat verbal;
nu venea - predicat verbal.
b) felul propoziţiilor din frază:

P1 - *această ştire era destul de veche* = propoziţie principală, enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P2 - *şi Dănilă o spunea Agripinei, încă o dată, la începutul lui mai, supărat şi mâhnit în inimă* = propoziţie principală, regentă pentru P3, coordonată copulativ cu P1, prin conjuncţia *şi*; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

Scanned with OKEN Scanner

P3 - *că veştile cele mari... nu mai veneau deloc* = propoziţie subordonată completivă indirectă, regentă pentru P4, răspunde la întrebarea *de ce*, determină adjectivul participal *supărat* din P2, introdusă prin conjuncţia subordonatoare *că*; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, negativă, dezvoltată;

P4 - *pe care le aştepta* = propoziţie subordonată atributivă, are ca regentă P3, răspunde la întrebarea *care*, determină substantivul *veştile*, introdusă prin pronumele relativ *care*, precedat de prepoziţia simplă *pe;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată.

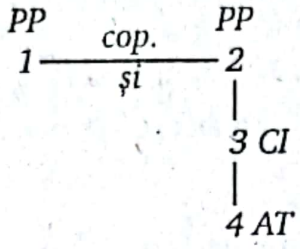

c) motivarea rolului virgulelor din text:

- *primele două virgule* s-au folosit pentru a marca pauzele dintre grupul complementului de mod *încă o dată* şi cuvintele regentei în care acest grup este intercalat (predicat..., complement de timp);

- *a treia virgulă* marchează pauza dintre grupul unui complement de timp şi un complement de mod (element predicativ suplimentar), care determină acelaşi verb regent.

VRANCEA

C_{32} Se dă textul:

„(Şi)/ (fiindcă) Pisicuţa *ar fi fost în stare*[2]*/ (să) smulgă* priponul[3]/ (şi) *(să) se ia* după mine[4],/ apoi *mă dusei*[1]/ (şi) dezrădăcinând în munte o stâncă uriaşă[5] / (ce)-mi *căzu la îndemână*[6] / o *răsurnai* peste capătul priponului ieşit afară din pământ"[5]/

Calistrat Hogaş

a) delimitarea propoziţiilor, precizarea felului lor şi întocmirea schemei:

P1 - *şi... apoi mă dusei* = propoziţie principală, regentă pentru P2; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P2 - *fiindcă Pisicuţa ar fi fost în stare* = propoziţie subordonată cauzală, regentă pentru P3 şi P4, răspunde la întrebarea *din ce cauză*, determină verbul *mă dusei* din P1, introdusă prin conjuncţia subordonatoare simplă *fiindcă;* enunţiativă optativă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

P3 - *să smulgă priponul* = propoziţie subordonată completivă indirectă, are ca regentă P2, răspunde la întrebarea *de ce*, determină locuţiunea adjectivală *în stare*, introdusă prin conjuncţia subordonatoate simplă *să;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P4 - *şi să se ia după mine* = propoziţie subordonată completivă indirectă, are ca regentă P2, răspunde la întrebarea *de ce*, determină locuţiunea adjectivală *în stare*, introdusă prin conjuncţia *să*, coordonată copulativ cu P3 prin conjuncţia *şi;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P5- *şi dezrădăcinând în munte o stâncă uriaşă... o răsturnai peste capătul priponului ieşit afară din pământ* = propoziţie principală, regentă pentru P6, coordonată copulativ cu P1 prin conjuncţia *şi*; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

Scanned with OKEN Scanner

P6 - *ce-mi căzu la îndemână* = propoziție subordonată artributivă, are ca regentă P5, răspunde la întrebarea *care*, determină substantivul *stâncă*, introdusă prin pronumele relativ *ce;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

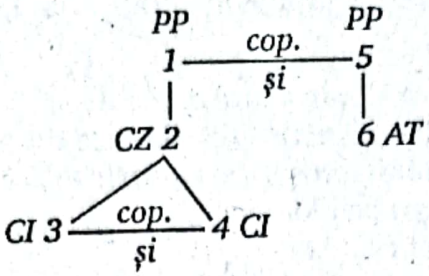

b) precizarea subiectului fiecărei propoziții:
P1 - subiect inclus;
P2 - *Pisicuța* - subiect simplu;
P3 - (ea, Pisicuța) subiect subînțeles;
P4 - (ea, Pisicuța) subiect subînțeles;
P5 - - subiect inclus;
P6 - *ce* - subiect simplu.

2. Dați patru exemple de propoziții subordonate introduse prin adverbul *unde* și precizați felul lor:

subiectivă:
Nu se știe[1]*/* (unde) *a plecat*[2]*./*
1 = PP; 2 = SB (1)

predicativă:
Întrebarea *este*[1]*/* (unde) *vom poposi*[2]*./*
1 = PP; 2 = PR (1)

atributivă:
Acesta *este locul*[1]*/* (unde) *au fost descoperite* vestigii ale trecutului[2]*/*
1 = PP; 2 = AT (1)

completivă directă:
Nu știu[1]*/* (unde) *a plecat*[2]*./*
1 = PP; 2 = CD (1)

Observație:
Adverbul relativ *unde* poate să mai introducă următoarele specii de subordonate:

completivă indirectă:
Habar nu am[1]*/* (unde) *au dispărut*[2]*./*
1 = PP; 2 = CI (1)

circumstanțială de loc:
S-a dus[1]*/* (unde) l-*ai trimis*[2]*./*
1 = PP; 2 = CL (1)

cauzală:
Nu a învățat pentru azi la fizică[1], / (unde = „pentru că") *știa*[2] / (că) *are* note[3]*/*
1 = PP; 2 = CZ (1); 3 = CD (2)

C_{33} **1.** Sinonime pentru fiecare din cuvintele:
biruință - victorie, izbândă;
mijloc - centru, talie, brâu, mediu, ambianță, jumătate, cale, metodă, procedeu, avere, bani, resurse, fonduri;

Scanned with OKEN Scanner

măreț - grandios, impunător, falnic, maiestuos, mândru, semeț, îngâmfat, trufaș, orgolios;
crâncen - cumplit, îngrozitor, înverșunat, aprig, crud, violent, nemilos, încrâncenat;
falnic - vezi B12.2.
mărunt - (foarte) mic, fin, sfărâmat, rupt în bucăți, scund, mic, neînsemnat, de rând.
2. Vezi C32.2.

C_{34} 1. Delimitarea propozițiilor în textul dat:
„(Și)[1]/, (deși) *eram încredințat*[2]/ (că) în cele din urmă biruința *va cumpăni* spre partea Pisicuții[3], *mă hotărâi* totuși[1]/ *(să) intru la mijloc* în această epopee măreață și crâncenă[4]/ (ce) *se desfășura* ochilor mei"[5]/

C. Hogaș

Observație: Acest text se află analizat și la A2.1, dar acolo despărțirea frazei s-a realizat în funcție de ordinea predicatelor. Aici analiza propozițiilor cuprinde și referiri la raporturile care se stabilesc între ele.

a) analiza sintactică a frazei și schema ei:

P1 - *și mă hotărâi totuși* = propoziție principală, regentă pentru P2 și P4; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P2 - *deși eram încredințat* = propoziție subordonată concesivă, regentă pentru P3, are ca regentă P1, răspunde la întrebarea *în ciuda cărui fapt*, determină verbul *(mă) hotărâi* din P1, introdusă prin conjuncția specifică *deși*: enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă; în regentă se află adverbul corelativ *totuși;*

P3 - *că în cele din urmă biruința va cumpăni spre partea Pisicuții* = propoziție subordonată completivă indirectă, are ca regentă P2, răspunde la întrebarea *la ce*, determină verbul *(mă) hotârâi* din P1, introdusă prin conjuncția *să;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P5 - *ce se desfășura ochilor mei* = propoziție subordonată atributivă, are ca regentă P4, răspunde la întrebarea *care*, determină substantivul *epopee*, introdusă prin pronumele relativ *ce*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

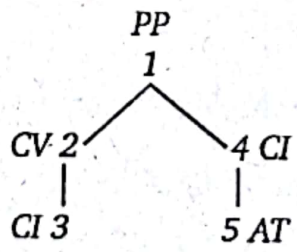

b) precizarea subiectului fiecărei propoziții:

P1 - subiect inclus;
P2 - subiect inclus;
P3 - *biruința* = subiect simplu, exprimat prin substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul singular, cazul N., articulat cu articolul hotărât enclitic *-a;*
P4 - subiect inclus;
P5 - *ce* = subiect simplu, exprimat prin pronume relativ simplu, genul feminin, numărul singular, cazul N.

c) analiza atributelor din text:

Pisicuții = atribut substantival genitival, exprimat prin substantiv propriu, simplu, feminin, singular, G., articulat cu articolul hotărât enclitic *-i;*

Scanned with OKEN Scanner

Observaţie:

1) Am considerat *spre partea* complement de loc exprimat prin substantiv în Ac. precedat de prepoziţia *spre*, urmat de atributul substantival genitival *Pisicuţii*;

2) *Spre partea* are şi sensul prepoziţiei *spre*. În acest caz, *spre partea Pisicuţii* este un complement circumstanţial de loc exprimat prin substantiv propriu, simplu, feminin, singular, G. precedat de *locuţiunea prepoziţională* „spre partea", articulat cu articolul hotărât enclitic *-i*.

această = atribut adjectival exprimat prin adjectiv pronominal demonstrativ de apropiere, acordat în gen, număr şi caz cu substantivul determinat *epopee* - feminin, singular, Ac.;

măreaţă = atribut adjectival exprimat prin adjectiv propriu-zis simplu, variabil cu două terminaţii, acordat în gen, număr şi caz cu substantivul determinat *epopee* – feminin, singular, Ac. – grad de comparaţie pozitiv;

crâncenă = atribut adjectival exprimat prin adjectiv propriu-zis simplu, variabil cu două terminaţii, acordat în gen, număr şi caz cu substantivul determinat *epopee* – feminin, singular, Ac. - grad de comparaţie pozitiv;

mei = atribut adjectival exprimat prin adjectiv pronominal posesiv, acordat în gen, număr şi caz cu substantivul determinat *ochilor* - masculin, plural, D. - , persoana I, un singur posesor.

2. Daţi şase exemple de subordonate introduse prin adverbul relativ *cum* şi arătaţi felul lor (vezi B2.2).

BUCUREŞTI

C_{35} Se dă textul:

„Se vedeau pietrele *pe fundul apei*, acolo[1]/ (pe unde) ar fi trebuit[2]/ *(să) curgă* apa[3],/ (dacă) n-ar fi secat."[4]/

D. R. Popescu

a) sublinierea predicatelor; felul lor:

P1 - *se vedeau* = predicat verbal;
P2 - *ar fi trebuit* = predicat verbal;
P3 - *să curgă* = predicat verbal;
P4 - *n-ar fi secat* = predicat verbal

b) delimitarea propoziţiilor şi identificarea fiecăreia:

P1 - *se vedeau pietrele pe fundul apei, acolo* = propoziţie principală, regentă pentru P2; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P2 - *pe unde ar fi trebuit* = propoziţie subordonată circumstanţială de loc, regentă pentru P3, răspunde la întrebarea *pe unde*, determină verbul *se vedea* din P1, introdusă prin adverbul relativ *unde*, precedat de prepoziţia *pe*; enunţiativă optativă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P3 - *să curgă apa* = propoziţie subordonată subiectivă, regentă pentru P4, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul impersonal *ar fi trebuit* din P2, introdusă prin conjuncţia *să*; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

P4 - *dacă n-ar fi secat* = propoziţie subordonată condiţională, are ca regentă P3, răspunde la întrebarea *cu ce condiţie*, determină verbul *să curgă*, introdusă prin conjuncţia subordonatoare *dacă*; enunţiativă optativă, neexclamativă, negativă, simplă;

Scanned with OKEN Scanner

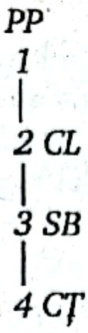

c) analiza sintactică și morfologică a cuvintelor subliniate:

pe fundul = complement circumstanțial de loc, exprimat prin substantiv comun, simplu, neutru, singular, Ac, precedat de prepoziția simplă „pe", articulat cu articolul hotărât enclitic *-l*;

apei = atribut substantival genitival, exprimat prin substantiv comun, simplu, singular, G., articulat cu articolul hotărât enclitic *-i*.

Observație: *pe fundul* are și sensul unei prepoziții, fiind, în acest caz, locuțiune prepozițională, astfel că împreună cu substantivul *apei* ar fi complement circumstanțial de loc.

d) Vezi C_{32}.2

e) rolul virgulelor din frază:

- *prima virgulă* desparte două complemente circumstanțiale de loc, coordonate prin juxtapunere;
- *a doua virgulă* desparte o propoziție subordonată condițională de regenta ei.

SESIUNEA IUNIE 1981

D_1 1. a, b. Vezi G_{16} 1. a, b.

c) explicarea semnelor de punctuație folosite în text:

Prima virgulă desparte două propoziții principale (P1 și P3) coordonate adversativ prin conjuncția *dar*, între ele intercalându-se și o completivă directă (P2).

A doua virgulă desparte două propoziții subordonate circumstanțiale de loc (P5 și P6) coordonate prin juxtapunere.

A treia virgulă desparte (izolează) cele două propoziții circumstanțiale de loc (P5 și P6) intercalate între termenii regentei postpuse (P4).

Punctul marchează sfârșitul unei fraze care are în alcătuire propoziții enunțiative neexclamative.

2. Vezi C_{32}.2.

SESIUNEA IUNIE 1982

E_1 Analiza frazei și analiza sintactică și morfologică a cuvintelor subliniate:

„Harap-Alb[1],/ (pentru că) *ești* așa de *bun*[2] / (și) √ *te-ai ostenit*[3]/ (de) ne-*ai făcut* adăpost[4],/ *vreau*[1]/ *(să)*-ți *fac* și eu un bine în viața mea[5]/: *na*-ți aripa asta[6]/ (și)[7]/ (când) *îi avea nevoie* de mine[8],/ *aprinde*-o[7]/ (și) eu îndată *am să*-ți *vin* întru ajutor[9]. /

Ion Creangă

Scanned with OKEN Scanner

√pentru că

P1 - *Harap Alb,... vreau* = propoziție principală, regentă pentru P2, P3 și P5; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

P2 - *pentru că ești așa de bun* = propoziție subordonată cauzală, are ca regentă P1, răspunde la întrebarea *din ce cauză*, determină verbul *vreau*, introdusă prin locuțiunea conjuncțională subordonatoare *pentru că*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P3 - *și te-ai ostenit* = propoziție subordonată cauzală, regentă pentru P4, răspunde la întrebarea *din ce cauză*, determină verbul *vreau* din P1, se subînțelege locuțiunea conjuncțională subordonatoare *pentru că*, coordonată copulativ cu P2 prin conjuncția *și*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

P4 - *de ne-ai făcut adăpost* = propoziție subordonată circumstanțială de scop, are ca regentă P3, răspunde la întrebarea *cu ce scop*, determină verbul *te-ai ostenit*, introdusă prin conjuncția *de;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

Observație: Această subordonată are o nuanță consecutivă, raportându-se la un adverb subînțeles: *atâta.*

P5 - *să-ți fac și eu un bine în viața mea* = propoziție subordonată completivă directă, regentă pentru P6, P7 și P9, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul *vreau* din P1, introdusă prin conjuncția subordonatoare *să*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P6 - *na-ți aripa asta* = propoziție subordonată atributivă apozitivă, are ca regentă P5, determină și explică substantivul *un bine* provenit din adverb), nu are element relațional, raportul fiind marcat de cele două puncte; enunțiativă imperativă, exclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P7 - *și... aprinde-o* = propoziție subordonată atributivă apozitivă, regentă pentru P8, determină și explică substantivul *un bine* din P5, (provenit din adverb), nu are element relațional, raportul fiind marcat de cele două puncte, coordonată copulativ cu P6 prin conjuncția *și;* enunțiativă imperativă, exclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P8 - *când îi avea nevoie de mine* = propoziție subordonată temporală, are ca regentă P7, răspunde la întrebarea *când*, determină verbul *aprinde*, introdusă prin adverbul relativ *când;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P9 - *și eu îndată am să-ți vin întruajutor* = propoziție subordonată atributivă apozitivă, are ca regentă P5, determină și explică substantivul *un bine* (provenit din adverb), coordonată copulativ cu P7 prin conjuncția *și;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

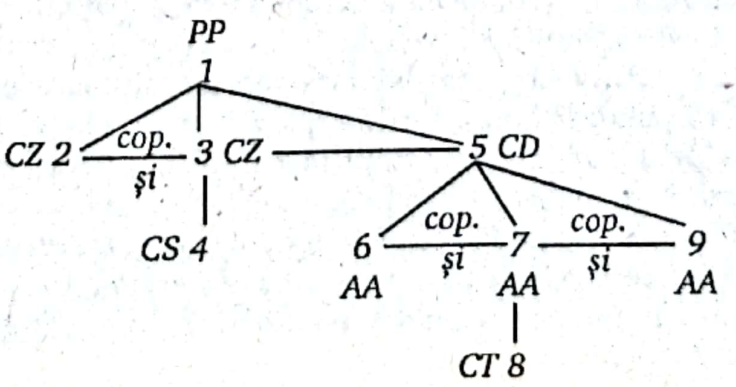

Scanned with OKEN Scanner

Observaţie: Pentru interpretarea propoziţiilor 6, 7 şi 9 ca apozitive se poate consulta şi N. Anghelescu-Temelie, *Dificultăţi*... p. 224.

În broşura *Admiterea în liceu şi şcoli profesionale*, apărută la Editura „Acolade literare", Bucureşti, 1991, cele trei propoziţii apozitive sunt considerate principale.

Harap-Alb = nu are funcţie sintactică, substantiv propriu, compus, genul masculin, numărul singular, cazul V., nearticulat;

te-ai ostenit = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, intranzitiv, regulat, conjugarea a IV-a, diateza reflexivă - cu pronumele reflexiv *te* în Ac., - modul indicativ, timpul perfect compus, persoana a II-a, numărul singular;

adăpost = complement direct exprimat prin substantiv comun, simplu, genul neutru, numărul singular, cazul Ac., nearticulat;

asta = atribut adjectival exprimat prin adjectiv pronominal demonstrativ de apropiere, formă populară, acordat în gen, număr şi caz cu substantivul *aripa* - feminin, singular, Ac.;

de mine = complement indirect exprimat prin pronume personal, formă accentuată, persoana I, numărul singular, cazul Ac., precedat de prepoziţia simplă *de*.

SESIUNEA IULIE 1983

F_1 Transcrierea textului şi delimitarea propoziţiilor:

„(Când) *am sosit* la Iaşi[1], / cel dintâi gând al lui *a fost*[2]/ *(să)* mă *ducă* la Copou şi apoi la Socola[3],/ (ca *să)*-mi *arate* vederile[4]/ (ce) *se deschideau* spre lunca Bahluiului[5]/ (şi) *(să)* mă *plimbe* prin crângurile de prin împrejurime[6]/, (ca *să) mă-ncânt* şi eu de frunzişul pişcat de brumă[7]/ (şi) *(să) iau parte* la plăcerea lui de a călca pe frunzele scuturate de vânt[8],/ (care) *fâşie* la tot pasul."[9]/

I. Slavici

a) analiza frazei şi schema raporturilor dintre propoziţii:

P1 - *când am sosit la Iaşi* = propoziţie subordonată circumstanţială de timp, are ca regentă P2, răspunde la întrebarea *când*, determină verbul *a fost,* introdusă prin adverbul relativ *când;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P2 - *cel dintâi gând al lui a fost* = propoziţie principală, regentă pentru P1, P3, P6; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P3 - *să mă ducă la Copou şi apoi la Socola* = propoziţie subordonată predicativă, regentă pentru P4, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul copulativ *a fost* din P2, introdusă prin conjuncţia subordonatoare *să;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P4 - *ca să-mi arate vederile* = propoziţie subordonată circumstanţială de scop, regentă pentru P5, răspunde la întrebarea *cu ce scop,* determină verbul *să ducă* din P3, introdusă prin conjuncţia compusă *ca să;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P5 - *ce se deschideau spre lunca Bahluiului* - propoziţie subordonată atributivă, are ca regentă P4, răspunde la întrebarea *care*, determină substantivul *vederile*, introdusă prin pronumele relativ *ce;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

Scanned with OKEN Scanner

P6 - *şi să mă plimb prin crângurile de prin împrejurime* = propoziţie subordonată predicativă, regentă pentru P7 şi P8, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul *a fost* din P2, introdusă prin conjuncţia *să*, coordonată copulativ cu P3 prin conjuncţia *şi*; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P7 - *ca să mă-ncânt şi eu de frunzişul pişcat de brumă* = propoziţie subordonată circumstanţială de scop, are ca regentă P6, răspunde la întrebarea *cu ce scop*, determină verbul *să plimbe*, introdusă prin conjuncţia compusă *ca să*; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P8 - *şi să iau parte la plăcerea lui de a călca pe frunzele scuturate de vânt* = propoziţie subordonată circumstanţială de scop, regentă pentru P9, răspunde la întrebarea *cu ce scop*, determină verbul *să plimbe* din P6, introdusă prin conjuncţia *să*, coordonată copulativ cu P7 prin conjuncţia *şi*; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P9 - *care fâşie la tot pasul* = propoziţie subordonată atributivă, are ca regentă P8, răspunde la întrebarea *care*, determină substantivul *frunzele*, introdusă prin pronumele relativ *care*; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată.

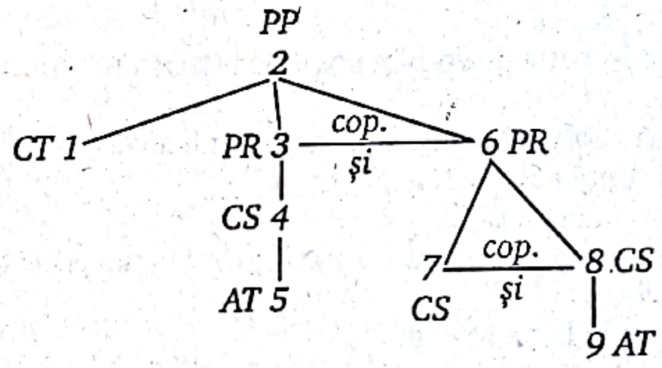

b) motivarea folosirii liniuţei de unire:

să(-)mi - cratima marchează rostirea într-o singură silabă a două cuvinte întregi cu elidarea vocalei *î* : *să* = conjuncţie; *(î)mi* = pronume personal, formă neaccentuată;

mă(-)ncânt - cratima marchează rostirea într-o silabă a unui cuvânt întreg şi a începutului altui cuvânt, cu elidarea vocalei *î(mă-n/)*: *mă* = pronume reflexiv; *(î)ncânt* = verb;

c) folosirea articolului posesiv (genitival):

„Slova era *a* băiatului, iar vorbele *ale* baciului Alexe".

Mihail Sadoveanu

Observaţie:

Articolul posesiv (genitival) se acordă în gen şi număr cu obiectul posedat, care este cuvântul determinat de substantivul în cazul G. (de posesor): *a* - *se* acordă cu substantivul *slova* (fem., singular); *ale* - se acordă cu substantivul *vorbele* (fem. pl.).

ARGEŞ

F_2 a, b, vezi B_{13}

c) propoziţii care conţin cuvintele (grupurile de cuvinte) de mai jos; motivarea scrierii lor împreună sau separat:

întruna; într-una

Scanned with OKEN Scanner

Vorbeşte *întruna.*
Este adverb, sinonim cu *mereu.*
Într-una din zile a plouat.
Sunt două părţi de vorbire diferite la care se pronunţă într-o silabă ultima parte a primului cuvânt *(tr.)* cu prima parte a celui de al doilea cuvânt *(u):*
într(u) = prepoziţie, *una* = pronume nehotărât; se elidează şi vocala *u* de la sfârşitul prepoziţiei.

ai; a-i

Tu *ai* o carte.
Este o singură parte de vorbire: verbul *a avea* cu valoare predicativă.

Observaţie:
Cuvântul *ai* se scrie împreună şi când are următoarele valori morfologice:
- *verb auxiliar (a avea)* în alcătuirea indicativului perfect compus sau a condiţionalului-optativ prezent şi perfect:
Tu *ai* mers acasă.
Tu te-*ai* duce în excursie?
- *articol posesiv sau genitival:*
• când însoţeşte o parte de vorbire nominală (substantiv, pronume, numeral) în cazul G.:
Aceşti prieteni *ai* colegului meu sunt şi prietenii mei.
Aceşti ghiocei sunt *ai* ei.
Trandafirii sunt *ai* celor doi.
• când însoţeşte un pronume sau adjectiv pronominal posesiv:
Ai noştri au plecat.
„*Ai* noştri tineri la Paris învaţă..."

Mihai Eminescu

-interjecţie:
Ai, ce rău s-a lovit!
- substantiv (regional - „usturoi")
A venit la mine pentru *a-i* împrumuta o carte.
S-a folosit liniuţa de unire (cratima) deoarece sunt două părţi de vorbire diferite care se pronunţă împreună prin elidarea vocalei *î:*
a = prepoziţie simplă care intră în alcătuirea infinitivului; *(î)i* = pronume personal formă neaccentuată ½.

cei; ce-i

Elevii *cei* harnici învaţă.
Cei se scrie împreunat deoarece este o singură parte de vorbire: articol demonstrativ-adjectival care leagă un adjectiv de substantivul determinat.

Observaţii:
1. *Cei,* ca articolul demonstrativ adjectival, se întâlneşte şi în următoarele situaţii:
- când însoţeşte un adjectiv, o locuţiune adjectivală pe care le substantivează:
Cei harnici învaţă.
Cei din urmă vor fi cei dintâi.
- când intră în alcătuirea gradului superlativ relativ al unui adjectiv:
Ei sunt *cei* mai harnici.
- când însoţeşte un numeral:
Cei trei au plecat.

Scanned with OKEN Scanner

2. Cuvântul *cei* mai poate avea și următoarele valori morfologice:
- pronume demonstrativ (când înlocuiește un substantiv):
Cei („Băieții, copiii") de acolo sunt colegii mei.
- adjectiv pronominal demonstrativ (când însoțește un substantiv cu care se acordă în gen, număr și caz):
S-a întâlnit cu *cei* (acei) ciobănei.
- verb la indicativ prezent, pers. a II-a, sg., formă populară: cei = „ceri".
Ce-i acolo?
S-a folosit liniuța de unire (cratima) deoarece sunt două părți de vorbire diferite pronunțate într-o silabă (împreună): *ce* = pronume interogativ; *i* - verbul *a fi* (forma scurtă a lui *este*).

Observație:
Grupul de cuvinte *ce-i* poate fi format și din:
ce = pronume interogativ;
i = pronume personal, formă neaccentuată în dativ;
Ce-i dă?
ce = pronume relativ;
i = forma scurtă a verbului *a fi;*
Nu știu *ce-i* acolo.
ce = pronume relativ;
i = pronume personal, formă neaccentuată în dativ;
Nu mi-a mărturisit *ce-i* spusese.

BIHOR

F_3 Transcrierea textului:
„-Ați auzit, oameni buni, grăi deodată cu glas gros boierul, că domnia Tomșei s-a petrecut din lumea asta ș-a venit în scaunul țării Alexandru-Vodă, pe care și noi l-am ajutat și i-am luat apărarea."

M. Sadoveanu

a) explicarea semnelor de ortografie și punctuație:
- *ghilimelele (semnele citării)* - s-au folosit înainte și după un text extras și reprodus întocmai dintr-o operă literară;
- *linia de dialog* - marchează începutul vorbirii unei persoane care participă la dialog (la convorbire);
- *prima virgulă* - s-a folosit înaintea unui grup al vocativului alcătuit din substantiv și adjectiv, așezat la sfârșitul propoziției;
- *virgulele a II-a și a III-a* - izolează o propoziție principală incidentă de restul frazei:
(s-a) - cratima (liniuța de unire) - marchează rostirea într-o singură silabă a două cuvinte întregi, cu omiterea (elidarea) vocalei *e:s(e)* = pronume reflexiv; *a* = auxiliarul *a avea* care intră în alcătuirea perfectului compus:
ș(-)a - cratima marchează rostirea într-o singură silabă a două cuvinte întregi (părți de vorbire diferite) prin elidarea vocalei *i : ș(i)* = conjuncție coordonatoare copulativă; *a* = verbul auxiliar *a avea* care intră în alcătuirea perfectului compus;
- *Alexandru(-)Vodă* - cratima s-a folosit între părțile componente ale unui substantiv propriu compus prin alăturare;
-a patra virgulă - s-a folosit pentru a marca pauza dintre o propoziție subordonată atributivă explicativă și regenta ei;
- *l(-)am* - cratima marchează rostirea într-o silabă a două cuvinte întregi fără omiterea

Scanned with OKEN Scanner

unei vocale :*l* = pronume personal, formă neaccentuată; *am* - verbul auxiliar *a avea* din alcătuirea perfectului compus;

- *(i) am* - cratima marchează rostirea într-o singură silabă a două cuvinte întregi (părţi de vorbire diferite), fără omiterea unei vocale: *i* = pronume personal, formă neaccentuată; *am* = verbul auxiliar *a avea* care intră în alcătuirea perfectului compus;
- *punctul* marchează sfârşitul unei fraze care are în alcătuire propoziţii enunţiative, neexclamative.

b) analiza sintactică, morfologică şi stilistică a cuvintelor subliniate:

oameni = nu are funcţie sintactică, substantiv comun, simplu, genul masculin, numărul plural, cazul V., nearticulat;

buni = atribut adjectival exprimat prin adjectiv propriu-zis simplu, variabil cu două terminaţii, acordat în gen, număr şi caz cu substantivul determinat *oameni* - masculin, plural, V., grad pozitiv.

Forma de adresare *oameni buni* exprimă, în mod obişnuit, o caracteristică a unei persoane integre, care întruneşte calităţi deosebite, se remarcă prin cinste şi corectitudine. Folosită însă de boierul Stroie Orheianu, ea pune în evidenţă ipocrizia acestuia, care, stăpân pe situaţie, vine să-i şantajeze pe răzeşi. În felul acesta, prin linguşire, el îşi ascunde adevăratele intenţii. Boierul vrea să exprime, de fapt, altceva decât ceea ce gândeşte.

s-a petrecut = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, intranzitiv, regulat, conjugarea a III-a, diateza reflexivă, modul indicativ, timpul perfect compus, persoana a III-a, numărul singular.

A se petrece este o formă populară, având sensul de *a se scurge, a se desfăşura, a trece*. Pus în relaţie cu determinantul său *din lumea asta*, verbul capătă sensul de *trecere fără posibilitatea de întoarcere, de revenire*. Prin acest mod de exprimare, vorbitorul atrage atenţia asupra imposibilităţii de a se reveni la vechea domnie, sugerând astfel şi imposibilitatea de a i se refuza propunerea.

BOTOŞANI

F_4 Transcrierea textului:

„Niciodată *nu* mi-o *închipuiam* astfel[1]/ (şi) *trebuie*[2]/ *(să) recunosc*[3]/ (că)-i *stă bine*[4]/ (şi) (că) şoselele acestea, panglici negre[5]/ (care) *urcă*[6]/ (şi) √ *coboară* dealurile de calcar[7], / *îşi au* de asemenea poezia lor.[5*]/

Geo Bogza

√care

a) Alcătuirea schemei frazei:

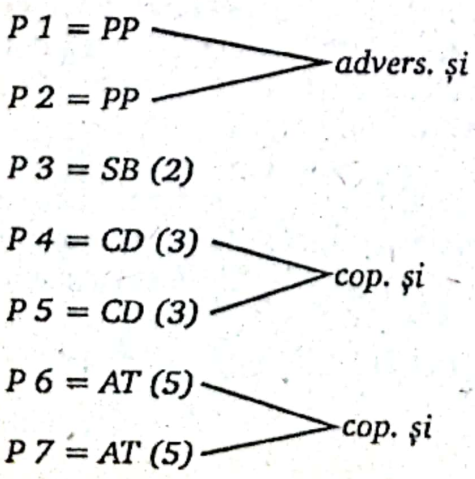

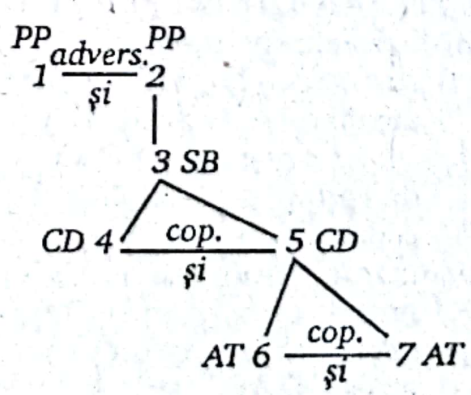

Scanned with OKEN Scanner

b) analiza sintactică a primei propoziții:

- *nu-mi închipuiam* = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, tranzitiv, regulat, conjugarea a IV-a, diateza reflexivă - cu pronume reflexiv *mi* în D. - modul indicativ, timpul imperfect, persoana I, numărul singular, formă negativă cu adverbul de mod de negație *nu;*

niciodată = complement circumstanțial de timp exprimat prin adverb de timp compus, fără grad de comparație;

- *o* = complement direct exprimat prin pronume personal, formă neaccentuată, persoana a II-a, numărul singular, genul feminin, cazul Ac;

astfel = complement circumstanțial de mod propriu-zis exprimat prin adverb de mod compus, fără grad de comparație.

c) Cel puțin cinci sinonime ale cuvântului *etern* în enunțuri corespunzătoare:

- nepieritor
- veșnic
- nemuritor
- perpetuu
- necontenit
- continuu
- necurmat
- neîntrerupt
- fără moarte

Amintirea lor va rămâne *veșnică* în inimile și sufletele urmașilor.

Prin natura sa, omul nu este *nepieritor.*

Numai zeii și natura sunt *nemuritori.*

Curgerea *necontenită* a izvorului sugerează însăși eternitatea.

Prin arta meșterilor și prin legenda lui Manole, mânăstirea va rămâne o construcție *fără moarte.*

BRAȘOV

F_5 Transcrierea textului și delimitarea propozițiilor:

„Noi *n-am lunecat* peste nimeni
În tulbure-al gloriei ceas,[1]/
Stă frunza în codri ciulită[2]/
(Să) dea[3],/ (de)-i primejdie[4]/, *glas.*[3]/

Ana Blandiana

a) Analiza frazei și schema gramaticală:

P1 - *noi n-am lunecat peste nimeni în tulbure-al gloriei ceas* = propoziție principală; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, negativă, dezvoltată;

P2 - *stă frunza în codri ciulită* = propoziție principală, regentă pentru P3, coordonată prin juxtapunere cu P1; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P3 - *să dea... glas* = propoziție subordonată circumstanțială de scop, regentă pentru P4, răspunde la întrebarea *cu ce scop*, determină verbul la participiu *ciulită* din P2, introdusă prin conjuncția subordonatoare *să*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

P4 -*de-i primejdie* = propoziție subordonată condițională, are ca regentă P3, răspunde la întrebarea *cu ce condiție*, determină locuțiunea verbală *să dea... glas*, introdusă prin conjuncția subordonatoare *de;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă.

Scanned with OKEN Scanner

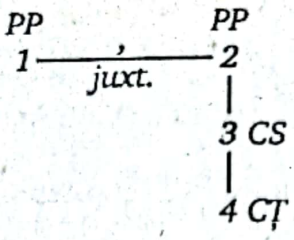

b) felul subordonatelor introduse prin conjuncţia *să:*

Vreau[1]/ *(să) reuşesc* în viaţă[2]/

1 = PP; 2 = CD (1)

E necesar[1]/ *(să) muncim*[2]/

1 = PP; 2 = SB (1)

Pare[1]/ (să) ştie carte[2]/

1 = PP; 2 = PR (1)

Mă gândeam[1]/ *(să) vin* şi eu[2]/

1 = PP; 2 = CI (1)

c) folosirea în enunţuri a cel puţin două sinonime ale cuvintelor: *tulbure, glorie, glas.*

Observaţie:

Pentru sinonimele cuvintelor *glorie* şi *glas*, vezi B_7,c.

tulbure - lipsit de transparenţă, de limpezime; agitat, învolburat, întunecat, posomorât, difuz, neclar, confuz, încurcat, neliniştit, agitat, frământat, zbuciumat;

Apele *învolburate* ale Dunării ameninţau barajul.

Cerul *întunecat* părea a se apropia de pământ.

Poporul nostru a trecut prin multe epoci *agitate* ale istoriei sale.

glorie:

Poeţii înalţă cântece de *slavă* poporului nostru.

Astfel, neamul românesc şi-a câştigat *faima* în lume.

glas:

Vocea sa răsuna puternic în liniştea pădurii.

În codru se auzea *cântecul* păsărelelor.

DOLJ

F_6 Transcrierea textului:

„*Ştiu*[1]/ (c)*ai depăşit* adesea dreptul dat de o solie;[2]/

(C)*-ai cătat*[3]/, aci, *(să) zdruncini* scaunul din temelie;[4]/

(Că) *te-ai dus* chiar pân-acolo[5]/ *(să) dai mână de-ajutor*

Ucigaşilor[6]/ (ce)-asupră-mi *încercat-au* un omor.[7]"/

Alexandru Davila

a) sublinierea predicatelor;

b) delimitarea propoziţiilor, numerotarea şi precizarea felului lor:

P1 - *ştiu* = propoziţie principală, regentă pentru P2, P3 şi P5; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

P2 - *c-ai depăşit adesea dreptul dat de o solie* = propoziţie subordonată completivă directă, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul *ştiu* din P1, introdusă prin conjuncţia subordonatoare *c(ă);* ; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

Scanned with OKEN Scanner

P3 - *c-ai cătat* = propoziție subordonată completivă directă, regentă pentru P4, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul *știu* din P1, introdusă prin conjuncția *c(ă)*, coordonată cu P2 prin juxtapunere; ; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă;

P4 - *aci să zdruncini scaunul din temelie* = propoziție subordonată completivă directă, are ca regentă P3, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul personal și tranzitiv *ai cătat*, introdusă prin conjuncția subordonatoare *să*; ; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P5 - *că te-ai dus chiar pân-acolo* = propoziție subordonată completivă directă, regentă pentru P6, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul *știu* din P1, introdusă prin conjuncția subordonatoare *că*, coordonată cu P3 prin juxtapunere; ; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P6 - *să dai mână de-ajutor ucigașilor* = propoziție subordonată consecutivă, regentă pentru P7, răspunde la întrebarea *care este urmarea faptului că,* determină verbul *te-ai dus* din P5, introdusă prin conjuncția subordonatoare *să;* ; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P7 - *ce-asupră-mi încercat-au un omor* = propoziție subordonată atributivă, are ca regentă P6, răspunde la întrebarea *care*, determină substantivul *ucigașilor,* introdusă prin pronumele relativ *ce*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

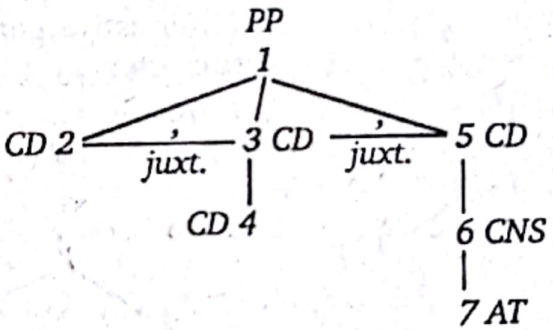

c) explicarea scrierii corecte a cuvintelor din text:

c-ai - s-a folosit cratima deoarece sunt două părți de vorbire diferite pronunțate împreună (într-o singură silabă) prin elidarea vocalei *ă: c(ă)* = conjuncție simplă subordonatoare; *ai* = verbul auxiliar *a avea* care intră în alcătuirea perfectului compus; când este o singură parte de vorbire se scrie împreună - *cai* = pluralul substantivului *cal;*

ce-asupra - s-a folosit cratima, deoarece un cuvânt și prima parte din cuvântul următor *(ce-a)* sunt pronunțate împreună fără elidarea unei vocale: *ce* = pronume relativ simplu; *asupra* = prepoziție cu regim de G., urmată în text de un pronume personal în dativ posesiv;

asupra-mi - s-a folosit cratima, deoarece ultima parte a unui cuvânt și un cuvânt întreg *(pra-mi)* sunt pronunțate într-o silabă: *asupra* = prepoziție cu regim de G., *mi* - pronume personal, formă neaccentuată în D, posesiv;

încercat-au - s-a folosit cratima, deoarece este forma inversă a verbului *au încercat*, iar ultima parte a unui cuvânt și un cuvânt întreg se pronunță într-o silabă *(t-au): încercat* = participiul verbului de conjugat; *au* = auxiliarul verbului *a avea* care intră în alcătuirea perfectului compus.

Scanned with OKEN Scanner

NEAMȚ

F_7 Transcrierea textului:

„*De piatră* (de)-*ai fi fost*[1],/ (și) *nu se putea*[2]/ *(să) nu*-ți *salte* inima de bucurie[3]/ (când) *auzeai* uneori în puterea nopții pe Mihai scripcariul din Humulești umblând tot satul cu câte-o droaie de flăcăi după dânsul și cântând..."[4]/

I. Creangă

a) delimitarea propozițiilor și felul lor:

P1 - *de piatră de-ai fi fost* = propoziție subordonată concesivă, are ca regentă P2, răspunde la întrebarea *în ciuda cărui fapt,* determină verbul *nu se putea,* introdusă prin conjuncția subordonatoare *de*; enunțiativă optativă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

P2 - *și nu se putea* = propoziție principală, regentă pentru P1 și P3; ; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, negativă, simplă;

P3 - *să nu-ți salte inima de bucurie* = propoziție subordonată subiectivă, regentă pentru P4, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul reflexiv impersonal *nu se putea* din P2, introdusă prin conjuncția *să;* ; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P4 - *când auzeai uneori în puterea nopții pe Mihai scripcariul din Humulești umblând tot satul cu câte-o droaie de flăcăi după dânsul și cântând* = propoziție subordonată circumstanțială de timp, are ca regentă P3, răspunde la întrebarea *când*, determină verbul *să (nu) salte*, introdusă prin adverbul relativ *când*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată.

Notă: P1 - CV depinde, de fapt, de P3, iar schema este:

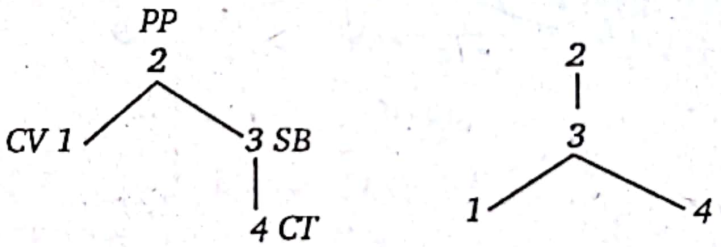

b) analiza sintactică și morfologică a cuvintelor subliniate:

când = complement circumstanțial de timp exprimat prin adverb relativ, de timp, simplu, fără grade de comparație, introduce o temporală;

auzeai = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, tranzitiv, regulat, conjugarea a IV-a, diateza activă, modul indicativ, timpul imperfect, persoana a II-a, numărul singular;

uneori = complement circumstanțial de timp exprimat prin adverb de timp compus, fără grade de comparație;

de flăcăi = atribut substantival prepozițional exprimat prin substantiv comun simplu, genul masculin, numărul plural, cazul Ac., nearticulat, precedat de prepoziția simplă *de.*

TIMIȘ

F_8 Transcrierea textului:

„(De)-*ar fi știut*[1]/ (că) *va călători* toată noaptea[2]/, tot *nu s-ar fi dat bătut.*[3]/ (Oricât) *încercam* noi[1]/ (*să*)-l *oprim*[2]/ (și) (oricum) *căutam*[3]/ (să)-l *convingem*[4] / (că) *exagerează*[5], / el *mergea* neabătut înainte."[6]/

Scanned with OKEN Scanner

a) delimitarea propoziţiilor şi felul lor:

Fraza I

P1 - *de-ar fi ştiut* = propoziţie subordonată concesivă, regentă pentru P2, răspunde la întrebarea *în ciuda cărui fapt,* determină locuţiunea verbală *nu s-ar fi dat bătut* din P3, introdusă prin conjuncţia *de*; enunţiativă optativă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P2 - *că va călători toată noaptea* = propoziţie subordonată completivă directă, are ca regentă P1, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul (personal şi) tranzitiv *ar fi ştiut* (cu subiectul subînţeles), introdusă prin conjuncţia subordonatoare *că;* ; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P3 - *tot nu s-ar fi dat bătut* = propoziţie principală, regentă pentru P1; enunţiativă optativă, neexclamativă, negativă, dezvoltată;

Fraza a III-a:

P1 - *oricât încercam noi* = propoziţie subordonată concesivă, regentă pentru P2, răspunde la întrebarea *în ciuda cărui fapt,* determină verbul *mergea* din P6, introdusă prin adverbul nehotărât compus *oricât;* ; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P2 - *să-l oprim* = propoziţie subordonată completivă directă, are ca regentă P1, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul *încercam*, introdusă prin conjuncţia subordonatoare *să*; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P3 - *şi oricum căutam* = propoziţie subordonată concesivă, regentă pentru P4, răspunde la întrebarea *în ciuda cărui fapt*, determină verbul *mergea* din P6, introdusă prin adverbul nehotărât compus *oricum*, coordonată copulativ cu P1 prin conjuncţia *şi*; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P4 - *să-l convingem* = propoziţie subordonată completivă directă, regentă pentru P5, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul *încercam* dinP3 (cu subiect inclus), introdusă prin conjuncţia subordonatoare *să*; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P5 - *că exagerează* = propoziţie subordonată completivă indirectă, are ca regentă P4, răspunde la întrebarea *de ce*, determină verbul *să... convingem*, introdusă prin conjuncţia subordonatoare *că;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

P6 - *el mergea neabătut înainte* = propoziţie principală, regentă pentru P1 şi P3; ; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată.

I.

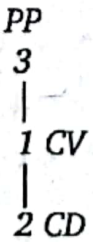

II.

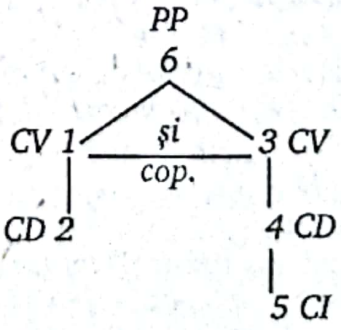

b) explicarea semnelor ortografice şi de punctuaţie:

- *de (-)ar* - cratima marchează rostirea într-o singură silabă a două cuvinte întregi fără elidarea unei vocale: *de* = conjuncţie subordonatoare simplă: *ar* = auxiliarul *a avea* care intră în alcătuirea condiţionalului-optativ perfect;
- *prima virgulă* desparte propoziţia concesivă nr. 1 de regenta ei (fiind aşezată înaintea

Scanned with OKEN Scanner

a) delimitarea propoziţiilor şi felul lor:

Fraza I

P1 - *de-ar fi ştiut* = propoziţie subordonată concesivă, regentă pentru P2, răspunde la întrebarea *în ciuda cărui fapt,* determină locuţiunea verbală *nu s-ar fi dat bătut* din P3, introdusă prin conjuncţia *de;* enunţiativă optativă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P2 - *că va călători toată noaptea* = propoziţie subordonată completivă directă, are ca regentă P1, răspunde la întrebarea *ce,* determină verbul (personal şi) tranzitiv *ar fi ştiut* (cu subiectul subînţeles), introdusă prin conjuncţia subordonatoare *că;* ; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P3 - *tot nu s-ar fi dat bătut* = propoziţie principală, regentă pentru P1; enunţiativă optativă, neexclamativă, negativă, dezvoltată;

Fraza a III-a:

P1 - *oricât încercam noi* = propoziţie subordonată concesivă, regentă pentru P2, răspunde la întrebarea *în ciuda cărui fapt,* determină verbul *mergea* din P6, introdusă prin adverbul nehotărât compus *oricât;* ; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P2 - *să-l oprim* = propoziţie subordonată completivă directă, are ca regentă P1, răspunde la întrebarea *ce,* determină verbul *încercam,* introdusă prin conjuncţia subordonatoare *să;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P3 - *şi oricum căutam* = propoziţie subordonată concesivă, regentă pentru P4, răspunde la întrebarea *în ciuda cărui fapt,* determină verbul *mergea* din P6, introdusă prin adverbul nehotărât compus *oricum,* coordonată copulativ cu P1 prin conjuncţia *şi;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P4 - *să-l convingem* = propoziţie subordonată completivă directă, regentă pentru P5, răspunde la întrebarea *ce,* determină verbul *încercam* dinP3 (cu subiect inclus), introdusă prin conjuncţia subordonatoare *să;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P5 - *că exagerează* = propoziţie subordonată completivă indirectă, are ca regentă P4, răspunde la întrebarea *de ce,* determină verbul *să... convingem,* introdusă prin conjuncţia subordonatoare *că;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

P6 - *el mergea neabătut înainte* = propoziţie principală, regentă pentru P1 şi P3; ; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată.

I.

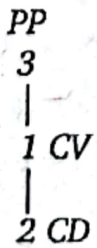

II.

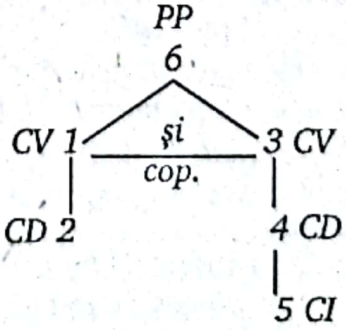

b) explicarea semnelor ortografice şi de punctuaţie:

- *de (-)ar* - cratima marchează rostirea într-o singură silabă a două cuvinte întregi fără elidarea unei vocale: *de* = conjuncţie subordonatoare simplă: *ar* = auxiliarul *a avea* care intră în alcătuirea condiţionalului-optativ perfect;
- *prima virgulă* desparte propoziţia concesivă nr. 1 de regenta ei (fiind aşezată înaintea

Scanned with OKEN Scanner

acesteia și între ele intercalându-se o completivă directă care depinde de concesivă);
- *s(-)ar* = cratima marchează rostirea într-o singură silabă a două cuvinte întregi prin elidarea vocalei *e* : *s(e)* = pronume reflexiv, *ar* = verbul auxiliar *a avea* care intră în alcătuirea condiționalului-optativ;
- *punctul* s-a folosit la sfârșitul unei fraze care are în alcătuire numai propoziții enunțiative neexclamative;
- *să(-)l* - cratima marchează rostirea într-o singură silabă a două cuvinte întregi prin omiterea vocalei *î*: *să*=conjuncție simplă subordonatoare, *(î)l* = pronume personal, formă neaccentuată;
- *să(-)l* - aceeași explicație;
- *virgula* desparte concesivele nr. 1 și 3 (coordonate între ele și regente ale altor subordonate) de regenta lor (P6), fiind așezate înaintea acesteia;
- *punctul* marchează sfârșitul unei fraze alcătuite din propoziții enunțiative neexclamative.

c) completivă indirectă introdusă prin *să:*
El *este demn*[1]*/ (să) poarte* numele de român.[2]/
1 = PP; 2 = CI (1)

BUCUREȘTI

F_9 1. b, c, (Vezi G_1 1. a, b.)
a) felul predicatelor:
s-așază = predicat verbal;
cum...-s = predicat nominal;
cum...-i = predicat nominal;
răsună = predicat verbal;
ține hangul = predicat verbal (locuțiune verbală)

2. (Vezi B_2.2).

3. mamă
- *nearticulat:*
G. al, a, ai, ale (acestei) *mame*
(acestei) *mame*
- *articulat cu articolul hotărât*
G. al, a, ai, ale *mamei*
D. *mamei*
- *articulat cu articolul nehotărât:*
G. al, a, ai, ale *unei mame*
D. *unei mame*

bunică
- *nearticulat:*
G. al, a, ai, ale (acestei) *bunici*
D. (acestei) *bunici*
- *articulat cu articolul hotărât:*
G. al, a, ai, ale *bunicăi, bunicii;*
D. *bunicăi, bunicii;*
- *articulat cu articolul nehotărât:*
G. al, a, ai, ale *unei bunici*
D. *unei bunici*

Scanned with OKEN Scanner

patrie
- nearticulat:
G. al, a, ai, ale (acestei) *patrii*
D. (acestei) *patrii*
- articulat cu articolul hotărât:
G. al, a, ai, ale *patriei*
D. *patriei*
- articulat cu articolul nehotărât:
G. al, a, ai, ale *unei patrii*
D. *unei patrii*
scânteie
- nearticulat:
G. al, a, ai, ale (acestei) *scântei*
D. (acestei) *scântei*
- articulat cu articolul hotărât:
G. al, a, ai, ale *scânteii*
D. *scânteii*
- articulat cu articolul nehotărât:
G. al, a, ai, ale *unei scântei*
D. *unei scântei*

Observaţii:

a) Pentru substantivul **bunică**, *Dicţionarul ortografic, ortoepic şi morfologic al limbii române*, p. 77, prevede şi formele *bunicăi, bunichii,* la genitiv-dativ articulat cu articolul hotărât.

b) Când substantivele sunt precedate de adjective pronominale demonstrative (*acest, această, aceşti, aceste)* au formă nearticulată.

c) Genitivul şi dativul singular ale substantivelor feminine articulate cu articolul hotărât se formează prin adăugarea articolului *-i* la forma de G. - D. singular nearticulat. Fac excepţie femininele terminate în *i-e* (în hiat) la care articolul hotărât *-i* se adaugă la forma de N.-Ac. singular nearticulat. Când substantivele se termină în *ie* (diftong) se aplică regula generală (articolul se adaugă la forma de G.D. singular nearticulat).

d) Articolul nehotărât pentru G.-D. feminin (*i*) singular se adaugă fără excepţie la forma de G.D. singular, nearticulat.

d) Scrierea cu *ii* a substantivului (acestei) *patrii* se explică astfel: primul - *i* - aparţine radicalului, iar al doilea *-i* este desinenţa pentru G.D. singular. La substantivele *bunicii* şi *scânteii* primul *-i* este desinenţa pentru G.D., iar al doilea *-i* este articolul hotărât pentru aceeaşi formă de G.-D.

4. S-a oprit *în faţa* şcolii.
N-a venit *din cauza* frigului.

Observaţie: Locuţiunile prepoziţionale cu regim de genitiv au ultima parte componentă articulată definit (cu articol hotârât).

Munceşte *înzecit.* (valoare adverbială)
Efortul *înzecit* a dat roade. (valoare adjectivală)

Observaţii:

a) Numeralul multiplicativ arată în ce propoziţie creşte o cantitate şi se formează prin derivarea numeraluui cardinal cu prefixul *în-* şi sufixul *-it.*

b) Cu valoare de numerale multiplicative sunt şi neologismele *dublu* şi *triplu,* sinonime cu *îndoit* şi *întreit. Dublu, triplu* etc. sunt *adjective* variabile.

Scanned with OKEN Scanner

BRAŞOV

G_1 În textul:
„Socrul *roagă*[1] / -n capul mesei[2] / *(să) poftească* [3]/ *(să) se pună*[2]/
Nunul mare, mândrul soare, şi pe nună, mândra lună.[1]/
(Şi) *s-aşază* toţi la masă[1]/ (cum) li-*s* anii,[2]/ ((*cum)* li-*i* rangul,[3]/
Lin vioarele *răsună*[4]/, (iară) cobza *ţine hangul*".[5]/

M. Eminescu

a) analiza sintactică a frazei:

Fraza I

P1 - *socrul roagă... nunul mare, mândrul soare, şi pe nună, mândra lună* = propoziţie principală, regentă pentru P3; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P2 - *în capul mesei să se pună* = propoziţie subordonată circumstanţială de scop, are ca regentă P3, răspunde la întrebarea *cu ce scop,* determină verbul *să poftească*, introdusă prin conjuncţia subordonatoare *să*; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P3 - *să poftească* = propoziţie subordonată completivă directă, regentă pentru P2, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul *roagă* din P1, introdusă prin conjuncţia subordonatoare *să*; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă.

Fraza a II-a:

P1 - *Şi s-aşază toţi la masă* = propoziţie principală, regentă, pentru P2 şi P3; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;
Observaţie: Conjuncţia *şi* este un *şi* narativ.

P2 - *cum li-s anii* = propoziţie subordonată circumstanţială de mod, are ca regentă P1, răspunde la întrebarea *cum,* determină verbul *s-aşază*, introdusă prin adverbul relativ *cum*; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P3 - *cum li-i rangul* = propoziţie subordonată circumstanţială de mod, are ca regentă P1, răspunde la întrebarea *cum*, determină verbul *s-aşază*, introdusă prin adverbul relativ *cum*, coordonată prin juxtapunere cu P2; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P5 - *iară cobza ţine hangul* = propoziţie principală, coordonată adversativ prin conjuncţia *iară* cu P4: enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă.

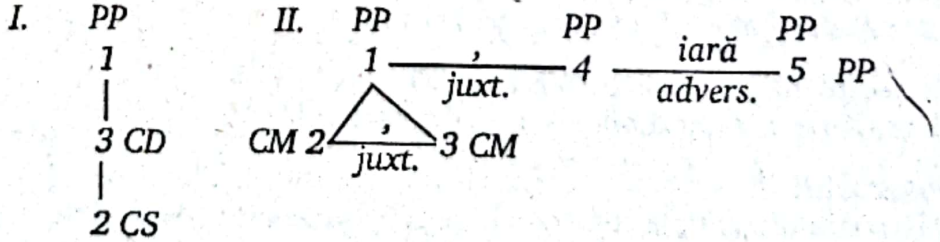

b) motivarea semnelor ortografice şi de punctuaţie:

- *ghilimelele (semnele citării)* s-au folosit înainte şi după un text extras şi reprodus

Scanned with OKEN Scanner

întocmai dintr-o operă literară;
- *roagă(-)n* - cratima marchează rostirea într-o singură silabă a sfârșitului unui cuvânt și a unui cuvânt întreg, cu omiterea vocalei *î (-gă-n): roagă* = verb; *(î)n* = prepoziție;
- *primele două virgule* izolează o apoziție dezvoltată de restul propoziției;
- *a treia virgulă* s-a folosit înaintea apoziției dezvoltate, așezate la sfârșitul propoziției, pentru a o izola de restul comunicării;
- *punctul* marchează sfârșitul unei fraze care are în alcătuire numai propoziții enunțiative neexclamative;
- *s(-)așază* - cratima marchează rostirea într-o singură silabă a unui cuvânt întreg și a începutului altui cuvânt prin elidarea vocalei *e:(s(e)-a) : se* = pronume reflexiv; *așază* = verb;
- *a patra virgulă* din text desparte o propoziție subordonată modală de regenta ei;
- *li(-)s* - cratima marchează rostirea într-o silabă a două cuvinte întregi, *li* = pronume personal, formă neeacentuată; *(î)s* = forma scurtă a verbului *a fi;*
- *a cincea virgulă* desparte două propoziții subrdonate modale coordonate prin juxtapunere;
- *li(-)i* - cratima marchează rostirea într-o singură silabă a două cuvinte întregi *li* = pronume personal, formă neaccentuată; *(î)i* = formă scurtă a verbului *a fi;*
- *a șasea virgulă* desparte două propoziții principale coordonate prin juxtapunere, între ele intercalându-se două subordonate modale care au ca regentă pe prima dintre cele două principale;
- *a șasea virgulă* desparte două propoziții principale coordonate adversativ prin conjuncția *iară;*
- *punctul* marchează sfârșitul unei fraze care are în alcătuire numai propoziții enunțiative neexclamative;

c) analiza sintactico-morfologică a textului subliniat:

lin - complement circumstanțial de mod propriu-zis, exprimat prin adverb de mod provenit din adjectiv prin schimbarea valorii gramaticale, grad pozitiv;

vioarele - subiect simplu, exprimat prin substantiv comun simplu, genul feminin, numărul plural, cazul N., articulat cu articolul hotărât enclitic - *le;*

răsună = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, intranzitiv, regulat, conjugarea I, diateza activă, modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a, numărul plural;

iară = conjuncție coordonatoare adversativă simplă, coordonează două propoziții principale, nu are funcție sintactică;

cobza = subiect simplu, exprimat prin substantiv comun simplu, genul feminin, numărul singular, cazul N., articulat cu articolul hotărât enclitic *-a;*

ține hangul = predicat verbal exprimat prin locuțiune verbală predicativă, intranzitivă, alcătuită din:

ține = verb predicativ, personal, tranzitiv, regulat, conjugarea a III-a, diateza activă, modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a, numărul singular;

hangul = substantiv comun simplu, genul neutru, numărul singular, cazul Ac., articulat cu articolul hotărât enclitic *-l;*

2. Câte două fraze în care conjuncția *dacă* introduce:

subiective:

Nu se știe[1]*/* (dacă) *va reuși* la examen[2]*./*

1 = PP; 2 = SB (1)

Nu s-a aflat[1]*/* (dacă) *se va* mai *ține* concursul.[2]*/*

Scanned with OKEN Scanner

1 = PP; 2 = SB (1)

predicative:

Întrebarea *este*[1]/ (dacă) *vor ajunge* până acolo.[2]/

1 = PP; 2 = PR (1)

Preocuparea lor *era*[1]/ (dacă) *vor rezolva* corect subiectele.[2]/

1 = PP; 2 = PR (1)

completive directe:

Nu mi-a *spus*[1]/ (dacă) *merge* în excursie.[2]/

1 = PP; 2 = CD (1)

Nu știe[1]/ (dacă) *a rezolvat* corect problema[2]./

1 = PP; 2 = CD (1)

condiționale:

(Dacă) *pot*[1]/ *vin* și eu[2]./

1 = CȚ (2) 2 = PP

atributive:

Întrebarea[1]/ (dacă) *vom reuși*[2]/ ne-o *puneam* toți.[1]/

1 = PP; 2 = AT (1)

Preocuparea[1]/ (dacă) *vor prinde* trenul[2]. îi *frământa* pe toți.[1]/

1 = PP; 2 = AT (1)

BUZĂU

G_2 În textul:

„(Când) *auzeam* noi pe moș Luca pomenind cu drag de casă[1]/ (și) (când) mai *vedeam*[2]/ *(cum) rămân* satele și locurile frumoase în urmă[3]/ (și) tot altele necunoscute *se înfățoșează* înainte-ne,[4]/ supărarea noastră *creștea* la culme[5]./"

Ion Creangă

a) delimitarea propozițiilor și precizarea felului lor:

P1 - *când auzeam noi pe moș Luca pomenind cu drag de casă* = propoziție subordonată circumstanțială de timp, are ca regentă P5, răspunde la întrebarea *când*, determină verbul *creștea*, introdusă prin adverbul relativ *când*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P2 - *și când mai vedeam* = propoziție subordonată temporală, regentă pentru P3 și P4, răspunde la întrebarea *când*, determină verbul *creștea* din P5, introdusă prin adverbul relativ *când*, coordonată copulativ cu P1 prin conjuncția *și*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P3 - *cum rămân satele și locurile frumoase în urmă* = propoziție subordonată completivă directă, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul *vedeam* din P2, introdusă prin adverbul relativ *cum*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P4 - *și tot altele necunoscute se înfățoșează înainte-ne* - propoziție subordonată completivă directă, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul *vedeam* din P2, se subînțelege adverbul relativ *cum*, coordonată copulativ cu P3 prin conjuncția *și;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P5 - *supărarea noastră creștea la culme* - propoziție principală, regentă pentru P1 și P2; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

Scanned with OKEN Scanner

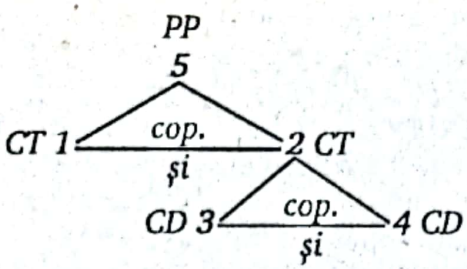

b) predicatele și felul lor:
auzeam = predicat verbal
vedeam = predicat verbal
cum rămân = predicat nominal
se înfățoșează = predicat verbal
creștea = predicat verbal
c) analiza sintactică și morfologică a textului subliniat:
supărarea = subiect simplu exprimat prin substantiv comun simplu, genul feminin, numărul singular, cazul N., articulat cu articolul hotărât enclitic: *-a;*
noastră = atribut adjectival exprimat prin adjectiv pronominal posesiv acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *supărarea* - feminin, singular, N., persoana I, mai mulți posesori;
creștea = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, intranzitiv, regulat, conjugarea a IV-a, diateza activă, modul indicativ, timpul imperfect, persoana a III-a, nr. singular;
la culme = complement circumstanțial de mod propriu-zis, exprimat prin locuțiune adverbială de mod.

CLUJ

G_3 1. Analiza sintactică a propoziției:
„Miei albi fugeau către izvor."
fugeau = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, intranzitiv, regulat, conjugarea a IV-a, diateza activă, modul indicativ, timpul imperfect, persoana a III-a, nr. plural;
miei = subiect simplu exprimat prin substantiv comun simplu, genul masculin, numărul plural, cazul N., nearticulat;
albi = atribut adjectival exprimat prin adjectiv propriu-zis simplu, variabil cu două terminații, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *miei* - masculin, plural, N., grad pozitiv;
către izvor = complement circumstanțial de loc exprimat prin substantiv comun simplu, genul neutru, numărul singular, cazul Ac., nearticulat, precedat de prepoziția *către.*

2. Alcătuirea unei fraze pe baza unei scheme:
Indicații
Deoarece nu se dă schema și nu se precizează raporturile dintre propoziții, deducem din cerințele subiectului că atributiva 2 va avea ca regentă principala *1,* atributiva 4 va avea ca regentă principala 3, consecutivele 6 și 7 vor depinde de principala 5, fiind coordonate între ele, iar temporala 8 va avea ca regentă ultima dintre consecutive. Deci schema relațională ar trebui să se prezinte astfel:

Scanned with OKEN Scanner

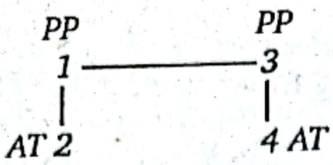

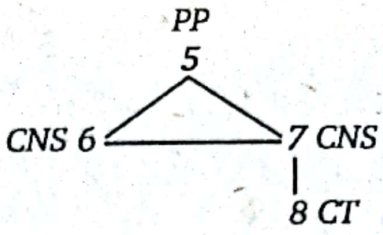

La construirea atributivelor trebuie să avem în vedere ca ele să determine din regente câte un substantiv sau substitut al lor (pronume, numeral). Consecutivele vor avea în regentă un element corelativ şi vor fi introduse printr-un element subordonator specific (echivalent cu conjuncţia *încât).*

L-*a interesat* mult cartea[1]/ (pe care) *am cumpărat-o* împreună[2]/, *a mers* cu ea în camera sa[3]/ (unde) studiază[4]/ (şi) *s-a cufundat* aşa de mult în lectură[5]/, (încât) *a stat* treaz toată noaptea[6]/ (şi) *a citit*[7]/ *(până ce)* s-a luminat.[8]/

COVASNA

G_4 Se dă textul: (vezi F_6).

a) analiza sintactică a versurilor şi schema relaţională (vezi F_6, 16)

b) analiza sintactică şi morfologică a primului vers:

ştiu: = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, tranzitiv, regulat, conjugarea a IV-a, diateza activă, modul indicativ, timpul prezent, persoana I, nr. singular;

c(ă) = nu are funcţie sintactică, conjuncţie simplă subordonatoare, introduce o subordonată completivă directă;

ai depăşit = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, tranzitiv, regulat, conjugarea a IV-a, diateza activă, modul indicativ, timpul perfect compus, persoana a II-a, nr. singular.

adesea = complement circumstanţial de timp exprimat prin adverb de timp compus;

dreptul = complement direct exprimat prin substantiv comun simplu, genul neutru, numărul singular, cazul Ac., articulat cu articolul hotărât enclitic *-l;*

dat = atribut adjectival exprimat prin verb predicativ, conjugarea I, modul participiu cu formă adjectivală, acordat în gen, număr şi caz cu substantivul determinat *dreptul* = neutru, singular, Ac.;

de o solie = complement de agent exprimat prin substantiv comun simplu, genul feminin, numărul singular, cazul Ac., articulat cu articolul nehotărât proclitic *o,* precedat de prepoziţia simplă *de.*

c) explicarea semnelor ortografice şi de punctuaţie din text:

- *ghilimelele (semnele citării)* s-au folosit înainte şi după un text extras şi reprodus întocmai dintr-o operă literară;
- *c(-)ai* - cratima marchează rostirea într-o singură silabă a două cuvinte întregi prin *elidarea* vocalei *ă, c(ă)* = conjuncţie subordonatoare simplă; *ai* verbul auxiliar *a avea* care intră în alcătuirea perfectului compus; *punctul şi virgula* - desparte două propoziţii completive directe coordonate prin juxtapunere; are valoarea unei virgule, dar marchează o pauză mai mare decât aceasta, fiind un mijloc stilistic prin care se accentuează ideea exprimată (vezi *Îndreptarul...* pag. 65);

c(-) ai - vezi mai sus;

primele două virgule - marchează pauzele făcute prin intercalarea unui complement circumstanţial de loc între un verb tranzitiv regent *(ai căutat)* şi subordonata completivă directă *(să zdruncini...);*

- *punctul şi virgula* - vezi mai sus;

Scanned with OKEN Scanner

- *te(-) ai* - cratima marchează rostirea într-o singură silabă a două cuvinte întregi: *te* - pronume reflexiv; *ai* = verbul auxiliar *a avea* care intră în alcătuirea perfectului compus;
- *pân(-) acolo* = cratima marchează rostirea într-o singură silabă a sfârşitului unui cuvânt şi a primei părţi a cuvântului următor prin omiterea vocalei *ă:* (n-*a);*
- *de(-)ajutor* - cratima marchează rostirea într-o singură silabă a unui cuvânt întreg şi a începutului altui cuvânt fără omiterea unei vocale: *(de-a);*
- pentru cratimele următoare vezi F_6 1 c);
- *punctul* marchează sfârşitul unei fraze care are în alcătuire propoziţii enunţiative neexclamative.

G_s *a)* Analiza sintactică a frazei:

„Sărmanu-*ngenunchează* pe iarba[1] / (ce) *străluce,*[2]/
Îşi pleacă fruntea *albă,* [3]/ smerit *îşi face cruce*[4]/
(Şi) pentru totdeauna *sărută* ca pe-o moaşte
Pământul[5] / (ce) *tresare*[6]/ (şi) (care)-l *recunoaşte.*"[7]/

Vasile Alecsandri

P 1 - *Sărmanu-ngenunchează pe iarba* = propoziţie principală, regentă pentru P 2;
P 2 - *ce străluce* = propoziţie subordonată atributivă, are ca regentă P 1, răspunde la întrebarea *care,* determină substantivul *iarba,* introdusă prin pronumele relativ *ce;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;
P 3 - *îşi pleacă fruntea albă* = propoziţie principală, coordonată cu P 2 prin juxtapunere; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;
P 4 - *smerit îşi face cruce* = propoziţie principală, coordonată cu P 3 prin juxtapunere; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;
P 5 - *şi pentru totdeauna sărută ca pe-o moaşte pământul* - propoziţie principală, regentă pentru P 6 şi P 7, coordonată cu P 4 prin conjuncţia simplă *şi;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;
P 6 - *ce tresare* = propoziţie subordonată atributivă, are ca regentă P 5, răspunde la întrebarea *care,* determină substantivul *pământul,* introdusă prin pronumele relativ *ce;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;
P 7 - *şi care-l recunoaşte* = propoziţie subordonată atributivă, are ca regentă P 5, răspunde la întrebarea *care,* determină substantivul *pământul,* introdusă prin pronumele relativ *care,* coordonată copulativ cu P 6 prin conjuncţia *şi;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

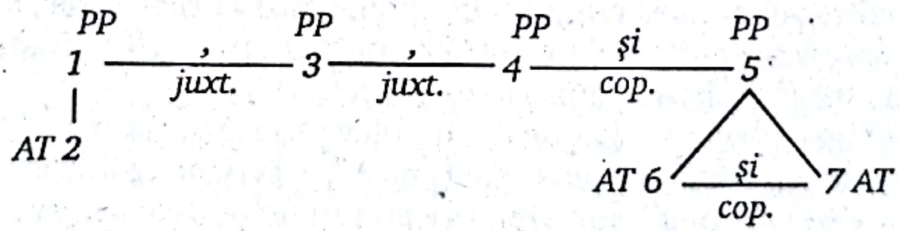

b) Explicarea semnelor de punctuaţie şi ortografice în textul:
„Pe mulţi tătari cuprins-ai de-ai morţii reci fiori!"

V. Alecsandri

- *ghilimelele (semnele citării)* - s-au folosit înainte şi după un text extras şi reprodus întocmai dintr-o operă literară;
- *cuprins(-)ai* - cratima marchează rostirea într-o singură silabă a sfârşitului unui cuvânt şi a unui cuvânt întreg fără elidarea unei vocale*(s-ai); cuprins-ai* este formă verbală inversă;

Scanned with OKEN Scanner

- *de(-)ai* - cratima marchează rostirea într-o singură silabă a două cuvinte întregi, fără omiterea unei vocale: *de* = prepoziție *simplă*; *ai* = articol posesiv-genitival:
- *semnul exclamării* - marchează sfârșitul unei propoziții enunțiative propriu-zise, exclamative, dezvoltate.

c) Analiza sintactică și morfologică a acestei propoziții:

- *cuprins-ai* = predicat verbal exprimat prin verb predicativ personal, tranzitiv, regulat, conjugarea a III-a, diateza activă, modul indicativ, timpul perfect compus, formă inversă, persoana a II-a, numărul singular;
- *(tu)* = subiect inclus;
- *pe... tătari* = complement direct exprimat prin substantiv comun simplu, genul masculin, numărul plural, cazul Ac., nearticulat, precedat de prepoziția simplă *pe;*
- *mulți* = atribut adjectival exprimat prin adjectiv propriu-zis simplu, variabil cu două terminații, acordat în gen, număr și caz cu substantivul *tătari* - masculin, plural, Ac., grad pozitiv; este frecvent considerat și adjectiv pronominal nehotărât;
- *de fiori* = complement indirect exprimat prin substantiv comun, simplu, genul masculin, numărul plural, cazul Ac., nearticulat, precedat de prepoziția simplă *de;*
- *ai morții* = atribut substantival genitival, exprimat prin substantiv comun simplu, feminin, singular, G. precedat de articolul posesiv-genitival „ai", articulat cu articolul hotârât enclitic *-i;*
- *reci* = atribut adjectival, exprimat prin adjectiv propriu-zis, variabil cu o singură terminație, acordat cu substantivul *fiori*; neutru, plural, acuzativ, gradul pozitiv.

IALOMIȚA

G_6 *a)* Analiza predicatelor:

repetă = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, tranzitiv, regulat, conjugarea I, diateza activă, modul indicativ, timpul perfect simplu, persoana a III-a, nr. singular;

voia = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, tranzitiv, neregulat, conjugarea a IV-a, diateza activă, modul indicativ, timpul imperfect, persoana a III-a, nr. singular;

să devină o amintire = predicat nominal alcătuit din:

să devină - verb copulativ, personal, intranzitiv, regulat, conjugarea a IV-a, diateza activă, modul conjunctiv, timpul prezent, persoana a III-a, numărul singular;

o amintire = nume predicativ exprimat prin substantiv comun, simplu, numărul singular, genul feminin, cazul N., articulat cu articolul nehotărât proclitic *o;*

devenea amintire = predicat nominal alcătuit din:

devenea = verb copulativ, personal, intranzitiv, regulat, conjugarea a IV-a, diateza activă, modul indicativ, timpul imperfect, persoana a III-a, nr. singular;

amintire - nume predicativ exprimat prin substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul singular, cazul N., nearticulat.

b) Stabilirea felului propozițiilor:

„El *repetă*[1]/ (fiindcă) *voia*[2]/ *(să) devină o amintire* plăcută[3],/ (dacă) *devenea amintire.*"[4]/

Dumitru Radu Popescu

P1 - *El repetă* = propoziție principală, regentă pentru P2; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

Scanned with OKEN Scanner

P2 - *fiindcă voia* = propoziție subordonată cauzală, regentă pentru P3, răspunde la întrebarea *din ce cauză*, determină verbul *repetă* din P1, introdusă prin conjuncția subordonatoare *fiindcă;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

P3 - *să devină o amintire plăcută* = propoziție subordonată completivă directă, are ca regentă P2, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul *voia*, introdusă prin conjuncția subordonatoare *să*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P4 - *dacă devenea amintire* = propoziție subordonată condițională, are ca regentă P2, răspunde la întrebarea *cu ce condiție*, determină verbul *voia,* introdusă prin conjuncția *dacă*, enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

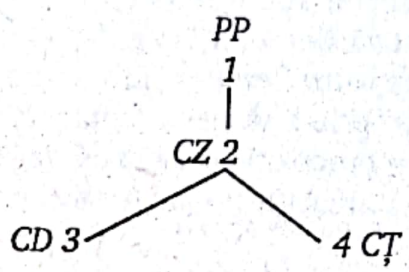

2. Fraza în care conjuncția *dacă* introduce două tipuri de subordonate (vezi G_1 2 p. 124-125)

IAȘI

G_7 Analiza sintactică a frazei:

„(Când) *vuia* în sobă tăciunele aprins[1]/ (care) *se zice*[2]/ (că) *face* a vânt și a vreme rea[3],/ (sau) (când) *țiuia* tăciunele[4]/ (despre care) *se zice*[5]/ (că) te *vorbește* cineva de rău[6]/, mama îl *mustra* acolo în vatra focului,[7]/ (și-l)*buchisea* cu cleștele,[8]/ (să) *se* mai *potolească* dușmanul.[9]/"

I. Creangă

P1 - *când vuia în sobă tăciunele aprins* = propoziție subordonată circumstanțială de timp, regentă pentru P2, răspunde la întrebarea *când?*, determină verbul *mustra* din P7, introdusă prin adverbul relativ *când;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P2 - *care se zice* = propoziție subordonată atributivă, regentă pentru P3, răspunde la întrebarea *care*, determină substantivul *tăciunele* din P1, introdusă prin pronumele relativ *care*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

Observație: Este propoziție dezvoltată, deoarece pronumele relativ *care* este în cazul Ac., și are funcție sintactică de complement indirect cu subînțelegerea prepoziției *despre*, care apare în text, mai departe, într-o situație similară;

P3 - *că face a vânt și a vreme rea* = propoziție subordonată subiectivă, are ca regentă P2, răspunde la întrebarea *ce,* determină verbul impersonal reflexiv *se zice*, introdusă prin conjuncția subordonatoare *că*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

Scanned with OKEN Scanner

Observaţie: Chiar dacă pronumele relativ *care* din P2 ar fi în cazul N, el ar avea funcţie sintactică de subiect în P3, iar această subordonată ar fi tot subiectivă.

P4 - *sau când ţiuia tăciunele* = propoziţie subordonată temporală, regentă pentru P5, răspunde la întrebarea *când*, determină verbul *mustra* din P7, introdusă prin adverbul relativ *când*, coordonată disjunctiv cu P1 prin conjuncţia *sau*; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P5 - *despre care se zice* = propoziţie subordonată atributivă, regentă pentru P6, răspunde la întrebarea *care*, determină substantivul *tăciunele* din P4, introdusă prin pronumele relativ *care*, precedat de prepoziţia *despre;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P6 - *că te vorbeşte cineva de rău* = propoziţie subordonată subiectivă, are ca regentă P5, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul reflexiv impersonal *se zice*, introdusă prin conjuncţia subordonatoare *că*; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P7 - *mama îl mustra acolo, în vatra focului* = propoziţie principală, regentă pentru P1 şi P4; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P8 - *şi-l buchisea cu cleştele* = propoziţie principală, regentă pentru P9, coordonată copulativ cu P7 prin conjuncţia *şi;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P9 - *să se mai potolească duşmanul* = propoziţie subordonată circumstanţială de scop, are ca regentă P8, răspunde la întrebarea *cu ce scop*, determină verbul *buchisea*, introdusă prin conjuncţia subordonatoare *să*; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

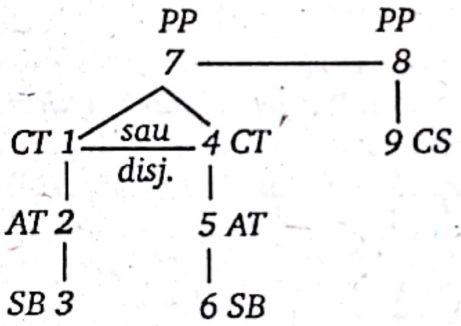

2. Două fraze în care s-au introdus expresiile *a duce cu vorba, a se duce într-un suflet:*

Deoarece nu este un om serios, *îl duce cu vorba* de multă vreme.
Când a aflat despre cele întâmplate, *s-a dus într-un suflet* până acolo.

HUNEDOARA

G_8 1. a, b, c, vezi C_{32},1.

2. Analiza sintactică şi morfologică a cuvintelor:

Pisicuţa = subiect simplu exprimat prin substantiv propriu simplu (provenit din substantivul comun), genul feminin, numărul singular, cazul N., articulat cu articolul hotărât enclitic: *-a;*

priporul = complement direct exprimat prin substantiv comun, simplu, genul neutru, numărul singular, cazul Ac., articulat cu articolul hotărât enclitic *-l;*

(mă) dusei = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, tranzitiv, regulat, conjugarea a III-a, diateza reflexivă - considerată şi activă pronominală, deoarece

Scanned with OKEN Scanner

pronumele reflexiv *mă* este complement direct -, modul indicativ, timpul perfect simplu, persoana I, numărul singular;

ce („stânca") = subiect simplu exprimat prin pronume relativ simplu, genul feminin, numărul singular, cazul N., în frază introduce o AT;

la îndemână = parte componentă a locuțiunii verbale *căzu la îndemână (găsii)* cu funcție sintactică de predicat verbal; în cadrul locuțiunii verbale poate fi socotit complement circumstanțial de mod exprimat prin locuțiune adverbială de mod (vezi D. Ivănuș, *Limba română..., p. 218).*

MARAMUREȘ

G_9 În textul:

„Cum n-oi mai fi pribeag
De-atunci înainte,
M-or troieni cu drag
Aduceri-aminte."

M. Eminescu

a) sublinierea propoziției regente cu o linie și a propoziției subordonate cu două linii:

b) motivarea utilizării liniuței de unire în cele trei situații din text:

n(-)oi - cratima marchează rostirea într-o singură silabă a două cuvinte întregi, prin elidarea vocalei *u:n(u)* - adverb de mod, de negație, *oi* - forma populară a auxiliarului *a vrea* care intră în alcătuirea viitorului;

de(-)atunci - cratima marchează rostirea într-o singură silabă a unui cuvânt întreg și a începutului altui cuvânt, fără elidare de vocală: *(de-a)* - *de* = prepoziție; *atunci* - adverb de timp;

m(-)or - cratima marchează rostirea într-o singură silabă a două cuvinte întregi prin elidarea vocalei *ă : m(ă)* - pronume personal, formă neaccentuată; *or* - formă populară a auxiliarului *a vrea* care intră în alcătuirea viitorului.

c) explicarea sintactică și morfologică a expresiei *aduceri-aminte:*

aduceri-aminte = subiect simplu exprimat prin locuțiune substantivală, genul feminin, numărul plural, cazul N., formă nearticulată *(aducere aminte = amintire);* alcătuită din: *aduceri* = substantiv comun simplu, genul feminin, numărul plural, cazul N., nearticulat; *aminte* = adverb de mod compus.

Observație: Locuțiunile substantivale provin, de obicei, din locuțiuni verbale prin substantivizarea infinitivului:

a aduce aminte - aducere-aminte
(loc. vb.) (loc. subst.)
a (nu) băga de seamă - (ne)băgare de seamă.

MEHEDINȚI

G_{10} 1. a) Patru propoziții sau fraze în care apare câte un sinonim al cuvântului *falnic:*

Acolo se va înălța un monument *impozant* ridicat în cinstea eroilor revoluției.

Semețul voievod nu s-a închinat în fața dușmanilor.

Glasul *maiestuos* al patriei răsuna în inima românilor pe care ea îl chema la luptă.

Scanned with OKEN Scanner

Grandiosul palat al ducelui domina, prin înălțimea sa, împrejurimile.

b) analiza frazei:

„Și-nălțând a doua oară sabia, *răcni* așa de cumplit[1]/, (încât) mazurii, înfricoșați, *smuciră* frâiele[2]/ (și) √ *se năpustiră* spre poartă.[3]/

√încât

P1 - *și-nălțând a doua oară sabia, răcni așa de cumplit* = propoziție principală, regentă pentru P2 și P3; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P2 - *încât mazurii, înfricoșați, smuciră frâiele* = propoziție subordonată consecutivă, are ca regentă P1, răspunde la întrebarea *care e urmarea faptului că*, determină verbul *răcni*, introdusă prin conjuncția subordonatoare *încât;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P3 - și se năpustiră pe poartă = propoziție subordonată consecutivă, are ca regentă P1, răspunde la întrebarea *care e urmarea faptului că,* determină verbul *răcni*,se subînțelege conjuncția subordonatoare *încât,* coordonată copulativ cu P4 prin conjuncția *și;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

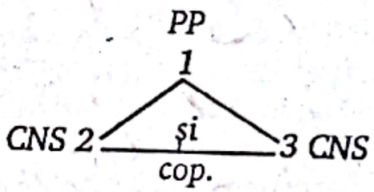

c) analiza sintactică și morfologică a ultimei propoziții:

și = conjuncție simplă coordonatoare copulativă, nu are funcție sintactică, leagă două consecutive;

se năpustiră = predicat verbal exprimat prin verb predicativ personal, intranzitiv, regulat, conjugarea a IV-a, diateza reflexivă, modul indicativ, timpul perfect simplu, persoana a III-a, numărul plural;

(ei, mazurii) = subiect subînțeles;

spre poartă = complement circumstanțial de loc exprimat prin substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul singular, cazul Ac., nearticulat, precedat de prepoziția simplă *spre*.

OLT

G_{11} Felul propozițiilor introduse prin *că* și *de:*

a) Este bine[1]/ (că) *îți alegi* cu grijă cărțile[2]/ (pe care) le *citești.*[3]/

1 = PP; 2 = SB (1); 3 = AT(2)

1 PP
|
2 SB
|
3 AT

b) Părerea lui *este*[1]/ (că) primăvara aceasta *va fi ploioasă.*[2]/

1 = PP; 2 = PR (1)

1 PP
|
2 PR

Scanned with OKEN Scanner

c) N-a știut niciodată[1]/ (că) *este* atât de *bolnav.*[2]/

1 = PP; 2 = CD (1)

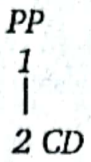

d) Se plângea mereu[1]/ (că) *este un om* de neînțeles.[2]/

1 = PP; 2 = CI (1)

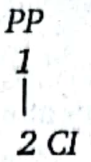

e) Alergau cu toții astfel[1]/ (că) *nu te puteai* ține după ei.[2]/

1 = PP; 2 = CNS (1)

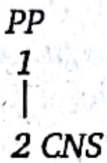

Observație: Pronumele reflexiv *te* nu însoțește verbul *a putea*, ci pe *a ține*. Dovada o avem prin trecerea celui de-al doilea verb la conjunctiv: *... că nu puteai să te ții...*

f) Părerea[1a]/ (că) numai oamenii grași *sunt sănătoși*[2]/ *este* cu totul *greșită.*[1b]/

1 = PP; 2 = AT (1)

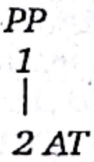

g) Țipa așa de tare[1]/ (de) *se auzea* la vecini.[2]/

1 = PP; 2 = CNS (1)

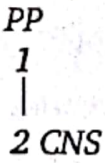

h) (De) *nu* ți-*e* teamă de frig[1],/ *poți* pleca și așa subțire îmbrăcată[2]./

1 = CȚ (2); 2 = PP

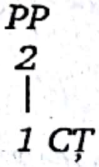

Observație: Verbul *a fi* este predicativ în expresii ca *(mi)-e sete, (mi)-e foame, (mi)-e somn, (mi)-e teamă, (mi)-e frică, (mi)-e frig,* deoarece arată existența, iar substantivele care-l însoțesc sunt subiecte (vezi *Gramatica Academiei,* vol II. pag. 100).

i) Mergea la mare[1]/ (de) *se trata* de reumatism.[2]/

1 = PP; 2 = CS (F) (1)

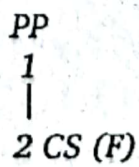

2. Pentru *întruna* și *într-una, cei* și *ce-i* vezi F_2, 1.c.

Scanned with OKEN Scanner

niciodată – nici o dată:

Niciodată nu l-am prețuit mai mult ca atunci. (nicicând = adv.)

N-a cunoscut *nici o dată* mai importantă din istoria acelui neam de viteji. (*nici o* adjectiv negativ; *dată* - substantiv)

cea – ce-a:

Eleva *cea* harnică obține rezultate deosebite.

cea - articol demonstrativ (adjectival), deoarece leagă un adjectiv de substantivul pe care acesta îl determină;

Observație: *Cea* este articol demonstrativ (adjectival) și în următoarele situații:

- când însoțește un adjectiv:

Cea harnică este lăudată:

- când însoțește un numeral ordinal:

Cea de-a treia este colega mea;

- când ajută la formarea gradului superlativ relativ de superioritate sau/și de inferioritate al adjectivelor:

Ei o laudă pe eleva *cea* mai harnică dintre toate.

Atenție!

În explicarea scrierii ortogramei *cea*, trebuie să avem în vedere că acest cuvânt poate să aibă și următoarele valori morfologice:

a) pronume demonstrativ:

Cea de acolo este colega mea: (înlocuiește un substantiv-*fata).*

b) adjectiv pronominal demonstrativ:

„Iar *cea* mioriță,
Cu lână plăviță..."

(stă pe lângă un substantiv cu care se acordă în gen, număr și caz - *mioriţa aceea)*

c) interjecție:

Cea! își îndeamnă plugarii boii.

Nu se știe *ce-a* făcut până la urmă.

ce = pronume relativ;

a = verbul auxiliar *a avea* care intră în alcătuirea perfectului compus.

Liniuța de unire (cratima) marchează rostirea împreună (într-o singură silabă) a două părți de vorbire diferite.

Atenție!

Cuvântul *ce* din ortograma *ce-a* poate să aibă și alte valori morfologice:

a) Ce-a zis?

ce = pronume interogativ;

a = verbul auxiliar *a avea* din alcătuirea perfectului compus.

b) Ce-a mai vorbit!...

ce - adverb (cât)

a - verbul auxiliar *a avea* din alcătuirea perfectului compus.

al - a-l

M-am întâlnit cu un prieten *al* lui Mihai.

al - este articol posesiv sau genitival, deoarece însoțește un substantiv în cazul G.

Scanned with OKEN Scanner

Observaţie:
Al este articol posesiv (genitival) şi în următoarele situaţii:
- când însoţeşte o altă parte nominală decât substantivul în cazul G.: Caietul este *al* lui. (însoţeşte un pronume personal în G.);
- când însoţeşte un pronume posesiv sau un adjectiv pronominal posesiv:
Meritul este *al* său. (pronume posesiv).
Al meu prieten m-a dezamăgit. (adj. pron. posesiv);
- când însoţeşte un numeral ordinal:
Al treilea dintre ei este cel mai inteligent.

M-am dus la el pentru *a-l* felicita.
a = prepoziţie cu care se construieşte infinitivul;
l = pronume personal, formă neaccentuată.
Cratima marchează rostirea împreună (într-o silabă) a două părţi de vorbire diferite (două cuvinte întregi) prin elidarea vocalei *î*.

SATU-MARE

G_{12} a, b) analiza frazei:
„Dar el *ştia*[1],/ (că) *nu e aşa*[2],/ (fiindcă) *văzuse*[3],/ *(şi) strigase,* printre explozii[4]/ (care) îl *copleşeau*[5],/ acele comenzi[4]/ (care) *câştigă* o luptă"[6]./

Dumitru Radu Popescu

P1 - *Dar el ştia* = propoziţie principală, regentă pentru P2, P3, şi P4; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;
P2 - *că nu e aşa* = propoziţie subordonată completivă directă faţă de P1, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul *ştia*, introdusă prin conjuncţia subordonatoare simplă *că:* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, negativă, simplă;
P3 - *fiindcă văzuse* = propoziţie subordonată cauzală faţă de P1, răspunde la întrebarea *din ce cauză*, determină verbul *ştia*, introdusă prin conjuncţia subordonatoare *fiindcă*; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;
P4 - *şi strigase printre explozii... acele comenzi* = propoziţie subordonată cauzală faţă de P1, răspunde la întrebarea *din ce cauză*, determină verbul *ştia*, se subînţelege conjuncţia *fiindcă*, coordonată copulativ cu P3 prin conjuncţia simplă *şi*, regentă pentru P5 şi P6; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;
P5 - *care îl copleşeau* = propoziţie subordonată atributivă faţă de P4, răspunde la întrebarea *care*, determină substantivul *explozii*, introdusă prin pronumele relativ *care;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;
P6 - *care câştigă o luptă* = propoziţie subordonată atributivă faţă de P4, răspunde la întrebarea *care*, determină substantivul *comenzi*, introdusă prin pronumele relativ *care*; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;
Observaţie: Deşi au aceeaşi regentă, cele două atributive nu sunt coordonate, deoarece determină substantive diferite.

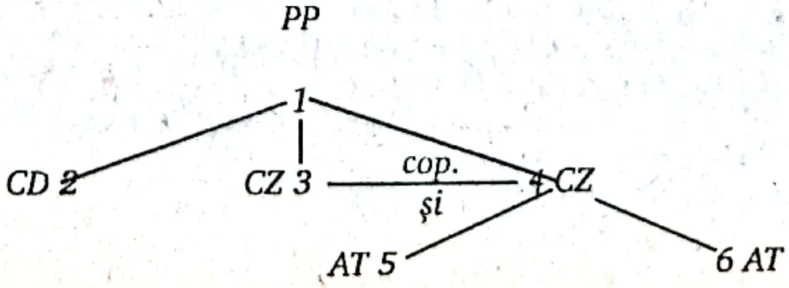

Scanned with OKEN Scanner

c, d) cuvântul *explozie* cu sens figurat:
O explozie de bucurie se auzi în momentul anunţării rezultatului.
- *explozie* - metaforă cu sensul de *manifestare bruscă, izbucnire neaşteptată şi puternică, dar de scurtă durată a unei acţiuni, a unui sentiment* etc. (DEX. p. 316).

SATU MARE

G_{13} „Şi după mintea[1]/ (ce)-o *aveam*[2]/, *ne-am fi întors* chiar atunci[1]/ (de) *nu eram daţi în seama* lui moş Luca[3]/, (de care) *ne ruşinam* ca şi de părinţii noştri.[4]"/

Ion Creangă

a) felul predicatelor:
aveam - predicat verbal;
ne-am fi întors - predicat verbal;
nu eram daţi în seama - predicat verbal, exprimat prin locuţiune verbală la diateza pasivă - *eram încredinţaţi;*
ne ruşinam - predicat verbal.
b) delimitarea propoziţiilor şi felul lor:
P1 - *şi după mintea... ne-am fi întors chiar atunci* = propoziţie principală, regentă pentru P2 şi P3; enunţiativă, optativă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;
P2 - *ce-o aveam* = propoziţie subordonată atributivă faţă de P1, răspunde la întrebarea *care*, determină substantivul *mintea*, introdusă prin pronumele relativ *ce*; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;
P3 - *de nu eram daţi în seama lui moş Luca* = propoziţie subordonată condiţională faţă de P1, răspunde la întrebarea *cu ce condiţie*, determină verbul *ne-am fi întors*, introdusă prin conjuncţia subordonatoare simplă *de*, regentă pentru P4; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;
P4 - *de care ne ruşinam ca şi de părinţii noştri* = propoziţie subordonată atributivă faţă de P3, răspunde la întrebarea *care*, determină grupul de cuvinte *moş Luca* alcătuit din substantive, introdusă prin pronumele relativ *care* precedat de prepoziţia *de*; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

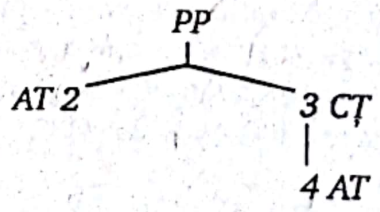

c, d) altă expresie în care apare cuvântul *seama*; folosirea ei ca predicat într-o regentă; subordonata cerută de această regentă
De bună seamă[1]/ (că) *se va ţine de cuvânt*[2]./
de bună seamă - locuţiune adverbială *(desigur)*
Propoziţia a doua (subordonată) este subiectivă (soluţie unică).
N-a băgat de seamă[1]/ (că) *a pierdut* stiloul[2]./
n-a băgat de seamă - locuţiune verbală *(n-a observat)*
Subordonata este completivă directă.
Nu şi-a dat seama[1]/ (de ceea ce) *s-a întâmplat*[2]./
nu şi-a dat seama - locuţiune verbală.
Subordonata este completivă indirectă.
N-a luat în seamă[1]/ (ce) *i-ai spus*[2]./
n-a luat în seamă - locuţiune verbală
Subordonata este completivă directă.

Scanned with OKEN Scanner

SIBIU

G_{14} *„Erau doi*[1]*/* (şi) prin zgomotul exploziilor prima lui împuşcătură *nu atrăsese atenţia* celui de-al doilea[2]*/*, (care) *îşi dăduse seama* prea târziu[3]*/* (că) *rămăsese singur*[4]*.“*

Marin Preda

a) analiza frazei:

P1 - *erau doi* = propoziţie principală; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

P2 - *şi prin zgomotul exploziilor prima lui împuşcătură nu atrăsese atenţia celui de-al doilea* = propoziţie principală, regentă pentru P3, coordonată copulativ cu P1 prin conjuncţia simplă *şi*; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, negativă, dezvoltată;

P3 - *care îşi dăduse seama prea târziu* = propoziţie subordonată atributivă faţă de P2, răspunde la întrebarea *care*, determină numeralul ordinal *celui de-al doilea* cu valoare substantivală, introdusă prin pronumele relativ *care*, regentă pentru P4; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P4 - *că rămăsese singur* = propoziţie subordonată completivă indirectă faţă de P3, determină locuţiunea verbală intranzitivă *îşi dăduse seama*, răspunde la întrebarea *de ce*, introdusă prin conjuncţia subordonatoare simplă *că*, enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

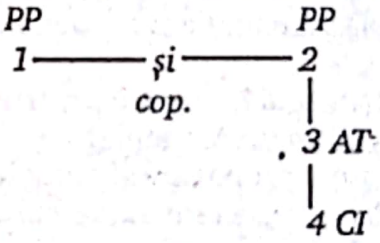

b) analiza sintactică şi morfologică a cuvintelor subliniate:

prin zgomotul = complement circumstanţial de timp (cu nuanţă cauzală) exprimat prin substantiv comun, simplu, genul neutru, numărul singular, cazul acuzativ, precedat de prepoziţia simplă *prin*, articulat cu articolul hotărât enclitic *-l;*

exploziilor = atribut substantival genitival exprimat prin substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul plural, cazul G, articulat cu articolul hotărât enclitic *-lor;*

prima = atribut adjectival exprimat prin numeral ordinal simplu cu valoare adjectivală, acordat în gen, număr şi caz cu substantivul determinat *împuşcătură* - feminin, singular, N., formă articulată cu articolul hotărât enclitic *-a* preluat de la substantivul *împuşcătură;*

lui = atribut pronominal genitival exprimat prin pronume personal, persoana a treia, numărul singular, genul masculin, cazul G.;

Observaţie: *(al, a, ai, ale) lui, ei, lor* sunt întotdeauna pronume personale, nu posesive.

Pronume (adjectivale) posesive sunt *(al) său, (a) sa, (ai) săi, (ale) sale.*

împuşcătură = subiect simplu exprimat prin substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul singular, cazul N., articulat cu articolul *-a*, preluat de numeralul *prima* care îl precedă;

nu atrăsese atenţia = predicat verbal exprimat prin locuţiune verbală alcătuită din: *nu atrăsese* = verb predicativ, personal, tranzitiv, regulat, conjugarea a III-a,

Scanned with OKEN Scanner

diateza activă, modul indicativ, timpul mai mult ca perfect, persoana a III-a, numărul singular, forma negativă, cu adverbul de mod de negaţie *nu;*
atenţia = substantiv comun simplu, genul feminin, numărul singular, cazul Ac., articulat cu articolul hotărât enclitic *-a.*

TIMIŞ

G_{15} Analiza frazei:
„(Când) *am auzit*[1]*/* (că) ei *pleacă*[2]*/, am zis*[3]*/* (că)*mă duc* şi eu cu dânşii[4]*/*, (iară) Huţu, *văzând*[5]*/* (că) *voiesc*[6]*/ (să) merg,*[7]*/* m-*a luat* şi pe mine[5] */* (şi) *eram foarte vesel*[8]*/*, (căci) *era băiat* de tot hazul[9]*,/* √ *ştia*[10]*/ (să) facă* o mulţime de pozne[11]*/* (şi) *ne aşteptam*[12]*/ (să) întâlnim* pe drum sania noastră[13]*/*, (care) *să* ne *ducă* până la Cocorăşti.[14]*/*"

Ioan Slavici

√căci

P1 - *când am auzit* = propoziţie subordonată temporală faţă de P3, răspunde la întrebarea *când*, determină verbul *am zis*, introdusă prin adverbul relativ *când*, regentă pentru P2; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;
P2 - *că ei pleacă* = propoziţie subordonată completivă directă faţă de P1, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul *am auzit*, introdusă prin conjuncţia subordonatoare simplă *că;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;
P3 - *am zis* = propoziţie principală, regentă pentru P1 şi P4; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;
P4 - *că mă duc şi eu cu dânşii* = propoziţie subordonată completivă directă faţă de P3, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul *am zis,* introdusă prin conjuncţia subordonatoare simplă *că;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;
P5 - *iară Huţu văzând... m-a luat şi pe mine* = propoziţie principală, regentă pentru P6, coordonată adversativ cu P3 prin conjuncţia *iară;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;
P6 - *că voiesc* = propoziţie completivă directă faţă de P5, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul *văzând,* introdusă prin conjuncţia subordonatoare *că*, regentă pentru P7; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;
P7 - *să merg* = propoziţie subordonată completivă directă faţă de P6, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul *voiesc*, introdusă prin conjuncţia subordonatoare simplă *să;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;
P8 - *şi eram foarte vesel* = propoziţie principală, regentă pentru P9, P10 şi P12, coordonată copulativ cu P5 prin conjuncţia *şi;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;
P9 - *căci era băiat de tot hazul* = propoziţie subordonată cauzală faţă de P8, răspunde la întrebarea *din ce cauză*, determină adjectivul *foarte vesel*, introdusă prin conjuncţia subordonatoare *căci*, enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;
P10 - *ştia* = propoziţie subordonată cauzală faţă de P8, răspunde la întrebarea *din ce cauză*, determină adjectivul *foarte vesel*, se subînţelege conjuncţia *căci*, coordonată cu P9 prin juxtapunere; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

Scanned with OKEN Scanner

P11 - *să facă o mulțime de pozne* = propoziție subordonată completivă directă față de P10, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul *știa*, introdusă prin conjuncția subordonatoare simplă *să*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P 12 - *și ne așteptam* = propoziție subordonată cauzală față de P 8, răspunde la întrebarea *din ce cauză*, determină adjectivul *foarte vesel*, se subînțelege conjuncția subordonatoare *căci*, coordonată copulativ prin conjuncția *și* cu P9, regentă pentru P13; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

P13 - *să întâlnim pe drum sania noastră* = propoziție subordonată completivă indirectă față de P12, răspunde la întrebarea *la ce*, determină verbul *ne așteptam*, introdusă prin conjuncția subordonatoare simplă *să*, regentă pentru P14; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P14 - *care să ne ducă până la Cocorăști* = propoziție subordonată atributivă față de P13, răspunde la întrebarea *care*, determină substantivul *sania*, introdusă prin pronumele relativ *care;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată.

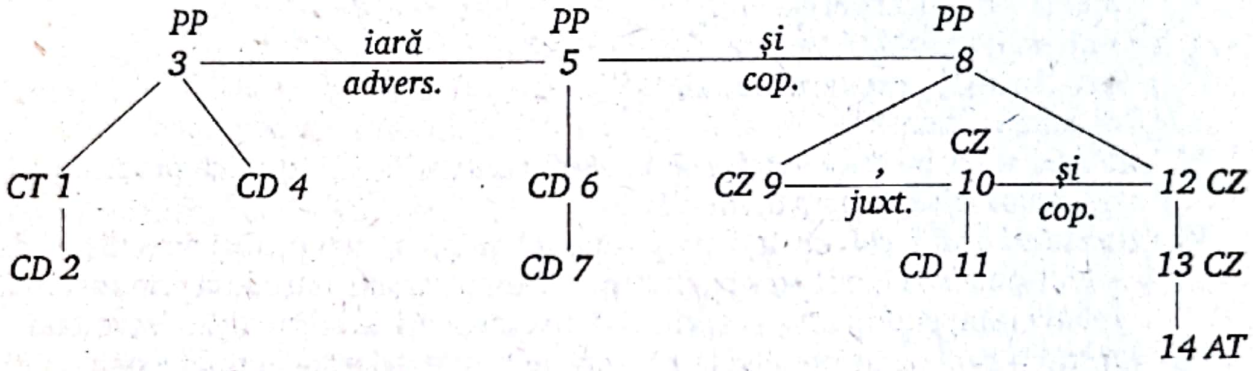

2. Alcătuirea frazei după schema dată:

(Să) înveți[1]*/ înseamnă*[2]*/* (să) *muncești*[3]*./*

1 = SB (2)
2 = PP
3 = PR (2)

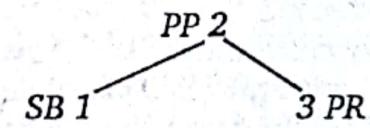

(Ce) nu-mi *place*[1]*/ este*[2]*/* (că) *nu învață*[3]*./*

1 = SB (2)
2 = PP
3 = PR (2)

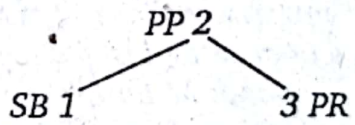

În aceste cazuri, propoziția principală regentă se reduce la un verb copulativ cu funcție sintactică de predicat nominal incomplet (insuficient, gol).

Atenție!

După verbul *a fi* precedat de o subiectivă poate urma și o finală sau o cauzală, nu numai o predicativă.

(Dacă) *citim*[1]*/ este*[2]*/* (pentru că) ne *place*[3]*./*

1 = SB (2)
2 = PP
3 =CZ (2)

(Dacă) *învățăm*[1]*/ este*[2] (ca să) *reușim*[3]*./*

1 = SB (2)
2 = PP
3 = CS (2)

În aceste situații verbul *a fi* este predicat impersonal.

Scanned with OKEN Scanner

BUCUREȘTI

G_{16} „*Nu știu*[1]/ (cum) *se cheamă* satul acesta[2], (dar) *știu*[3]/ (că) pretutindeni[4]/ (pe unde) m-*ai dus*,[5]/ (unde) s-*a vorbit* românește,[6]/ *este* pământul Patriei mele...[4]/"

Barbu Delavrancea

a) predicatele și felurile lor:

nu știu - predicat verbal

se cheamă - predicat verbal

Observație: Unii specialiști consideră că predicatul este *cum se cheamă* și este predicat nominal, deoarece verbul *se cheamă* este socotit copulativ.

În acest sens, Mioara Avram în *Gramatica pentru toți*, pag. 264 arată că: „în condițiile admiterii acestei părți de propoziție (a elementului predicativ suplimentar - n.n.) inventarul verbelor copulative se reduce simțitor, eliminându-se verbe cu sens lexical autonom ca *a se arăta, a se chema...*"

știu - predicat verbal

ai dus - predicat verbal

s-a vorbit - predicat verbal

este (se află) - predicat verbal.

b) analiza frazei:

P1 - *nu știu* = propoziție principală, regentă pentru P2; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, negativă, simplă;

P2 - *cum se cheamă satul acesta* = propoziție subordonată completivă directă față de P1, răspunde la întrebarea *ce,* determină verbul *nu știu*, introdusă prin adverbul relativ *cum*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P3 - *dar știu* = propoziție principală, regentă pentru P4, coordonată adversativ cu P1 prin conjuncția simplă *dar;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

P4 - *că pretutindeni... este pământul Patriei mele...* = propoziție subordonată completivă directă față de P3, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul *știu*, introdusă prin conjuncția subordonatoare simplă *că*, regentă pentru P5 și P6; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P5 - *pe unde m-ai dus* = propoziție subordonată circumstanțială de loc față de P4, răspunde la întrebarea *unde*, determină verbul *este*, introdusă prin adverbul relativ *unde* precedat de prepoziția simplă *pe;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P6 - *unde s-a vorbit românește* = propoziție subordonată circumstanțială de loc față de P4, răspunde la întrebarea *unde*, determină verbul *este*, introdusă prin adverbul relativ *unde*, coordonată cu P5, prin juxtapunere; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată.

Observație: Propozițiile circumstanțiale de loc P5 și P6 pot avea ca termen regent și adverbul *pretutindeni*, deci nu pot fi considerate AT sau APOZ., ci cel mult CI explicative (vezi și *Observația* de la pag. 105).

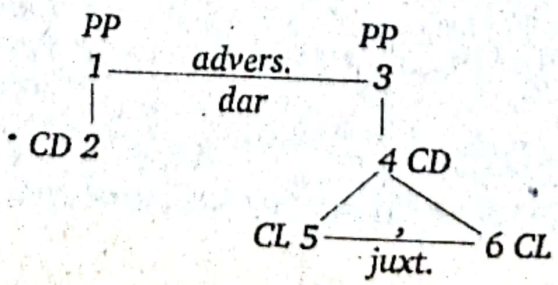

Scanned with OKEN Scanner

c) analiza sintactică şi morfologică a cuvântului subliniat:
acesta = atribut adjectival exprimat prin adjectiv pronominal demonstrativ de apropiere, acordat în gen, număr şi caz cu substantivul determinat *satul:* neutru, singular, N.

2. *a)* Substantivul *muncă* (cu sau fără articol hotărât) folosit cu diferite funcţii sintactice:
subiect: *Munca* îl înnobilează pe om. (N.)
Îmi place *munca*. (N)
nume predicativ: Acesta este o *muncă* dificilă. (N.)
Răsplata este *pentru munca* depusă. (Ac.)
Roadele sunt *ale muncii lui* neîncetate . (G.)
atribut substantival genitival:
Cei harnici culeg roadele *muncii* lor. (G.)
atribut substantival prepoziţional:
Îl caracterizează dragostea *faţă de muncă.* (Ac.)
O privire atentă *asupra muncii lui* ne duce la această concluzie. (G.)
Rezultatele *graţie muncii* sale îl satisfac. (D.)
atribut substantival apoziţional:
Ea, *munca*, este creatoare de bunuri materiale. (N.)
complement direct:
Ei iubesc *munca*. (Ac.)

b) trei prepoziţii care se construiesc cu cazul D:
datorită, graţie, mulţumită
Ex.: A reuşit *datorită* eforturilor depuse.

Observaţie: Tot cu cazul D se mai construiesc şi prepoziţiile: *conform, contrar, potrivit*, precum şi adverbele cu valoare de prepoziţie *aidoma, asemenea.*

c) 3 propoziţii în care verbul *a învăţa* să fie folosit la:
- indicativ prezent:
El *învaţă* bine.
- indicativ, trecut (una din forme):
Tu *ai învăţat* la istorie?
(perfect compus)
- indicativ, viitor (una din forme):
În acest an noi *vom învăţa* şi mai bine.
(viitor)

Observaţie:
1. La timpul trecut, indicativul are şi următoarele forme:
imperfect: (eu) *învăţam*
perfect simplu: *(eu) învăţai*
mai mult ca perfect: (eu) *învăţasem*
2. la timpul viitor, indicativul mai are şi forma de viitor anterior:
Când vei veni la mine, eu *(îmi) voi fi învăţat* deja.

Scanned with OKEN Scanner

BRAŞOV

H_1 Fraza alcătuită din propoziţia dată, după transformarea părţilor de propoziţie subliniate în propoziţii:

(După ce) *ne-am liniştit*[1],/ toţi *începurăm*[2]/ *(să) lucrăm* cu mult entuziasm[1]/ (ca *să) terminăm* sarcina[4]/ (care) ne *fusese încredinţată*[5]./

a) felul propoziţiilor:

P1 - *după ce ne-am liniştit* = propoziţie subordonată circumstanţială temporală faţă de P2, răspunde la întrebarea *când,* determină verbul *începurăm,* introdusă prin locuţiunea conjuncţională *după ce;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P2 - *toţi începurăm* = propoziţie principală, regentă pentru P1 şi P2; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

P3 - *să lucrăm cu mult entuziasm* = propoziţie subordonată completivă directă faţă de P2, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul *începurăm*, introdusă prin conjuncţia subordonatoare simplă *să,* regentă pentru P4; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P4 - *ca să terminăm sarcina* = propoziţie subordonată circumstanţială de scop (finală) faţă de P3, răspunde la întrebarea *cu ce scop*, determină verbul *să lucrăm*, introdusă prin conjuncţia subordonatoare compusă *ca să,* regentă pentru P5; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P5 - *care ne fusese încredinţată* = propoziţie subordonată atributivă faţă de P4, răspunde la întrebarea *care*, determină substantivul *sarcina*, introdusă prin pronumele relativ *care;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

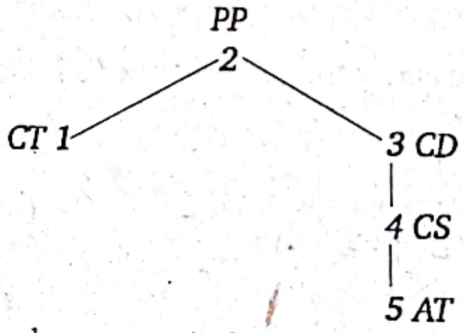

b) explicarea semnelor de punctuaţie din textul dat:

ghilimelele - s-au folosit înainte şi după un text extras şi reprodus întocmai dintr-o operă literară;

două puncte - s-au folosit după un verb de declaraţie cu determinant şi înainte de vorbirea directă (dialog);

linia de dialog - marchează începutul vorbirii unei persoane care participă la convorbire;

....(.)*dragii mamei (,) de care* - prima virgulă s-a folosit înaintea unui substantiv în cazul vocativ urmat de un determinant şi aşezat la sfârşitul propoziţiei; a doua virgulă desparte o propoziţie subordonată atributivă explicativă de regenta ei;

semnul exclamării - s-a folosit la sfârşitul unei fraze care are în alcătuirea ei o propoziţie enunţiativă exclamativă:

„Turcii, dragii mamei...!" (cu predicatul subînţeles).

Scanned with OKEN Scanner

BRĂILA

H_2 „*N-am* mai *trecut* de mult prin sat[1]/ (și)-mi *spune*
Un om[2]/ (ce) de pe-acasă *a venit*[3]/
(Cum c)-*a-nflorit* la noi mălinul[4]/
(Și) (c)-*ai albit*, mămucă[5],/ *ai albit*[6]/"

Nicolae Labiș

a) sublinierea predicatelor
n-am trecut - predicat verbal
spune - predicat verbal
a venit - predicat verbal
a-nflorit - predicat verbal
ai albit - predicat verbal
ai albit - predicat verbal

b) delimitarea propozițiilor, felul acestora și schema frazei:

P1 - *n-am mai trecut de mult prin sat* = propoziție principală; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, negativă, dezvoltată;

P2 - *și-mi spune un om* = propoziție principală, regentă pentru P3, P4, P5 și P6; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P3 - *ce de pe-acasă a venit* = propoziție subordonată atributivă față de P2 răspunde la întrebarea *care*, determină substantivul *om*, introdusă prin pronumele relativ *ce;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P4 - *cum c-a-nflorit la noi mălinul* - propoziție subordonată completivă directă față de P2, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul *spune*, introdusă prin locuțiunea conjuncțională subordonatoare *cum că*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P5 - *și c-ai albit, mămucă* - propoziție subordonată completivă directă față de P2, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul *spune*, introdusă prin conjuncția subordonatoare simplă *că*, coordonată copulativ cu P4 prin conjuncția *și*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

P6 - *ai albit* - propoziție subordonată completivă directă față de P2, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul *spune*, se subînțelege conjuncția subordonatoare *că*, coordonată prin juxtapunere cu P5; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă.

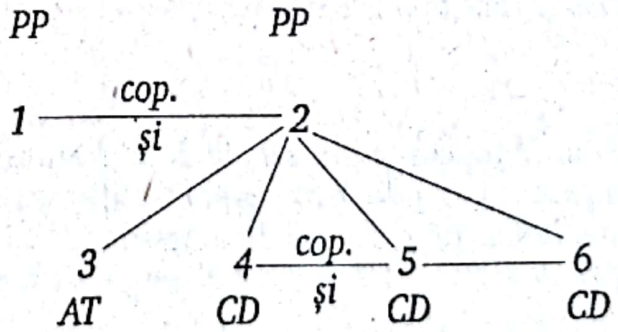

c) analiza morfosintactică a primei propoziții:

n-am trecut - predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, intranzitiv, regulat, conjugarea a III-a, diateza activă, modul indicativ, timpul perfect compus, persoana I, numărul singular, formă negativă cu adverbul de mod de negație *nu;*
mai - complement circumstanțial de mod propriu-zis, exprimat prin adverb de mod, simplu;

Scanned with OKEN Scanner

de mult - complement circumstanțial de timp exprimat prin adverb de timp simplu, precedat de prepoziția *de*, grad de comparație pozitiv;
prin sat = complement circumstanțial de loc exprimat prin substantiv comun, simplu, genul neutru, numărul singular, cazul Ac., precedat de prepoziția simplă *prin*, nearticulat;

d) explicarea semnelor de punctuație și de ortografie din ultimul vers:
n(-)am - cratima marchează rostirea într-o singură silabă a două cuvinte întregi, prin elidarea vocalei *u : n(u)* - adverb; *am* - verbul auxiliar *a avea* care intră în alcătuirea perfectului compus;
și(-)mi - cratima marchează rostirea într-o singură silabă a unui cuvânt întreg și a începutului altui cuvânt *(pe-a) : pe* - propoziție simplă; *acasă* - adverb de loc, compus;
c(-)a(-)nflorit - cele două cratime marchează rostirea într-o silabă a două cuvinte întregi, prin elidarea vocalei *ă : c (ă)* - conjuncție simplă subordonatoare: *a* (auxiliarul *a avea* care intră în alcătuirea perfectului compus) și a începutului altui cuvânt, prin elidarea vocalei *î : (c-a-n) (ă)nflorit* - participiul verbului de conjugat care formează, împreună cu auxiliarul *a*, perfectul compus;
c(-)ai - cratima marchează rostirea într-o singură silabă a două cuvinte întregi, cu omiterea vocalei *ă : c(ă)* - conjuncție simplă subordonatoare *: ai* auxiliarul *a avea* din alcătuirea perfectului compus;
ai albit (,) mămucă - virgula s-a folosit înaintea unui substantiv în cazul V., așezat la sfârșitul propoziției;
... mămucă (,) ai albit - virgula desparte două propoziții de același fel coordonate prin juxtapunere (două completive directe);
punctul - marchează sfârșitul unei fraze care are în alcătuire propoziții principale enunțiative neexclamative.
e) cuvântul *noi* cu altă valoare morfologică decât în text:
Noi mergem la școală. (pronume personal)
Și-a cumpărat haine *noi.* (adjectiv)
f) În text adverbul *cum* introduce o subordonată completivă directă. Alt fel de subordonată introdusă prin *cum*:
(Cum) îți *vei așterne,*[1]*/* așa *vei dormi*[2]*./*
1 = CM (2)
2 = PP
Observație: Pentru alte tipuri de subordonate pe care le poate introduce vezi B_2, 2.

CONSTANȚA

H_3 „Mai mult chiar[1],/ (dacă) *se ține seama* de întinsul teritoriu romanizat de pe ambele maluri ale Dunării,[1] */ pare mai simplu*[1]*/ (să) se admită*[3]*/* (că) procesul de diversificare a limbii latine *începuse* mai de timpuriu[4]*./*“

Ion Coteanu

a) se ține seama - predicat verbal (locuțiune verbală)
pare mai simplu - predicat nominal (expresie verbală impersonală)
să se admită - predicat verbal (verb predicativ)
începuse - predicat verbal (verb predicativ)
b) P1 - *mai mult chiar... pare mai simplu* = propoziție principală, regentă pentru P2 și P3; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

Scanned with OKEN Scanner

P2 - *dacă se ține seama de întinsul teritoriu romanizat de pe ambele maluri ale Dunării* = propoziție subordonată circumstanțială condițională față de P1, răspunde la întrebarea *cu ce condiție*, determină expresia verbală impersonală *pare mai simplu*, introdusă prin conjuncția subordonatoare *dacă;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P3 - *să se admită* = propoziție subrdonată subiectivă față de P1, răspunde la întrebarea *ce*, determină expresia verbală impersonală *pare mai simplu,* introdusă prin conjuncția subordonatoare simplă *să*, regentă pentru P4; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

P4 - *că procesul de diversificare a limbii latine începuse mai de timpuriu* = propoziție subordonată subiectivă față de P3, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul reflexiv impersonal *să se admită*, introdusă prin conjuncția subordonatoare simplă *că;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată.

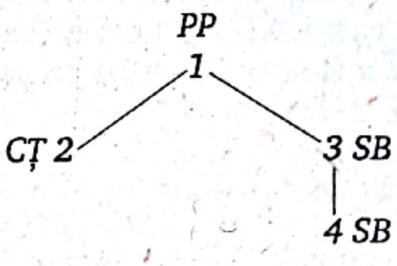

c) mai mult chiar = complement circumstanțial de mod propriu-zis exprimat prin adverb de mod simplu, gradul comparativ de superioritate, urmat de adverbul de mod de întărire *chiar*, fără funcție sintactică;

de pe ... maluri = atribut substantival prepozițional exprimat prin substantiv comun simplu, genul neutru, numărul plural, cazul Ac., precedat de prepoziția compusă *de pe*, articulat, întrucât articolul hotărât enclitic *-le* este preluat de numeralul precedent *ambele;*

ambele = atribut adjectival exprimat prin numeral cardinal colectiv cu valoare adjectivală, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *maluri* - neutru, plural, Ac., formă articulată cu articolul hotărât enclitic *-le* care aparține substantivului *maluri;*

ale Dunării = atribut substantival genitival exprimat prin substantiv propriu, simplu, cu formă de feminin, singular, cazul G., precedat de articolul posesiv (genitival) *ale*, articulat cu articolul hotărât enclitic *-i.*

COVASNA

H_4 *a) E bine*[1] (că) îți *alegi* cu grijă prietenii[2]./
1 = PP; 2 = SB (1)
b) Părerea[1]/ (că) numai din cărți te *poți* instrui[2]/ *nu* mai *este actuală*[1]./
1 = PP; 2 = AT (1)
c) (De) nu ți-*e* teamă de un rezultat nemulțumitor[1],/ *poți* participa la concurs[2]./
1 = CT (2); 2 = PP
e) Citea așa de repede[1],/ (de) *nu se înțelegea* nimic[2]./
1 = PP; 2 = CNS (1)

Observații: În exemplul *b),* pronumele reflexiv *te* nu aparține predicatului, ci verbului la infinitiv care îi urmează. Verificăm prin transformarea infinitivului în conjunctiv: ... poți *să te instruiești.*

Scanned with OKEN Scanner

În exemplul *d)*, predicatul subordonatei este verbal, deoarece în expresii ca *(mi)-e teamă, (mi)-e sete, (mi)-e foame, (mi)-e frig* ş.a., verbul *a fi* este predicativ, iar substantivele care îi urmează sunt subiecte (*GA, II,* p. 100).

2. numai = adverb de mod restrictiv *(doar, decât),* o singură parte de vorbire compusă prin contopire (unire, sudură) din două adverbe;

nu mai = două părţi de vorbire diferite: ambele sunt adverbe: *nu* - adverb care ajută la alcătuirea formei negative a predicatului; *mai* - adverb de mod;

părerea - subiect simplu exprimat prin substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul singular, cazul N., articulat cu articolul hotărât enclitic - *a;*

nu... este actuală = predicat nominal format din: *nu este* - verb copulativ, personal, intranzitiv, neregulat, conjugarea a IV-a, diateza activă, modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a, numărul singular, formă negativă, cu adverbul de mod de negaţie *nu; actuală* - nume predicativ exprimat prin adjectiv propriu-zis simplu, variabil cu două terminaţii, - genul feminin, numărul singular, cazul N., grad pozitiv (se acordă cu subiectul *părerea);*

mai = complement circumstanţial de mod propriu-zis exprimat prin adverb de mod simplu.

GIURGIU

H_S „Cel mai cuminte lucru *e*[1]*/ (să) chemi* pe oameni într-o duminică la dumneata[2]*/ , (să)* le *spui*[3] */* (că) *te-ai hotărât*[4]*/ (să)-ţi îngrijeşti* singur de treburi[5]*./*“

Duiliu Zamfirescu

a) analiza sintactică a frazei:

P1 - *cel mai cuminte lucru e* = propoziţie principală, regentă pentru P2; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P2 - *să chemi pe oameni într-o duminică la dumneata* = propoziţie subordonată predicativă faţă de P1, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul copulativ *e,* introdusă prin conjuncţia subordonatoare *să*, regentă pentru P3; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

Observaţie: În această situaţie, valoarea copulativă a verbului *a fi* şi funcţia sintactică de subiect a substantivului *lucru* sunt determinate nu numai de topică, deşi substantivul este nearticulat, ci şi de forma adjectivului *cel mai cuminte,* întrucât substantivele precedate de adjective pronominale sau propriu-zise la superlativ sunt considerate *determinate* (ca şi cum ar fi articulate cu articol hotărât)“ (G. G. Neamţu, *Elemente de analiză gramaticală,* p. 213)

P3 - *să le spui* = propoziţie subordonată circumstanţială de scop faţă de P2, răspunde la întrebarea *cu ce scop,* determină verbul *să chemi,* introdusă prin conjuncţia subordonatoare simplă *să*, regentă pentru P4; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P4 - *că te-ai hotărât* = propoziţie subordonată completivă directă faţă de P3, răspunde la întrebarea *ce,* determină verbul *să spui,* introdusă prin conjuncţia subordonatoare simplă *că,* regentă pentru P5; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

P5 - *să-ţi îngrijeşti singur de treburi* = propoziţie subordonată completivă indirectă faţă de P4, răspunde la întrebarea *la ce,* determină verbul *te-ai hotărât,* introdusă prin conjuncţia subordonatoare simplă *să;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată.

Scanned with OKEN Scanner

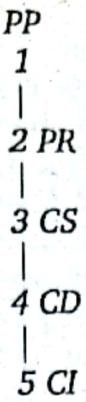

b) În text, verbul *a fi* are valoare copulativă. Alte valori:
- predicativ: Cartea *este* în bibliotecă. Nu-mi *era* teamă.
- auxiliar: Aș *fi* mers și eu în excursie.
(Vezi și B_3;2).

IALOMIȚA

H_6 „(Și *una e*[1]*/ (să) mori* la datorie[2], (când) te *izbește* un glonț sau o schijă[3]/, (și) *alta e*[4] */ (să) fii legat* de un stâlp[5]/ (și) (*să*) te *execute* plutonul de execuție.“[6]/

Marin Preda

a) P1 - *și una e* = propoziție principală, regentă pentru P2; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

P2 - *să mori la datorie* = propoziție subordonată subiectivă față de P1, regentă pentru P3, răspunde la întrebarea *ce*, determină predicatul nominal *una e*, introdusă prin conjuncția subordonatoare *să;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P3 - *când te izbește un glonț sau o schijă* = propoziție subordonată circumstanțială de timp față de P2, răspunde la întrebarea *când*, determină verbul *să mori*, introdusă prin adverbul relativ *când*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P4 - *și alta e* = propoziție principală, regentă pentru P5 și P6, coordonată adversativ cu P1 prin conjuncția simplă *și;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

P5 - *să fii legat de stâlp* = propoziție subordonată subiectivă față de P4, răspunde la întrebarea *ce*, determină predicatul nominal *alta e*, introdusă prin conjuncția subordonatoare simplă *să;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P6 - *și să te execute plutonul de execuție* = propoziție subordonată subiectivă față de P4, răspunde la întrebarea *ce*, determină predicatul nominal *alta e*, introdusă prin conjuncția subordonatoare simplă *să*, coordonată copulativ cu P5 prin conjuncția simplă *și;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată.

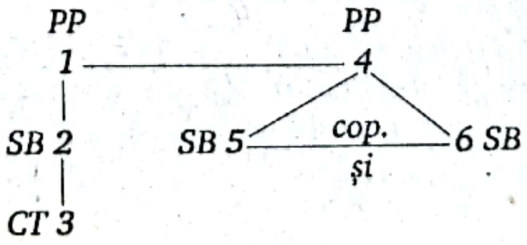

Scanned with OKEN Scanner

Observație: În *Analize gramaticale,* Aurel Nicolescu consideră subiectivele din acest text drept predicative. (p. 181).

b) să execute = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, tranzitiv, regulat, conjugarea I, diateza activă, modul conjunctiv, timpul prezent, persoana a III-a, numărul singular;

te = complement direct exprimat prin pronume personal, formă neaccentuată, persoana a II-a, numărul singular, cazul Ac.;

plutonul = subiect simplu exprimat prin substantiv comun, simplu, genul neutru, numărul singular, cazul N., articulat cu articolul hotărât enclitic *-l;*

de execuție = atribut substantival prepozițional exprimat prin substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul singular, cazul Ac., precedat de prepoziția *de*, nearticulat.

c) Trebuia[1] *(să) fi legat* bine pachetul.[2]/

să fi legat = predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, personal, tranzitiv, regulat, conjugarea I, diateza activă, modul conjunctiv, timpul perfect, persoana a II-a, numărul singular.

MARAMUREȘ

H_7 *1. a)* Mi-*a spus*[1]/ (că) mâine *va pleca*[2]/.
1 = PP; 2 = CD (1)

b) Înapoiază cartea[1]/ (cui) ți-a *împrumutat-o.*[2]/
1 = PP; 2 = CI (1)

c) (Când) *ieșeam* de la școală[1],/ *ne-am întâlnit* cu el[2]./
1 = CT (2); 2 = PP

d) Merg repede acasă[1]/ (ca *să)*-mi *scriu* temele din vreme.[2]./
1 = PP; 2 = CS (1)

2. *Ieșind* de la școală, m-am întâlnit cu el. (complement circumstanțial de timp)

3. *ți(-)a* - cratima marchează rostirea într-o singură silabă a două cuvinte întregi, fără omiterea unei vocale:
ți = pronume personal, formă neaccentuată;
a = verbul auxiliar *a avea;*

împrumutat(-)o - cratima marchează rostirea într-o silabă a sfârșitului unui cuvânt întreg, fără omiterea unei vocale, și a unui cuvânt întreg: *împrumutat* - verb la participiu; *o* - pronume personal, formă neaccentuată *(-t-o);*

să(-)mi - cratima marchează rostirea într-o singură silabă a două cuvinte întregi, cu elidarea vocalei *î : să* - parte componentă a conjuncției compuse *ca să; (î)mi* - pronume reflexiv.

MEHEDINȚI

H_8 1. Propoziție alcătuită după schema dată:
Astăzi noi facem exerciții de analiză sintactică.

2. „Șusteru *nu înțelese* pe dată[1]/ (ce) i *se spune*[2]), (parcă) *îi luase mințile*[3]/ (și)[4]/ (când) *se dezmetici*[5],/ celălalt *era* departe,[4]/ *se pierdea* pe sub arcadele podului vopsit în roșu[6],/ *dispărea* ca o nălucă, în fulgerările apei morților[7]."/

Fănuș Neagu

Scanned with OKEN Scanner

P1 - *Şusteru nu înţelese pe dată* = propoziţie principală, regentă pentru P2 şi P3; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, negativă, dezvoltată;
P2 - *ce i se spune* = propoziţie subordonată completivă directă faţă de P1, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul *nu înţelese*, introdusă prin pronumele relativ *ce;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;
P3 - *parcă îi luase minţile* = propoziţie subordonată circumstanţială de mod faţă de P1, răspunde la întrebarea *cum*, determină verbul *nu înţelese*, introdusă prin adverbul *parcă*; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;
P4 - *şi... celălalt era departe* = propoziţie principală, regentă pentru P5, coordonată copulativ cu P1 prin conjuncţia simplă *şi;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;
P5 - *când se dezmetici* = propoziţie subordonată circumstanţială de timp faţă de P4, răspunde la întrebarea *când*, determină verbul *era*, introdusă prin adverbul relativ *când;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;
P6 - *se pierdea pe sub arcadele podului vopsit în roşu* = propoziţie principală coordonată cu P4 prin juxtapunere; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;
P7 - *dispărea ca o nălucă, în fulgerările apei morţilor* = propoziţie principală coordonată cu P6 prin juxtapunere: enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată.

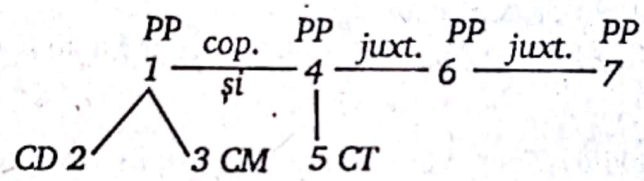

a) Şusteru - subiect simplu exprimat prin substantivul propriu simplu, cu formă de masculin, singular, cazul N., nearticulat;
nu înţelese = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, tranzitiv, regulat, conjugarea a III-a, diateza activă, modul indicativ, timpul perfect simplu, persoana a III-a, numărul singular, formă negativă cu adverbul de mod negativ *nu;*
pe dată = complement circumstanţial de timp exprimat prin locuţiune adverbială de timp.
c) contragerea propoziţiei *(parcă) îi luase minţile:*
luându-i minţile (aiurându-se) - complement circ. de mod cu nuanţă cauzală.

VÂLCEA

H_9 „(Unde)-*i* unul[1], / *nu-i* putere
La nevoi şi la durere[2]./
(Unde)-*s* doi[1],/ puterea *creşte*[2]/
(Şi) duşmanul *nu sporeşte.*[3]"/

V. Alecsandri

Fraza I
P1 - *unde-i unul* = propoziţie subordonată circumstanţială de loc faţă de P2, răspunde la întrebarea *unde*, determină verbul *(nu-i)*, introdusă prin adverbul relativ *unde;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

Scanned with OKEN Scanner

P2 - *nu-i putere / La nevoi şi la durere* = propoziţie principală, regentă pentru P1; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, negativă, dezvoltată;

Fraza II

P1 - *unde-s doi* - propoziţie subordonată circumstanţială de loc faţă de regenta P2, răspunde la întrebarea *unde*, determină verbul *creşte*, introdusă prin adverbul relativ *unde;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P2 - *puterea creşte* = propoziţie principală, regentă pentru P1; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

P3 - *şi duşmanul nu sporeşte* = propoziţie principală, coordonată copulativ cu P2 prin conjuncţia simplă *şi;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, negativă, simplă.

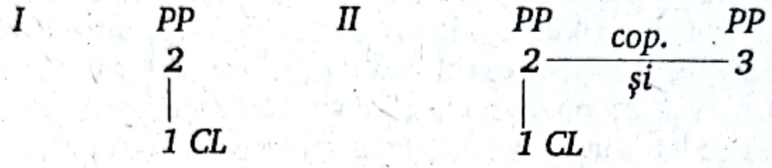

b) ghilimelele - s-au folosit înainte şi după un text extras şi reprodus întocmai dintr-o operă literară;

unde(-)i - cratima marchează rostirea într-o singură silabă a sfârşitului unui cuvânt şi a unui cuvânt întreg *(-de-i): unde* - adverb; *(î)i* - verbul *a fi* (formă scurtă);

unul (,) nu-i - virgula desparte o subordonată circumstanţială de loc de regenta ei fiind aşezată înaintea acesteia;

nu(-)i - cratima marchează rostirea într-o singură silabă a două cuvinte întregi: *nu* - adverb;
(î)i - verbul *a fi;*

punctul (.) - marchează sfârşitul unei fraze care are în alcătuire numai propoziţii enunţiative neexclamative;

unde(-)s - cratima marchează rostirea într-o singură silabă a sfârşitului unui cuvânt şi a unui cuvânt întreg, prin elidarea vocalei *î:unde* - adverb; *(î)s* verbul *a fi* (formă scurtă);

doi(,) puterea - virgula desparte o subordonată circumstanţială de loc de regenta ei, fiind aşezată înaintea acesteia;

punctul (.) - marchează sfârşitul unei fraze care are în alcătuire numai propoziţii enunţiative neexclamative.

BUCUREŞTI

H_{10} 1. „În ziua aceea *nu era* nici un nor deasupra[1]/ (şi) uriaşii munţi[2]/ (care) atâtea zile *frământaseră*[3]/ (şi) *sloboziseră*, din coamele lor zbârlite până la cer, ploile trăsnetele şi şuvoaiele,[4]/ *erau* acum *blajini, tihniţi...*[2]/"

Gala Galaction

a) felul predicatelor:
nu era - predicat verbal
frământaseră = predicat verbal
sloboziseră = predicat verbal
erau... blajini, tihniţi = predicat nominal.

b) analiza frazei:

P1 - *În ziua aceea nu era nici un nor deasupra* = propoziţie principală; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, negativă, dezvoltată;

Scanned with OKEN Scanner

P2 - *şi uriaşii munţi... erau acum blajini, tihniţi* = propoziţie principală, regentă pentru P3 şi P4, coordonată copulativ cu P1 prin conjuncţia simplă *şi;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P3 - *care atâtea zile frământaseră* = propoziţie subordonată atributivă, răspunde la întrebarea *care,* determină substantivul *munţi* din P2, introdusă prin pronuele relativ *care;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P4 - *şi sloboziseră din coamele lor zbârlite până la cer, ploile, trăsnetele şi şuvoaiele* = propoziţie subordonată atributivă, răspunde la întrebarea *care,* determină substantivul *munţi* din P2, se subînţelege pronumele relativ *care,* coordonată copulativ cu P3 prin conjuncţia simplă *şi;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată.

c) analiza sintactică şi morfologică a cuvintelor subliniate:

aceea = atribut adjectival exprimat prin adjectiv pronominal demonstrativ de depărtare, acordat în gen, număr şi caz cu substantivul determinat *ziua* - feminin, singular. Ac.;

deasupra = complement circumstanţial de loc exprimat prin adverb de loc compus.

Observaţie: Cuvântul *deasupra* poate fi şi prepoziţie cu regim de genitiv. Barca plutea *deasupra apei.*

2. analiza cuvintelor subliniate din propoziţia dată:

ei = subiect simplu, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, numărul plural, masculin, cazul N, diateza activă, modul indicativ, timpul perfect compus, persoana a III-a, numărul plural;

au căzut = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, intranzitiv, regulat, conjugarea a II-a diateza activă, modul indicativ, timpul perfect compus, persoana a III-a, numărul plural.

H_{11} „*Daţi*-mi mie de bună voie moşia voastră[1]*/* (căci) eu *mi-am pus obrazul* pentru voi[2]*/* (şi) *v-am cerut* iertare de la Vodă.[3]“*/*

Mihail Sadoveanu

$\sqrt{\text{căci}}$

Felul predicatelor:

daţi = predicat verbal;

(mi)-am pus obrazul = predicat verbal;

am cerut = predicat verbal.

a) analiza frazei:

P1 - *Daţi-mi mie de bună voie moşia voastră* = propoziţie principală, regentă pentru P2 şi P3; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P2 - *căci eu mi-am pus obrazul pentru voi* = propoziţie subordonată cauzală, are ca regentă P1, răspunde la întrebarea *din ce cauză,* determină verbul *daţi,* introdusă prin conjuncţia subordonatoare *căci;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P3 - *şi v-am cerut iertare de la Vodă* = propoziţie subordonată cauzală, are ca regentă P1, răspunde la întrebarea *din ce cauză,* determină verbul *daţi,* se subînţelege conjuncţia subordonatoare *căci,* coordonată copulativ cu P2 prin conjuncţia *şi;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată.

Scanned with OKEN Scanner

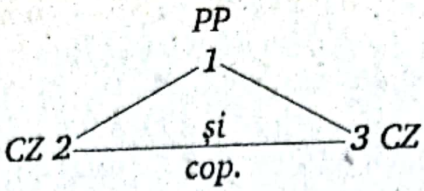

b) analiza sintactică și morfologică a cuvintelor subliniate:

dați = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, tranzitiv, neregulat, conjugarea I, diateza activă, modul imperativ, forma afirmativă, persoana a II-a, numărul plural;

moșia = complement direct exprimat prin substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul singular, cazul Ac., articulat cu articolul hotărât propriu-zis enclitic *-a;*

voastră = atribut adjectival exprimat prin adjectiv pronominal posesiv, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *moșie* - feminin, singular, Ac. -, persoana a II-a, mai mulți posesori;

de la Vodă = complement indirect exprimat prin substantiv propriu, simplu, genul masculin, numărul singular, cazul Ac., precedat de prepoziția compusă *de la*, nearticulat.

c) sinonimele substativului *drapel:*

drapel - *steag, flamură, stindard*

„Nu-mi trebuie *flamuri,*
Nu voi sicriu bogat..."

M. Eminescu

Dorobanții au pus *stindardul* pe crâncena redută.

Steagul olimpic a devenit simbolul prieteniei dintre sportivii de pretutindeni.

SESIUNEA IUNIE 1986

I_1 *a) în adânc* = complement circumstanțial de loc exprimat prin substantiv comun, simplu, genul neutru, numărul singular, cazul Ac., precedat de prepoziția simplă *în*, nearticulat;

de cântec = atribut substantival prepozițional exprimat prin substantiv comun, simplu, genul neutru, numărul singular, cazul Ac., precedat de prepoziția simplă *de*, nearticulat;

acolo = complement circumstanțial de loc exprimat prin adverb de loc compus, fără grad de comparație;

o lume = subiect simplu exprimat prin substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul singular, cazul N., articulat cu articolul nehotărât proclitic *o.*

b) pozitiv:

Strunele viorii lui vibrează *puternic.*

- comparativ de superioritate:

Strunele viorii mele vibrează *mai puternic* decât strunele viorii lui.

- comparativ de egalitate:

Strunele viorilor noastre vibrează *la fel de puternic.*

- comparativ de inferioritate:

Strunele viorii tale vibrează *mai puțin puternic* decât strunele viorilor noastre.

- superlativ relativ de superioritate:

Strunele viorilor lor vibrează *cel mai puternic* dintre toate.

Scanned with OKEN Scanner

- *superlativ relativ de inferioritate:*
Strunele viorii ei vibrează *cel mai puţin puternic* dintre toate.
- *superlativ absolut de superioritate:*
Strunele viorii sale vibrează *foarte puternic.*
- *superlativ absolut de inferioritate:*
Dezacordându-se, strunele viorii mele vibrează *foarte puţin puternic.*

2. *În recreaţie*
Clopoţelul a sunat. Elevii (,) elevele şi învăţătorii părăsesc sălile de clasă.
Pe coridor se aude o voce(:)
- Gigele(!) Unde te duci (?)
Şcoala răsună de glasurile copiilor şi în curând şi curtea se umple de voie bună şi zarvă.

Precizări
În redactarea unei compuneri, fie gramaticală sau cu sarcini ortografice, trebuie să respectăm cerinţele generale ale alcătuirii unei astfel de lucrări.
În cazul de faţă este necesar să folosim semnele de punctuaţie indicate, iar textul să nu aibă mai mult de 10 propoziţii sau fraze.

SESIUNEA IUNIE 1987

J_1 Versurile fac parte din poezia „Noi" de Nichita Stănescu, odă închinată poporului român, în care se arată ceea ce reprezentăm noi ca popor, raportând această noţiune la pământul străbun, la istoria noastră şi la alţii „stăpâni peste pământ."

Poetul vorbeşte în numele poporului căruia îi aparţine şi de aceea titlul este construit din pronumele personal *noi*, reluat de patru ori cu formă identică, în conţinutul întregii poezii. El realizează totodată un impresionant portret moral al neamului căruia îi preamăreşte virtuţile.

Prima strofă este constituită, ca şi întreaga poezie, din metafore-simboluri, prin care Nichita Stănescu pune în evidenţă legătura cu pământul străbun, ideea conştiinţei naţionale şi a continuităţii noastre etnice.

Relaţia indisolubilă dintre popor şi spaţiul geografic al patriei este sugerată prin metaforele *seminţe* şi *pământ*. Tocmai datorită acestei identităţi, noi, românii, suntem cei mai îndreptăţiţi să ne cunoaştem originea (*„locul"*), strădaniile şi idealurile (*„şi patima şi rostul"*), să respectăm tradiţiile (*„legea"*) asigurându-ne progresul şi prosperitatea (*„mersul înainte"*). De-a lungul timpului, poporul român şi-a dovedit sensibilitatea şi compasiunea pentru oameni (*„lacrimă"*), dar a fost şi neînduplecat, dârz, neiertător (*„dinte"*), atunci când situaţia a impus-o(*„după nevoie"*).

Se remarcă folosirea în enumeraţie a metaforelor menţionate, a repetiţiei verbelor *„a şti"* şi *„a fi"* la indicativ, precum şi prezenţa adverbului la superlativ *cel mai bine*, care pun în evidenţă mândria patriotică, demnitatea şi încrederea în forţele noastre.

2. „Noi *suntem seminţe*[1]/ (şi) pământul *e la nostru,*[2]/
ştim cel mai bine locul şi patima şi rostul[3],
ştim cel mai bine legea şi mersul înainte,[4]/
suntem, după nevoie, *şi lacrimă şi dinte.*[5]/"

Scanned with OKEN Scanner

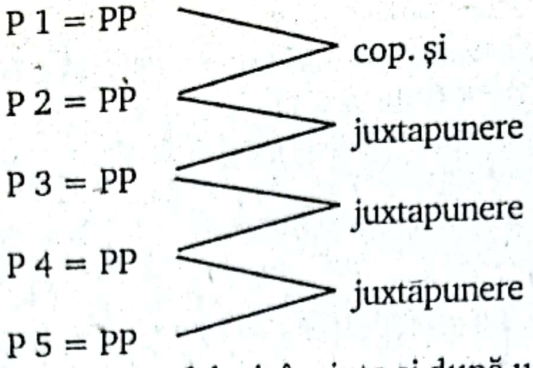

- *ghilimelele (semnele citării)* - s-au folosit înainte şi după un text extras şi reprodus întocmai dintr-o operă literară;
- *primele trei virgule* - despart propoziţii principale coordonate prin juxtapunere;
- *virgulele a patra şi a cincea* - izolează un complement circumstanţial de timp cu nuanţă condiţională („*după nevoie*") intercalat între verbul copulativ şi numele predicativ; are valoarea unei construcţii incidente;
- *punctul* marchează sfârşitul unei fraze care are în alcătuire propoziţii enunţiative neexclamative.

3. *Seminţele* au încolţit.
Sacul **cu seminţe** se află lângă magazie.
Această *patimă* îl stăpâneşte de multă vreme.
Neliniştea lui este urmărea firească **a patimii** devoratoare.
Pământul râde sub razele aurii ale soarelui.
Ţăranii se bucură de roadele **pământului.**
Rostul medicului este de a veghea sănătatea oamenilor.
A muncit mult pentru realizarea acestui **rost.**
Legea a fost votată de toate grupurile parlamentare.
Toţi cetăţenii se supun rigorilor **legii.**

J_2 *a)* Aceste versuri fac parte din poezia „Patria", de Zaharia Stancu, publicată în volumul „Poeme cu lună" din anul 1974. Poetul defineşte noţiunea de patrie liric, subiectivat, organizând elementele prin care este simbolizată patria pe trei coordonate: terestră, cosmică şi umană.

Primele două versuri se referă la coordonata cosmică semnificată prin *cer, soare, nori, lună* şi *stele*, elemente care sugerează eternitatea patriei atât în spaţiu, cât şi în timp. Substantivul *cer*, repetat, enumeraţia *soare, nori, lună, stele* şi antiteza *soare-nori* au menirea de a reliefa circuitul anotimpurilor, al zilelor şi al nopţilor, dar şi marile alternanţe ale istoriei acestui pământ, vremurile de glorie, de libertate, dar şi momentele de tragism, întunecate, ale existenţei noastre.

Coordonata umană este cuprinsă în versurile 3-5 şi este sugerată prin substantivele *oameni, fraţi, surori, străbuni* care constituie o enumeraţie. Lor le urmează, în versul al cincilea, substantivul comun *poporul* care le înglobează semantic, acesta devenind simbolul spiritualităţii româneşti. Adjectivele posesive „*mei*" (repetat) şi „*mele*" accentuează lirismul versurilor şi sentimentul apartenenţei poetului la acest univers, iar metafora „*ţărâna străbunilor mei*" are menirea de a pune în evidenţă legătura dintre generaţii, tradiţia perpetuă.

Ultimele patru versuri, prin comparaţiile „*ca o trestie subţire*", „*ca un plop*" şi prin metafora „*am ajuns... stejar*", relevă etapele formării poetului, ale devenirii sale. „*Trestia*" sugerează copilăria, „*plopul*" simbolizează tinereţea avântată, iar „*stejarul*" - maturitatea deplină, cu atributele sale: putere, statornicie, forţă creatoare, vitalitate.

Scanned with OKEN Scanner

Versurile acestea, ca şi întreaga poezie, pun în evidenţă simplitatea formei prin care Zaharia Stancu reuşeşte să înnobileze sentimentul patriotic şi să realizeze un poem liric concentrat, în care dragostea faţă de tot ceea ce este românesc este covârşitoare.

b) „Patria *e cerul* cu soare[1],/ *e cerul* cu nori[2],/
E cerul cu *lună*[3]/ (şi) *e cerul* cu stele,[4]/
Patria - *sunt oamenii* aceştia,
Fraţii mei, *surorile* mele[5],/
Ţărâna străbunilor mei.[6]/
Patria mea *e poporul* acesta[7]/
(În mijlocul căruia) *am răsărit,*
Ca o trestie subţire, ca un plop *mai apoi*[8]/
(Şi)-*am ajuns* la bătrâneţe *stejar*[9]/

P 1 = PP
P 2 = PP — juxtapunere
P 3 = PP — juxtapunere
P 4 = PP — cop. şi
P 5 = PP — juxtapunere
P 5 = PP — juxtapunere
P 5 = PP
P 5 = PP (7)
P 5 = PP (7) — cop. *şi*

b) *Prima virgulă* desparte două propoziţii principale (P1 şi P2), coordonate prin juxtapunere.

A doua virgulă desparte două propoziţii principale (P2 şi P3), coordonate prin juxtapunere.

Linia de pauză (Patria - sunt...) delimitează subiectul de predicat, folosirea ei fiind impusă de intonaţie; marchează insistenţa poetului, dar şi raportul de interdependenţă dintre subiect şi predicat, dezambiguizând totodată enunţul în ceea ce priveşte numele predicativ; acordul verbului copulativ se realizează cu numele predicativ (vezi *GA*, II, p. 12)

Virgulele a patra şi a cincea izolează apoziţia dezvoltată *fraţii mei* de restul propoziţiei. Virgula a cincea desparte totodată două părţi de propoziţie de acelaşi fel (două apoziţii dezvoltate), coordonate prin juxtapunere.

Observaţie: În funcţie de intonaţie şi accent, substantivele *fraţii, surorile* pot fi socotite părţi componente ale unui nume predicativ multiplu alături de substantivul *oameni*. În această situaţie, virgulele discutate despart părţile componente ale unui nume predicativ multiplu, coordonate prin juxtapunere.

A şasea virgulă desparte două propoziţii principale (P5 şi P6), coordonate prin juxtapunere.

Observaţie: Deoarece acordul verbului copulativ din propoziţia anterioară (P5) s-a realizat cu numele predicativ *„oamenii"*, considerăm substantivul *„ţărâna"* din P6 nume predicativ al unui verb copulativ subînţeles care impune, la rândul lui, un subiect subînţeles.

Scanned with OKEN Scanner

Punctul marchează sfârșitul unei fraze care are în alcătuire propoziții enunțiative neexclamative.

A șaptea virgulă desparte complementul circumstanțial de mod comparativ „*ca o trestie*" de verbul determinat, deoarece nu se insistă asupra acestui complement.

Ultima virgulă desparte două complemente circumstanțiale de mod comparativ, coordonate prin juxtapunere.

și(-)am - cratima marchează rostirea într-o singură silabă a două cuvinte întregi (părți de vorbire diferite): *și* - conjuncție coordonatoare copulativă simplă; *am* = verbul auxiliar *a avea* care intră în alcătuirea perfectului compus.

Punctul marchează sfârșitul unei fraze care are în alcătuire propoziții enunțiative neexclamative.

c) Această frumoasă *patrie* este cântată de poeți.
Frumusețile acestei **patrii** au servit ca izvor de inspirație.
Acest mare *străbun* a condus poporul dac spre biruință.
Meritele acestui **străbun** vor fi mereu recunoscute.
Îmi place acest *popor* destoinic.
Dragostea **față de popor** este coordonata afectivă a acestei opere literare.
Foarte mulți *oameni* îndrăgesc natura.
Dragostea acestor **oameni** este nemărginită.
Acest *stejar* stă de strajă câmpiei.
Coroana acestui **stejar** e impresionantă.

SESIUNEA IUNIE 1988

K_1 **mândru** - *falnic, măreț, impunător, demn, satisfăcut, mulțumit, orgolios, îngâmfat, trufaș;*

Este *mulțumit* de rezultatele obținute de copiii lui.
Edificiul teatrului se ridică *falnic* în centrul orașului.
Este prea *îngâmfat* pentru a fi acceptat de colegi.
Accept comportamentul lui *demn*, în această situație.

2.

PP CD
Nu știu[1]*/* **(care)** *a reușit* la examen[2]*./*
N. - subiect
PP SB
Nu s-a constatat[1]*/* **(a cărui)** carte *a dispărut*[2]*./*
G. - atribut
PP AT
El *este elevul*[1]*/* **(pe care)** îl *căutam*[2]*./*
Ac. - compl. direct
PP PR
Întrebarea *este*[1]*/* **(căruia)** *să*-i *împrumut* cartea[2]*./*
D. -c. indirect
PP CI
Mă gândesc[1]*/* **(de la care)** *să împrumut* cartea[2]*./*
Ac. - compl. indirect

Scanned with OKEN Scanner

Observaţie:

a) Pentru a rezolva corect acest subiect este necesar să alcătuim mai întâi o propoziţie interogativă cu pronumele interogativ *care*. Dăm răspunsul pentru a-i verifica funcţia sintactică, apoi transformăm propoziţia interogativă în subordonată căreia îi adăugăm o regentă. Astfel, pronumele interogativ devine pronume relativ, păstrându-şi funcţia sintactică:

Care a reuşit la examen?

Ionescu a reuşit la examen.

N. - subiect

Nu ştiu[1]*/* **(care)** *a reuşit* la examen[2]*./*

N. - subiect

b) Deoarece atunci când este atribut, pronumele relativ trebuie să determine un substantiv, vom avea în vedere ca acesta să nu se acorde cu substantivul determinat:

A cărui **carte** a dispărut?

A dispărut **cartea** *elevului (căruia).*

N. G.

Putem alcătui propoziţii interogative chiar cu substantivul în G. pe care îl vom înlocui cu pronumele interogativ, aşezându-l apoi înaintea substantivului determinat:

Cartea *elevului* a dispărut?

Cartea *căruia* a dispărut?

A cărui carte a dispărut?

Transformăm apoi propoziţia interogativă într-o subordonată pe care o introducem într-o frază (îi adăugăm regenta): Nu ştiu[1]*/ (a cărui)* carte a dispărut[2]*./*

c) Când are funcţie sintactică de complement direct, pronumele relativ *care* va fi însoţit de prepoziţia *pe* şi va fi reluat printr-o formă neaccentuată a pronumelui personal în Ac. Şi când are funcţie sintactică de complement indirect în cazul D, pronumele relativ va fi reluat printr-un pronume personal, formă neaccentuată, în acelaşi caz (D).

Atenţie!

Pronumele relativ *care* în Ac. şi D. poate avea şi funcţie sintactică de subiect. De aceea ţineţi cont de indicaţiile date!

Povestea[1]*/ căruia* îl asculta[2]*./*

subiect

Voi lua cartea[1]*/ de la care* învaţă mai bine[2]*./*

subiect

Aceste subiecte în D şi Ac. sunt excepţii de la cazul N. al subiectului sau de la modul de exprimare a subiectului, întrucât pronumele relativ *care* introduce câte o completivă indirectă.

K_2 *a)* Poezia „Vara" este un pastel, dar totodată este şi un adevărat imn închinat frumuseţilor naturii patriei noastre. Ea este structurată în trei strofe. Primele două constituie o secvenţă descriptivă, autorul percepând pitorescul peisajului, atât din perspectiva depărtărilor, a cadrului cosmic, cât şi din cea imediată, terestră.

În strofa a III-a, cea mai lirică, poetul devine entuziast şi meditativ dând glas optimismului său nereţinut.

Primele două versuri ale primei strofe pun în evidenţă cadrul nemărginit, larg, al înălţimilor, postura de contemplator şi încântarea autorului în faţa frumuseţilor naturii: „Priveam fără de ţintă-n sus/ Într-o sălbatică splendoare." Încântarea şi uimirea sunt sugerate prin expresia *„fără de ţintă"*, iar epitetul adjectival *„sălbatică"* antepus substantivului determinat *„splendoare"* accentuează asupra măreţiei peisajului.

Scanned with OKEN Scanner

Elementele ce compun cadrul natural sunt *Ceahlăul, soarele, zările* „albastre", *imensul senin, un nor* „cu muntele vecin" și *păsărelele* a căror prezență este doar sugerată prin expresia „cântece ciripitoare". Ceahlăul este văzut metaforic, „un uriaș cu fruntea-n soare", o axă a lumii care asigură stabilitate întregului univers, proiectându-se pe spații infinite. Toate celelalte elemente gravitează în jurul său: *norul, zările* albastre, *seninul* imens, *păsărelele.*

Tabloul descris este static, grav, solemn, iar atmosfera este luminoasă, fiind dominată de albastru și alb strălucitor, deoarece totul stă sub semnul seninului și al luminii solare. Imaginile vizuale sunt dominante, fiind realizate prin epitete (*„imens* senin"), („zări *albastre*"), comparații („*ca o taină* călătoare") și personificări („ *un nor*... plutea", n-avea *aripi* să mai zboare"). Aceste figuri de stil au și menirea de a dilata parcă la nesfârșit infinitul, de a spori măreția tainei cosmice și solemnitatea peisajului.

Singura imagine auditivă a strofei este realizată prin epitetul „cântece *ciripitoare*", contribuind și ea la exprimarea sentimentelor de încântare ale scriitorului, a comuniunii omului cu natura.

Pe plan afectiv, tabloul descris sugerează optimismul, încrederea și bucuria vieții, în deplină concordanță cu măreția și lumina naturii, temperamental, poetul fiind o fire optimistă, solară.

b) analiza cuvintelor subliniate:

ca o taină = complement circumstanțial de mod comparativ exprimat prin substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul singular, cazul Ac., precedat de adverbul comparativ cu valoare de prepoziție *ca*, articulat cu articolul nehotărât proclitic *o;*

plutea = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, intranzitiv, regulat, conjugarea a IV-a, diateza activă, modul indicativ, timpul imperfect, persoana a III-a, numărul singular;

plin = nume predicativ exprimat prin adjectiv propriu-zis, simplu, variabil cu două terminații, acordat în gen, număr și caz cu substantivul *„văzduhul"* - neutru, singular, N., - fără grade de comparație.

de cântece = complement indirect exprimat prin substantiv comun, simplu, genul neutru, numărul singular, cazul Ac., precedat de prepoziția simplă *de,* nearticulat.

c) A păstrat cu sfințenie această *taină.*
Barca *plutea* pe valuri.
Găleata era *plină* cu apă.
Cântecul acesta m-a impresionat profund.

2. a, b.

Acolo este țara mea!

Patria *este tot*[1]*/* (ceea ce) noi *avem* mai de preț[2]*/*. Ea *înseamnă locul* nașterii noastre, *casa*[3]*/* (în care) *am crescut*[4]*,/ înseamnă poporul*[5]*/* (din mijlocul căruia) *am răsărit*[6]*/, luptele* înaintașilor și *străduințele* noastre[5]*./*

(Când) *spunem* patrie[7]*,/ spunem* demnitate[8], (căci) *se știe*[9]*/* (că) niciodată acest popor n-*a fost* definitiv *îngenuncheat*[1]*,/* (că) el *a rămas* mereu *treaz* în fața tuturor nevoilor[11]*/* (care) *au încercat*[12]*/* (*să*)-l *răpună*[13]*./*

De *aceea patria mea* se află *pretutindeni*[14]*/ (unde) se găsesc* urmele vitejiei[15]*,/* (unde) oamenii *au renăscut* din cenușa dezastrului atunci[16]*/* (când) alții *au venit* asupra noastră cu ură și războaie[17]*./*

Scanned with OKEN Scanner

Patria mea *este* acolo[18]/ (unde) râurile *spun*[19]/ *(că)* am fost prea mândri[20],/ (ca să) *fim biruiţi*[21],/ √ *prea săraci*[22],/ (ca să) *fim asupriţi*[23]./

√am fost

P 1 = PP
P 2 = AT (1)
P 3 = PP
P 4 = AT (3) — *juxt.*
P 5 = PP
P 6 = AT (5)
P 7 = CT (8)
P 8 = PP
P 9 = CZ (8)
P 10 = SB (9)
P 11= SB (9) — *juxt.*

P 12 =AT (11)
P 13 = CD (12)
P 14 = PP
P 15 = CL (14)
P 16 = CL (14) — *juxt.*
P 17 = CT (16)
P 18 = PP
P 19 = CL (18)
P 20 = CD (19)
P 21 = CNS (20) — *juxt.*
P 22 = CD (19)
P 23 = CNS (22)

c) Temporala nr. 7 se desparte prin virgulă de regenta ei, deoarece este aşezată înaintea acesteia.

Subiectiva nr. 10 nu se desparte prin virgulă de regenta ei, întrucât acest tip de subordonată nu se desparte niciodată prin virgulă de regentă, indiferent de topica ei.

Virgula dintre subiectiva nr. 10 şi subiectiva nr. 11 marchează raportul de coordonare dintre ele, realizat prin juxtapunere.

Subordonata circumstanţială de loc nr. 15 nu se desparte prin virgulă de regenta ei, deoarece stă lângă adverbul determinat (termenul regent) *pretutindeni.*

Virgula dintre circumstanţialele de loc nr. 15 şi nr. 16 marchează raportul de coordonare dintre ele, realizat prin juxtapunere.

Temporala nr. 14 nu se desparte de regentă prin virgulă, deoarece stă lângă termenul regent, adverbul *atunci.*

Circumstanţiala de loc nr. 19 nu se desparte prin virgulă de regentă, deoarece stă lângă termenul regent, adverbul *acolo.*

Consecutiva nr. 21 se desparte prin virgulă de regenta ei. Acest tip de subordonată se desparte, în general, prin virgulă de regenta ei.

Aceeaşi situaţie este şi în cazul consecutivei nr. 23.

Virgula după consecutiva nr. 21 stabileşte raportul de coordonare dintre completivele directe nr. 20 şi nr. 22.

SESIUNEA IUNIE 1989

L1 „Agripina... *s-ar fi trântit* întreagă în omătul[1]/ (ce) *fierbea* la nodurile lablanicioarei[2]/ (şi) *ar fi secat* şuvoiul dintr-o sorbire[3],/ (dar) mai *avea* atâta minte[4]/ *(să cugete*[5]/ (că) *ar fi rămas* pe loc *trăsnită*[6],/ copiii *s-ar fi prăpădit*[7]/ (şi) osteneala ei de până atunci *ar fi fost de prisos*[8]./"

Gala Galaction

a) analiza frazei

P1 - *Agripina s-ar fi trântit întreagă în omătul* = propoziţie principală, regentă pentru P2, enunţiativă optativă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

Scanned with OKEN Scanner

P2 - *ce fierbea la nodurile Iablanicioarei* = propoziție subordonată atributivă față de P1, răspunde la întrebarea *care,* determină substantivul *omătul*, introdusă prin pronumele relativ *ce;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată.

P3 - *și ar fi secat șuvoiul dintr-o sorbire* = propoziție principală, coordonată copulativ cu P1 prin conjuncția simplă *și*; enunțiativă optativă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P4 - *dar mai avea atâta minte* = propoziție principală, regentă pentru P5, coordonată adversativ cu P3 prin conjuncția simplă *iar*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P5 - *să cugete* = propoziție subordonată consecutivă față de P4, răspunde la întrebarea *care e urmarea faptului că*, determină expresia (sintagma) *avea minte*, introdusă prin conjuncția subordonatoare simplă *să*, regentă pentru P6, P7 și P8; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

Observație: Am considerat această subordonată drept consecutivă, deoarce ea arată urmarea înțelepciunii Agripinei și are în regentă corelativul *atâta.* În baremul de corectare, subordonata aceasta era socotită finală, iar Aurel Nicolescu, în *„Analize gramaticale"*, o interpretează completivă indirectă. I se conferă, de asemenea, de către unii specialiști, valoare de atributivă. Dezbateri interesante pe această temă se găsesc în revista *Limba română*, nr. 1, 1990, p. 73-78 și nr. 5-6, 1991, p. 295-298.

P6 - *că ar fi rămas pe loc trăsnită* = propoziție subordonată completivă indirectă față de P5, răspunde la întrebarea *la ce*, determină verbul *să cugete*, introdusă prin conjuncția subordonatoare simplă *că*; enunțiativă optativă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P7 - *copiii s-ar fi prăpădit* = propoziție subordonată completivă indirectă față de P5, răspunde la întrebarea *la ce,* determină verbul *să cugete*, se subînțelege conjuncția *că,* coordonată cu P6 prin juxtapunere; enunțiativă optativă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

P8 - *și osteneala ei de până atunci ar fi fost de prisos* = propoziție subordonată completivă indirectă față de P5, răspunde la întrebarea *la ce*, determină verbul *să cugete*, se subînțelege elementul subordonator *că*, coordonată copulativ cu P7 prin conjuncția simplă *și*: enunțiativă optativă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată,

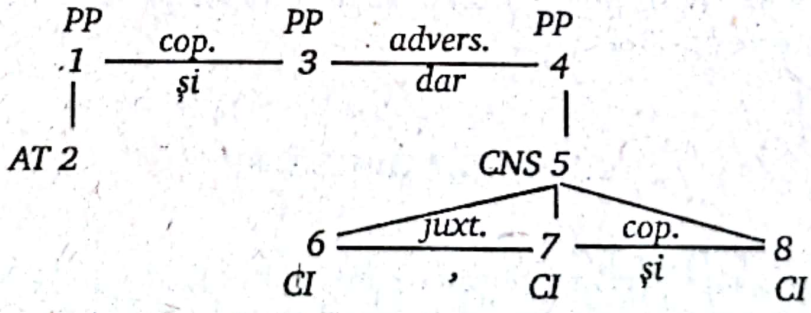

b) analiza predicatelor:

s-ar fi trântit = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, intranzitiv, conjugarea a IV-a, diateză reflexivă, modul condițional-optativ, timpul perfect, persoana a III-a, numărul singular;

fierbea = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, intranzitiv (poate fi și tranzitiv), regulat, conjugarea a III-a, diateza activă, modul indicativ, timpul imperfect, persoana a III-a, numărul singular;

Scanned with OKEN Scanner

ar fi secat = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, tranzitiv, regulat, conjugarea I, diateza activă, modul condiţional-optativ, timpul perfect, persoana a III-a, numărul singular;

avea = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, tranzitiv, neregulat, conjugarea a II-a, diateza activă, modul indicativ, timpul imperfect, persoana a III-a, numărul singular;

să cugete = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, intranzitiv, regulat, conjugarea I, diateza activă, modul conjunctiv, timpul prezent, persoana a III-a, numărul singular;

ar fi rămas trăsnită = predicat nominal format din:

ar fi rămas = verb copulativ, personal, intranzitiv, regulat, conjugarea a III-a, diateza activă, modul condiţional-optativ, timpul perfect, persoana a III-a, numărul singular;

trăsnită = nume predicativ exprimat prin verb la modul participiu cu formă adjectivală, genul feminin, numărul singular, cazul N. (prin acord cu subiectul);

(s)-ar fi prăpădit = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, intranzitiv, regulat, conjugarea a IV-a, diateza reflexivă, modul condiţional-optativ, timpul perfect, persoana a III-a, numărul plural; verbul este considerat la diateza activă pronominală, pronumele reflexiv *s(e)* fiind complement direct. De aceea verbul este tranzitiv;

ar fi fost de prisos = predicat nominal format din:

ar fi fost = verb copulativ, personal, intranzitiv, neregulat, conjugarea a IV-a, diateza activă, modul condiţional-optativ, timpul perfect, persoana a III-a, numărul singular;

de prisos = nume predicativ exprimat prin locuţiune adjectivală („= zadarnică")

Observaţie: *De prisos* este atât locuţiunea adjectivală, cât şi adverbială (vezi DEX, p. 745). În această situaţie o considerăm locuţiune adjectivală, deoarece cuvântul prin care se poate înlocui realizează şi acordul cu subiectul.

Locuţiunea adverbială este într-o expresie verbală impersonală: *E* **de prisos**[1]*/ (să) insişti*[2]*./*

L$_2$ *a)* Versurile acestea constituie strofa finală a poeziei „Noi", de Nichita Stănescu şi completează portretul moral al poporului român. De data aceasta, românii sunt raportaţi la alţii, „stăpâni peste pământ".

Poporul român n-a calomniat pe nimeni *(„nu zicem rău de nimeni")* şi a respectat celelalte popoare în virtutea dreptului la viaţă şi identitate naţională. Frumuseţea morală a românilor este evidenţiată prin forma negativă a verbului, întărită de pronumele negativ *„nimeni"*.

Versurile următoare relevă statornicia noastră pe aceste meleaguri pe care o datorăm vitejiei strămoşilor, ea fiind urmarea firească a luptelor celor care au îmbogăţit pământul cu oasemintele lor.

Antiteza *noi* (cei de astăzi) - *strămoşii* relevă, paradoxal, cum numai la Nichita Stănescu se poate întâmpla, nu opoziţia, ci comuniunea de idei şi sentimente, iar folosirea verbului *a fi* cu valoare predicativă, la indicativ prezent, repetat, accentuează ideea de permanenţă, de siguranţă.

Ultimele două versuri pun în evidenţă dorinţa de pace şi libertate a poporului român, o pace atotcuprinzătoare, universală. Ideea poetică este exprimată prin epitetele adjectivale *„universală"* şi, *„albastră"* ale substantivului *„boltă"* cu valoare de metaforă.

Şi din aceste versuri se degajă mândria patriotică, profundele sentimente de dragoste şi admiraţie faţă de popor.

Scanned with OKEN Scanner

b) (de) nimeni = pronume negativ simplu, numărul singular, cazul Ac., precedat de prepoziția simplă *de*, funcție sintactică de complement indirect;

noi = pronume personal, persoana I, numărul plural, cazul N., funcție sintactică de subiect;

să lucească = verb predicativ, personal, intranzitiv, regulat, conjugarea a IV-a, diateza activă, modul conjunctiv, timpul prezent, persoana a III-a, singular, funcție sintactică de predicat verbal;

deasupra = prepoziție compusă, provenită din adverb, cu regim de genitiv, nu are funcție sintactică;

Observație: Deși prepoziția *deasupra* are regim de genitiv, în această situație precedă un adjectiv pronominal posesiv („*noastră*") în cazul acuzativ (vezi *G.A.*, 1, p. 327).

c) „*Nu zicem* rău de nimeni, stăpâni peste pământ[1]/.
Noi *suntem* în picioare[2]/, sub noi străbunii *sunt*[3]./
De-aceea *poate*[4]/-n libertate*(să) lucească,*
Deasupra noastră, universala boltă albastră[5]./

1 = PP independentă
2 = PP
3 = PP > juxtapunere
4 = PP
5 = CD (4)

Prima virgulă desparte apoziția dezvoltată *stăpâni peste pământ* de restul propoziției.

Punctul s-a folosit la sfârșitul unei propoziții enunțiative neexclamative,

A doua virgulă desparte două propoziții principale (P2 și P3), coordonate prin juxtapunere.

Al doilea punct marchează sfârșitul unei fraze care are în alcătuire propoziții enunțiative neexclamative.

de(-)aceea - cratima marchează rostirea într-o singură silabă a unui cuvânt întreg și a începutului altui cuvânt, fără omiterea unei vocale: *de* = prepoziție simplă; *aceea* = pronume demonstrativ de depărtare cu valoare neutră care formează locuțiunea adverbială împreună cu prepoziția *de;*

poate(-)n - cratima marchează rostirea într-o silabă a sfârșitului unui cuvânt și a unui cuvânt întreg, prin omiterea vocalei *î:poate* = verb; *(î)n* = prepoziție simplă;

Ultimele două virgule izolează complementul circumstanțial de loc *deasupra noastră* intercalat între predicat și subiect, deoarece subiectul este așezat în urma predicatului și se insistă asupra complementului.

Ultimul punct s-a folosit la sfârșitul unei fraze care are în alcătuire propoziții enunțiative neexclamative.

2.*a)* De dragoste de țară!

„M-am născut pe acest plai mirific, pe acest pământ de *baladă* și de legendă. Aici, în *țărâna gliei* străbune, și-au lăsat osemintele străbunii care au luptat pentru libertatea acestei *guri de rai* și de aceea, acum, noi cei de astăzi putem privi și respira *văzduhul* senin, limpede, al patriei.

Prin timp, am dovedit că suntem *un popor* demn, viteaz și curajos, că ne iubim, mai mult decât orice, pământul, apele, munții și câmpiile, tradițiile și înaintașii, căci toate sunt ale noastre.

Aici am învățat ce este durerea, dar și *bucuria*, aici răsună și acum în sufletele noastre *vibrația* înaltei chemări a acestui neam care și-a croit destinul învingând toate greutățile istoriei și ale soartei.

Scanned with OKEN Scanner

Aici suntem, am fost și vom fi, statornici și neclintiți, stăpâni pe pământul nostru".

b) Atribute adjectivale exprimate prin adjectivele folosite în compunere: *mirific* (plai); (gliei) *străbune;* (văzduhul) *senin, limpede;* (un popor) *demn, viteaz și curajos, înaltei* (chemări).

Atributele substantivale exprimate prin substantiv în cazul acuzativ cu prepoziție folosite în compunere: (pământ) *de baladă și de legendă.*

c) Complement circumstanțial de cauză:

Era gârbovă *de bătrânețe.* (substantiv în Ac. cu prepoziție)
A întârziat *din cauza ploii.* (substantiv în G. cu locuțiune prepozițională)
Întârziind, n-a mai intrat în clasă. (verb la gerunziu).

Complement circumstanțial de scop:

Se pregătește *pentru examene.* (substantiv în Ac. cu prepoziție)
A mers *la pescuit.* (verb la supin)
A venit la mine *pentru a lua* caietul. (verb la infinitiv)

Complement indirect:

Povestea *ascultătorilor.* (substantiv în D.)
Ei vorbeau *despre* această *întâmplare.* (substantiv în Ac. cu prepoziție)
Se teme *a pleca* la drum, noaptea. (verb la infinitiv)
S-a săturat *de așteptat (așteptând).* (verb la supin, și, respectiv, la gerunziu)

Transformarea complementelor în subordonatele corespunzătoare:

Cauzale:

Era gârbovă[1]/(deoarece) era bătrână[2]./
A întârziat[1]/ (din cauză că) a plouat[2]./
P1 = PP P2 = CZ (1)
(Fiindcă) a întârziat[1]/, n-a mai intrat în clasă[2]./
P1 = CZ (2) P2 = PP

Finale

Se pregătește[1]/ (ca să) susțină examenul[2]./
P1 = PP P2 = CS (1)
A mers[1]/ (ca să) pescuiască[2]./
P1 = PP P2 = CS (1)
A venit la mine[1]/ (să) ia caietul[2]./
P1 = PP P2 = CS (1)

Completive indirecte:

Povestea[1]/ (cui) îl asculta[2]./
P1 = PP P2 = CI (1)
Se teme[1]/ (să) plece la drum, noaptea[2]./
P1 = PP P2 = CI (1)
S-a săturat[1]/ (să) aștepte[2]./
P1 = PP P2 = CI (1)

SESIUNEA IULIE 1990

M_1 *a)* *(mă) deșteptai* = predicat verbal;
băgai de seamă = predicat verbal;

Scanned with OKEN Scanner

fusese... mai harnic = predicat nominal;
se părea = predicat verbal;
(se) înălțase = predicat verbal;
se uita = predicat verbal

b) Vezi B_{13}

c) Vezi B_{13}

pe ceruri = complement circumstanțial de loc exprimat prin substantiv comun, simplu, genul neutru, numărul plural, cazul Ac., precedat de prepoziția simplă *pe*, nearticulat;

în fundul peșterii = complement circumstanțial de loc exprimat prin substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul singular, cazul G., precedat de locuțiunea prepozițională *în fundul*, articulat cu articolul hotărât enclitic *-i*;

d) contragerea prinei subordonate:

Deșteptându-mă a doua zi..., băgai de seamă... (complement circumstanțial de timp exprimat prin verb la gerunziu).

La deșteptare, a doua zi... băgai de seamă... (complement circumstanțial de timp exprimat prin substantiv în Ac., cu prepoziție).

e) PR: Întrebarea *este*[1]/ (când) *vom ajunge* până acolo[2]./

AT: În momentul[1]/ (când) *a plecat*[2]/ *a izbucnit* într-un hohot de plâns[1]/.

M_2 *a, b,* Vezi G_2, *a. b.*

c) în urmă = complement circumstanțial de loc exprimat prin locuțiune adverbială de loc;

altele = subiect simplu exprimat prin pronume nehotărât simplu, genul neutru, numărul plural, cazul N.;

înainte-ne = complement circumstanțial de loc exprimat prin pronume personal, formă neaccentuată, persoana I, numărul plural, cazul D. posesiv, precedat de prepoziția *înainte (a);* excepție de la cazul G;

noastră = atribut adjectival exprimat prin adjectiv pronominal posesiv, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *supărarea* - feminin, singular, N., -, persoana I, mai mulți posesori;

d) supărare = necaz, mâhnire, amărăciune, întristare, îndurerare, păs, neplăcere, suferință; nevoie, neajuns, lipsă, furie, iritare, mânie, nervozitate; pagubă, stricăciune, deranj;

Depărtându-se de sat, plecând de lângă cei dragi, *mâhnirea* copiilor era nemăsurată.

Acest copil nu le-a produs părinților nici *o neplăcere.*

M_3 „A fi patriot **nu e un merit**[1]/, **e o datorie**[2]./ Numai (cine) **nu socoate** iubirea de țară drept o datorie[1]/ **e în stare**[2]/ (să) se laude **cu ea**[3]./“

Observație: Deși adverbul *numai* stă înaintea pronumelui relativ *cine*, se ia în propoziția introdusă de acesta deoarece întărește întreaga propoziție subiectivă (P1) cu rol de subiect al regentei P2.

Fraza I

P1- *A fi patriot nu e un merit* = propoziție principală; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

Observație: Subiectul *a fi patriot* este exprimat prin verbul copulativ *a fi* și substantivul *patriot*, deoarece verbele copulative, neavând înțeles de sine stătător, nu pot forma singure o parte de propoziție.

Scanned with OKEN Scanner

P2 - *e o datorie* = propoziție principală, coordonată prin juxtapunere cu P1; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

Fraza a II-a

P1 - *numai cine nu socoate iubirea de țară drept o datorie* = propoziție subordonată subiectivă față de P2, răspunde la întrebarea *cine,* determină predicatul *e în stare*, introdusă prin pronumele relativ *cine;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, negativă, dezvoltată;

P2 - *e în stare* = propoziție principală, regentă pentru P1 și P3; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

P3 - *să se laude cu ea* = propoziție subordonată completivă indirectă față de P2, răspunde la întrebarea *de ce,* determină locuțiunea adjectivală *„în stare“,* introdusă prin conjuncția *să;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

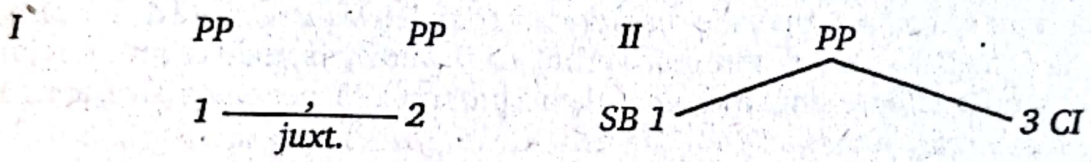

b) „... e în stare *a (se) lăuda* cu ea“.
c. indirect
Subordonata completivă indirectă s-a transformat în complement indirect.
Au avut loc următoarele modificări:
- a dispărut elementul subordonator;
- a dispărut predicatul prin trecerea verbului de la un mod predicativ (conjunctiv) la unul nepredicativ (infinitiv)..

c) Predicativă
Propunerea mea **este**[1]**/ (să) mergem** imediat acolo[2]./
1 = PP; 2 = PR (1)
Atributivă
El **are** pasiunea[1]**/ (să) citească**[2]./
1 = PP; 2 = AT (1)
Completivă directă
El **știe**[1]**/ (să) se comporte** politicos[2]./
1 = PP; 2 = CD (1)
Circumstanțială de scop
Studiază mereu[1]**/** *(să) câștige* examenul de admitere[2]./
1 = PP; 2 = CS (1)

d) În text, verbul *a socoti* are sensul de *a considera.*
Acest verb poate să mai aibă și următoarele sensuri:
- *a calcula:* El *socotește* zilnic câștigul realizat.
- *a gândi:* El *socotea* cu ce a greșit.
- *a număra:* Copilul *socotește* încă pe degete.
- *a lua în seamă:* El *nu socotește* sfaturile părinților săi.
- *a fi de părere:* Eu *socotesc* că nu e bine așa. (Vezi DEX, p. 874)

Scanned with OKEN Scanner

M_4 „Împărați[1]/ (pe care) lumea *nu putea*[2]/ *(să)*-i mai *încapă*[3]./
Au venit și-n țara noastră[1]/ (de)-*au cerut* pământ și apă[4]./"

a) nu putea = predicat verbal;
au venit = predicat verbal;
au cerut = predicat verbal;

b) P1 - *împărați, ... au venit și-n țara noastră* = propoziție principală, regentă pentru P2 și P4; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P2 - *pe care lumea nu putea* = propoziție subordonată atributivă față de P1, răspunde la întrebarea *care,* determină substantivul *împărați*, introdusă prin pronumele relativ *care,* precedat de prepoziția *pe*, regentă a lui P3; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P3 - *să-i mai încapă* = propoziție subordonată completivă directă față de P2, răspunde la întrebarea *ce*, determină verbul *(nu) putea*, introdusă prin conjuncția subordonatoare simplă *să;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P4 - *de-au cerut pământ și apă* = propoziție subordonată circumstanțială de scop (finală) față de P1, răspunde la întrebarea *cu ce scop*, determină verbul *au venit*, introdusă prin conjuncția subordonatoare *de*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată.

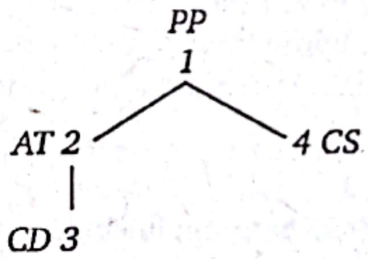

c) pe care = complement direct al verbului *să încapă* din P3, exprimat prin pronume relativ simplu, genul masculin, numărul plural, cazul Ac., precedat de prepoziția simplă *pe;* în frază este element de relație subordonator, introduce P2;

- *i* = complement direct exprimat prin pronume personal, formă neaccentuată, persoana a III-a, numărul plural, genul masculin, cazul Ac., reia complementul *pe care* din P2;

- *în țara* = complement circumstanțial de loc exprimat prin substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul singular, cazul Ac., precedat de prepoziția simplă *în*, articulat cu articolul hotărât enclitic *a;*

d) SB: *Nu se știe*[1]/ (de) *va veni*[2]./
PR: Problema *este*[1]/ (de) *vom reuși*[2]/ (sau) *nu*[3]./
AT: *S-a pus* problema[1] (de) *mergem*[2]/ (ori) *nu*[3]./
CD: *Nu* mi-*ai spus*[1]/ (de) *pleci*[2]/ (ori) *rămâi*[3]./
CI: *Se gândește*[1]/ (de) *vor putea* ajunge cu toții până acolo[2]./
CS: (vezi fraza analizată)
CȚ: (De) *vrei*[1]/, *vino* pe la mine[2]./
CV: Mama[1]/, (de) *e mamă*[2]/, și tot mă *ceartă*[1]./
CNS: *Cânta*[1]/ (de) *vuia* satul[2]./

Scanned with OKEN Scanner

e) pământ

	pământean	nepământean
	pământeancă	pământos
	pământesc	pământel
	pământiu	pământenesc
(a)	împământeni	subpământean
	împământenit	nepământesc
	împământenire	
	neîmpământenit	
	neîmpământenire	
(a)	reîmpământeni	
	reîmpământenit	
	reîmpământenire	
(a)	împământa (despre aparate electrice)	
	împământat	
	împământare	
	neîmpământare	

M. „(Când) mama *nu* mai *putea* de obosită[1]/ (şi) *se lăsa* câte oleacă ziua[2]/ *(să) se odihnească*[3],/ noi băieţii tocmai atunci *rădicam* casa în slavă.[4]/"

Ion Creangă

a) nu putea = predicat verbal
(se) lăsa = predicat verbal
să se odihnească = predicat verbal
rădicam = predicat verbal.

b) P1 - *când mama nu mai putea de obosită* = propoziţie subordonată temporală faţă de P4, răspunde la întrebarea *când*, determină verbul *rădicam,* introdusă prin adverbul relativ *când*; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, negativă, dezvoltată;

P2 - *şi se lăsa câte oleacă ziua* = propoziţie subordonată temporală faţă de P4, răspunde la întrebarea *când,* determină verbul *rădicam*, se subînţelege adverbul relativ *când*, coordonată copulativ cu P1 prin conjuncţia simplă *şi*, regentă a lui P3; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P3 - *să se odihnească* = propoziţie subordonată circumstanţială de scop faţă de P2, răspunde la întrebarea *cu ce scop*, determină verbul *se lăsa*, introdusă prin conjuncţia subordonatoare simplă *să;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

P4 - *noi băieţii tocmai atunci rădicam casa în slavă* = propoziţie principală, regentă pentru P1 şi P2; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

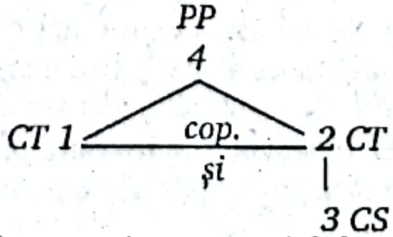

c) de obosită = complement circumstanţial de cauză exprimat prin adjectiv provenit din verb la participiu, genul feminin, numărul singular, cazul Ac., precedat de prepoziţia simplă *de;*

Scanned with OKEN Scanner

ziua = complement circumstanțial de timp exprimat prin adverb de timp, simplu, provenit din substantiv prin schimbarea valorii gramaticale.

Observație: Cuvântul *ziua* este substantiv într-un exemplu ca acesta: *Ziua* aceasta a fost călduroasă.

băieții = atribut substantival apozițional, exprimat prin substantiv comun, simplu, genul masculin, numărul plural, cazul N., articulat cu articolul hotărât enclitic *-i;*

SESIUNEA IULIE 1991

N_1 *a)* Transpunerea textului din vorbire directă în vorbire indirectă:

Cu îndrăzneală apucă mâna lui Tudor, îl trase spre el și îl privi în ochi. Bătrânul îl întrebă, apoi, scurt dacă el nu este dintr-ai lui Ionașcu care au pribegit peste Nistru. Șoimaru răspunse mișcat (emoționat) că el este Tudor și că, dintre toți pribegii, el singur se întoarce înapoi.

Atunci, bătrânul strigă (îi spuse tare) că el îi este moșt drept, frate cu tatăl lui, și îi ceru să se uite la el și să-l recunoască. Șoimaru, emoționat, îi spuse îngânând că-l recunoaște.

Atenție!

În trecerea de la vorbirea directă la cea indirectă, textul suferă unele (modificări) transformări:

- *dispar* unele semne de punctuație (ghilimelele, linia de dialog, unele virgule etc.), unele părți de vorbire (interjecții, substantive sau pronume în cazul vocativ);
- *apar* verbe de declarație *(a zice, a spune, a întreba, a răspunde* etc.), elemente subordonatoare în frază (conjuncții subordonatoare, adverbe relative etc.);
- *se modifică* persoana pronumelor personale, reflexive și a verbelor (persoanele I și a II-a se înlocuiesc cu persoana a III-a), modul verbelor (imperativele se înlocuiesc cu conjunctive); unele propoziții principale devin secundare (subordonate); de asemenea, topica părților de propoziție și a propozițiilor suferă unele modificări.

b) felul construcțiilor și punctuația lor:

zise el scurt = propoziție principală incidentă;

- cele două virgule izolează propoziția principală incidentă de restul frazei:

- feciorul lui Ionașcu - apoziție dezvoltată analizabilă;

feciorul = atribut substantival apozițional exprimat prin substantiv comun simplu, genul masculin, numărul singular, cazul N., articulat cu articolul hotărât enclitic *-l;*

lui Ionașcu = atribut substantival genitival exprimat prin substantiv propriu simplu, cu formă de masculin, singular, cazul G., articulat cu articolul hotărât proclitic *lui;*

- prima virgulă desparte apoziția dezvoltată de restul propoziției;
- punctele de suspensie marchează întreruperea momentană a vorbirii din cauza unei stări emotive puternice;
- a doua virgulă desparte propoziția principală incidentă, care urmează, de restul frazei.

Scanned with OKEN Scanner

2. „De la holdele din Bărăgan Cu spicul greu atârnând sus În vârful înaltelor lănci Pierdute cândva de oastea lui Darius Am ştiut[1]/ (că) tot[2]/ (ce) ne *calcă* pământul[3]/ *Devine* paşnică *recoltă*[2].“

a) predicatele şi felul lor:

am ştiut = predicat verbal;

calcă = predicat verbal;

devine recoltă = predicat nominal.

b) analiza frazei:

P1 - *De la holdele din Bărăgan/ Cu spicul greu atârnând sus / În vârful înaltelor lănci / Pierdute cândva de oastea lui Darius*

Am ştiut = propoziţie principală, regentă pentru P2; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P2 - *că tot... devine paşnică recoltă* = propoziţie subordonată completivă directă faţă de P1, răspunde la întrebarea *ce,* determină verbul *am ştiut,* introdusă prin conjuncţia subordonatoare simplă *că,* regentă pentru P3; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P3 - *ce ne calcă pământul* = propoziţie subordonată atributivă faţă de P2, răspunde la întrebarea *care,* determină adjectivul substantivizat *tot,* introdusă prin pronumele relativ *ce;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

PP
1
|
2 CD
|
3 AT

c) analiza cuvântului *atârnând:*

atârnând = atribut verbal exprimat prin verb, conjugarea I, diateza activă, modul gerunziu;

Observaţie: Având în vedere forma de neutru singular a cuvântului determinat, *atârnând* poate fi considerat şi atribut adjectival.

- transformarea acestei părţi de propoziţie în propoziţie subordonată corespunzătoare:

„... cu spicul greu *atârnând* sus
(atribut)

„... cu spicul greu[1]/ (care) *atârnă* sus...[2]/

2 = propoziţie subordonată atributivă

Observaţie: Transformarea unei părţi de propoziţie în subordonata corespunzătoare (expansiunea) se realizează prin predicativizare, care constă în:

- apariţia unui element subordonator;
- apariţia unui predicat;

Predicatul poate să apară prin:

- trecerea unui verb la un mod predicativ (personal) de la un mod nepredicativ (nepersonal);

Nu poate *veni* (c.d. - infinitiv)
Nu poate[1]/ (să) vină[2]./
CD

- includerea unui verb copulativ pe lângă un adjectiv:

Elevul *harnic* învaţă bine.

Scanned with OKEN Scanner

Elevul[1]/ (care) *este harnic*[2]/ învaţă bine[1]/.

Observaţii: Pentru alte procedee, vezi Ion Diaconescu, *Probleme de sintaxă*, p. 22 ş.u.

d) SB: *Se zice*[1]/ (că) *vor veni* toţi[2]./

AT: Îl *stăpânea* teama[1]/ (că) *nu va reuşi*[2]./

CI: *Este mândru*[1]/ (că) *are* nişte feciori aşa de destoinici[2]./

CZ: *A lipsit* de la şcoală[1]/ (că) *a fost bolnav*[2]./

CNS: *A alergat* aşa de tare[1],/ (că) îl *dor* picioarele[2]/.

e) Mama *calcă* rufele. („a netezi")

Fiind neatent, l-*a călcat* o maşină. („a accidenta")

În felul acesta, el *a călcat* legile în vigoare („a contraveni, a nu respecta")

Nu *călcaţi* iarba! („a bătători")

Calcă mai rar să nu te murdăreşti! („a păşi")

Observaţie: Pentru alte sensuri, vezi DEX, p. 130.

N_2 *a, b* - Vezi H_{10}, *a, b.*

c) analiza sintactică şi morfologică:

aceea = atribut adjectival exprimat prin adjectiv pronominal demonstrativ de depărtare, acordat în gen, număr şi caz cu substantivul determinat *ziua* - feminin, singular, Ac.;

munţi = subiect exprimat prin substantiv comun simplu, genul masculin, numărul plural, cazul N., articulat cu articolul hotărât enclitic *-i* preluat de adjectivul *uriaşii* care îl precedă;

sloboziseră = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, tranzitiv, regulat, conjugarea a IV-lea, diateza activă, modul indicativ, timpul mai mult ca perfect, persoana a III-a, numărul plural;

şuvoaiele = complement direct exprimat prin substantiv comun simplu, genul neutru, numărul plural, cazul Ac., articulat cu articolul enclitic *-le;*

blajini = nume predicativ exprimat prin adjectiv propriu-zis simplu, variabil cu două terminaţii, genul masculin, numărul plural, cazul N., grad de comparaţie pozitiv (se acordă cu subiectul *munţi* în gen, număr şi caz); formează predicat nominal împreună cu verbul copulativ *erau;*

d) SB: (Care) *învaţă*[1]/ *ştie*[2]/

Nu se ştie[1]/ (care) *învaţă* foarte bine.[2]/

Observaţie: Pronumele relativ *care* poate să introducă şi:

PR: Întrebarea *este*[1]/ (care) dintre colegii mei *vor reuşi* la facultate.[2]/

CD: Nu mi-*ai spus*[1]/*(care) este* programul tău pentru mâine[2]./

CI: *Povestea*[1]/ (căruia) îl *asculta*[2]/... *(căruia* = D)

Se gândeşte [1]/ *(care) va fi* rezultatul demersului său[2]/

CL: *Se îndrepta* grăbit[1]/ (spre care) îl *aştepta*[2]/ (Ac. cu prepoziţie)

SESIUNEA SEPTEMBRIE 1991

N_3 *a)* Când auzeau ei pe moş Luca pomenind cu drag de casă şi când mai vedeau cum rămân satele şi locurile fumoase în urmă, şi tot altele necunoscute se înfăţoşează înaintea lor, supărarea lor creştea la culme. Pentru fiecare fântână, pârâu, vâlcică, dumbravă şi alte locuri drăgălaşe ce lăsau în urma lor scoteau câte un suspin adânc

Scanned with OKEN Scanner

din piepturile lor. Şi după mintea ce-o aveau, s-ar fi întors înapoi chiar atunci, de nu erau daţi în seama lui moş Luca, de care se ruşinau ca şi de părinţii lor.

Observaţie: Respectând întocmai textul, expresiile *înaintea lor* şi *în urma lor* pot fi folosite şi cu formele: *înainte-le şi în urmă-le.*

b) „Pârcălabe, *vreau*[1]/ poporul meu *(să) fie înştiinţat*
De unirea şi-nrudirea[2]/ (care)-aci *s-au încheiat*[3]./
(Ca *să) pomenească* ţara, ca pe-o zi de praznic mare,
Ziua[4]/ (când) din letopiseţ şi-*a şters* anii de-nchinare...[5]"

2. *a) vreau* = predicat verbal;
să fie înştiinţat = predicat verbal;
să pomenească = predicat verbal;
(şi)-a şters = predicat verbal;

b) analiza frazei:

P 1 - *Pârcălabe, vreau* = propoziţie principală, regentă pentru P 2; enunţiativă propriu-zisă, exclamativă, afirmativă, simplă;

P 2 - *poporul meu să fie înştiinţat de unirea şi-nrudirea* = propoziţie subordonată completivă directă faţă de P 1, răspunde la întrebarea *ce,* regentă pentru P 3 şi P 4; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P 3 - *care-aci s-au încheiat* = propoziţie subordonată atributivă faţă de P 2, răspunde la întrebarea *care,* determină substantivele *unirea* şi *înrudirea,* introdusă prin pronumele relativ *care;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P 4 - *ca să pomenească ţara, ca pe-o zi de praznic mare, ziua* = propoziţie subordonată circumstanţială de scop (finală) faţă de P 2, răspunde la întrebarea *care,* determină substantivele *unirea* şi *înrudirea,* introdusă prin pronumele relativ *care;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P 5 - *când din letopiseţ şi-a şters anii de-nchinare* = propoziţie subordonată atributivă faţă de P 4, răspunde la întrebarea *care,* determină substantivul *ziua,* introdusă prin adverbul relativ *când;* enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată.

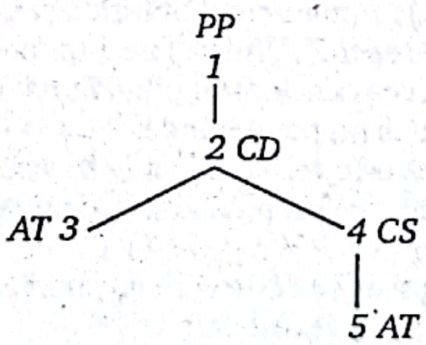

c) ...poporul meu să fie înştiinţat de unirea şi-nrudirea *încheiate* aci...
Atributiva a fost contrasă într-un atribut adjectival exprimat prin verb la participiu cu formă adjectivală.

d) subordonate introduse prin conjuncţia *să* (vezi B1).

e) analiza sintactică şi morfologică:

meu = atribut adjectival exprimat prin adjectiv pronominal posesiv, acordat în gen, număr şi caz cu substantivul determinat *poporul* - neutru, singular, N -, persoana I, un singur posesor;

Scanned with OKEN Scanner

care = subiect simplu, exprimat prin pronume relativ simplu, genul feminin, numărul plural, cazul N., introduce o atributivă;
țara = subiect simplu, exprimat prin substantiv comun, genul feminin, numărul singular, cazul N., articulat cu articolul hotărât enclitic *-a*.

SESIUNEA IULIE 1992

O_1 *a, b* - vezi G_{13} 1, *a, b,* p. 166.
c) două fraze în care pronumele relativ *ce* să introducă alte două propoziții subordonate, diferite de cea din text.
Este bine[1]*/* (ce) *ai făcut*[2]*./*
1 = PP; 2 = SB (1)
Preocuparea mea *este* (ce) *vom face* la examen[2]*./*
1 = PP; 2 = PR (1)
Observații: Pronumele relativ *ce* mai poate introduce:
CD - *Nu știe*[1]*/* (ce) *să facă*[2]*./*
CI - *Se gândește*[1]*/* (ce) *să răspundă* la această întrebare[2]*./*
AT - *A luat* atitudinea[1]*/* (ce) *se cuvenea*[2]*./*
CV - (Ce) *i-ai face*[1]*,/* tot *nu spune*[2]*./*
d) două fraze cu câte o propoziție subordonată care să aibă ca element regent verbul *a se întoarce* (diferite față de cea din text).
SB - *S-a întors*[1]*/* (cine) *a vrut*[2]*./*
CL - *S-a întors*[1]*/* (de unde) *a plecat*[2]*./*
Observații:
1. Verbul *a se întoarce* mai poate fi termen regent și pentru următoarele specii de subordonate:
CT: *S-a-ntors*[1]*/* (când) *a putut*[2]*./*
CM: *Se va întoarce* de acolo[1]*,/* (cum) *a plecat*[2]*./*
CZ: *S-a întors*[1]*/* (din cauză că) *își uitase umbrela*[2]*./*
CS: *S-a întors*[1]*/* (ca să) ne *comunice* hotărârea sa[2]*./*
CNS: *S-a întors* așa de repede[1]*/*, (încât) ne-*a uimit*[2]*./*
Cv: (Deși) *n-a călătorit* cu acceleratul[1]*,/ s-a întors* repede de la Craiova[2]*./*
2. De verbul *a se întoarce* nu pot depinde:
- predicativa (pentru că este verb predicativ, nu copulativ);
- atributiva (pentru că această subordonată nu determină un verb, ci un substantiv sau un substitut al acestuia);
- completiva directă (pentru că este verb intranzitiv, nu tranzitiv).
1.2. *a)* Justificarea virgulelor din textul dat:
- *Ați auzit (,) oameni buni...* = virgula s-a folosit înaintea unui substantiv în cazul vocativ urmat de un determinant și așezat la sfârșitul propoziției;
...(,) grăi deodată cu glas boierul (,)... = cele două virgule izolează o propoziție principală incidentă de restul frazei;
...Alexandru-Vodă(,) pe care și voi... = virgula desparte o propoziție atributivă explicativă (izolată) de restul frazei.
b) analiza sintactică și morfologică:
ați auzit = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, tranzitiv, regulat, conjugarea a IV-a, diateza activă, modul indicativ, timpul perfect compus, persoana a II-a, numărul singular;

Scanned with OKEN Scanner

asta = atribut adjectival exprimat prin adjectiv pronominal demonstrativ de apropiere, formă populară, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *lumea* - feminin, singular, acuzativ;

pe care = complement direct exprimat prin pronume relativ simplu, genul masculin, numărul singular, cazul acuzativ, precedat de prepoziția simplă *pe,* în frază introduce o atributivă.

c) altă valoare gramaticală a cuvântului *asta:*

Asta este o problemă dificilă. (pronume demonstrativ de apropiere, cu o valoare neutră).

d) propoziții în care verbul *a se petrece* să aibă alte sensuri decât cel din text:

Florile *s-au petrecut.* („a se ofili, a se veșteji")

Așa *s-au petrecut* lucrurile. („a se desfășura, a evolua")

Pentru alte sensuri vezi DEX, p. 683-684.

O_2 În textul:

„Îi *bătea*[1]/ (și) *nu-i ieșea din gură* nici un cuvânt[2]/ (care) *să-l justifice* față de trupă și față de el însuși[3],/ *(cum) ar fi* de pildă ideea[4]/ (că) armata *e o școală* a asprimii și a încercărilor grele.../"

Marin Preda, *O oră din august*

a) analiza sintactică a frazei:

Observații: Considerăm expresia *nu ieșea din gură* drept locuțiunea verbală sinonimă cu un verb la diateza pasivă - *nu era pronunțat* (vezi D. Ivănuș, *Limba română. Sintaxă și morfologie,* p. 67). Întrucât subiectul cere analiza sintactică și morfologică a cuvintelor *din gură,* înclinăm să credem că propunătorul a considerat predicat doar verbul *nu ieșea,* așa cum procedează și Rodica Olivotto, *Teste pentru examenul de admitere în liceu...,* p.125.

P 1 - *îi bătea* = propoziție principală; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P 2 - *și nu-i ieșea din gură nici un cuvânt* = propoziție principală, regentă pentru P 3 și P 4, coordonată copulativ cu P 1 prin conjuncția simplă *și;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, negativă, dezvoltată;

P 3 - *care să-l justifice față de trupă și față de el însuși* = propoziție subordonată atributivă față de P 2, răspunde la întrebarea *care,* determină substantivul *cuvânt,* introdusă prin pronumele relativ *care;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P4 - *cum ar fi de pildă ideea* = propoziție subordonată atributivă față de P2, răspunde la întrebarea *care,* determină substantivul *cuvânt,* introdusă prin adverbul relativ *cum,* regentă pentru P5; enunțiativă optativă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

Observație: Nu este coordonată cu P 3, deoarece este o atributivă explicativă (izolată), iar cealaltă este o atributivă determinativă;

P 5 - *că armata e o școală a asprimii și a încercărilor grele* = propoziție subordonată atributivă față de P 4, răspunde la întrebarea *care,* determină substantivul *ideea,* introdusă prin conjuncția subordonatoare *că;* enunțiativă, propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată.

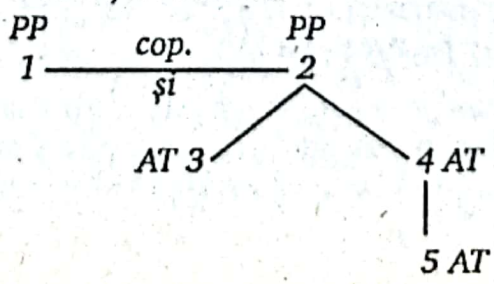

Scanned with OKEN Scanner

b) analiza sintactică şi morfologică a cuvintelor subliniate:

bătea = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, tranzitiv, regulat, conjugarea a III-a, diateza activă, modul indicativ, timpul imperfect, persoana a III-a, numărul singular;
din gură = complement circumstanţial de loc exprimat prin substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul singular, cazul Ac., precedat de prepoziţia simplă *din*, nearticulat;
armata = subiect simplu exprimat prin substantiv comun simplu, genul feminin, numărul singular, cazul N., articulat cu articolul hotărât enclitic *-a;*
grele = atribut adjectival exprimat prin adjectiv propriu-zis simplu, variabil cu două terminaţii, acordat în gen, număr şi caz cu substantivul *încercărilor* - feminin, plural, genitiv -, grad de comparaţie pozitiv.

c) polisemia cuvântului *gură;*
Nu-i tace *gura* toată ziua. (organ al vorbirii)
I s-a făcut o rană în *gură.* (cavitate bucală)
Privea pe *gura* podului. (deschizătura podului)
„Înc-o *gură* şi dispare..." (sărutare, sărut)
A luat o *gură* de apă şi a plecat. (înghiţitură)
Mai are încă o *gură* de hrănit. (membru de familie care trebuie hrănit)
Să nu te iei după *gura* lumii. (vorbe, bârfeli, scorneli)
Nu i se aude *gura.* (glas, grai)
Făcea o *gură!...* (gălăgie, ţipăt, ceartă)
Aşa spun *gurile* rele. (cei care vorbesc, vorbitori, bârfitori)
Observaţii: Cu sensul de *deschizătură* (exemplul al treilea), substantivul *gură* se foloseşte şi în alte sintagme *(gura vasului, gura cămăşii, gura canalului, gura fluviului* etc.).

Fâcând parte din vocabularul fundamental şi fiind un cuvânt moştenit, acest substantiv are o mare putere de compunere şi intră în numeroase expresii. (vezi DEX, p. 387-388)

SESIUNEA AUGUST-SEPTEMBRIE 1992

O_3 *a, b, c* - vezi M_4, *a, b, c pag. 196.*
pe care = complement direct al verbului *să înceapă,* exprimat prin pronume relativ simplu, substituie subst. „împăraţi": masculin, plural, acuzativ, precedat de prep. *pe,* introduce o AT;
nu putea = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, tranzitiv, regulat, conjugarea a II-a, diateza activă, modul indicativ, timpul imperfect, persoana a III-a, numărul singular, formă negativă;
noastră = atribut adjectival exprimat prin adjectiv pronominal posesiv, acordat în gen, număr şi caz cu substantivul determinat *ţara* - feminin, singular, Ac., persoana I, mai mulţi posesori;

d) contragerea ultimei propoziţii în partea de propoziţie corespunzătoare:
„Împăraţi... au venit şi-n ţara noastră *pentru a cere* pământ şi apă...
(complement circumstanţial de scop exprimat prin verb la infinitiv precedat de prepoziţie)

Scanned with OKEN Scanner

Observaţie: În contragerea unei subordonate în partea de propoziţie corespunzătoare au loc următoarele transformări:

- dispare elementul subordonator;
- dispare predicatul subordonatei prin:
  - trecerea verbului cu funcţie de predicat la un mod nepredicativ (nepersonal);
  - înlocuirea lui printr-un substantiv provenit din infinitivul lung;
  - înlăturarea verbului copulativ din predicatul nominal etc.

Iată câte un exemplu:

Nu poate[1]*/(să) plece*[2]*./*

Nu poate *pleca.*

Nu-i convenea *chemarea.*

Omul[1]/ (care) *este harnic*[2]*/ este lăudat*[1]*./*

Acest procedeu se numeşte depredicativizare (vezi Ion Diaconescu, *Probleme de sintaxă...*, p. 32)

e) familia lexicală a substantivului *pământ* (vezi M4. 1 *e*).

f) două propoziţii subordonate introduse prin conjuncţia subordonatoare *de* (vezi M4, 1. *d*).

O_4 *a)* sinonimele adjectivului *uriaş* şi folosirea în propoziţii a trei dintre ele:

uriaş = enorm, colosal, gigantic, fabulos, imens.

Un câmp *imens* se întindea înaintea noastră.

Giganticii munţi mângâie norii cu vârfurile lor.

Gândul acesta îl sfredelea sfâşietor, producându-i o suferinţă *enormă.*

b) trei fraze în care adverbul relativ *când* introduce diferite tipuri de subordonate:

SB: *Nu se ştie*[1]*/* (când) *va veni*[2]*./*

PR: Întrebarea *este* [1]*/* (când) *vor ajunge* până acolo[2]*./*

AT: *Vine* vremea[1]/ (când) *trebuie*[2]*/* (să) te hotărăşti[3]*./*

Observaţie: Adverbul relativ *când* mai poate introduce şi următoarele specii de subordonate:

CD: *Nu ştiu*[1]*/* (când) *vor sosi*[2]*./*

CI: *Se gândeşte*[1]*/* (când) *vor reuşi*[2]*/ (să) termine*[3]*./*

CT: *Pleacă* fiecare[1]/ (când) *vrea*[2]*./*

CZ: Cum *să nu se revolte*[1]*/* (când) *văd* atâtea ndreptăţi?[2]*/*

(are şi nuanţă temporală)

CŢ: (Când) *m-aş potrivi* lui[1]*,/ aş ajunge un om* de nimic[2]*./*

Valorile gramaticale ale verbului *a fi* vezi B3, 2.

SESIUNEA IULIE 1993

P_1 *a)* transformarea vorbirii directe în vorbire indirectă:

Domnu Trandafir îl roagă pe necunoscut că, dacă este bun şi nu se supără, să-i spună cu cine are onoarea.

Străinul îi spune că el este inspectorul cutare.

Domnu Trandafir se miră şi se uită cu coada ochiului, neîncrezător, la domnul inspector, spunându-i să nu glumească şi întrebându-l cine este celălalt domn.

Inspectorul îi spune că celălalt este domnul ministru.

Scanned with OKEN Scanner

Domnu Trandafir spune că asta este din cale-afară (prea-prea) şi începe a râde cu hohot, apreciind că domnul inspector are haz şi că asta-i chiar frumos.

Inspectorul îl întreabă pe domnu Trandafir dacă el crede că glumeşte.

b) Analiza sintactică şi morfologică a cuvintelor subliniate:

celălalt = atribut adjectival, exprimat prin adjectiv demonstrativ de depărtare, compus, se acordă în gen, număr şi caz cu substantivul determinat *domn:*

prea-prea = nume predicativ exprimat prin adverb de mod repetat, cu sens de superlativ; împreună cu verbul copulativ *e* formează predicatul nominal al propoziţiei;

dumneata = subiect exprimat prin pronume personal de politeţe, compus, persoana a II-a, singular, nominativ.

2. *a), b)* sublinierea predicatelor şi precizarea felului lor; delimitarea propoziţiilor şi indicarea felului acestora. (Vezi rezolvarea G16, 1. *a, b)*

CZ P

c) (Cum) *nu a învăţat,*[1]*/ a luat* o notă mică.[2]*/*;

d) pământ = *regiune, teritoriu, ţinut;*

e) pretutindeni = *nicăieri;*

a vorbi = *a tăcea.*

SESIUNEA SEPTEMBRIE 1993

P_2 *„Am încredere,* dom' colonel, [1]*/* i-am răspuns eu [2]*,/ îmi dau seama* [3]*/* (că) ne-aţi salvat vieţile, [4]*/* (dar) *nu ştim* [5]*/ (ce) s-a întâmplat* cu pistolarul [6]*/*.

1. a) stabilirea predicatelor; felurile lor:

am încredere = predicat verbal, exprimat prin locuţiune verbală

am răspuns = predicat verbal, exprimat prin verb predicativ personal

îmi dau seama = predicat verbal, exprimat prin locuţiune verbală

aţi salvat = predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, personal

nu ştim = predicat verbal (formă negativă), exprimat prin verb predicativ, personal

s-a întâmplat = predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, personal

b) delimitarea propoziţiilor şi felurile lor:

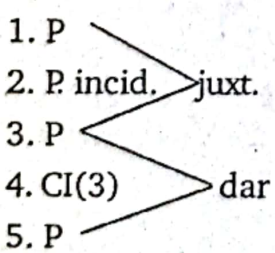

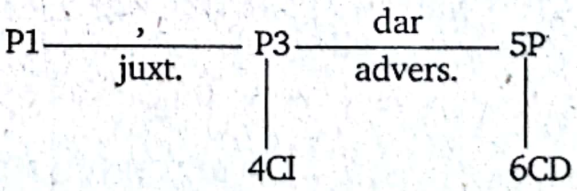

c) analiza morfologică şi sintactică a cuvintelor subliniate:

i = pronume personal, formă neaccentuată, persoana a III-a, singular, masculin, D, complement indirect;

vieţile - substantiv comun simplu, feminin, plural, Ac; articulat cu articolul hotărât enclitic - *le*, complement direct;

ce - pronume relativ simplu, invariabil, N, subiect, în frază este element subordonator care introduce o CD.

Scanned with OKEN Scanner

d) contragerea ultimei propoziții a frazei în partea de propoziție corespunzătoare și precizarea felului acesteia:

ce s-a întâmplat cu pistolarul - este o propoziție subordonată completivă directă care, prin contragere, devine complement direct:

întâmplarea (cu pistolarul)

povestea (cu pistolarul)

2. Sinonimele cuvintelor:

drum = cale, potecă, stradă, călătorie, voiaj, traseu

a se osteni = a se obosi, a se căzni, a se trudi, a se canoni

laudă = elogiu, omagiu, preamărire, slăvire, compliment

3. Antonimele cuvintelor:

pace - război

bătrân - tânăr

a veni - a pleca.

SESIUNEA IULIE 1994

R_1 1, 2 (subiecte de literatură - n.n.)

3. În textul:

„Această **știre** *era* destul de *veche* [1]/ (și) **Dănilă** o *spunea* Agripinei, încă o dată, la începutul lui mai, supărat și mâhnit în inimă-i [2]/ (că) **veștile** cele mari [3]/ (pe care) le *aștepta* [4]/ *nu* mai *veneau* deloc". [3]/

Gala Galaction, *La Vulturi*!

a) sublinierea predicatelor; felul lor:

era (destul de) veche = predicat nominal

spunea = predicat verbal

nu veneau = predicat verbal

aștepta = predicat verbal

Notă: Adjectivul *veche* este la gradul pozitiv, precedat de adverbul *destul* cu funcția de complement de mod; unii specialiști consideră că adjectivul este la gradul superlativ absolut: *destul de veche* cu funcție de nume predicativ.

b) delimitați propozițiile și precizați felul acestora, indicând raporturile sintactice care se stabilesc între ele:

1. P
2. P — și
3. CZ(2)
4. AT(3)

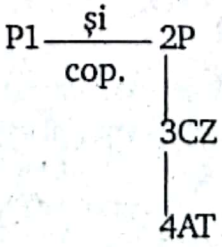

c) analizați sintactic și morfologic cuvintele: *această, spunea, le.*

această = atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal demonstrativ de apropiere, feminin, singular, nominativ.

Scanned with OKEN Scanner

spunea = predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, personal, conjugarea a III-a, diateza activă, tranzitiv, indicativ, imperfect, persoana a III-a, singular.

le = complement direct - care reia complementul direct *pe care* - exprimat prin pronume personal, forma neaccentuată, persoana a III-a, plural, feminin, acuzativ.

d) familia lexicală a cuvântului *veste,* cu ajutorul prefixelor şi sufixelor:

(a) vesti	*revestit*
vestire	*vestitor*
vestit	*nevestitor*
nevestit	*revestitor*

e) două enunţuri în care cuvântul *inimă* este folosit cu sens propriu şi cu sens figurat:

Are o afecţiune la *inimă.*

Peştera se întinde până în *inima* muntelui.

f) sinonimele cuvintelor:

uriaş = colos, gigant, titan, matahală, namilă, imens, enorm

splendoare = frumuseţe, măndreţe, strălucire, minunăţie, fast, lux, măreţie, grandoare

imens = colosal, enorm, gigantic, uriaş.

g) contragerea ultimei propoziţii din frază în partea de propoziţie corespunzătoare; felul părţii de propoziţie:

pe care le aştepta = atributivă care, prin contragere, devine *aşteptate* = atribut adjectival

Notă: prin numerotarea în ordinea predicatelor (cum practică unii profesori), ultima propoziţie este:

4. *că veştile cele mari... nu mai veneau deloc* = cauzală, care, prin contopire, devine:

de nevenirea (întârzirea) veştilor = complement circumstanţial de cauză.

h) o frază în care conjucţia *că* introduce o propoziţie subordonată atributivă:

Gândul [1]/ *(că) voi da examenul în curând*[2]/ mă neliniştește. [1]/

i) valorile morfologice ale verbului *a fi* şi construirea de enunţuri pentru fiecare:

- predicativ personal sau impersonal:

Eu *am fost* la ţară.

Dacă învăţ *este* că îmi place.

- copulativ personal sau impersonal:

Tu *eşti* foarte atent.

Este imposibil să ştii totul.

- auxiliar (morfologic):

Aş fi plecat, dacă *aş fi* vrut.

El *este* ajutat de colegi.

i) propoziţie cu un atribut pronominal exprimat prin pronume demonstrativ în Ac., şi propoziţie cu un complement exprimat prin pronume posesiv în D.:

Caietul *de lângă aceia* este al meu.

Am scris *alor mei* o scrisoare.

j) explicarea titlului nuvelei „La Vulturi!" de Gala Galaction (subiect de literatură - n.n.)

Scanned with OKEN Scanner

R_2 1, 2 (Subiecte de literatură - n.n.)

3. În textul:

„(Dar) **Păunaş** *se deşteptase* [1]/ (şi) *începuse* [2]/ *(să) plângă* [3]/ *(şi) i se părea* Agripinei [4]/ (că) numai **vuietul** pârâului *acoperea* destul de bine ţipetele lui." [5]/

Gala Galaction, *La Vulturi*

a) subliniaerea predicatelor şi felul lor:

se deşteptase = predicat verbal
începuse = predicat verbal
să plângă = predicat verbal
se părea = predicat verbal
acoperea = predicat verbal

b) delimitarea propoziţiilor şi felul acestora, indicându-se raporturile sintactice care se stabilesc între ele.

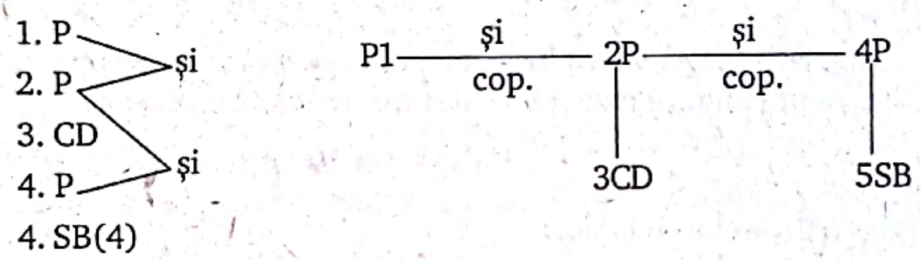

c) analizarea sintactică şi morfologică a cuvintelor: *să plângă, vuietul, lui,* din fraza dată.

să plângă = predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, personal, conjugarea a III-a, diateza activă, intranzitiv, conjunctiv, prezent, persoana a III-a, singular;

ţipete = subiect, exprimat prin substantiv comun, simplu, neutru, plural, nominativ, articulat cu articolul hotărât enclitic - *le;*

lui = atribut pronominal, genitival, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, singular, masculin, genitiv.

d) sinonimele cuvintelor:

veşnic = etern, nemuritor, nepieritor, pururi, totdeaua, perpetuu
splendoare = frumuseţe, măndreţe, strălucire, minunăţie, fast, lux
aprig = înfocat, năvalnic, aspru, feroce, necruţător
prieten = amic, iubit

e) antonimele cuvintelor:

linişte = nelinişte, zbucium, gălăgie, vacarm
pretutindeni = nicăieri, niciunde, ici-colo
a ridica = a coborî, a micşora
vesel = trist, mâhnit, indispus, amărât

f) frază în care conjuncţia *că* introduce o propoziţie subordonată circumstanţială de cauză:

Nu a luat o notă mare [1]/ *(că) nu a învăţat.* [2]/

Scanned with OKEN Scanner

S_1 1. Caracterizarea personajului Tudor Şoimaru din romanul „Neamul Şoimăreştilor" de Mihail Sadoveanu. (Subiect de literatură n.n.)

2. Comentarea versurilor:

„Fraţi buni ai frunzelor din codru,
Copii ai mândrei bolţi albastre
Sfinţiţi cu roua suferinţii
Ţărâna plaiurilor noastre!
Din casa voastră, unde-n umbră
Plâng doinele şi râde hora
Va străluci odată vremii
Norocul nostru, -al tuturora."

Octavian Goga, *Plugarii*

3. Daţi un exemplu de personificare din basmul „*Greuceanu*". (Subiect de literatură n.n.)

4. În textul:

„**Împăraţi** [1]/ (pe care) **lumea** *nu putea* [2]/ (să-i mai *încapă*[3]/
Au venit şi-n ţara noastră [1]/ (de)-*au cerut* pământ şi apă."[2]/

Mihai Eminescu, *Scrisoarea III*

a) sublinierea predicatelor; felul lor:
nu putea = predicat verbal
să încapă = predicat verbal
au venit = predicat verbal
au cerut = predicat verbal

b) delimitarea propoziţiilor; felul acestora, indicându-se raporturile sintactice care se stabilesc între ele:

1. propoziţie principală, regentă pentru P2 şi P4;
2. propoziţie subordonată atributivă faţă de substantivul *împăraţi* din P1, regentă pentru P3;
3. propoziţie subordonată completivă directă faţă de verbul *nu putea* din P2;
4. propoziţie subordonată circumstanţială de scop faţă de verbul *au venit* din P1;

c) analiza sintactică şi morfologică cuvintelor:

nu putea = predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, personal, tranzitiv, conjugarea a II-a, diateza activă, indicativ, imperfect, persoana a III-a, singular, forma negativă cu adverbul de mod de negaţie *nu*.

noastră = atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal posesiv, ţine locul mai multor posesori de persoana I, are formă acordată cu substantivul *ţara*; feminin, singular, acuzativ.

d) familia lexicală a cuvântului pământ (cel puţin cinci derivate):

pământ	*reîmpământenire*
pământuleţ	*împământenit*
pământel	*neîmpământenit*

Scanned with OKEN Scanner

pământiu	*reîmpământenit*
pământos	*pământesc*
împământeni	*pământeşte*
reîmpământeni	

e) sinonime pentru substantivul *pământ* şi pentru verbul *a cere:*
pământ = *teritoriu, lut, tină*
a cere = *a solicita, a pretinde*

f) despărţirea în silabe a cuvintelor:
exemplu = e-xem-plu
fiindcă = fi-ind-că
jertfă = jert-fă
inegal = in-e-gal
punctuaţie = punc-tu-a-ţi-e

g) precizarea, prin rescriere, a paronimului utilizat corect în exemplele următoare:
zăcământ *petrolier/petrolifer* = zăcământ *petrolifer*
greutăţi *familiale/familiare* = greutăţi *familiale*
pericol *iminent/eminent* = pericol *iminent*
păcat *original/originar* = păcat *originar*

h) o frază în care se află o propoziţie subordonată predicativă introdusă prin conjucţia *să.*
Gândul lui era [1]/ să plece în America. [2]/

i) două enunţuri în care cuvântul *de* are alte valori morfologice decât cea din text; precizaţi-le:
Notă: în text *de* este conjuncţie subordonatoare.
1. Am o carte *de* gramatică. (*de* = prepoziţie)
2. Omul *de* trece pe drum este un vecin. (*de* = pronume relativ, formă populară „care".)
3. *De,* ce să-i faci? (*de* = interjecţie)

j) propoziţie în care complementul direct este exprimat prin numeral cardinal:
I-am ajutat *pe cei doi* (*pe cei doi* = numeral cardinal propriu-zis).
k) propoziţie în care complementul direct este exprimat prin adjectiv cu valoare substantivală:
I-am văzut *pe cei mai buni* (*pe cei mai buni* = adjectiv substantivat).

SESIUNEA AUGUST 1995

S_2 1. Caracterizarea personajului Nică din opera literară „Amintiri din copilărie" de Ion Creangă. (Subiect de literatură n.n.)
2. Comentarea versurilor: (Subiect de literatură n.n.)

„Limba noastră-i o comoară
În adâncuri înfundată,
Un şirag de piatră rară
Pe moşie revărsată."

Alexe Mateevici, *Limba noastră*

Scanned with OKEN Scanner

3. Exemplu de repetiție din poezia „Scrisoarea III" de Mihai Eminescu. (Subiect de literatură n.n.)

4. În textul:

Aș vrea [1]/ *(să) plâng* de fericit, [2]/
(Că) *simt* suflarea ta divină, [3]/
(Că) *pot* [4]/ *(să) văd* [5]/ *(ce)-ai plăsmuit!* [6]/

George Coșbuc, *Vara*

a) felul predicatelor:
aș vrea = predicat verbal
să plâng = predicat verbal
simt = predicat verbal
pot = predicat verbal
să văd = predicat verbal
ai plăsmuit = predicat verbal

b) delimitarea propozițiilor, precizarea felului acestora, indicarea raporturilor sintactice stabilite:

1. propoziție principală, regentă pentru P2;
2. propoziție subordonată completivă directă față de verbul tranzitiv *aș vrea* din P1, regentă pentru P3 și P4;
3. propoziție subordonată circumstanțială cauzală față de verbul *să plâng* din P2;
4. propoziție subordonată circumstanțială cauzală față de verbul *să plâng* din P2, coordonată cu P3 prin juxtapunere, regentă pentru P5;
5. propoziție subordonată completivă directă față de verbul tranzitiv *pot* din P4, regentă pentru P6;
6. propoziție subordonată completivă directă față de verbul tranzitiv *să văd* din P5;

c) analiza sintactică și morfologică a cuvintelor:

aș vrea = predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, personal, conjugarea a II-a, diateza activă, tranzitiv, condițional, prezent, persoana I, singular;

suflarea = complement direct, exprimat prin substantiv comun, simplu, feminin, singular, acuzativ, articulat cu articolul hotărât enclitic *-a;*

ta = atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal posesiv, substituie un posesor de persoana a II-a, are formă acordată cu substantivul *suflarea:* feminin, singular, acuzativ;

ce = complement direct, exprimat prin pronume relativ simplu, invariabil, substituie substantivul *suflarea*, feminin, singular, acuzativ, în frază este element subordonator care introduce o completivă directă.

d) câte un sinonim pentru cuvintele:
moșie = *latifundie*
a plăsmui = *a imagina, a crea*
suflare = *respirație*
divin = *sacru, sfânt*

e) despărțirea în silabe a cuvintelor:
exemplu = e-xem-plu
funcționar = func-ți-o-nar
inegal = in-e-gal

Scanned with OKEN Scanner

punctuație = punc-tu-a-ți-e
subiect = su-biect

f) precizarea, prin rescriere, a paronimului corect în exemplele următoare:
bazin *carbonier/carbonifer* = bazin carbonifer
reuniune *familiară/familială* = reuniune *familială*
răspuns *oral/orar* = răspuns *oral*

g) alcătuirea unei fraze în care conjucția *că* să introducă o atributivă:
Mă obsedează gândul [1]/ *că drumul va fi greu.* [2]/

h) valorile morfologice ale cuvântului *o* și alcătuirea de enunțuri pentru fiecare:
substantiv: „Cuvântul alcool se scrie cu doi „o".
articol nehotărât proclitic: „Era odată un moș și *o* babă".
pronume personal, formă neaccentuată, feminin: „Am văzut-*o* la teatru."
pronume personal cu valoare neutră: „Am zbughit-*o*".
adjectiv pronominal nehotărât: „Eu am citit *o* carte, iar tu alta."
numeral cardinal propriu-zis: „Eu am citit *o* carte, iar tu mai multe."
verb auxiliar (a avea): „El *o* (=are) să vină repede."
verb auxiliar (a vrea): „*O* (=va) pleca sau nu?"
interjecție: „*O*, ce frumoasă ești!"

i) construirea enunțurilor în care cuvântul *fericit* să fie, pe rând, adjectiv și adverb, îndeplinind în ambele situații funcția de nume predicativ:
Acest părinte este *fericit*.
E fericit să-ți cinstești patria și familia.
Notă: Expresia verbală impersonală *e fericit* este foarte rar folosită.

SESIUNEA IULIE 1996

T_1 1. Caracterizarea lui Dan, personajul principal din poemul „Dan, căpitan de plai" de Vasile Alecsandri.

2. Explicarea titlului romanului „Neamul Șoimărești*lor*" de Mihail Sadoveanu, cu referire la capitolele studiate.

3. Exemplu de metaforă din poezia „Plugarii" de Octavian Goga: *frați buni ai frunzelor din codru*.

4. În textul:

(Și) [1]/ (fiindcă) **Pisicuța**, din iarba înaltă [2]/ (în care) *stătea* înmormântată până la gât, [3]/ *sforăia* deznădăjduit, [2]/ *mă dusei* [1]/ (*s*)-o *dezleg* din pripon [4]/ (și) (*s*)-o *aduc* între întărituri. [5]/

Calistrat Hogaș, *Singur*

a) sublinierea predicatelor și felul lor:
stătea = predicat verbal
sforăia = predicat verbal
mă dusei = predicat verbal
s(ă) dezleg = predicat verbal
s(ă) aduc = predicat verbal

b) delimitarea propozițiilor, felul acestora, indicându-se raporturile sintactice care se stabilesc între ele:

Scanned with OKEN Scanner

P1=P
P2=CZ(1)
P3=AT(2)
P4=CS(1) — și
P5=CS(1) —

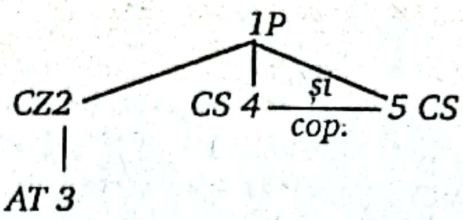

c) analizarea sintactică și morfologică a cuvintelor:

în care = complement circumstanțial de loc, exprimat prin pronume relativ care substituie substantivul *iarbă*: feminin, singular, acuzativ precedat de prepoziția *în*, introduce AT nr. 3

înaltă = atribut adjectival, exprimat prin adjectiv variabil cu două terminații și patru forme flexionare, feminin, singular, acuzativ, gradul pozitiv

-o = complement direct, exprimat prin pronume personal, forma neaccentuată, persoana a III-a, singular, acuzativ.

d) câte un sinonim pentru următoarele cuvinte:

a înmormânta = a îngropa, a înhuma

deznădăjduit = disperat

a dezlega = a desface, a deznoda, a descifra

e) familia lexicală a cuvântului *înalt* (cel puțin cinci derivate):

a înălța	înălțător (adj.)	Preaînalt
înălțat	înălțător (subst.)	Înaltpreasfântul
înălțare	neînălțat	Înălțimea sa
Înălțarea (Domnului)	reînălțat	înăltuț
înălțime	înaltul (cerului)	înăltișor

f) despărțirea în silabe a cuvintelor:

înainte = î-na-in-te — *răsplată* = răs-pla-tă

deznădăjduit = dez-nă-dăj-du-it — *inacceptabil* = in-ac-cep-ta-bil

conjuncție = con-junc-ți-e

g) precizarea, prin rescriere, paronimului utilizat corect în exemplele următoare:

transcriere literară / literală = transcriere *literală*

zonă petrolieră / petroliferă = zonă *petroliferă*

locuință temporală / temporară = locuință *temporară*

original / orginar din Craiova = *originar* din Craiova

băi termice / termale = băi *termale*

h) două fraze în care conjuncția *să* introduce, pe rând, o propoziție subordonată atributivă și o propoziție subordonată circumstanțială concesivă:

I-a venit ideea [1]/ *(să) se urce în pod.* [2]/ (2=AT)

(Să) fi vrut, [1]/ și tot nu ieșea așa de bine. [2]/ (1=CV)

i) două enunțuri în care cuvântul *deasupra* are valori morfologice diferite; precizarea acestor valori:

1) Cerul este curat *deasupra*. (*deasupra* = adverb)

2) *Deasupra* casei și-a construit un foișor. (*deasupra* = prepoziție)

SESIUNEA AUGUST 1996

T_2 1. Caracterizarea Agripinei din opera literară „La Vulturi!" de Gala Galaction.

Scanned with OKEN Scanner

2. Comentarea versurilor:

„Limba noastră-i numai cântec,
Doina dorurilor noastre,
Roi de fulgere, ce spintec
Nouri negri, zări albastre."

Alexe Mateevici, *Limba noastră*

3. Exemplu de enumerație din fragmentul „Ardealul" de Nicolae Bălcescu:
Stânci prăpăstioase, munți uriași, ..., păduri întunecoase, lunci înverzite, livezi mirositoare, văi răcoroase, gârle..., p\raie repezi.

4. În textul:

„ – Oiță bârsană, [1]/
(De) *ești năzdrăvană* [2]/
(Și) (de)-*a fi* [3]/ *(să) mor*
În câmp de mohor, [4]/
Să-i *spui* lui vrâncean
Și lui ungurean [1]/
(Ca *să*) mă *îngroape*
Aice pe-aproape,
În strunga de oi, [5]/
(Să) fiu tot cu voi; [6]/
În dosul stânii [5]/
(Să)-mi *aud* cânii." [7]/

Miorița

a) sublinierea predicatelor și felul lor:
ești năzdrăvană = predicat nominal
a fi = predicat verbal
să mor = predicat verbal
să spui = predicat verbal
să îngroape = predicat verbal
să fiu = predicat verbal
să-(mi) aud = predicat verbal

b) delimitarea propozițiilor și felul acestora, indicându-se raporturile sintactice care se stabilesc între ele:

1. P
2. COND(1)
3. COND(1)
4. SB(3)
5. CD(1)
6. CS(5)
7. CS(5)

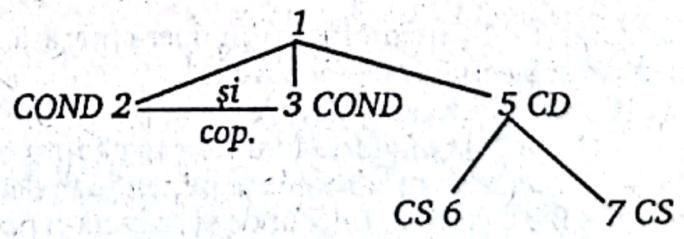

c) analizarea sintactică și morfologică a cuvintelor:
a fi = predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, impersonal, conjugarea a IV-a, diateza activă, intranzitiv, modul indicativ, timpul viitor – forma populară, are formă de persoana a III-a, singular
mă = complement direct, exprimat prin pronume personal, forma neaccentuată, persoana I, singular, acuzativ

d) explicarea mecanismului de formare a cuvintelor:

Scanned with OKEN Scanner

oiță = derivat de la cuvântul de bază *oaie* cu sufixul diminutival *-iță*
vrâncean = derivat de la cuvântul de bază *Vrancea* cu sufixul *-ean*
ungurean = derivat de la cuvântul *ungur* cu sufixul *-ean*
e) precizați sensul cuvintelor:
bârsană = „(oaie) cu lână lungă și aspră"
mohor = plantă erbacee din familia gramineelor, folosită ca furaj
strungă = loc în stână unde se mulg oile
f) două enunțuri în care cuvântul *a îngropa* este folosit
– cu sens propriu: Câinele *a îngropat* osul în grădină.
– cu sens figurat: Și-*au îngropat* necazurile într-un pahar de vin.
g) câte un sinonim neologic pentru:
a muri = a deceda, a sucomba
a îngropa = a înhuma, a înmormânta
h) câte două enunțuri în care cuvintele *de, tot* au alte valori morfologice decât cele din text; precizarea lor:
În text, *de* este conjuncție și prepoziție. Cuvântul *de* are și alte valori:
– pronume relativ (formă populară): Ăla *de* i-am dat bani a fugit.
(*de* = căruia)
– interjecție: *De*, mai știi?
În text, *tot* este adverb de mod. Cuvântul *tot* mai poate fi:
– adjectiv: *Tot* pământul este arat.
– substantiv: *Totul* îi este clar.
i) locuțiunea prepozițională din textul de mai sus; locuțiunea adverbială corespunzătoare acesteia:
în dosul = locuțiune prepozițională cu regim de genitiv
în dos = locuțiune adverbială
j) frază în care există o propoziție subordonată completivă indirectă introdusă prin conjuncția *să*:
Nu-mi aduc aminte ¹/ *(să) te fi întâlnit vreodată.* ²/ (2 = CI)
5. Despărțirea în silabe a cuvintelor:
conștiință = con-ști-in-ță
suplu = su-plu
punctuație = punc-tu-a-ți-e

SESIUNEA IULIE 1997

T_1 (varianta1) 1. Întâmplările din opera literară „La Vulturi!" de Gala Galaction; momentele subiectului acestei nuvele.
2. Comentarea versurilor:

„Iar prin mândrul întuneric al pădurii de argint
Vezi izvoare zdrumicate peste pietre licurind;
Ele trec cu harnici unde și suspină-n flori molatic,
Când coboară-n ropot dulce din tăpșanul prăvălatic,
Ele sar în bulgări fluizi peste prundul din răstoace,
În cuibar rotind de ape, peste care luna zace"

Mihai Eminescu, *Călin (File din poveste)*

3. Exemplu de inversiune din poezia „Vara" de George Coșbuc.
4. În textul:

„- Vezi ce bine-i șade lui - *zice mam-mare* - cu costumul de marinel?
-Mamițo, nu ți-am spus că nu se zice marinel?

Scanned with OKEN Scanner

- Da cum?
- Marinal...
- Ei! Ziceţi voi cum ştiţi; eu zic cum am apucat."

Ion Luca Caragiale, *D-l Goe...*

a) transformarea vorbirii directe în vorbire indirectă;

„Mam'mare întreabă dacă vede ce bine-i şade lui cu costumul de „marinel". I se atrage atenţia că nu se zice *marinel*. La întrebarea acesteia cum se zice, i se răspunde că *marinel*. „Mam'mare" spune că să zică ei cum vor, că ea zice cum a apucat.

Construcţia subliniată e *incidentă* şi, de aceea, este izolată prin linii de pauză.

5. Se dă textul:

„- Spune-i şi d-ta băietului, omule, ce se cuvine, ca să-şi ieie nădejdea şi să-şi caute de drum".

Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*

a) sublinierea predicatelor şi felul lor:

spune - predicat verbal
se cuvine - predicat verbal
să(-şi) ieie nădejdea - predicat verbal
să(-şi) caute de drum - predicat verbal

b) delimitarea propoziţiilor şi felul acestora, indicându-se raporturile sintactice care se stabilesc între ele:

P1: Spune-i şi d-ta băiatului, omule = prop. principală
P2: ce se cuvine = prop. completivă directă (la P1)
P3: ca să-şi ieie nădejdea = prop. finală (la P1)
P4: şi să-şi caute de drum = prop. finală (la P:), coordonată cu P3

c) analizarea sintactică şi morfologică a cuvintelor: *omule, ce, se cuvine.*

omule = fără funcţie sintactică, substantiv comun, simplu, masculin, singular, vocativ, articulat cu articol hotărât enclitic - *le*.
ce = subiect, exprimat prin pronume relativ simplu.
se cuvine = predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, impersonal, conj. a IV-a, intranzitiv, diateza reflexivă, indicativ, prezent, pers. a III-a, singular

d) familia lexicală a cuvântului *om* (cel puţin cinci derivate):

om	*neomenie*
omuleţ	*neomenesc*
omuşor	*omenesc*
omenie	*omenire*

e) câte un sinonim neologic pentru: *a spune, nădejde, drum*

a spune = a exprima, a relata
nădejde = speranţă
drum = rută, traseu

f) indicaţi valorile morfologice ale cuvântului *şi* în textul de mai sus.

şi(d-ta) = adverb
(să)-şi = pronume reflexiv
şi(să) = conjuncţie

g) trei enunţuri în care pronumele personal de politeţe *dumneata* este, pe rând, nume predicativ, atribut pronominal genitival, complement direct.

nume predicativ: Cartea e *a dumitale.*
atribut pronominal genitival: Cartea *dumitale* e pe masă.
complement direct: Te-am văzut şi *pe dumneata* acolo.

Scanned with OKEN Scanner

h) frază în care pronumele relativ *ce* introduce o propoziție completivă indirectă:
Se gândea *ce să cumpere.*
6. Despărțirea în silabe a cuvintelor: *greșeală, impetuos, dezaprobare, atlas.*
gre-șea-lă, im-pe-tu-os, dez-a-pro-ba-re, a-tlas.

T_2(varianta 2) 1. Întâmplările cuprinse în capitolul „Crucea răzeșilor" din romanul „Neamul Șoimăreștilor" de Mihail Sadoveanu.
2. Comentarea versurilor:

„Iar prin mândrul întuneric al pădurii de argint
Vezi izvoare zdrumicate peste pietre licurind;
Ele trec cu harnici unde și suspină-n flori molatic,
Când coboară-n ropot dulce din tăpșanul prăvălatic,
Ele sar în bulgări fluizi peste prundul din răstoace,
În cuibar rotind de ape, peste care luna zace."

Mihai Eminescu, Călin (file din poveste)

3. Exemplu de hiperbolă din poezia „Pașa Hassan" de George Coșbuc.
4. În textul:
„- Mă rog, domnule, dacă ești bun și nu te superi... cu cine am onoarea?
- Eu?... Eu sunt inspectorul cutare...
- Hm! Și domnu Trandafir se uită cu coada ochiului, neîncrezător, la domnul inspector. Nu, fără șagă!... Dar celălalt domn?...
- Celălalt e domnul ministru!
Asta e prea-prea; și Domnu începu a râde în hohot.
- Ei, știi că ai haz! Nu, că asta-i chiar frumos!
- Cum, dumneata crezi că glumesc?"

Mihail Sadoveanu, *Domnu Trandafir*

a) transformarea vorbirii directe în vorbire indirectă:
Domnul Trandafir a întrebat cu cine are onoarea. Cel întrebat a spus că el este inspectorul cutare.
Învățătorul s-a uitat cu coada ochiului, neîncrezător, la domnul inspector și a vrut să știe cine este celălalt domn.
Răspunzându-i-se că este ministrul, Domnu Trandafir a început a râde cu hohot și a exclama că inspectorul are haz, că asta-i chiar frumos.
Inspectorul a întrebat dacă învățătorul crede că glumește.
b) formarea cuvântului *neîncrezător.*
Adjectivul *neîncrezător* este format cu prefixul *ne-* de la adjectivul *încrezător*, care, la rândul lui, provine din verbul *a (se) încrede* (tema *încrez-)*, care este urmat de sufixul- *(ă)tor.încrede* este derivat cu prefixul *în* de la cuvântul de bază *(a)crede* (rădăcina *crez-*)
5. În textul:
„Tot ce-i putem da este plumbul din pusce, pe care i-l vom trimite noi de pe ziduri, fără să se mai ostenească să vie înăuntru."

a) sublinierea predicatelor și felul lor:
putem - predicat verbal
este plumbul - predicat nominal

Scanned with OKEN Scanner

vom trimite - predicat verbal
să se osteneaască - predicat verbal
să vie - predicat verbal

b) delimitarea propoziţiilor şi felul acestora, indicându-se raporturile sintactice care se stabilesc între ele:

P1: *Tot... este plumbul din pusce* = prop. principală
P2: *ce-i putem da* = prop. atributivă, subordonată la P1
P3: *pe care i-l vom trimite noi de pe ziduri* = prop. atributivă, subordonată la P2
P4: *fără să se mai osteneaască* = prop. circumstanţială de mod, subordonată la P3
P5: *să vie înăuntru* = prop. completivă indirectă, subordonată la P4

c) analiza sintactică şi morfologică a cuvintelor: *plumbul, pe care.*

plumbul = nume predicativ, exprimat prin substantiv comun, neutru, singular, nominativ, articulat cu art. hotărât enclitic - *l.*

pe care = complement direct, exprimat prin pronume relativ, masculin, singular, acuzativ, precedat de preopoziţia pe.

d) familia lexicală a cuvântului *zid* (cel puţin patru derivate):

zid	*(a) zidi*	*zidăriţă*	*zidărime*
ziduleţ	*zidire*	*zidărie*	*ziditură*
zidişor	*zidar*	*ziditor*	

e) câte un sinonim neologic pentru cuvintele *a da, a trimite:*

a da = a oferi
a trimite = a expedia

f) două enunţuri în care cuvintele *tot, vie* au alte valori morfologice decât cele din text; precizarea lor.

În text *tot* este pronume nehotărât *vie* este verb.
Toate acestea formează *un tot* indestructibil *(un tot* - substantiv)
Colegul *tot* n-a venit. (*tot* = adverb)
Am fost la *vie. (vie* = substantiv)
Materia *vie* îşi are propriile legi de dezvoltare (*vie* - adjectiv)

g) trei locuţiuni verbale de la verbul *a da*; sensul acestora:

a se da pe brazdă = a se îndrepta
a se da de-a rostogolul = a se rostogoli

h) frază în care pronumele relativ *ce* introduce o propoziţie subordonată completivă indirectă:

Se îndoia *de ce i-ai spus.*

6. Despărţirea în silabe a cuvintelor: *impetuos, dezechilibru, examen, aglomeraţie:*
im-pe-tu-os, dez-e-chi-li-bru, e-xa-men, a-glo-me-ra-ţi-e.

SESIUNEA AUGUST 1997

T_3 1. Portretul moral al ţăranului român, aşa cum se desprinde din poezia „Plugarii" de Octavian Goga.

2. Comentarea următorului fragment din opera literară „Amintiri din copilărie" de Ion Creangă:

Scanned with OKEN Scanner

„Dragu-mi era satul nostru cu Ozana cea frumos curgătoare şi limpede ca cristalul, în care se oglindeşte cu mâhnire Cetatea Neamţului de atâtea veacuri! Dragi-mi erau tata şi mama, fraţii şi surorile, şi băieţii satului, tovarăşii mei din copilărie, cu cari, în zilele geroase de iarnă, mă desfătam pe gheaţă şi la săniuş, iar vara, în zile frumoase de sărbători, cântând şi chiuind, cutreieram dumbrăvile şi luncile umbroase, prundul cu stioalnele, ţarinile cu holdele, câmpul cu florile şi mândrele dealuri, de după care-mi zâmbeau zorile în zburdalnica vârstă a tinereţii!"

3. Exemplu de personificare din poemul „Dan, căpitan de plai" de Vasile Alecsandri.

4. În textul:

„Şi-s-aşază toţi la masă, cum li-s anii, cum li-i rangúl,
Lin vioarele răsună, iară cobza ţine hangul."

Mihai Eminescu, *Călin, (file din poveste)*

a) sublinierea predicatelor şi felul lor:
s-aşază - predicat verbal
cum-s - predicat nominal
cum-i - predicat nominal
răsună - predicat verbal
ţine hangul - predicat verbal

b) delimitarea propoziţiilor, felul acestora şi raporturile sintactice care se stabilesc între ele:
P1: Şi-s-aşază toţi la masă = prop. principală
P2: cum li-s anii = prop. circumstanţială de mod, subordonată la P1
P3: cum li-i rangul = prop. circumstanţială de mod, subordonată la P1, coordonată cu P2
P4: Lin vioarele răsună = prop. principală, coordonată cu P1
P5: iară cobza ţine hangul = prop. principală, coordonată cu P4

c) analizarea sintactică şi morfologică a cuvintelor: *toţi, anii, lin:*
toţi = subiect, exprimat prin, plural, masculin, nominativ
anii = subiect, exprimat prin substantiv comun, masculin, plural, nominativ, articulat cu articol hotârât enclitic *-i*
lin = complement circumstanţial de mod, exprimat prin adverb de mod, gradul pozitiv.

d) indicaţi, printr-un simplu cuvânt, sinonimele următoarelor locuţiuni: *a ţine hangul, în faţă, a băga de seamă, în floarea vârstei, mort-copt.*
a ţine hangul = a acompania
în faţă = înainte
a băga de seamă = a observa
în floarea vârstei = matur
mort-copt = obligatoriu

e) despărţirea în silabe a cuvintelor *cobză, instinctiv, istorie, dezafecta, iniţial:*
cob-ză, in-stinc-tiv, is-to-ri-e, dez-a-fec-ta, i-ni-ţi-al

f) precizarea, prin rescriere, paronimului utilizat corect în exemplele următoare: răspuns *oral/orar* (corect: *oral*), zonă *petrolieră/petroliferă* (corect: *petroliferă*), *virtuos/virtuoz* al pianului (corect: *virtuoz*), carieră *literată/literară* (corect: *literară*), plecat *temporal/temporar* (corect: *temporar*).

g) două forme de plural ale substantivului *masă* şi propoziţii alcătuite cu acestea:
mase: Unul din obiectivele Şcolii Ardelene a fost răspândirea culturii în *mase*.

Scanned with OKEN Scanner

mese: Am adus la cantină câteva *mese* noi.

h) frază în care o propoziție circumstanțială de timp este introdusă cu ajutorul adverbului relativ *cum:*

Cum a ajuns la mare, a şi intrat în apă.

NOTĂ: *Cum*, în subordonate, este conjuncție, fără funcție sintactică de parte de propoziție.

Scanned with OKEN Scanner

CUPRINS

I Repere metodice: Tipologia subiectelor, dificultăți, îndrumări 5
II Subiecte date la examenele de admitere în licee 1978-1997 31
Sesiunea iunie 1978 31
Sesiunea iunie 1979 31
Sesiunea iunie 1980 35
Sesiunea iunie 1981 43
Sesiunea iunie 1982 44
Sesiunea iunie 1983 44
Sesiunea iunie 1984 47
Sesiunea iunie 1985 51
Sesiunea iunie 1986 55
Sesiunea iunie 1987 55
Sesiunea iunie 1988 56
Sesiunea iunie 1989 57
Sesiunea iulie 1990 57
Sesiunea septembrie 1990 59
Sesiunea iulie 1991 59
Sesiunea septembrie 1991 60
Sesiunea iulie 1992 61
Sesiunea august-septembrie 1992 62
Sesiunea iulie 1993 62
Sesiunea septembrie 1993 63
Sesiunea iulie 1994 63
Sesiunea august 1994 64
Sesiunea iulie 1995 65
Sesiunea august 1995 66
Sesiunea iulie 1996 66
Sesiunea august 1996 67
Sesiunea iulie 1997 68
Sesiunea august 1997 70
III Rezolvarea subiectelor
Sesiunea iunie 1978 73
Sesiunea iunie 1979 76
Sesiunea iunie 1980 99
Sesiunea iunie 1981 138
Sesiunea iunie 1982 138
Sesiunea iunie 1983 140
Sesiunea iunie 1984 152
Sesiunea iunie 1985 172
Sesiunea iunie 1986 182
Sesiunea iunie 1987 183
Sesiunea iunie 1988 186
Sesiunea iunie 1989 189
Sesiunea iulie 1990 193
Sesiunea septembrie 1990 196
Sesiunea iulie 1991 198
Sesiunea septembrie 1991 200
Sesiunea iulie 1992 202
Sesiunea august-septembrie 1992 204
Sesiunea iulie 1993 205
Sesiunea septembrie 1993 206

Scanned with OKEN Scanner

Sesiunea iulie 1994 207
Sesiunea august 1994 209
Sesiunea iulie 1995 210
Sesiunea august 1995 211
Sesiunea iulie 1996 213
Sesiunea august 1996 214
Sesiunea iulie 1997 216
Sesiunea august 1997 219

Tipar executat la IMPRIMERIA EUROPONTIC S.R.L.
Cluj-Napoca,
Tel./fax. 40/064/14.29.07

Scanned with OKEN Scanner

Lucrarea constituie cea mai amplă culegere de subiecte date la concursurile de admitere în liceu, în ultimele două decenii, în ţara noastră.

- *Peste 80 de seturi, cuprinzând 300 de subiecte cu o tematică diversă*
- *Rezolvări integrale explicitate*
- *Comentarii lămuritoare pentru subiectele mai dificile şi mai complexe*
- *Analizare a subiectelor din punct de vedere al structurii şi evoluţiei în timp*
- *Recomandări pentru candidaţii la concursuri în legătură cu modul în care trebuie să se pregătească şi să abordeze cerinţele incluse în subiecte*

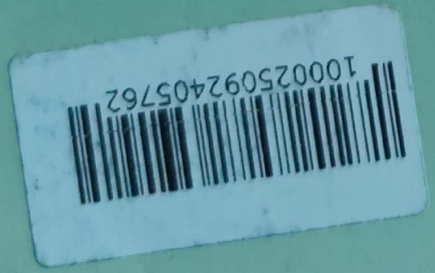

ISBN 973-568-212-5

27 000

Scanned with OKEN Scanner